

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1943.

Andra kammaren.

Nr 27.

Måndagen den 28 juni f. m.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades protokollen för den 17, den 18 och den 19 innevarande juni.

§ 2.

Upplästes följande till kammaren inkomna läkarintyg:

Att ledamoten av riksdagens andra kammare Viktor Mattsson, Eneryda, på grund av sjukdom (brott å tvenne ryggkotor) är oförmögen att delta i riksdagens förhandlingar under återstoden av nu pågående riksdagssession, intygas härmed på begäran.

Växjö lasarett den 26 juni 1943.

G. F. Borner,
lasarettsläkare.

Kammaren beviljade herr Mattsson ledighet från riksdagsgörömlen tills vidare från och med den 26 juni.

§ 3.

Föredrogos, men bordlades åter bankoutskottets utlåtanden nr 70—75.

§ 4.

På förslag av herr talmannen beslöt kammaren att redan vid detta sammanträde till avgörande företaga återstående å föredragningslistan upptagna, endast en gång bordlagda ärenden; och föredrogos i enlighet härmed vart efter annat:

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 53, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående auktoriserad mätning av ved och annat virke, m. m., såvitt den hänvisats till lagutskott, jämte i ämnet väckt motion; och

nr 54, i anledning av väckt motion angående utredning av frågan om opartisk mätning av allt virke, som ingår i allmän flottning; samt

jordbruksutskottets utlåtande, nr 64, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående auktoriserad mätning av ved och annat virke m. m., såvitt angår anslagsfrågor.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 5.

Föredrogos statsutskottets utlåtande, nr 231, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1943/44 till skjutfält för Bergslagens artilleriregemente m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I propositionen nr 250 hade Kungl. Maj:t, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 30 april 1943, före-

Andra kammarens protokoll 1943. Nr 27.

Anslag till
skjutfält för
Bergslagens
artillerirege-
mente m. m.

Anslag till skjutfält för Bergslagens artilleriregemente m. m. (Forts.)
slagit riksdagen att till Skjutfält för Bergslagens artilleriregemente m. m. såsom kapitalinvestering i försvarsväsendets fastighetsfond, arméförvaltningens delfond därav, å riksstaten för budgetåret 1943/44 anvisa ett investeringsanslag av 1,160,000 kronor.

I samband med propositionen hade utskottet till behandling förehäft fem motioner.

I två likalydande motioner, väckta, den ena inom första kammaren av herr *Aqvist m. fl.* (I: 289) och den andra inom andra kammaren av herr *Allard m. fl.* (II: 409), hade hemställts, att riksdagen måtte besluta lämna utan bifall förenämnda proposition i vad den avsåge skjutfält åt Bergslagens artilleriregemente med begäran om förnyad förutsättningslös utredning i frågan.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 289 och II: 409, I: 290 och II: 410 samt II: 384, till Skjutfält för Bergslagens artilleriregemente m. m. å kapitalbudgeten under försvarsväsendets fastighetsfond, arméförvaltningens delfond, å riksstaten för budgetåret 1943/44 anvisa ett investeringsanslag av 1,160,000 kronor.

Reservationer hade avgivits:

- 1) av herr *Pauli*, utan angivet yrkande;
- 2) av herr *Aqvist*, som ansett att utskottet med bifall till motionerna I: 289 och II: 409 bort föreslå riksdagen att avslå Kungl. Maj:ts förslag om skjutfält för Bergslagens artilleriregemente och hemställa om förnyad förutsättningslös utredning i frågan;
- 3) av herr *Sundberg*, utan angivet yrkande.

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Herr **Allard**: Herr talman! Jag är väl medveten om att det är så gott som omöjligt att stjälpå ett nära nog enhälligt utlåtande från statsutskottet. Trots detta vill jag dock här anmäla en avvikande mening mot vad utskottsmajoriteten föreslår och fästa kammarens uppmärksamhet på denna fråga för några minuter.

När förra årets riksdag beslutade förlägga Bergslagens artilleriregemente till Kristinehamn, lämnades frågan öppen, var regementets skjutfält skulle förläggas, i avvaktan på närmare utredning. Denna utredning gav till resultat, att tre områden — Villingsberg i Kilsbergen, Närke, Älvdalen i Dalarna och Hede i Härjedalen — samtliga under domänverket, ansågos lämpliga som artilleriskjutfält. Av de tre alternativen har sedan Villingsbergsområdet befunnits vara det bästa. Varför just detta område i jämförelse med de andra två föreslagna alternativen är det bästa klargöres i propositionen. Någon som helst tvekan därom synes ej råda. Sålunda har arméchefen i skrivelse till fortifikationsstyrelsen den 1 december 1942 anmodat styrelsen att vidtaga åtgärder för förläggandet av skjutfältet till trakten av Villingsberg. I propositionen framför också departementschefen, efter att ha vägt de olika alternativen mot varandra, att såsom helhetsomdöme kan sägas, att detta alternativ innebär en god lösning av den föreliggande frågan om anskaffande av skjutfält för Bergslagens artilleriregemente.

Om Villingsbergsalternativet verkligen innebär en så god lösning av denna fråga, som här göres gällande, kan dock starkt ifrågasättas. Det är möjligt,

Anslag till skjutfält för Bergslagens artilleriregemente m. m. (Forts.)
att ur rent militär synpunkt detta alternativ kanske är bäst. Av utredningarna framgår, att Villingsbergs- och Älvdalsalternativen för artilleriskjutfält och övningsfält i stort sett äro likvärdiga. Men då avståndet till Älvdalen från Kristinehamn är 350 km, medan det enligt propositionen bara är 30 km till Villingsberg — i verkligheten torde det vara 40 km — skulle detta vara avgörande. Då man även finge räkna med att skarpskjutningar och samövningar med pansarförband och infanteri skulle komma att äga rum på skjutfältet, skulle de långa avstånden och de dåliga förbindelserna till Älvdalen och Hede omöjliggöra detta. Ävenså vore det otänkbart att förlägga artilleriskjutskolan till en så avlägsen plats. Ur rent militär synpunkt skulle alltså Villingsbergsalternativet vara att föredraga.

Det förtjänar dock att påpekas, att förbindelserna med Villingsberg ej äro de bästa. Mellan Kristinehamn och Villingsberg finnes ej någon järnvägsförbindelse, och närmaste järnvägsstation är Karlskoga, som dock är beläget 10 km. från det beräknade skjutfältet. Det finns dock andra mycket starka skäl, som göra, att man ej kan betrakta det föreslagna området som någon god lösning. De skäl, som framförts, äro främst av ekonomisk och social natur. Sålunda har, efter vad man kan förstå, domänstyrelsen spjärnat emot i det längsta och anført, att med hänsyn till de betydande olägenheter, som ett artilleriskjutfält vid Villingsberg skulle medföra i första rummet för befolkningen inom området, domänstyrelsen för sin del ansåge, att det allvarligt borde övervägas att förlägga skjutfältet till Älvdalen eller Hede, där intrånget på grund av områdenas glesa bebyggelse och mindre värdefulla skog skulle vara avsevärt mindre social och ekonomisk räckvidd. Senare har dock domänstyrelsen tvingats, skulle jag tro, att frågå denna uppfattning, men den spjärnar dock emot i det längsta och säger, att styrelsen, därest det ur militär synpunkt vore oundgängligen nödvändigt att berörda område för ifrågavarande ändamål disponerades, ej ansåge sig kunna motsätta sig detta. Örebro stads drätselkammare har även i en skrivelse till fortifikationsstyrelsen riktat en enträgen vädjan till styrelsen att icke framlägga förslag om skjutfältets förläggande till Kilsbergen. Vidare har fritidsutredningen, som haft frågan på remiss, funnit det mycket beklagligt, om fortifikationsstyrelsens förslag vunne statsmakternas gillande, och därför hemställt, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa ny utredning i ämnet. Dessutom har, vilket icke redovisats i propositionen, riksidsrottsförbundet avrått från förslaget, och direktionen för Garphytte sanatorium, vilket är så beläget, att skjutfältet kommer att ligga i närheten, hemställt att hänsyn skulle tagas till sanatoriets läge. Det enhälliga motstånd, som frågan mött i ett femtontal av våra mera betydande tidningar, vilka intresserat sig för frågan, bör också beaktas.

Då domänstyrelsen så tveksamt går med på att ställa området till förfogande, är det på grund av de sociala och ekonomiska synpunkter, som tala emot förslaget. Kostnaderna och förlusterna för domänverket ha av styrelsen beräknats till icke mindre än c:a 3,508,000 kronor. Av det område på omkring 10,500 hektar, som här avses, är icke mindre än 6,600 hektar produktiv skogsmark, som ger god avkastning. Till detta kommer, att inom området äro 35 skogsjordbruk och en kronojägarbostad belägna. Det innebär, att 31 familjer måste förflyttas och att möjligheter till annat arbete och utkomst måste beredas dem. Domänstyrelsen säger sig dock kunna bereda dem arbete i skogen och bostäder genom att uppföra hyreshus. Utskottet har också välvilligt sagt, att arrendatorerna skola hållas skadeslösa. Även om de komma att få full kompensation för den ekonomiska förlust, som de göra, kunna de dock aldrig få ersättning för hela den förlust, som uppstår då de få lämna sina hem, som de kanske brukat i ett helt liv. Man skall icke överskatta betydelsen av såda-

Anslag till skjutfält för Bergslagens artilleriregemente m. m. (Forts.)
na känslor, men de böra dock beaktas. Om det så endast gäller att lämna ett skogstorp i Kilsbergen, kan det dock vara så kärt, att det blir svårt att komma till rätta i en annan miljö.

Jag ber att här få påpeka, att inom Älvdalsområdet finnes ingen bebyggelse till skillnad mot vad fallet är vid Villingsberg. Givet är, att det är svårt att få fatt på ett så stort område, beläget i närheten av Kristinehamn, där ingen bebyggelse förekommer. Säkerligen finns det dock områden, ej alltför långt avlägsna från Kristinehamn, som lämpa sig för artilleriskjutfält och med betydligt glesare bebyggelse än i Kilsbergen.

Beträffande de farhågor, som fritidsutredningen och Örebro stads drätselkammare framfört om de vådor, som skulle uppstå för friluftsliv- och idrottslivet genom ett ianspråktagande av området, vill jag nämna något om den saken. Jag vill i det sammanhanget erinra om att fritidsutredningen i sitt den 31 maj 1940 avgivna yttrande anvisade olika vägar för den icke jordägande befolkningens behov av tillgång till lämpliga markområden för rörligt friluftsliv. Som den kanske viktigaste av dessa utvägar påpekade utredningen, att vissa av domänverkets fastigheter skulle avsättas till statliga fritidsreservat, s. k. riksallmänningar. Det här ifrågasatta området i Kilsbergen har av fritidsutredningen föreslagits till sådan riksallmänning. Därvid hade man utgått från områdets lämplighet i flera avseenden och räknat med att det skulle vara ett led i ett system av större sammanhängande reservat för friluftsliv. Man hade också räknat med att det skulle bli till nytta för hela Mälardalens talrika befolkning. Hårdast komma nu de närmast liggande städerna att drabbas, och då särskilt Örebro, som med sina 56,000 invånare är synnerligen vanlottat på omgivningar, lämpade för idrotts- och friluftsliv.

Jag förutsätter, att kammarens samtliga ledamöter fullt ut kunna och vilja förstå vilken oerhörd betydelse det har för ett samhälle att ha tillgång till områden, lämpade för friluftsliv. Jag förutsätter också, att kammarens ledamöter fullt förstå det nödvändiga i att befolkningen i industrisamhällen, och då särskilt ungdomen, får tillfälle att föra ett stärkande och härdande friluftsliv.

Genom Kilsbergens närhet till Örebro, endast 2—2½ mil, ha också dessa områden i mycket stor utsträckning utnyttjats särskilt av dem som äro i mindre god ekonomisk ställning. För att möjliggöra ett effektivt utnyttjande av dessa områden ha flera organisationer låtit bygga rast- och sportstugor här. Så har t. ex. Skidfrämjandet genom bidrag av tipsmedel inköpt ett område om 100 tunnland vid Annaboda. Där har man också beräknat att uppföra en större anläggning. Ritningar och planer för detta finnas klara, och fritidsnämnden och arbetsmarknadskommissionen ha tillstyrkt förslagets genomförande. Dessutom har Örebro läns turisttrafikförbund medel anslagna till uppförande av ett större vandrarhem vid sin anläggning i Tomasboda i Kilsbergen. Ett flertal idrottsorganisationer ha även sportstugor uppförda här för att idrottsmännen skola få tillfälle att utnyttja terrängen till träning. Visserligen ligga dessa anläggningar utanför det planerade skjutfältet, men samtliga ligga i närheten och Skidfrämjandets anläggning endast 1 km från gränsen. Även om alltså själva byggnaderna ej komma att ligga inom skjutfältets område, komma dock de områden, som mest utnyttjas för idrott och rekreation, att ligga inom skjutfältets område. Troligen komma de också att ligga inom det område, som beräknats att vara målområde.

Att det blivit stor uppståndelse inom Örebro med närliggande industrier, när förslaget förts fram, över att deras kanske enda möjlighet till rekreation nu kommer att omintetgöras, är helt naturligt. Detta gäller särskilt industriens och handelns arbetande folk, som icke har råd att över veckohelger-

Anslag till skjutfält för Bergslagens artilleriregemente m. m. (Forts.)
na eller under semestern fara längre bort. Att just denna grupp kommer att drabbas hårdast gör ju icke saken bättre. Det är därför endast en helt naturlig reaktion, att Örebro arbetarekommun och Örebro fackliga centralorganisation, representerande 16,000 arbetare, protesterat mot förslaget. Det är för dem en fråga av vida större intresse än vad man kanske vill tro, då man befinner sig i Stockholm.

När det i propositionen framhålles, att området kan utnyttjas som fritidsområde, trots att det skall användas som skjutfält för ett artilleriregemente och som plats för en artilleriskjutskola, undrar jag, om detta verkligen är allvarligt menat. Jag har, åtminstone med mina anspråk på hur man skall idka friluftsliv, mycket svårt att förstå, hur man skall kunna känna någon trevnad eller något lugn inom ett område, som är skjutfält. Tanken på kombinationen skjutfält—fritidsområde förefaller väl också att vara så omöjlig, att ingen på fullt allvar kan taga upp förslaget.

Även om icke artilleriregementet kommer att utnyttja skjutfältet hela året, är det ju meningen att artilleriskjutskolan skall använda det under den lediga tiden. Följaktligen kommer nog området att till fullo utnyttjas.

Det framhålles bl. a. i propositionen, att skjutfältet icke kommer att taga hela Kilsbergsområdet i anspråk och att det finns stora områden kvar, även om skjutfältet förlägges dit. Delvis är detta också sant. Men det bör observeras, att det är just det område, som är mest lämpligt för friluftsliv, och att det är just det område, som fritidsutredningen anvisat till s. k. riksallmänning, som kommer att tagas. De områden som äro kvar ägas av bolag eller enskilda, och att få dem att upplåta mark till fritidsreservat torde vara värre.

Farhågor ha också gjort sig gällande för att detta endast innebär en etapp i ett fullständigt ianspråktagande av hela Kilsbergen. Tyvärr kan jag icke annat än hysa samma farhågor. Teknikens utveckling gör, att även militärerna ha svårt för att säga, huru länge detta område kan anses vara tillräckligt. Ursprungligen hade också de militära myndigheterna beräknat att taga ett större område i anspråk av Kilsbergen. Senare reducerades detta med 2,289 hektar till det som nu föreslås. Jag förmodar, att man från militär synpunkt hade någon orsak, när man ursprungligen begärde detta större område. Fanns det någon grund för detta, kommer det nog icke att dröja länge, förrän farhågorna komma att besannas.

Det har icke varit med någon särskild önskan att måla i svart jag här har framfört mina synpunkter, utan endast för att klargöra vad jag tror att konsekvenserna bli, om skjutfältet förlägges till Villingsberg.

När departementschefen har den uppfattningen, att farhågorna äro väsentligt överdrivna, har jag på den punkten en mot honom fullständigt motsatt uppfattning. Jag tror, att verkningarna komma att bli kanske värre än vad den mest pessimistiske vill tro, och att det för Örebro stads vidkommande kommer att innebära, att riksdagen i dag opererar bort den ena av stadens lungor, om den bifaller vad utskottsmajoriteten föreslår. Utskottets skrivsätt kan icke heller lugna någon. Visserligen säger utskottet, att »intrång på fritidsområdet icke skall göras i vidare mån än vad som är oundgängligen nödvändigt för skjutfältets ändamålsenliga utformande». Det kanske är en vacker tanke, som ligger bakom detta skrivsätt, men den kan dock icke hindra den ödeläggelse, som delvis kommer att äga rum.

När handlingarna i denna fråga flyktigt studeras får man lätt den uppfattningen, att Villingsbergsalternativet ej kommer att bli så kostsamt. Det är dock värt att märka, att det i verkligheten kan bli betydligt kostsammare än vad propositionen utvisar. Sålunda ha de 2,106,000 kronor, som domänverket beräknat i minskade inkomster, icke tagits med. Icke heller de

Anslag till skjutfält för Bergslagens artilleriregemente m. m. (Forts.) 110,000 kronor, som beräknats gå åt för att flytta en kraftledning, ha medtagits i avvaktan på utredning om flyttningen är nödvändig. De 427,000 kronor, som Aktiebolaget Statens skogsindustrier enligt domänstyrelsen kommer att förlora, äro ej heller upptagna. I verkligheten kan alltså Villingsbergsalternativet bli betydligt dyrare än vad propositionen utvisar. Till detta kommer, att en del stora värden av social natur komma att raseras, som icke kunna beräknas i pengar och icke heller ersättas med pengar.

Enligt propositionen ha flera områden förutom de tre alternativen undersökts, men av ekonomiska eller andra skäl befunnits vara mindre lämpliga. Det skulle alltså finnas områden, som ur militär, men icke ekonomisk synpunkt skulle kunna vara lämpliga. Det skulle vara av synnerligen stort intresse att få veta, huru mycket kostsammare än Villingsbergsalternativet något av dessa förslag blir. Bl. a. har det från militärt håll nämnts, att ett område vid Laxå skulle vara lämpligt, men att det skulle ställa sig kostsamt. En närmare utredning om detta kan väl anses påkallad.

Utskottet säger i sitt utlåtande, att det i likhet med departementschefen finner det nödvändigt, att vid bedömandet av frågor av denna art en avvägning måste ske mellan å ena sidan de skäl, som tala för ett markområdesianspråktagande, och å andra sidan de olägenheter, som därigenom kunna uppstå. Jag anser också, att frågan bör bedömas så, och när jag försökt göra detta, har jag kommit till det resultatet, att olägenheterna synas bli så stora med Villingsbergsalternativet, att frågan ytterligare bör utredas för att man om möjligt skall få tag på något område. Sådana finnas säkerligen i närheten av Kristinehamn, och fritidsutredningen har även meddelat, att lämpliga områden kunna anvisas. Den tidsförlust, som skulle uppstå, om frågan ytterligare utreddes, torde icke vara av sådan betydelse, att den får avgöra saken, när så stora värden nu stå på spel. Jag har en känsla av att tidigare utredningar icke tagit tillbörlig hänsyn till annat än militära intressen; det finns dock civila värden, som det även ur försvarets synpunkt är klokt att taga hänsyn till.

Med vad jag här anfört och med hänvisning till motionen nr 409 ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den av herr Äqvist avgivna reservationen.

Häruti instämde fru *Gustafson* och herr *Petterson* i Degerfors.

Herr *Lindahl*: Herr talman! Det kanske förefaller många som en betydlig överdrift, när ett representativt och stort arbetarmöte i Örebro för någon tid sedan betecknade försvarets ockupation av Kilsbergen som den största olycka som hittills drabbat Örebro. Men den som känner förhållandena och vet vad Kilsbergsområdet har betytt framför allt för Örebro men också för de båda andra städerna vid Kilsbergens fot, nämligen Karlskoga och Kumla, är dock villig att stryka under detta arbetarmötes uttalande. Om hela denna del av länets befolkning är fullständigt enig i sin uppfattning om att fritidsområdets fördärvande är en olycka av synnerligen stora mått, så drabbar av naturliga skäl inte denna olycka de olika befolkningsgrupperna lika hårt. Hårdast drabbas naturligtvis arbetare och småfolk. För den som har goda inkomster och följaktligen gott om pengar betyder ju inte avståndet någonting, när det gäller att söka rekreation, men för skoarbetare, verkstadsarbetare, lägre tjänstemän, kontorister och andra med dem jämställda med små eller i varje fall synnerligen begränsade inkomster betyder avståndet att man helt enkelt får stanna hemma med sin familj i staden även under de vackra sommarsöndagarna. Kilsbergen ligga däremot på ett lagom avstånd från och synnerligen bekvämt till för de industricentra, som det här gäller. Det blir

Anslag till skjutfält för Bergslagens artilleriregemente m. m. (Forts.)
ju för befolkningen i de städer, som jag här nämnt, och framför allt för Örebro endast fråga om en cykeltur på ett par mil för att komma till ett friluftsområde, som naturen själv har danat.

Jag har den känslan, att allt tal från motionärernas sida i denna fråga är kanske ett tal för döva öron. Den hjärtats förhärdning, som utmärker statsutskottets utlåtande, betyder, skulle jag tro, att Kilsbergen för tid och evighet äro förlorade som friluftsområde för de cirka 90,000 människor, som bygga och bo i de närbelägna städerna. Kammaren bör emellertid förstå, att när den går att fatta beslut i denna fråga, så är det en högst allvarlig sak som man har att taga ståndpunkt till. Det är en sak som på ett alldeles utomordentligt sätt ingriper i massor av människors hela livsföring.

Om utskottets ståndpunktstagande hade stått fullständigt oomtvistat, när det säger att det inte finns annan lämplig plats, och artilleriregementet måste ju för att bli försvarsdugligt sålunda ha Kilsbergen till skjutfält, ja, då är det klart att all debatt om den här frågan hade varit synnerligen överflödig. Enligt vårt sätt att se går det emellertid inte att avfärda saken så där lättvindigt. Vi tro inte att den utredning, som har föregått detta förslag, har varit tillräckligt allsidig och sett på denna fråga ur alla synpunkter. Vi anse, vilket också herr Allard nyss har sagt, att det måste finnas och finns andra acceptabla platser för ett skjutfält, även om nu den militära sakkunskapen inte har förmått upptäcka dem. Omdömesgillt folk påstår med bestämdhet, att endast ungefär en mil från den plats, där skjutfältet enligt förslaget skall förläggas, nämligen vid Karlsdals bruk, finns ett område, som måste anses som lämpligt som skjutfält men som dessutom har den stora fördelen att det inte drar med sig de bedrövliga sociala konsekvenser av olika slag, som skjutfältets placering vid Kilsbergen utan tvekan medför. Själv känner jag ett flertal platser på Tiveden, där utan några som helst sociala skadeverkningar skjutfältet kan förläggas. Om sedan kostnaderna bli något större på grund av det längre avståndet från Kristinehamn, så tycker man ändå att det spelar mindre roll, ty det betyder ju bara att vagnarna med personalen, som skall till skjutfältet, få rulla några mil längre än vad de behöva enligt föreliggande förslag. Man tycker att en dylik kostnadssynpunkt väger ringa, om samtidigt med en förändring av skjutfältets placering den sociala skadegörelsen blir ingen eller ytterst ringa.

Den reservation för förnyad utredning, som herr Äqvist bifogat utlåtandet, är sålunda enligt mitt sätt att se synnerligen befogad, och en förnyad utredning, som vågar slita sig loss ifrån Boforsskjutfältets grannskap, kunde förmodligen komma med ett förslag, som inte bara vore ur militär synpunkt acceptabelt utan som också inskränkte på de sociala skadeverkningarna. Man kan i detta sammanhang inte komma ifrån, att behandlingen av denna och därmed sammanhängande frågor varit en smula konstifik. Herr Allard var ju också inne på det temat. När under fjolåret frågan om förläggningssort för Bergslagens artilleriregemente var aktuell, förklarades Örebro som olämplig till förläggningssort, emedan staden saknade ett lämpligt skjutfältsområde i närheten. Då regementet väl hade blivit förlagt till Kristinehamn, kom man plötsligt underfund med att det enda skjutfältsområde, som var någonting med, befanns ligga just i närheten av Örebro. Nu vill jag säga, att när vi tala emot detta förslag, så tala vi ingalunda i besvikelsen över att inte Örebro fick regementet, men nog har man väl rätt att uttrycka en stilla undran, om inte utredningen och behandlingen av dessa frågor ändå verkar på något sätt mindre förutseende. Jag tycker för min del, att riksdagen borde uppmärksamma en sak i denna debatt, och det är att vi som undanbedja oss skjutfältet liksom skjutskolan i Kilsbergen, ange toner här i kammaren, som inte höra till de

Anslag till skjutfält för Bergslagens artilleriregemente m. m. (Forts.)
precis vanliga, ty för det mesta brukar det vara så att man här i kammaren kämpar för och söker göra sin bygd så tilldragande som möjligt ur militär synpunkt. Här brukar man uppräknat alla de fördelar, som respektive bygd är beredd att ge, bara den får förläggningen. Jag tycker kammaren skulle hålla oss räkning för att vi nu på det innerligaste be att få slippa både skjutfältet och förläggningen i Kilsbergen.

Det har sagts, att stora delar av detta fritidsområde komma att finnas kvar även sedan skjutfältet tagits i anspråk. Det vore ju synnerligen bra om så bleve fallet, och man vore glad om herr statsrådet här tydligt ville understryka att man inte tänker ta mera av detta område än vad som i dag har planerats. För vårt vidkommande göra vi oss i alla fall inga illusioner i detta avseende. Vi ha sett den väldiga expansion, som råder på det militärtekniska området, och det finns ingen anledning att antaga, att kanonerna i framtiden skola få en mindre skottvidd än de ha för närvarande. Till detta kommer också, att här föreligger ett förslag om förläggande av en skjutskola på samma ställe. Sannolikt blir det väl så, att vi så småningom få vänja oss vid att denna folkrika trakt förlorar en av sina allra viktigaste och för Örebros vidkommande oersättliga lungor. Kanske det låter makabert, men jag kan inte underlåta att i detta sammanhang erinra om att just skostäderna proportionellt sett ha det största antalet tbc-smittade i landet. Röntgenbussen har under föregående år klarlagt den saken.

Jag vill också säga, att just nu åtnjuter det svenska försvaret en stor och utan tvekan välförtjänt popularitet bland de breda lagren, men denna popularitet är ju också en sak som man har anledning att vara mycket rädd om. Jag har emellertid en bestämd känsla av att genom beslutet om Kilsbergens vandalisering blir populariteten en smula skamfilad i våra bygder. Ingen förnekar, att landet har rätt att av sin befolkning kräva de största offer för försvarets stärkande, men om civilbefolkningen ålägges att ge till synes onödiga offer, då finns, anser jag, också anledning att reagera. Så länge befolkningen i därav berörda orter icke äro övertygade om att Kilsbergen var den enda och sista utvägen för ordnandet av skjutfält för Bergslagens artilleriregemente, måste man förstå, att beslutet i dessa bygder måste bli i högsta grad impopulärt. En ytterligare undersökning, där åt det civila förståndet beredes ett visst utrymme, är således, anser jag, i högsta grad önskvärd. Detta har näppeligen skett vid den tidigare utredningen av denna fråga. Även om den militära sakkunskapen är synnerligen värdefull, så bör den dock icke alldeles ensam sätta sin prägel på en utredning, som berör så många civila intressen. De civila myndigheter som här hörts lära också ha avstyrkt, även om det icke alltid framgår av propositionen. Domänstyrelsen vill icke ha skjutfältet vid Villingsberg. Fritidsutredningen, vars ord enligt min mening måste väga synnerligen tungt, har också avstyrkt, och länsstyrelsens yttrande hade säkerligen kommit att gå i samma riktning, om länsstyrelsen hade haft tillfälle att säga någonting i denna sak. En ny allsidig prövning av var skjutfältet bör förläggas är sålunda enligt min uppfattning sannerligen ingen överloppsgärning. Den skulle vara av mycket stor betydelse för de befolkningsmassor, som i detta fall bli berörda av skjutfältets förläggning. Skulle denna nya utredning visa, att Kilsbergen är den enda möjliga platsen, så ha vi ingenting annat att göra än att acceptera ett dylikt förslag. En ny utredning är sålunda önskvärd, och jag ber, herr talman, för min del att få instämma i den reservation som herr Äqvist har bifogat föreliggande utskottsutlåtande.

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet **Sköld**: Herr talman! När man har suttit och lyssnat till de båda föregående ärade talarna, har man kanske fått det intrycket, dels att det här gäller en alldeles särskilt stor fråga

Anslag till skjutfält för Bergslagens artilleriregemente m. m. (Forts.)
och dels att denna fråga icke är utredd. Jag vill säga, att intetdera är fallet. Det kan ur de synpunkter, som de båda föregående talarna ha anfört, icke vara någon stor fråga. De överdriva ända till karikatyren. För det andra vill jag säga, att det väl sällan beträffande en sådan markfråga som denna har verkställts en så utomordentlig utredning som i detta fall, där icke bara militära synpunkter utan också civila ha fått göra sig gällande. Inom regeringen har frågan varit föremål för ett ytterligt noggrant övervägande, och sedan har helt naturligt statsutskottet, som haft hela denna Örebroopinion över sig, blivit nödsakat att ägna frågan all uppmärksamhet. Trots detta har resultatet bara blivit ett: på alla håll där man har ansvar för denna fråga har det blivit ett tillstyrkande.

Riksdagen beslöt i fjol, att Bergslagens artilleriregemente skulle förläggas till Kristinehamn. Att det icke blev Örebro, som även varit ifrågasatt, berodde icke på skjutfältfrågan, som herr Lindahl sökt insinuera, utan på de oerhörda svårigheter som föreligga att få vanliga övningsfält i trakten av Örebro. Jag har en rik erfarenhet av dessa svårigheter, när det gällt att skaffa mark åt det där förlagda infanteriregementet, exempelvis mark för fältskjutning till detta. Det nu föreslagna skjutfältet ligger mitt emellan Kristinehamn och Örebro. Också i det avseendet kan den ena platsen vara lika bra som den andra.

Jag återkommer till utredningen av frågan om skjutfält åt detta nya artilleriregemente. Jag vill för min del säga, att varken fritidsutredningen eller någon annan myndighet har möjlighet att göra en mera ingående undersökning än som skett. Man har minutiöst rekognoscerat igenom hela trakten för att finna lämpligt område. Villingsberg har på intet sätt från första början varit utpekadt såsom det lämpliga skjutfältet.

Det är emellertid icke så lätt att få skjutfält i Sverige. Man har den uppfattningen att detta är ett glest bebyggt land, och det är sant, men befolkningen är så spridd, att det finns knappast något område, där det icke bor någon människa. När man skall ha ett sammanhängande område, som tillåter uttagande av de skottvidder modernt artilleri kräver, måste man upp i fjällen för att finna sådana områden, inom vilka det icke finns en rätt talrik befolkning. Att skaffa skjutfält hör sålunda till det svåraste som finns här i landet, och man kan gärna säga, att vi hittills icke haft något artilleriskjutfält, som fyller måttet. Vi ha artilleriskjutskolan på Skillingaryd. Det finns ingen möjlighet, vad man än gör, att utvidga det skjutfältet, så att man där kan bedriva en tillräckligt allsidig rationell skjututbildning, och det är dock det bästa av de skjutfält vi hittills haft.

När det gäller Bergslagens artilleriregemente har, som jag nämnde, hela trakten finkammats på lämpliga områden. Då herr Lindahl vill utpeka sådana områden, och när han säger, att det finns områden på Tiveden, som omdömesgilla personer skulle kunna ge anvisning på, så vill jag säga herr Lindahl, att han utställer växlar, som han icke kan inlösa. Hela Tiveden är genomskött. Det finns icke någon fläck, som man icke försökt komma till rätta med, och som resultat av hela det rekognosceringsarbete, som pågått där, har så småningom utom Villingsbergsområdet utkristalliserat sig fem olika områden, som jag här skall be att få nämna: För det första ett område vid Laxå, för det andra ett område sydväst och väster om sjön Toften, för det tredje Stadsområdet, för det fjärde ett område vid Alkvettern och för det femte ett område vid Kungsskogen. Där finnas icke sådana sammanhängande marker, att det överhuvud taget är möjligt att tänka sig skjutfält där. Alla dessa sex fält — det sjätte är Villingsbergsområdet — har man naturligtvis undersökt ur militär synpunkt: om fältet fyller måtten, om man kan bedriva skjutning där. Vidare har man

Anslag till skjutfält för Bergslagens artilleriregemente m. m. (Forts.) undersökt, huruvida det finns en stor befolkning på fälten, som behöver flyttas, för det tredje har man undersökt, huruvida området ianspråktagande som skjutfält medför, att man måste lägga ned eller inskränka industrier, och naturligtvis har också den allmänna trevnadssynpunkten beaktats såsom i detta fall traktens egenskap av naturskyddsområde.

Som resultat av dessa undersökningar vill jag kort och gott säga, att av dessa sex områden är för det första Villingsberg det område som är ur militär synpunkt bäst. Det är dessutom så lyckligt, att på detta fält bor det minsta antalet människor i jämförelse med de övriga fälten. Beträffande området vid Laxå bruk, som någon nämnde, kan jag meddela, att den rekognoscering som där företagits visar, att det bor ettusen personer på de marker, som skulle tagas i anspråk, att vissa industrier i trakten däromkring icke skulle kunna fortsätta att trivas, att trakten kring Laxsjöarna utgör ett turistcentrum med ett 40-tal sommarvillor på öarna o. s. v. Så är det även på de andra områdena; antingen är en mycket stor bondebefolkning bosatt där, eller också äro där befintliga skogar av sådant direkt värde för vissa bestämda industrier, att man skulle åstadkomma mycket stora sociala olägenheter, om man skulle taga dem i anspråk. Beträffande Villingsberg finns det icke något annat industriellt intresse än sågverket i Valåsen, och efter de undersökningar, jag har låtit göra, har jag kommit till den bestämda uppfattningen, att domänverket kommer att tillgodose dessa industriella intressen så, att detta sågverk kommer att kunna bedrivas i ungefär sin fulla omfattning. Det finns därför icke någon anledning till en ny utredning. Vill man, att Bergslagens artilleriregemente skall få ett skjutfält, som kan användas, får man taga Villingsbergsområdet, eller också får detta regemente vara utan skjutfält. Jag kan icke taga på mitt ansvar, att ett artilleriregemente skall vara utan artilleriskjutfält. Det kan hända, att det finns andra som kunna det.

Man har sagt, att Bergslagens artilleriregemente skulle kunna ha skjutfält uppe i fjällen t. ex. i Älvdalen eller Hede. Det är 35 resp. 50 mil till dessa orter. Det gör väl ingenting, att man kostar på litet transporter, tror jag herr Lindahl sade. Nej, det gör det verkligen inte, men om man skall kunna bedriva skjututbildning, skall man efter hand som utbildningen fortskrider kunna gå ut med värnpliktskontingenter och skjuta skarpt en vecka och sedan gå hem och fortsätta utbildningen och därefter gå ut och skjuta skarpt igen, sedan man kommit till ett nytt utbildningsstadium, och på det sättet låta skarpskjutningen kontinuerligt följa utbildningen. Om man skulle ha ett skjutfält i Älvdalen eller i Hede, finge man nöja sig med att gå upp med varje värnpliktskontingent en månad i sträck och bedriva skjututbildning, men man skulle då icke få denna att harmoniera med utbildningen i övrigt. Det måste ju ur militär synpunkt vara ytterligt olämpligt. Dessutom måste man väl säga, att det är att spilla tiden i högsta grad. Att det icke ligger någon järnvägsstation närmare än en mil från Villingsberg har ju ingen betydelse för ett regemente som är motoriserat. Detta kan utan olägenhet tillryggaläggas de 3 å 4 mil, som det är till Villingsberg, men det är naturligtvis en helt annan sak att köra 35 eller 50 mil.

Jag vill med vad jag sagt ha slagit fast, att här finns den mest djupgående utredning man kan åstadkomma. Det finns intet mer att undersöka. Denna utredning har givit vid handen, att Villingsbergsområdet är det område som är bäst ur militär synpunkt och medför de minsta sociala och ekonomiska olägenheterna med hänsyn till ortsbefolkningens tillfällen till arbetsutkomst. Att detta skjutfält ligger intill Bofors skjutfält betyder ingenting annat än att man har kunnat göra fältet mindre än som annars blivit behövt. Det har alltså medfört en besparing av areal, men något annat har det icke inneburit.

Anslag till skjutfält för Bergslagens artilleriregemente m. m. (Forts.)

Det innebär endast, att man kunnat taga ett säkerhetsområde på ena sidan, som man icke behövt taga ny mark till. För övrigt spelar Bofors skjutfält ingen roll, och har icke på något sätt varit avgörande för valet av detta område till skjutfält. Jag skulle därför vilja säga, att med hänsyn till försvarets intressen och med hänsyn till möjligheten att få ett skjutfält, som medför så små sociala rubbningar som möjligt, finns det icke något alternativ till Villingsbergs skjutfält.

Jag kommer nu fram till den fråga, som för de båda föregående talarna varit huvudfrågan, nämligen att detta område skulle vara ett friluftsområde för framför allt Örebro stad men även Kumla och här säger man också för Karlskoga. Det sista har jag icke hört förut. Runt omkring Karlskoga finns det ju så många möjligheter till friluftsliv, att man där icke är på något sätt beroende av Villingsbergs kronopark. Alldeles i sydost ligga orörda delar av Villingsbergs kronopark, och det finns mycket stora områden även norr om Bofors, som lämpa sig för idrottsliv. Bofors och Karlskoga kunna vi därför lämna ur räkningen. Alltså komma vi till Örebro och Kumla. Vad betyder detta skjutfält i fråga om dessa båda städers behov av fritidsutrymme? Som man här har sagt innefattar detta område 10,000 hektar, medan Kilsbergens samlade skogsområde är 50,000 hektar. Det gäller alltså $\frac{1}{5}$ av detta område, den del av Kilsbergen, som ligger längst bort från Örebro och Kumla, ett område, till vilket inga fritidsanläggningar ha förlagts, ett område, som icke i annan mån berörs av fritidsanläggningar än att ett skidspår till Annaboda tangerar yttersta spetsen av säkerhetsområdet. Jag kan icke annat än säga, att det är en oerhörd överdrift att påstå, att detta skjutfält skulle komma att inverka på dessa städers möjlighet till friluftsliv. Det finns så stort utrymme kvar, att det icke finns någon anledning att känna sig betänksam. Fritidsutredningen har ju yttrat sig i frågan och avstyrkt, men med vilken motivering? Jo, med den motiveringen, att det gör väl icke så mycket, om man tar denna del av Kilsbergen, men eftersom fritidsutredningen har farhågor för att detta bara är en början och att man skall gå längre, alltså, att fritidsutredningen är rädd för att försvarsväsendet skall sluka hela Kilsbergen, så avstyrker fritidsutredningen. Det är icke avsikten att för militärt behov taga mer av Kilsbergen. Med anledning av att herr Lindahl sade, att man nu till skjutfält begär ett par tusen hektar mindre än från början ifrågasatts, vill jag nämna, att anledningen till att man har minskat anspråken är, att det förelåg ett förslag att till denna plats även skulle förläggas infanteriets skjutskola. Det skall den emellertid icke. Infanteriets skjutskola får stanna på Rosersberg, där vi ha byggnader. Vi ha icke råd att bygga till infanteriets skjutskola på annat ställe, och följaktligen blir det icke tal om detta. Man har på militärt håll icke några planer på att göra anspråk på ytterligare terräng i Kilsbergen. De delar av Kilsbergen, som äro kvar, äro så ofantligt stora, att de räcka väl som fritidsområden.

Villingsbergs skjutfält kommer, om riksdagen beslutar bifalla föreliggande proposition, att ur militär synpunkt betyda ett oerhört framsteg för vår artilleristiska utbildning, ty det blir det första och för lång tid framåt säkert det enda skjutfältet i vårt land, där det moderna artilleriet kan komma till sin rätt. Frågan kan icke lösas bättre genom fortsatt utredning. Det finns icke någon anledning för kammaren att icke komma till samma slutsats som den, vartill efter noggrann prövning först regeringen och sedan statsutskottet kommit.

Herr Allard: Herr talman! Jag ber att bara på en punkt få replikera herr försvarsministern, nämligen på den, där han säger, att de fritidsanläggningar, som finnas å Kilsbergen, icke ligga i närheten av skjutfältet. Det är i stället

Anslag till skjutfält för Bergslagens artilleriregemente m. m. (Forts.)
så, att så gott som samtliga fritidsanläggningar eller alla utom en ligga i så gott som omedelbar närhet av det planerade skjutfältet, så exempelvis den anläggning, som Skidfrämjandet har, den stora anläggningen i Ånnaboda. Den beräknar man också kunna bygga ut, och den ligger ungefär bara en kilometer från skjutfältets gränsområde.

Jag ber alltså, herr talman, att i sak få bibehålla mitt tidigare yrkande, men att få formulera det i enlighet med ett yrkande, som framställts i första kammaren, så att det får följande lydelse, nämligen: att riksdagen må, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 289 och II: 409 och med avslag å motionerna I: 290 och II: 410 samt II: 384, till *Utvidgning av Hallands regementes kasernområde m. m.* å kapitalbudgeten under försvarsväsendets fastighetsfond, arméförvaltningens delfond, å riksstaten för budgetåret 1943/44 anvisa ett investeringsanslag av 260,000 kronor.

I detta anförande instämde fru *Gustafson* samt herrar *Petterson* i Degerfors och *Lindahl*.

Herr *Gustafsson* i Bogla: Herr talman! Då jag i allt väsentligt delar de synpunkter, som här i debatten framförts av herrar *Allard* och *Lindahl* på Kungl. Maj:ts förslag i den proposition riksdagen nu behandlar, kunde jag ha nöjt mig med att instämma i dessa anföranden, om icke förslaget om det nya skjutfältets förläggning hade sammankopplats med förslaget att överflytta artilleriskjutskolans övningar från *Skillingaryd* till det planerade skjutfältet på *Kilsbergen*. Detta senare förslag ger enligt min mening ytterligare skäl för ett bifall till yrkandet om förnyad utredning.

I den proposition, som riksdagen nu behandlar, anföres visserligen, att inspektören för artilleriet i skrivelse till arméchefen den 7 september 1942 framhållit, att det i längden icke kan anses tillfredsställande att skjutskolan skall vara hänvisad till *Skillingaryds* skjutfält, då dess areal uppgår till allenast 5,000 hektar och några möjligheter att utvidga fältet knappast torde föreligga.

Det är ju möjligt att det förhåller sig så, som inspektören för artilleriet framhåller i denna sin skrivelse, men det torde väl ändå råda delade meningar därom bland de civila, som väl emellertid i detta sammanhang torde betraktas såsom alltför osakkunniga för att här kunna åberopas. Jag kan emellertid icke uraktlåta att här referera till vad representanter för *Tofteryds* kommunalfullmäktige i skrivelse till Kungl. Maj:t den 1 februari i år anført, däri det bl. a. heter: »Under den senaste tiden har man dock velat påstå, att *Skillingaryds* skjutfält har en allt för ringa skottvid för skjutskolans övningar. Likväl kan det ledas i bevis, att skottvidden i sin helhet aldrig utnyttjas vid skjutskolans övningar. Det är endast A 6, som begagnar sig av den längre skottvidden. Men A 6 skall, enligt vad vi kunna inhämta, fortfarande ha sina skjutövningar i *Skillingaryd*. Och när skjutfältet är stort nog för A 6, som använder sig av de största skottvidderna, då torde det väl vara stort nog för skjutskolan som huvudsakligen endast brukar använda de främre batteriplatserna.»

Men även om nu inspektören för artilleriet har rätt, och skjutfältet för framtiden skall anses otillräckligt för skjutskolan, förefaller det ju ändå något egendomligt, att så sent som under de två senaste åren fältets anläggningar utökats med en storslagen matsalsbyggnad med köksanläggning, ett sjukhus och två manskapsbaracker, samtliga i modernt, förnämligt utförande, därtill sex garage m. m., vilka nya byggnader säkerligen dragit en kostnad ej understigande mellan 700,000 och 800,000 kronor. Dessutom har på senare tid ett betydande antal fastigheter och jordbruksgårdar införlivats med fältets anlägg-

Anslag till skjutfält för Bergslagens artilleriregemente m. m. (Forts.)
ningar. Det förefaller sålunda som om man under denna tid icke ansett, att detta skjutfält var olämpligt för sitt ändamål. Mot bakgrunden av tillkomsten av dessa byggnader, vilka dragit betydande kostnader, och de nya markförvärven, frågar man sig, om det är absolut nödvändigt med förflyttningen av artilleriets skjutskola. Jag finner för min personliga del de synpunkter beaktansvärda, som representanter för Tofteryds kommunalfullmäktige anför i förut åberopade skrivelse till Kungl. Maj:t, vari de bland annat framhålla, att om ett nytt skjutfält skall anläggas för skjutskolans räkning, detsamma icke torde hinna bli färdigt under nu pågående krig, vilket för Europas del alltmåra synes närma sig slutskedet. Efter kriget torde väl åtskilliga inskränkningar bli nödvändiga även på det militära området, enär vårt land säkerligen icke i längden förmår bära nuvarande oerhörda, om ock för närvarande nödvändiga vapenrustning. Under sådana förhållanden och då ett nytt skjutfält för artilleriets skjutskola icke synes vara oundgängligen nödvändigt för vår försvarsmakts fortsatta effektivitet, kan man ju ha rätt att stillsamt ifrågasätta, huruvida det är försvarligt att förflytta artilleriets skjutskola och därigenom åsamka staten nya utgifter, som bli bindande för framtiden. Jag vill också erinra om, att Tofteryds kommun kommer att åsamkas förlust, om skjutskolans övningar förläggas till annan plats. Kommunen har genom kronans förvärv av en mängd jordbruksfastigheter fått sina skatteinkomster avsevärt minskade, detta speciellt med avseende å den s. k. garantiskatten. På ej mindre än 94 jordbruksfastigheter, utgörande närmare 2,500 har, som kronan förvärvat till skjutfältet, går kommunen helt miste om skatteinkomster. Håri äro ej inräknade de kronans fastigheter, som tidigare disponerades av I 12 men som numera övergått till A 6. Utom förutnämnda fastigheter har kronan till skjutfältet förvärvat ytterligare ett antal jordbruks- och andra fastigheter, vilka kronan utarrenderar och på vilka kommunen erhåller vissa skatteintäkter.

Om nu riksdagen bifaller Kungl. Maj:ts förslag om det nya skjutfältets förläggande till Kilsbergen och därmed också förflyttningen av skjutskolan från Skillingaryd, synes det mig skäligt, att Tofteryds kommun erhåller någon kompensation för den förlust, som härigenom uppenbarligen åsamkas kommunen.

Jag vill slutligen, herr talman, framhålla, att inför den snabba behandling inom statsutskottet av denna mycket stora fråga om ett nytt skjutfält på Kilsbergen blir man onekligen en smula tveksam, om det varit möjligt för utskottet att så grundligt och allsidigt pröva det föreliggande förslaget, som från flera synpunkter varit önskligt och detsamma med hänsyn till sina konsekvenser i olika hänseenden onekligen förtjänat. Man kan icke undgå att ställa frågan: har man icke kunnat påträffa ett område, som erbjudit mindre ekonomiska och sociala svårigheter? Något tillfredsställande svar på den frågan synes mig statsutskottets utlåtande icke ge, och jag blir heller inte riktigt övertygad av försvarsministerns uttalande på den punkten. Då jag förmenar, att man utan någon större olägenhet för vår beredskap kan vänta något år, medan en mera metodisk och förutsättningslös utredning verkställs, ber jag, herr talman, att få hemställa om bifall till det yrkande, som under debatten framställt av herr Allard.

Herrar *Pettersson* i Norregård och *Boman* instämde häruti.

Herr *Pettersson* i Rosta: Herr talman! Jag skall icke ta kammarens tid i anspråk för att repetera vad som sagts här tidigare, och jag kan därför instämma i det yrkande, som två motionärer framställt under debatten. Jag skulle dock vilja framlägga några egna synpunkter på frågan.

Anslag till skjutfält för Bergslagens artilleriregemente m. m. (Forts.)

Riksdagen har ju under de senaste åren beviljat stora summor till stärkande av försvaret, och detta har skett i så gott som fullständig enighet på alla punkter. Kanske är det också därför som vi lyckats att även under detta världskrig bibehålla vår neutralitet. Det tillkommer ju emellertid riksdagen även att tillse, att medel icke anslås för visst ändamål, om de bättre kunna användas på annat håll. I den föreliggande frågan förhåller det sig ju så, att det föreslagna skjutfältet ligger parallellt med Bofors skjutfält. Jag är för min del övertygad om, att man genom en mindre utvidgning av detta senare skjutfält skulle kunna få detta att tjäna både Bofors och Bergslagens artilleriregemente. Jag bor själv icke så långt från Bofors skjutfält och har sålunda kunnat följa skjutningarna där. För säkerhets skull har jag hört mig för hos närboende om deras erfarenhet, och det allmänna intrycket är, att det icke skjuts alltför ofta eller för mycket på det ifrågavarande skjutfältet. Man skjuter en vecka, men så gör man uppehåll en vecka. Under sådana förhållanden skulle det ju passa bra, om detta skjutfält finge användas av Bergslagens artilleriregemente som övningsskjutfält, något som båda parterna borde kunna tjäna på. Boforsbolaget har emellertid avstyrkt en dylik anordning, men jag måste för min del säga, att jag tycker att det hela skulle kunna gå att ordna med litet god vilja. Jag anser, att man skulle kunna fordra av Boforsbolaget, som under årens lopp tjänat så många miljoner på den svenska staten, att det visade litet tillmötesgående mot en sådan kund och gjorde sitt till för ordnandet av denna skjutfältsfråga. Ingen tror väl, att vi, när freden en gång kommer, skola kunna bibehålla de försvarskostnader, som nu utgå, detta vare sig vi bli lyckliga nog att intill dess upprätthålla vår neutralitet eller vi bli indragna i kriget. Vi få givetvis då räkna med betydande indragningar på det militära området. Örebro har erfarenhet av sådant från förra kriget. Staden hade tidigare en trängkår, som emellertid sedan indrogs och vars kaserner numera utgöra hem för lindrigt sinnesslöa kvinnor. Jag skulle tro, att samma öde kommer att drabba Bergslagens artilleriregemente i Kristinehamn, när detta krig är över. Till dess kommer emellertid det föreslagna skjutfältet att vara avverkat, och sedan får domänstyrelsen börja plantera ny skog. Domänstyrelsen beräknar sin förlust till 3.5 milj., samt kunna utbyggnaderna beräknas till 1.5 milj., således en onödig utgift å 5 milj. kr. Jag kan icke finna, att detta är förståndigt och klokt, och jag får säga att jag tycker, att bakom hela detta projekt ligger icke så litet av slöseri med statens medel, då ju det hela kan ordnas genom samverkan med Boforsbolaget.

Härtill komma också naturskyddssynpunkterna. I närheten av det påtänkta skjutfältet finns sålunda en av Sveriges få bäverstammar, som naturligtvis kommer att bli bortskrämd, om skjutfältet förlägges till detta område. Detta spelar väl icke så stor roll, kan man tycka, men ur naturskyddssynpunkt kanske det kan ha sitt värde, att detta förhindras.

Herr försvarsministern framhöll också, att det icke gick att ordna ett bra skjutfält någonstans utom i fjällen. Detta borde han ha tänkt på i fjol, när han föreslog Kristinehamn som förläggningsplats för detta regemente. Det hade väl då varit riktigare att förlägga regementet i fråga till Älvdalen eller Hede, ty där hade det kunnat få ett enligt hans mening nöjaktigt skjutfält. Jag konstaterar sålunda, att ifrågavarande regemente kommit att ligga på fel plats och såväl militären som försvarsministern har gjort ett stort misstag.

Jag skall icke fördröja debatten längre, men jag ber att ännu en gång få framhålla, att detta skjutfält bör kunna samordnas med Bofors skjutfält, och att vi därför böra ta oss en liten funderare på saken och ge oss tid till en

Anslag till skjutfält för Bergslagens artilleriregemente m. m. (Forts.)
förnyad utredning av frågan. Jag ber därför, herr talman, att få instämma i det yrkande, som framställts av herr Allard.

Herr **Törnkvist**: Herr talman! Frågan om artilleriskjutskolans förflyttning från Skillingaryd till Villingsberg återkomma vi till senare i dag vid behandlingen av statsutskottets utlåtande nr 235. Det finns därför knappast anledning att i detta sammanhang ta upp annat än den fråga som nu föreligger och ju uteslutande gäller ordnandet av ett skjutfält för Bergslagens artilleriregemente.

Här har yttrats och yrkats, att frågan om skjutfältet för Bergslagens artilleriregemente borde bli föremål för en förnyad utredning. Det är ganska svårt att förstå — och det har ju också departementschefen mera auktoritativt uttalat — att man skulle kunna komma till något annat resultat genom att man skickar frågan till förnyad utredning. Man skulle ju därtill komma i konflikt bland annat med det absolut klara intresset att så snabbt som möjligt få regementet i funktion och att icke onödigtvis dra ut alltför långt på tiden, innan man skapar förutsättningar för regementets uppsättande och organiserande för erforderliga övningar. Den senare frågan kanske icke spelar så stor roll, om man förankrar sig i tron att världskriget snart skall vara slut. Jag har haft tillfälle att här tidigare uttala, att det är alla skäl i att man på den punkten icke är alltför säker, även om, såsom läget nu är, förhoppningar kunna hysas om fred inom icke alltför många år till. Men vi ha icke rättighet att i det aktuella tidsläget räkna på detta sätt i samband med behandlingen av vår försvarsfråga, detta alldeles särskilt icke efter fjolårets beslut. Och det material, som presenterats i utskottet, har ju varit övertygande. Departementschefens förslag har kompletterats med ett motionsvis framställt yrkande. Utskottet har ju ingen anledning att tro, att icke departementschefens uppgifter i propositionen rörande de omfattande rekognosceringarna varit riktiga, men vi gjorde likväl på avdelningen en närmare undersökning om vari denna rekognoscering bestått och vad annat det varit fråga om än som stod i propositionen. Vi nödgades ju också av hänsyn till Örebrobankens sympatiska representanter, som gjort framstöt motionsvis och även resonemangsvi, försöka klarlägga, så långt det var möjligt, de uppslag, som motionen pekade på. Ja, det hela ledde till det resultatet, att de av motionärerna föreslagna områdena redan voro undersökta men lämnats därhän. Under sådana omständigheter var det uppenbart för avdelningen, att den väg, som motionärerna pekade på, icke var framkomlig, ty en rekommendation på grundval av motionen hade ju bara lett till en ytterligare rekognoscering av områdena, som redan förut varit undersökta och som man funnit icke kunna tagas med i räkningen. Mer kunde inte göras. Man skulle ju kunna tänka sig, att ett utskott, om tiden vore tillräcklig för ändamålet, skaffade sig en specialexpertis, som företog en lika omfattande granskning och rekognoscering som Kungl. Maj:t gjort. Här har emellertid icke förelegat ett sådant material, som kunnat motivera att avdelningen rekommenderat eller tagit sig före ett sådant omfattande arbete. Vi ha därför byggt på det ytterst solida material, som Kungl. Maj:t själv har presenterat. Det skulle ju för övrigt bli en ganska tung apparat för ett utskott, särskilt då för statsutskottet och speciellt på försvarsområdet, om man icke iaktog en viss bestämd återhållsamhet i fråga om vidlyftiga undersökningar. Vi ha ju bara att taga del av Kungl. Maj:ts egna klagomål i ett stort antal propositioner under innevarande års riksdag rörande saktfärdigheten i arbetet att få fjolårets försvarsordning i funktion, i överensstämmelse med de intentioner som i fjol förelägo, betingade av den minutiösa granskningen av utgiftsdispositionerna, för att förstå att tiden inte bör medge onyttiga utredningar.

Anslag till skjutfält för Bergslagens artilleriregemente m. m. (Forts.)

Jag kan, herr talman, icke se annat än att kammaren har all anledning att godkänna Kungl. Maj:ts förslag till anskaffande av skjutfält åt ifrågavarande regemente. Det är ju i hög grad beklagligt, att en konflikt uppseglat mellan civila och militära intressen, men det är kanske icke omöjligt att dessa intressen kunna sammanjämkas, så att de friktioner, som man på grund av processen hittills i riksdagen kunnat befara, kunna reduceras och elimineras. Utskottet har ju tillåtit sig att efter undersökning av läget försöka dra en gräns för områdets användning, så att man icke kommer in på de delar därav som hittills ha exploaterats för fritidsbebyggelse och för friluftsliv. Vad utskottet i detta avseende yttrat har ju citerats av herr Allard, men jag tillåter mig för min del att även hänvisa därtill. Utskottet säger sig kunna biträda departementschefens framlagda förslag att förlägga Bergslagens artilleriregementes skjutfält till Villingsberg, men utskottet förutsätter därvid »att intrång på fritidsområdet icke göres i vidare mån än vad som är oundgängligen nödvändigt för skjutfältets ändamålsenliga utformande». Detta uttalande torde böra tolkas på det sättet, att någon gränsdragning utöver vad som nu är skisserat och som berör fritidsområdet icke bör förekomma, och att man, om en sådan enligt förvaltningsmyndigheternas synpunkter skulle bli absolut nödvändig, bör kunna räkna med att riksdagen själv får vara med och diskutera en eventuell sådan åtgärd. Utskottet har alltså sökt mjuka upp motsättningarna mellan fritidsintresset och det militära intresset när det gäller detta område. I den mån utvecklingen inte skulle ta en riktning, som står i överensstämmelse med dessa förhoppningar, får man måhända i ett sådant tvångsläge räkna med att båda parterna, såväl vederbörande högre myndigheter som civilbefolkningen, får laga efter lägligheten, medan upporganisandet för de militära behoven fortskrider.

Slutligen vill jag säga, att om utskottet ansett någon möjlighet föreligga att, med beaktande av intresset att organisera upp förbandet inom rimlig tid, komma förbi Kungl. Maj:ts förslag, hade utskottet utan tvivel kunnat reflektera på en sådan utväg. Det har emellertid omvittnats, och all erfarenhet tyder därpå, att det är ytterst svårt att lösa övnings- och skjutfältsfrågorna för såväl artilleriet som pansarvapnet. Särskilt i det senare fallet ha synnerligen egendomliga kombinationer måst tillgripas i syfte att till nöds tillfredsställa behovet i detta avseende.

Jag sade, att jag inte skulle säga någonting om artilleriskjutskolan. Den kommer ju upp till behandling i samband med statsutskottets utlåtande nr 235. Nu har emellertid redan ett anförande här hållits om den saken, och jag vill med anledning därav endast göra en kort kommentar. Det är åtminstone 20 år sedan vi första gången här i riksdagen kommo i kontakt med frågan om Skillingaryds skjutfält. Redan då konstaterades, att detta skjutfält var ytterst begränsat, och att stora svårigheter redan då förelågo för såväl riksdagen som den militära förvaltningen att på ett rimligt sätt tillgodose behovet av skjutfält för artilleriskjutskolan. Det förvånar mig därför inte alls, att vederbörande ha kommit att tänka på att söka lösa artilleriskjutskolans fältbehov i sammanhang med förslaget om anläggandet av skjutfältet vid Villingsberg.

Jag hemställer, herr talman, om bifall till utskottets förslag.

Herr Allard: Herr talman! Det är icke så mycket att tillägga i debatten. Jag vill emellertid bara rätta till en felaktig uppgift, som försvarsministern kom med i sitt anförande. När försvarsministern säger, att det område, som det här gäller, ligger längst bort från Örebro av Kilsbergsområdena, är försvarsministern fullständigt felaktigt underrättad. Det är nämligen så, att just Garp-

Anslag till skjutfält för Bergslagens artilleriregemente m. m. (Forts.)
hyttan med området omkring sjön Ymningen ligga närmast Örebro, och det är det enda område, till vilket det utom landsväg också leder järnväg.

Försvarsministern gör gällande, att vi gå alltför långt i vår svartmålning. Det göra vi icke. Jag tror, att vi se på frågan som den i verkligheten är, och den som går för långt åt det andra hållet är försvarsministern. För honom tycks det icke gälla mer än »ett skidspår», som han uttryckte sig. Man blir litet tveksam, när man hör att han anför sådana argument.

Försvarsministern sade också, att frågan var synnerligen noga utredd. Jag tvivlar nog på den saken. Bl. a. vet jag, att statsutskottet icke haft så god tid på sig som utskottet skulle önskat. Enligt vad som meddelats mig hade man tänkt resa ned till området för att se, hur det såg ut, men på grund av den hets, som uppstått mot slutet av riksdagen, har utskottet icke hunnit göra detta.

Det har till oss motionärer sagts, att om vi kunde visa på något annat alternativ, skulle vår ställning ha varit betydligt starkare. Det är givet, att vi icke kunna säga, att ett visst område är absolut lämpligt. Vi ha icke den sakkunskap, som behövs för att kunna försäkra, att ett område är ur militära synpunkter lämpligt. Det enda vi kunna göra är att yrka på en förnyad utredning för att man skall få fram ett annat alternativ, och vi tro, att ett sådant skall kunna komma fram.

Jag ber, herr talman, att få vidhålla mitt yrkande.

Herr **Jansson** i Hällefors: Herr talman! Jag skall be att endast få framföra ett par synpunkter på denna fråga.

När saken kom upp förra sommaren och i höstas, var det icke bara fråga om artilleriskjutfältet i Villingsberg utan också om anordnande av en infanteriskjutskola i Valåsen. För båda dessa skjutfält tillsammans skulle tagas i anspråk ett område av 17,000 hektar skogsmark. På det för artilleriskjutfältet avsedda området finnas 35 arrendegårdar med 31 familjer, på området för infanteriskjutfältet var det 26 arrendegårdar med 49 familjer. Nu har man tydligen släppt tanken på infanteriskjutskolan tills vidare. Det är beklagligt, att försvarsministern lämnat kammaren, ty annars hade jag gärna velat ställa den frågan till honom, huruvida uppskjutandet av infanteriskjutfältets anordnande endast är tillfälligt. Skulle det vara fråga endast om ett tillfälligt uppskjutande av saken och skulle man återkomma kanske nästa år eller året därpå, skulle detta innebära, så vitt jag kan förstå, att så gott som hela detta skogsområde skulle tagas i anspråk för militära ändamål.

Det är givet, att såsom denna fråga rullades upp från början saken väckte en mycket stark oro hos befolkningen i ifrågavarande trakt. Ur arrendatorernas synpunkt sett har man dock icke velat resa ett alltför kraftigt motstånd mot anordnande av skjutfälten. Det har emellertid framhållits av herr Allard tidigare i dag, vilka sociala olägenheter, som skulle uppstå, och jag vill endast understryka vad han i det hänseendet anført. Vi ha här också väckt en motion angående ersättningen till arrendatorerna. Statsutskottet har behandlat motionen välvilligt, och jag har därför ingen anledning att ställa något särskilt yrkande på den punkten.

När jag emellertid kommer att rösta för det förslag, som herr Allard här ställt, gör jag detta emedan jag har den uppfattningen, trots allt vad försvarsministern sagt, att man icke utfört utredningen så fullständigt och på ett sådant sätt, att det med bestämdhet kan sägas, att det icke finns något område, passande till ett artilleriskjutfält och liggande så nära Kristinchamn, att det skulle kunna tagas i anspråk. Man har talat om Kungsskogen, man har talat om Alkvettern, och man har talat om det s. k. Stadraområdet norr om

Anslag till skjutfält för Bergslagens artilleriregemente m. m. (Forts.)
Villingsberg. Men alla dessa områden ligga i närheten av den stora bebyggelsen kring Kristinehamn och Karlskoga. Det finns givetvis utanför denna räjong och norr om dessa områden stora skogsområden med gles bebyggelse, som icke ännu blivit prövade.

Ur dessa synpunkter kommer jag, herr talman, att rösta för herr Allards förslag. Jag vill som min uppfattning uttala, att jag icke kan tänka mig, att försvaret i vårt land skulle komma att lida av att denna fråga uppskjutes på ett år eller något mer.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till det av herr Allard under överläggningen framställda yrkandet; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr Allard begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 231, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit det av herr Allard under överläggningen framställda yrkandet.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda om omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 87 ja och 96 nej, varjämte 8 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit det av herr Allard under överläggningen framställda yrkandet.

§ 6.

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 232, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förbättring av Ljungbyheds flygfält.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 7.

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 233, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under tredje huvudtiteln gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1943/44 till statens informationsstyrelse jämte en i ämnet väckt motion.

Punkten 1:o, angående statens informationsstyrelse: Avlöningar.

I propositionen nr 1 hade Kungl. Maj:t under tredje huvudtiteln (punkt 21 av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över utrikesdepartementsärenden för den 4 januari 1943) föreslagit riksdagen att till Statens informationsstyrelse: Avlöningar för budgetåret 1943/44 anvisa ett förslagsanslag av 240,000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förhaft en inom andra kammaren av herrar *Andersson* i Göteborg och *Nilsson* i Stockholm väckt motion (II: 3), vari hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t föreslå vidtagande av sådana organisatoriska åtgärder till förbättrande av in-

Anslag till statens informationsstyrelse. (Forts.)
formationsverksamheten, att konsekvensen och kontinuiteten bättre tillgodosåges och en snabbare och pålitligare upplysningstjänst utvunnes.

Utskottet hemställde,

I. att riksdagen måtte till Statens informationsstyrelse: Avlöningar å driftbudgeten under tredje huvudtiteln för budgetåret 1943/44 anvisa ett förslagsanslag av 240,000 kronor;

II. att motionen II: 3 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Vid denna punkt hade reservation avgivits av herr *Jonsson* i Eskilstuna, som ansett, att utskottet i anledning av motionen II: 3 bort hemställa, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte föreslå vidtagande av sådana organisatoriska åtgärder till förbättrande av informationsverksamheten, att en snabbare och pålitligare upplysningstjänst utvunnes.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr *Jonsson* i Eskilstuna: Herr talman! Den omständigheten, att till detta utlåtande finnes antecknad en reservation, skulle kunna föranleda kammaren att tro, att ärendet har varit föremål för diskussion i det samlade statsutskottet. Så har emellertid inte varit förhållandet. Tiden har inte medgivit något meningsutbyte i utskottet över detta ärende. Det kom in så sent, att det faktiskt inte förelåg någon möjlighet att påkalla utskottets uppmärksamhet för en diskussion i ämnet. Under sådana omständigheter fanns det för mig, som inte kan dela den uppfattning, till vilken utskottsavdelningen har kommit, ingen annan utväg än att hemställa om att få anteckna en reservation. Huruvida det hade blivit mer än en, som hade reserverat sig, därest en debatt i saken hade kunnat förekomma i statsutskottet, är en fråga, som sålunda är alldeles obesvarad.

Jag har den uppfattningen, att den i ämnet väckta motionen hade varit värd ett bättre öde än det, som avdelningen nu tillämnat den. Alla äro väl överens om att informationen är bristfällig, och att informationsstyrelsen torde tarva en revision. Ett fel är enligt min mening, att utrikesdepartementet är principal för informationsstyrelsen. I detta departement har man av traditionella skäl den föreställningen, att allmänheten skall veta så litet som möjligt, och att man skall informera med allra största knapphet. Det rätta tillvägagångssättet i en demokratisk stat borde väl vara att man meddelar allmänheten så mycket som möjligt. Det är visserligen alldeles självklart, att det i tider som dessa finnes åtskilliga ting, som man inte kan ropa ut på torgen utan måste hålla hemliga. Men så mycket som man överhuvud taget tror sig i stånd att meddela allmänheten bör också meddelas. Så sker emellertid inte nu; det veta vi allesamman.

Jag är ense med avdelningen och sålunda med det övriga statsutskottet därom, att informationsstyrelsen är ett krisorgan, och att den, i sin nuvarande form åtminstone, bör försvinna, när kriget är slut. Men det betyder inte, att all informationsverksamhet därmed också skall behöva försvinna. Det kan ju också tänkas, att när kriget tar slut ett tillstånd mellan krig och fred inträder, då en upplysningsverksamhet från statsmakternas och från myndigheternas sida till allmänheten kan vara starkt av behovet påkallad. För övrigt veta vi ju inte, när kriget tar slut — det kan dröja länge ännu. Förhoppningarna om att det lider mot sin ändalykt äro kanske väl optimistiska. Det ligger sålunda inte bara i regeringens utan också i allmänhetens intresse, att en informationsverksamhet av ett bättre slag än den som nu äger rum skall komma till stånd.

Anslag till statens informationsstyrelse. (Forts.)

De finnas, som på grund av att informationsstyrelsen på sätt och vis misslyckats, ha den föreställningen, att det enklaste vore att slå spelet överända och slopa informationsverksamheten ju förr dess hellre. Konsekvensen av en sådan åskådning vore ju, att man yrkade på att informationsstyrelsen skulle upphöra med sin verksamhet. Men det är väl ingen som inbillar sig, att den svenska allmänheten skulle få mera och bättre upplysningar än den nu får, om informationsstyrelsen inte skulle finnas. Jag har sagt, att jag är på det klara med, att informationsstyrelsen i sitt nuvarande skick inte kan och bör bibehållas sedan kriget är slut eller åtminstone sedan verkningarna av kriget inte märkas längre. Men jag anser det inte uteslutet, att man kan behöva, i någon mån åtminstone, ett permanent informationsorgan, som är av väsentligt mindre storlek än det nuvarande och som kanske inte ens behöver sortera under någon styrelse. Det är inte ur vägen att tänka sig, att detta organ skulle kunna bestå av en byrå — ganska liten för övrigt — som är knuten till något av departementen — helst naturligtvis inte utrikesdepartementet; man skulle möjligen kunna tänka sig, att den vore knuten till den del av Kungl. Maj:ts kansli, som närmast tillhör statsministern. Det är väl ingen som anser det ogrannliga eller olämpligt, om regeringen även under normala förhållanden har ett tillfälle att informera allmänheten om sina dispositioner på ett annat sätt än genom statsrådstal och propositioner.

Jag anser även, att landsortspressen — här talar jag närmast såsom tidningsman — skulle ha nytta av en sådan byrå. I Stockholm ha tidningarna inga större svårigheter att vända sig direkt till vederbörande ämbetsman inom det ena eller andra departementet för att skaffa sig nödvändiga upplysningar. Men denna rapportförmedling från regeringen och departementen till allmänheten via tidningarna kan inte lika lätt äga rum för landsortspressens del. Ur den synpunkten vore det sålunda fördelaktigt, om journalisterna ute i landsorten hade någon central myndighet, till vilken de kunde vända sig med förfrågningar i det ena eller andra ärendet för att sedan kunna vidarebefordra de erhållna upplysningarna till allmänheten. Detta skulle enligt min övertygelse för enkla arbetet högst betydligt för tidningarna och vara till nytta för den stora allmänheten. Men om man inte anser sig få tillfyllestgörande upplysningar på den vägen, är det ingenting som hindrar, att man går den direkta väg, som huvudstadstidningarna hittills begagnat. Jag anser i varje fall, att saken är värd en utredning.

Missnöjet med det sätt, på vilket informationen nu äger rum, är så starkt både bland tidningsmännen och bland den stora allmänheten, att jag föreställer mig, att även i riksdagen en opinionsyttring i denna sak — som skulle övertyga Kungl. Maj:t om att riksdagen vill ha en bättre information från regeringens sida, och kanske framför allt från utrikesdepartementets sida, än den som hittills har stått till buds — skulle vara av ett visst värde. Om andra kammaren skulle vara villig att reflektera på en sådan opinionsyttring, kan det ske genom att biträda reservationen, till vilken jag kommer att yrka bifall med en särskild formulering. Därigenom skulle man på ett bestämt sätt understryka vad statsutskottet självt säger nederst på sid. 3 i utlåtandet, där utskottet framhåller önskvärdheten av att bättre möjlighet beredes informationsstyrelsen att erhålla överblick över och tillgång till olika verks och myndigheters informationsmateriel. Statsutskottet är sålunda på det klara med, att det inte är bra som det är. Men detta bör sägas ifrån klart och tydligt och icke genom det mera menlösa uttryckssätt statsutskottet begagnar. Jag anser följaktligen, att ett positivt beslut i andra kammaren i denna fråga skulle vara av betydande värde.

Jag tillåter mig därför, herr talman, hemställa, att kammaren måtte fatta

Anslag till statens informationsstyrelse. (Forts.)

följande beslut under II., att riksragen i anledning av motionen II:3 i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om vidtagande av sådana organisatoriska åtgärder till förbättrande av informationsverksamheten, att en snabbare och pålitligare upplysningstjänst utvinnes.

Häruti instämde herrar Andersson i *Löbbo* och *Mäler*.

Herr Andersson i Göteborg: Herr talman! Statsutskottets utlåtande i anledning av vår motion innebär, att ingen ändring bör göras beträffande den statliga informationsverksamheten. Utskottet har ingenting att erinra mot den nuvarande informationstjänsten, trots att denna utdömts av en praktiskt taget enhällig pressopinion, och trots att den stora folkopinionen krävt en radikal förändring. Utskottets framhållande av att informationsstyrelsen är ett krisorgan, som skall avvecklas så snart krisförhållandena upphöra, är en självklar sak, som ingen opponerar sig mot. Vi ha i motionen icke uttryckt någon annan mening. Men det finns ju ingen logik i en uppfattning, som hävdar, att den omständigheten att en institution är krisbetonad skall få hindra nödvändiga förändringar och reformer, om nu organisationen i sig själv anses ha en uppgift att fylla. Är det icke rimligare att anse, att informationsstyrelsen, när den ändå skall bestå, bör få en sådan placering i förvaltningen, att den blir funktionsduglig? Den nuvarande informationsstyrelsen har enligt vår mening ingen möjlighet att fylla den viktiga uppgift, som borde åligga ett statligt informationsorgan, nämligen att bereda allmänheten upplysning i alla de frågor av inrikes- och utrikespolitisk karaktär, som i högsta grad beröra vårt folk.

Utskottet nöjer sig med att uttala det fromma önskemålet, att det inom ramen för den nuvarande organisationen skall vidtagas sådana åtgärder, att informationsstyrelsen får bättre tillgång till olika verks och myndigheters informationsmaterial. Jag tror icke, att det går att åstadkomma en förbättrad informationsverksamhet på den vägen. Ett avgörande fel är, såsom herr Jönsson i Eskilstuna nyss påpekade, att informationsstyrelsen sorterar under utrikesdepartementet. Någon ändring i detta förhållande skulle emellertid icke ske, menar utskottet. Då detta departement är minst ägnat att främja en allsidig och uppriktig nyhetstjänst, kommer denna black om foten även framdeles att utgöra ett hinder för en folkligt betonad nyhetstjänst. Kontakten med de övriga departementen går heller icke att åstadkomma utan en omorganisation, som ger informationsstyrelsen en sådan ställning inom Kungl. Maj:ts kansli, att den på ett självständigt sätt kan bevaka och framföra den offentliga informationens synpunkter. Jag skall icke här inlåta mig på någon diskussion om på vad sätt ett sådant inordnande av informationsstyrelsen borde ske, men nog synes det mig, som om den av informationsstyrelsen själv hävdade lösningen vore framkomlig. Om staten överhuvud taget skall hålla sig med ett särskilt organ för informationer, bör detta organ erhålla en så självständig ställning, att det på ett rimligt sätt kan utföra sina uppgifter.

Risken för att en dylik omorganisation skulle innebära en permanentning av institutionen är väl icke större än vid varje annan utbyggnad av våra olika krisorgan. Ingen har kommit på den idén att vilja förhindra en nödvändig utbyggnad av livsmedelskommissionen därför att detta skulle innebära en fara för att detta organ skulle få karaktär av en permanent institution. Så länge vi icke veta någonting om krisens varaktighet måste vi väl tillse, att de krisorgan, som nu arbeta, verkligen göra det effektivt och om möjligt utan gnissel. Utskottets farhågor äro på denna punkt knappast befogade.

Den nuvarande informationstjänsten är så bristfällig, att riksdagen verkligen borde taga sig en funderare på att få en ändring till stånd. Icke minst

Anslag till statens informationsstyrelse. (Forts.)

denna kammares ledamöter ha egna erfarenheter av detta. Om felet ligger hos regeringen eller hos informationsstyrelsen skall jag lämna därhän. I det yttrande, som informationsstyrelsen givits tillfälle att inkomma med i anledning av motionerna, lämnas en målande bild av de brister, som känneteckna det nuvarande tillståndet. Jag skall tillåta mig att läsa upp några rader ur informationsstyrelsens eget uttalande om sin verksamhet. »Informationsstyrelsen», heter det, »vill icke fördölja, att de organisatoriska svagheter, som här antytts, kommit att utgöra en allvarlig belastning i styrelsens arbete, vilken ej sällan vållar väsentligt avbräck i de bästa bemödanden. Decentralisationen och frånvaron av ständig kontakt med regeringen och departementen medföra, att styrelsen ej alltid själv är väl informerad och mången gång saknar den närmare insikt i regeringens intentioner, som erfordras för ett riktigt bedömande av informationsspörsmålen. Under nu rådande arbetsförhållanden kommer styrelsen ofta i efterhand, har sällan möjlighet att taga initiativ och får i många fall icke tillfälle att taga upp framkommande frågor i annan mån än dessa blivit föremål för behandling i pressen eller aktualiserats genom hänvändelser till styrelsen eller dess underlydande organ.»

Denna kritik mot den nuvarande organisationen har i motionen på ett särskilt sätt understrukits genom ett exempel på onödig eftersläpning i nyhetsförmedlingen från regeringens och de ansvariga myndigheternas sida. Särskilt förra hösten — under den då pågående valrörelsen — när ytterlighetsriktningarna lanserade en mängd för vårt land skadliga rykten, utgjorde frånvaron av riktiga upplysningar en verklig fara. Mycken skada åstadkoms på grund av bristen på initiativ och handlingskraft hos det organ, som närmast hade till uppgift att bemöta uppkomna rykten och lägga till rätta felaktiga uppgifter om vår utrikespolitik, vår folkförsörjning o. s. v. Sedan motionen skrevs ha många situationer passerat, som ge ytterligare belägg för vår kritik. Historien med de tyska fiskebåtarna, som tillverkas på svenska varv, är ett skolexempel på hur statlig information icke skall bedrivas. Upplysningarna om den pågående permittenttrafiken är ett annat exempel. Här pågick under hela vintern en energisk opinionsrörelse, som krävde ett slut på denna trafik. Av resolutionernas avfattning att döma voro mötesdeltagare och resolutionsförfattare illa underrättade om de verkliga förhållandena kring denna trafik. Först den 2 april i år begåvades svenska folket med en uttömmande redogörelse för dessa transporters uppgifter, vägar och omfattning. Allmänheten fick antligen besked om vad saken gällde — efter tre års väntan — och de fantasimålningar över temat permittenttrafiken, som utstälts litet varstans i landet, bleknade snabbt. Den som följer opinionsväxlingarna från dag till dag vet, att denna kommuniké jämte ett klarläggande anförande av statsministern fick ett avgörande inflytande på opinionen. Resolutionerna upphörde praktiskt taget omedelbart. Detta visar, att allmänheten tål att höra sanningen, hur besk och obehaglig den än är. Förtegenheten uppifrån sätter bara fart på allsköns rykten. Allt tal om andlig beredskap och den inre frontens stärkande är ett meningslöst pladder, om det icke visas förtroende framför allt för den stora del av befolkningen, som på ett lojalt sätt omfattar regeringens strävanden att bevara landets självständighet och hålla Sverige utanför kriget. Bara det förhållandet att man på många håll ute i landet anser, att sanningen om det som sker endast återfinnes i de tidningar, som gjort sig kända för att bekämpa regeringen, ger en fingervisning om vilka konsekvenser onödigt hemlighetsmakeri kan få. Den ansvarsmedvetna pressen arbetar med ett stort handicap inför dessa alster, och när den och den allmänhet, som slår trogen vakt om denna press, ändå förhålla sig lojala inför av regering och statliga myndigheter påbjudna publicitetsinskränkningar, borde frågan om en mera vidsynt nyhetstjänst göras till

Anslag till statens informationsstyrelse. (Forts.)

en förstahandsfråga. Ingen ansvarig får nämligen glömma, att det är just tack vare dessa lojala krafters medverkan, som den inre fronten motstått alla de angrepp, som den utsatts för under dessa svåra år. Alla de som inse, att inskränkningar i publiciteten av skilda skäl äro nödvändiga, utgöra ett värdefullt stöd i regeringens strävanden under kriget, och få icke helt lämnas i sticket. Deras tålmod har redan frestats till bristningsgränsen. Det kan uppstå en fara för att den stora reservfond av förtroende, som regeringen förfogar över ute hos folket, snabbt kommer att förbrukas. Det borde därför ligga i regeringens eget intresse att hålla bättre kontakt med folket.

Rent principiellt kan jag icke se, att det är något fel i att regeringen — under de speciella förhållanden, vari vi nu leva — håller sig med ett informationsorgan direkt knutet till Kungl. Maj:ts kansli. Skulle förhållandena ytterligare förvärras, är ett sådant statligt informationsorgan ännu mera påkallat. Men hur förhållandena än komma att gestalta sig, måste man ställa det kravet på detta organ, att det är självständigt, välunderrättat och utrustat med tillräcklig auktoritet för att kunna ingripa, när så påkallas. Den nuvarande informationsstyrelsen besitter icke dessa egenskaper och har därför icke den betydelse, som den skulle kunna ha. Jag vill icke förringa det arbete, som informationsstyrelsen utfört på olika områden, men på ett avsnitt — det allra viktigaste, nämligen förbindelsen med den stora allmänheten i frågor av stor vikt för folket under dessa för vårt land så svåra år — har informationsstyrelsen icke varit i stånd att på ett rätt sätt fylla sin uppgift. Vilka konsekvenser detta fått veta vi alla. Förtroendet till myndigheterna har ofta sviktat under de senaste åren. Bristen på information om vad som verkligen skett har här varit en avgörande orsak. Regeringsbelackarna ha haft en lätt uppgift. De ha haft fria händer att lägga till rätta viktiga spörsmål efter behag. Informationsstyrelsens bristande funktionsduglighet har, så vitt jag förstått saken, varit en bidragande orsak till detta förhållande. En ändring i denna styrelsens ställning och organisation hade därför varit på sin plats.

Med statsutskottets avvisande och oförstående hållning till en sådan reform har man ingenting annat att vänta än ett upprepande i fortsättningen av de fel och misstag, som begåtts under de sista åren. Utskottet borde ju, inför den kritik, som beståtts informationsverksamheten i den motion utskottet haft till behandling och i den pressdiskussion, som därefter uppstått, ha kunnat kosta på sig ett omdöme om den bedrivna informationsverksamheten. Är kritiken mot denna befogad eller icke? Är det nuvarande tillståndet bra eller icke bra? Statsutskottet bör väl ha en mening om den saken. Att utskottet gått helt vid sidan om detta, som ju ändå är frågans kärna, förefaller mig ganska egendomligt. Nu får man den uppfattningen, att utskottet anser att allt är bra som det är. Ett bifall till utskottets utlåtande innebär faktiskt ett accepterande av den nuvarande ordningen. De som bära ansvaret för denna ha genom detta utskottsbetänkande vunnit upprättelse inför den kritik, som en praktiskt taget enhälligt opinion bestått dem.

Läget är dock sådant, herr talman, att riksdagen enligt min mening bör giva regeringen en erinran om att den finner den nuvarande ordningen otillfredsställande och önskar en omläggning av informationsverksamheten. Genom att bifalla det av herr Jonsson i Eskilstuna gjorda yrkandet tar riksdagen ett sådant initiativ. Då detta yrkande täcker vad vi motionärer åsyftat med vår framställning ber jag, herr talman, att få yrka bifall till det yrkande, som herr Jonsson i Eskilstuna här har framställt.

Herr Ward: Herr talman! Att det under nuvarande förhållanden mycket väl behövs en statlig information, därom råda ju inga som helst delade me-

Anslag till statens informationsstyrelse. (Forts.)

ningar. Statsutskottet har också under hela den tid, som denna fråga varit aktuell, tillstyrkt anslag till statens informationsstyrelse. Man måste emellertid ifrågasätta, huruvida det finns anledning att organisera denna statliga informationsverksamhet så, att det kan uppstå risk för att institutionen blir permanent. För min del tror jag, att allmänna meningen hos vårt folk och även inom pressen är den, att man sedan de nuvarande svårigheterna ha upphört att göra sig gällande icke har något behov av en statlig information av det kristidsmärke som vi för närvarande ha att räkna med. Man kan nog påstå, att den svenska allmänheten före kriget var mycket väl informerad om vad som hände i statsförvaltningen och även var väl informerad i de stora allmänna frågor, som vårt folk hade att taga ställning till. Det råder icke heller något tvivel om att när vi en gång komma fram till andra förhållanden vårt lands fria press också skall kunna draga försorg om att alla nödiga upplysningar lämnas folket, och att man följaktligen icke alls i det läget behöver lita till någon organiserad statlig information.

Jag har funnit det vara av vikt att påpeka just detta förhållande, ty jag befarar för min del, att om man går in för en så grundlig omorganisation av informationsstyrelsen som motionärerna här ha tänkt sig, med förankring av denna styrelse i Kungl. Maj:ts kansli, med styrelsen ställd under ledning av ett statsråd o. s. v., då få vi till slut en fast institution, som kommer att dra måhända ännu större kostnader än den nuvarande informationsstyrelsen, och som säkerligen icke kommer att i nämnvärd utsträckning betjäna allmänheten på det sätt, som man skulle önska. Man kan för övrigt misstänka, att den kommer att taga på sig uppgifter, som under normala förhållanden äro tämligen överflödiga.

Nu har här framställts ett yrkande, icke om bifall till motionen direkt — man har ju icke så mycket pläderat för de uppslag som motionen innehåller — men om en utredning syftande till att genom organisatoriska åtgärder få till stånd en bättre information än den nuvarande. Personligen vill jag bekänna, att jag icke tillmäter frågan om utredning så särskilt stor betydelse. Det kan måhända vara egalt, om man därvidlag följer utskottet eller det yrkande, som har framställts av herr Jonsson i Eskilstuna. Jag tror nämligen, att vad riksdagen än beslutar, antingen den följer utskottet eller bifaller herr Jonssons yrkande, så kommer i realiteten ändå ingen förändring att inträda. Enligt min uppfattning är nämligen förklaringen till den bristfälliga information, som för närvarande ges, icke att söka på det organisatoriska planet utan på ett helt annat område. Man måste i stället säga sig, att denna bristfälliga information icke beror på organisationen utan på den bristande viljan hos olika statliga myndigheter att lämna upplysningar via informationsstyrelsen till allmänheten. Om vi tänka oss en sådan anordning som att informationsstyrelsen skulle fast förankras i Kungl. Maj:ts kansli och ställas under ledning av ett konsultativt statsråd, vad tror man egentligen att denna informationsstyrelse då skulle kunna komma med, som den icke nu kommer med?

Jag skall taga ett exempel. Här går utrikesministern och bär på en mycket stor hemlighet. Han har vissa uppgifter, som allmänheten naturligtvis gärna skulle vilja ha reda på. Det till Kungl. Maj:ts kansli förankrade informationsverket skulle då gå till utrikesministern och säga, att detta måste offentliggöras. Om då utrikesministern förklarar, att det inte är lämpligt att det offentliggöres, kan någon då verkligen hänge sig åt den illusionen, att denna förändrade informationsstyrelse skulle trotsa utrikesministern och lämna ut de informationer, som det är fråga om? Naturligtvis icke! Den bestämmande blir under alla förhållanden ledningen för det departement, från vilket upplysningarna skola komma. Det är alldeles uppenbart, att en enskild man inom

Anslag till statens informationsstyrelse. (Forts.)

regeringen, i ett konsultativt statsråds eller statssekreterares ställning, skulle i ett sådant läge icke komma någon vart.

Herr Jonsson i Eskilstuna sade, att den stora olyckan är, att utrikesdepartementet är principal för informationsstyrelsen. Detta är naturligtvis formellt riktigt så till vida som informationsstyrelsens anslag äro uppförda på utrikesdepartementets stat. Anslagen måste ju finnas på något departements stat, och eftersom man från början tänkte sig att det närmast skulle gälla information i utrikespolitiska frågor var det ju helt naturligt, att informationsstyrelsen anknöts till utrikesdepartementet. Informationsstyrelsen har emellertid också andra uppgifter, och jag tror icke man kan våga påstå, att det är utrikesministerns fel att de informationer rörande försörjningsläget, som herr Andersson i Göteborg var inne på, icke ha utlämnats till allmänheten. Det betyder sålunda ingenting, om informationsstyrelsen sorterar formellt under utrikesdepartementet, genom att dess anslag äro uppförda på utrikesdepartementets stat, eller om den formellt är anknuten till något annat departement.

Min slutsats och även statsutskottets slutsats är följaktligen den, att man medelst organisatoriska förändringar icke kan åstadkomma en förbättrad informationsverksamhet, utan att man därvidlag i stället måste lita till att få fram en helt annan anda, en större villighet hos alla, som kunna lämna upplysningar, att också gå allmänheten till handa med sådana upplysningar. Detta är centralpunkten i det hela. Jag måste för min del säga, att det är en ganska farlig illusionspolitik att söka inbilla sig och andra, att bara vi omorganisera informationsstyrelsen, binda den fastare till Kungl. Maj:ts kansli och möjligen ställa den under ledning av en departementschef eller ett konsultativt statsråd och få en statssekreterare att sköta det hela, bara man med andra ord får ett fast organiserat ämbetsverk, så skulle det medföra en förbättring. Detta är, som jag förut nämnde, en mycket farlig illusionspolitik, som jag tycker att vi icke skola hänge oss åt.

Nu gick herr Andersson i Göteborg till den oerhörda överdriften, att han påstod, att statsutskottet med sitt utlåtande liksom skulle ha sagt, att den nuvarande informationsverksamheten är tillfredsställande. Det har utskottet aldrig velat göra gällande. Utskottet har vid upprepade tillfällen, då denna fråga varit före, kritiserat denna informationsverksamhet och understrukit, att den måste göras effektivare och mera pålitlig än vad hitintills varit fallet. Utskottet gör också, kan man säga, samma uttalande i det utlåtande, som kamraren nu har att ta ställning till. Utskottet framhåller ju uttryckligen önskvärdheten av att »inom ramen av den nuvarande organisationen åtgärder kunde vidtagas i syfte att så långt möjligt är på denna väg bereda informationsstyrelsen bättre möjlighet att erhålla överblick över och tillgång till olika verks och myndigheters informationsmateriel».

Jag upprepar, att detta är den centrala frågan i det hela, att man får fram villighet från de olika departementens och myndigheternas sida att lämna informationsstyrelsen det material, som kan lämnas ut till offentligheten. Följaktligen har statsutskottet icke alls sagt, att allt är bra som det är. Vi äro medvetna om att många fel vidlåda denna informationsverksamhet, och statsutskottet är icke mindre angeläget än motionärerna om att man gör allvar av att försöka få till stånd en bättre informationsverksamhet. Vi äro emellertid så pass realistiska i vår uppfattning, att vi icke ett ögonblick vilja söka inbilla oss att det blir en bättre ordning genom att man vidtar vissa organisatoriska förändringar. Det viktigaste är, som jag förut ett par gånger har påpekat, att man kommer fram till större villighet från myndigheternas sida att lämna uppgifter. Finns icke en sådan villighet, då hjälpa inga organisatoriska förändringar, det kunna vi vara fullkomligt övertygade om.

Anslag till statens informationsstyrelse. (Forts.)

När informationsstyrelsen grundades skulle den, kan man säga, egentligen ha en tvåfaldig uppgift. Den skulle lämna information, och den skulle även hindra spridningen av oriktiga uppgifter. Dess verksamhet skulle som sagt bli tvåfaldig. Jag går emellertid så långt att jag säger, att i många stycken har verksamheten varit mycket enfaldig, men jag tror icke, att det blir bättre i det hänseendet genom att vidtaga några organisatoriska förändringar av det slag som här blivit föreslagna.

Nu vet jag, att det särskilt i riksdagens uppbrottstimme brukar vara mycket lätt att driva fram ett uttalande till förmån för en utredning. All erfarenhet säger oss, att det inte är någon konst. Jag skall personligen bekänna, som jag förut sade, att jag icke tillmäter frågan om huruvida det blir ett utredningsbeslut någon större betydelse. Jag måste emellertid säga, att jag tycker att vi nu skulle ha samlat så många erfarenheter på detta område, att vi icke ett ögonblick skola söka inbilla oss, att man genom en sådan utredning kommer till andra och bättre förhållanden än de nuvarande dåliga. Dem få vi dras med liksom med så många andra tråkiga saker under denna krigstid.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr förste vice talmannen övertog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr Nilsson i Stockholm: Herr talman! Det finns ett gammalt kinesiskt ordspråk som säger: Styresmannen i en krets representerar i regeringens ögon 10,000 färdigheter, i befolkningens ögon 10,000 brister och i egna ögon 10,000 svårigheter. Det synes mig, som om detta ordspråk i viss mån kunde tillämpas på statens informationsstyrelse. Kineserna ha ingen motsvarighet till vårt statsutskott, som fällt något omdöme. Om så varit fallet, skulle det icke haft någon mening alls. Det är vad som i huvudsak kan utläsas i utskottets yttrande, som utmynnar i att ingen ändring i den nuvarande organisationen skall ske. Jag tycker, att det är i och för sig förklarligt, sedan jag hört herr Jonsson i Eskilstuna, som sensationellt nog meddelade, att det praktiskt taget icke förekommit någon diskussion och följaktligen icke heller någon verklig realbehandling av frågan i utskottet. Jag måste säga, att när jag hörde herr Ward alldeles nyss är det väl riktigt, att han gav uttryck på sitt sätt åt sin mening, men det är i själva verket en mening, som enligt mitt förmenande icke kan utläsas ur den motion som här föreligger.

Jag vet väl, att krisorgan icke ha stora utsikter att bli populära. Under förra världskriget stodo folkhushållnings- och bränslekommissionerna främst i gluggen för kritiken. De avvecklades snarast möjligt, sedan normala förhållanden inträtt. Att så sker ligger, så att säga, i deras karaktär och benämning. De kallas ju krisorgan. Den här gången är det statens informationsstyrelse, vilken också är ett krisorgan, som fått mottaga örfilarna. Att så skett har icke varit utan orsak, och därom äro vi alla överens. Men uteslutet är väl icke, att även krisorgan skulle kunna fungera tillfredsställande. Om man söker en uppslagsända härför, så behöver detta icke innebära, att institutionen därför skulle tilldelas evigt liv. Det har varit en för motionärerna så självklar sak, att vi icke särskilt påpekat detta i motionen. Uppenbart är, att vi med en reformering av dess nuvarande verksamhet icke syfta till en permanentning av informationsstyrelsen som institution, vilket utskottet fruktar. Det framgick av herr Wards anförande.

En av förutsättningarna för att ett demokratiskt folk skall kunna bära en krigs- och kristids påfrestningar är, att det vet vad som sker och varför det sker. Ur denna kunskap spira förtroende och tillförsikt. Jag är den förste att

Anslag till statens informationsstyrelse. (Forts.)

erkänna, att när svenska folket under de gångna krisåren så lugnt mött bekymren har detta berott på att dessa krav i viss utsträckning blivit uppfyllda. Vi ha emellertid i vår motion pekat på exempel för motsatsen, och de kunde nog tyvärr mångfaldigas, men jag skall icke i detta sammanhang trötta kammaren därmed. Härtill kommer, att många informationer kommit för sent, och att kommunikéerna stundom varit för knapphändiga och svårtolkade. Folket har ibland trott sig märka, att ett lämnat besked endast varit ett halvt besked. Ja, i något fall har man till och med fruktat, att en officiell underrättelse balanserat på sanningens ytterkant — för att tala med Hjalmar Branting. I och för sig anser jag det vara sunt och riktigt, om pressen i dylika fall uppträder som en alarmklocka. Tydligt är, att — såsom också för övrigt herr Ward framhållit — hänsyn alltid måste tagas till utrikespolitiska synpunkter med hänsyn till det läge landet befinner sig i. Men dessa hänsyn böra vägas mot verkningar av inrikespolitisk räckvidd, och klarhet måste vinnas, huruvida utrikesledningens invändningar verkligen ha den utrikespolitiska tyngd som man gör gällande. Hemligstämplandet bör ske endast, då verkliga motiv kräva sådant, och icke då bekvämlighetsskäl från vederbörandes sida gör det önskvärt.

Jag upprepar, att upplysnings- och offentlighetsprincipen behöver icke ge skäl för sig. Det är hemlighållandet som alltid måste tillräckligt motiveras. Man har dock många gånger en känsla av att sekreterstanken gjort sina smygerövringar inom ämbetsmannavärlden. Om någon tvekan uppstår, blir utslaget alltför ofta till sekretessens förmån. Nu har mången byråkrat alltid ansett offentligheten onödigt och motbjudande, och den tid vi nu uppleva ger honom många tillfällen att följa sina böjelser. Han har intet sinne för publicitetskravet. Ingen skall lasta honom därför. Miljön formar i regel människorna. Men de fördröjda, oklara eller missvisande nyheterna bilda klangbotten för allehanda missförstånd och rubba förtroendet för regeringen. Svenska folket är moget de styrandes förtroende, och även om obehagliga fakta skulle behöva läggas på bordet, föredrar det helt säkert sådana framför dunkla uppgifter, som passerat genom byråkratens frisersalong.

Med dessa företeelser kommer man icke till rätta genom organisatoriska ingrepp. Det beror på andan och inställningen hos dem som handha verksamheten — det må vara — men vi kunna väl utgå ifrån att exempelvis regeringen icke medvetet velat undanhålla svenska folket sådant som utan risk kunnat delgivas detsamma. Om det gnisslat, har det kanske berott på för tung arbetsbelastning med andra ting. Det har kanske berott på förbiseende eller brist på kontakt med informationsorganet. Enligt styrelsens remissyttrande till utskottet har det brustit i samrådet med regeringen, och styrelsen har understundom fått kännedom om viktiga spørsmål först, sedan dessa offentligen bragts på tal av olika statsråd och behandlats i tidningarna. Under sådana förhållanden är det ganska begripligt, om styrelsen haft svårt att efterleva sin instruktion.

Hemligstämplandet synes ha medfört en växande tendens till förtegenhet, vilken använts mot det organ, som skall förmedla myndigheternas kontakt med folket. Beror detta endast på andan? Skulle icke styrelsen med hjälp av något större auktoritet kunna komma tillrätta med dessa mindre önskvärda företeelser? Vår slutsats är, att det föreligger också konstitutionella fel i styrelsens uppbyggnad. För det första — och det har icke utskottet för sin del gått in på — är informationsstyrelsen underställd två olika departement. Folkberedskapen sorterar under ecklesiastikdepartementet och de övriga avdelningarna under utrikesdepartementet. Jag tror, att en centralisering i berörda hänseenden icke skulle innebära någon sådan våda, att det av den anledningen skulle uppstå någon särskild risk för att styrelsen skulle komma att bli permanent. Härtill kommer, att man kan ifrågasätta lämplig-

Anslag till statens informationsstyrelse. (Forts.)

heten av att den informationsverksamhet, som berör regeringens hela verksamhet och till betydande del avser folkförsörjnings- och arbetsmarknadsfrågor, militära spörsmål och frågor sammanhängande med den ekonomiska politiken, skall lyda under utrikesdepartementet. Vi frukta, att detta departementets förklarliga försiktighet i alltför hög grad sätter sin stämpel på verksamheten. När vi därför vilja frikoppla informationsstyrelsen från utrikesdepartementet, så beror detta icke därpå att vi anse, att utrikesdepartementets folk består av utpräglade mörkmän, men det är icke utvalt med de uppgifter för ögonen, som äro utsagda i informationsstyrelsens instruktion. Och det är icke möjligt för styrelsen att med kraft hävda sig mot en överordnad myndighet. Om utrikesdepartementets synpunkter kunde diskuteras av ett informationsorgan på mera likställd fot, skulle detta måhända innebära, att det vore lättare att våga fördelar och nackdelar. Just i detta avseende ha vi vänt oss mot den nuvarande organisationen. Herr Ward framhöll, att det icke blott var utrikesangelägenheter, som informationsstyrelsen haft att syssla med, utan också andra uppgifter. Ja, herr Ward, det är just vad den har, men med den nuvarande organisationen blir det så, att dessa allmänna angelägenheter, ehuru i och för sig mycket viktiga, icke få den behandling och den uppmärksamhet, som hade varit önskvärt.

I detta sammanhang vill jag även peka på en annan sak. I informationsstyrelsen finnas representanter för Tidningarnas telegrambyrå, aktiebolaget Radiotjänst, försvarsstabens pressavdelning, utrikesdepartementets pressbyrå och *statens biografbyrå* — jag understryker särskilt den sistnämnda. Men där sitta inga representanter för så viktiga områden som folkhushållnings- och socialdepartementen; folkrörelserna äro heller inte med. Följden härav måste bli, att publiceringen av meddelanden blir slumpartad. Den nödiga överblicken saknas. Det blir en nyhetstjänst utan kompass, så att säga, som ur motionärernas synpunkt icke medfört den effekt som skulle varit önskvärd.

Vad beträffar de uppslag för en omorganisation, som vi i vår motion framkastat, vill jag understryka, att när vi föreslagit en statssekreterare eller ett konsultativt statsråd såsom chef är detta blott ett uppslag. Vi ha blott velat visa på vägar som äro tänkbara. Vi ha i det avseendet icke velat på något sätt binda de ansvariga myndigheterna för en dylik åtgärd. Vad vi vilja komma till är en viss enhetlighet, såsom jag nyss påpekat, inom informationsstyrelsens olika avdelningar. Därför vilja vi, att man skulle bereda större möjlighet för vissa områden att få fram sina informationer. Det är således enligt vårt förmenande ingen förändring för förändringens egen skull, utan det tycks vara ett rent konstitutionellt fel som om det botades skulle leda till bättre effektivitet.

Herr Ward har här sagt, att om det blir en utredning eller icke det fäster han icke så stort avseende vid. Jag tror emellertid, såsom herr Andersson i Göteborg underströk, att den opinion som riksdagen ger uttryck för kommer att ha sin betydelse, och av denna anledning tror jag det hade varit önskvärt, om man fått ett mera positivt uttalande om det förslag som här framlagts.

Det finns kanske en anmärkning gentemot utskottet, som kan vara i och för sig berättigad, och det är den, att frågan är så sent väckt. Tiden är redan försutten för reformer på detta område, kanske man säger. Jag är villig medge, att det ligger något däri, och att detta väl får skrivas på tröghetens skuldkonto. Det torde emellertid vara klart, att därest icke överraskande händelser tima kommer detta krig att fortsätta ganska lång tid framåt, och krisläget fortsatta utveckling kommer att kräva ökad effektivitet av det organ, som skall hålla kontakt med folket och underrätta det om regeringens och de offentliga myndigheternas åtgöranden. Man kan nog säga, att både den mod-

Anslag till statens informationsstyrelse. (Forts.)

fällda tröttheten och det lättsinniga önsketänkandet böra motverkas, och det är till detta som en klokt lagd information kan medverka. Jag är emellertid icke övertygad om att denna information kan bedrivas under de organisationsformer som nu äro förhärskande.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till det av herr Jonsson i Eskilstuna framställda yrkandet.

Herr Nilsson i Göteborg: Herr talman! I annat sammanhang och vid ett annat tillfälle har riksdagen haft möjlighet att något närmare följa informationsstyrelsens verksamhet. Jag vill erinra om att till konstitutionsutskottets dechargeutlåtande till 1941 års riksdag fanns fogad en reservationsanmärkning, däri man uttalade sitt missnöje med det sätt på vilket informationsverksamheten överhuvud taget fullföljdes, och därvid siktade man också givetvis på den verksamhet som informationsstyrelsen bedriver. Jag har fått den uppfattningen när jag närmare följt med denna verksamhet, att det icke är de organisatoriska bristerna som äro avgörande, när man klandrar informationsstyrelsens verksamhet och vill ha bättre resultat, utan att svårigheterna grunda sig på helt andra omständigheter, som man icke botar med den åtgärd som motionärerna här komma med.

När man säger sig spåra en viss ovillighet från departementen att utlämna till informationsstyrelsen vederbörliga upplysningar, kan jag icke yttra mig om orsakerna härtill. Om jag tänkte mig i ledningen för informationsstyrelsen en kraftkarl, som hävdade styrelsens rättigheter i fråga om dess verksamhet, skulle jag nog tro, att man även kunde komma till rätta med vederbörande myndighetspersoner. Med en chef för informationsstyrelsen, som bildligt talat slog näven i bordet och hävdade styrelsens rätt att i de fall den kunde anse skäligt i rätt tid få upplysningar, tror jag, att mycket skulle vara annorlunda än som nu är fallet, och jag undrar, huru det skulle gå för en tjänsteman i departementet, som icke böjer sig för denna självklara sak.

Jag delar i övrigt alla de synpunkter som anförts i motionen och instämmer i många stycken i vad man där sagt. Informationsstyrelsens syndaregister är både långt och omfattande, och jag sticker icke under stol med att den ådagalagt en sällsynt valhänthet, när det gällt att sköta den uppgift den fått sig förelagd. Jag kan taga såsom exempel en händelse från den senaste valrörelsen i Göteborg, där kommunisterna kunde under en vecka leva på en fråga, som egentligen var ställd till informationsstyrelsen: vart har vetemjålet tagit vägen? Och då var man förbluffad över att icke informationsstyrelsen kvickare kunnat få fram besked och stoppa den propagandaverksamhet som bedrevs omkring frågan. Det kan räcka med detta som exempel.

Såsom bot mot de misshälligheter man kan påbürda informationsstyrelsen föreslår man att inränga informationsstyrelsen i statsförvaltningen. Jag måste säga, att det vore en mycket farlig väg att ge sig in på ty om man erkänner, att informationsstyrelsen icke kan hävda sina rättigheter gentemot exempelvis utrikesdepartementet, som tycks vara mest hårdfjällat, kan det ifrågasättas huruvida såsom informationsstyrelsen själv föreslår, en särskild departementschef eller ett konsultativt statsråd eller, såsom motionärerna vilja ha, en statssekreterare skulle ha större möjlighet att komma till rätta med vederbörande. Ty, såsom jag sade i början, nog vore det väl icke omöjligt, om det vore en kraftkarl i ledningen för informationsstyrelsen, att denne skulle kunna draga fram nyheterna, även om han icke har statsråds eller statssekreterares titel.

Informationsstyrelsen — och det må vara sagt ännu en gång — är ett krisorgan och bör såsom sådant försvinna så fort som möjligt samt bör vara den

Anslag till statens informationsstyrelse. (Forts.)

första av dessa institutioner som en gång kommer att försvinna. Det hade varit rimligare, om man föreslagit, att man redan nu skulle överväga en operation av krisförvaltningen, varigenom informationsstyrelsen kommit bort. Som sagt tror jag icke, att man kan komma till rätta med misshälligheterna blott genom att inrätta ett nytt ämbetsverk, men däremot skulle jag tro, att det inom ramen för den nuvarande organisationen finns möjligheter att kunna bättre förse allmänheten med meddelanden och nyheter än som nu sker. Det är därför som jag, herr talman, ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Vougt**: Herr talman! Om det är någon samhällelig tjänst eller i något annat avseende finns någonting, som riksdagen finner icke fungerar till belåtenhet, brukar väl riksdagen i regel säga ifrån, att den önskar en bättring. Märkvärdigt nog har emellertid statsutskottet i detta fall icke velat tillmötesgå motionärernas framställning om åtminstone en utredning för att utröna, huruvida man skulle kunna åstadkomma en bättre informationsverksamhet. Den enda förklaringen till att utskottet intagit denna ståndpunkt är synbarligen den, att utskottet förmenar, att förslaget kommit upp för sent. I utskottets utlåtande framlyser i varje fall den uppfattningen, att kriget nu skulle vara så nära sitt slut, att det icke är lönt att försöka rätta till den informationsverksamhet, som nog i allmänhet anses ha varit icke särdeles lyckad. För min del kan jag icke dela den uppfattningen, att vi i förlitande på krigets snara slut för närvarande skulle anse, att ingenting kan göras för att få till stånd en förbättring. Det är den första anmärkningen jag har mot utskottets utlåtande.

Den andra gäller frågan huruvida man icke kan tänka sig att i framtiden ha en slags informationstjänst. Det har särskilt från herr Wards sida med skärpa framhållits, att det skulle vara en styggelse med något sådant i framtiden. Jag skall be att få fästa uppmärksamheten vid att den svenska pressen för närvarande regleras av en särskild krisförordning. Det är den s. k. 197:an, en kungörelse av den 12 april 1940 »angående förbud mot offentliggörande i tryck av vissa underrättelser om krigsmakten m. m.». I dess 1 § står angivet, att den svenska pressen vid risk av straff icke får lov att kungöra eller meddela några uppgifter rörande allehanda uppräknade militära förhållanden. I 2 § sägs emellertid, att »utan hinder av vad i 1 § stadgas må underrättelse, som där avses, i tryck kungöras, om den av behörig myndighet offentliggjorts eller utlämnats för offentliggörande eller om tillstånd till kungörandet meddelats av statens informationsstyrelse». Härutinnan är alltså den svenska pressen underställd statens informationsstyrelse, varvid likväl är att märka — vilket kanske bör påpekas, därför att denna kungörelse ofta utlägges såsom någon slags censurförordning — att det givetvis står fritt för varje tidningsman, som brinner av begär att få fram en upplysning i en sak, att offentliggöra den med risk att han dömes till böter för det.

Det framgår emellertid också av 2 § i förordningen, att informationsstyrelsen i sin tur är underordnad de olika myndigheternas sakliga bedömande av vikten och sammanhangen i en händelse, särskilt när det gäller det militära området.

I och med att kriget upphör föreställer jag mig, att vi också komma ut ur det undantagstillstånd, som markeras av denna kungörelse. Jag har emellertid svårt att tänka mig, att den svenska pressen i längden arbetar bättre, om den icke har någon central myndighet att göra med, som från statsmakternas sida kan tillhandahålla vissa upplysningar. Under detta krig ha vuxit fram särskilda pressombudsmän eller presstjänstemän snart sagt överallt i samhället. Det har redan framhållits av herr Conrad Jonsson, att det särskilt för landsortspressen säkerligen i framtiden skulle bli ganska besvärligt, om det

Anslag till statens informationsstyrelse. (Forts.)

då icke finns någon central myndighet som man kan vända sig till. Jag måste säga, att jag känner mig icke alls förskräckt inför den tanken, att vi i en framtid skulle ha en central informationsbyrå. Icke heller på denna punkt kan jag därför dela statsutskottets uppfattning.

Jag är sålunda som saken nu ligger till ur stånd att rösta för utskottets utlåtande sådant det föreligger. Det möter däremot icke någon som helst svårighet för mig att följa det förslag, som herr Conrad Jonsson här har framställt, och jag kommer därför för min del att rösta för detsamma.

Herr *Andersson* i Malmö instämde häruti.

Herr *Törnkvist*: Herr talman! Jag vill först vända mig mot de upplysningar, som statsutskottets ärade vice ordförande lämnade i sitt anförande. Han tillät sig säga, att detta ärende icke hade realbehandlats i utskottet. Vad är det då, som har inträffat? Jo, ärendet remitterades till en av avdelningarna i utskottet och blev där realbehandlat. Ärendet redovisades därefter till statsutskottet i vanlig ordning. Vid ärendets föredragning i statsutskottet var det ingen som begärde ordet med undantag av herr vice ordföranden, som tillkännagav, att han komme att avlämna en reservation. Han gav icke anledning till någon debatt i utskottet, och ingen av utskottets övriga ledamöter hade ordet. Detta har varit ärendets verkliga behandling, och den har icke kunnat vara annorlunda. Det är därför icke riktigt av utskottets vice ordförande att här i kammaren lämna en skildring, som är raka motsatsen till vad som har förekommit.

Det förhåller sig icke så, som här har sagts från flera håll, att utskottets utlåtande har betingats av förväntan att kriget snart skall vara slut. Vi ha icke vågat oss på ett sådant bedömande av det allmänna läget, och jag har för min personliga del upprepade gånger i samband med andra frågor i denna kammare varnat för att taga ståndpunkt i viktiga spörsmål på grundval av en sådan tro, och det gör jag även i detta fall. Jag skulle icke ha medverkat till detta utlåtande, om däri hade förekommit en aning av en sådan ogrundad optimism. Däremot innehåller hela ärendet sådana element, som inbjuda till att icke i onödan rubba informationsstyrelsens ställning. Jag har tidigare — jag tror det var under fjolårets behandling av motsvarande anslag — tillåtit mig understryka, att jag personligen icke på något sätt är missnöjd med informationsstyrelsen. Jag tycker, att informationsstyrelsens verksamhet har utvecklats på ett mjukt sätt, på ett sätt som verkligen svarar mot — jag tror det — de förhållanden som vi komma att stå inför, när dess slutliga avveckling blir aktuell. Ju mindre man känner sig ha förpliktelser mot människor och institutioner, ju lättare går det, när det ögonblick är inne, då man finner, att man icke längre har behov av denna organisation, att bli av med den. Jag skulle finna det vara i högsta grad beklagligt — jag är icke ensam om den uppfattningen — om vi redan nu skulle få den inställningen, att en sådan institution som en informationsstyrelse eller ett speciellt informationsorgan blir under alla omständigheter nödvändig, när krisen är över. Jag tror, att det skulle vara olyckligt att redan nu inrätta sig för sådant förhållande. Det ligger i sakens natur, att om man för den tid som kommer och om vilken vi ingenting nu veta väcker den tanken till liv, att det kanske är bra att ha något informationsorgan, så skola de människor som nu syssla med ifrågasvarande verksamhet lätt få den uppfattningen, att de äro behövliga i denna uppgift även efter krisen. Det är därför olämpligt att, så oklart som läget är, redan nu på förhand säga ifrån, att de antagligen komma att behövas, och inställa oss för att vidtaga förberedelser till att fylla ett ännu icke konstaterat behov.

Anslag till statens informationsstyrelse. (Forts.)
rat behov. Jag tror, att en sådan ståndpunkt inte motsvarar, vad man brukar berömma oss för, nämligen att vi föra realpolitik. Det har, såvitt jag förstår, inte något med realpolitik att göra. Ett faktum är ju, att utvecklingen — och jag skulle väl kunna tänka mig att den i detta avseende svarar mot av erfarenheten konstaterade behov — tillfört allmänheten en hel del informationsorgan inom olika verk och institutioner.

Det är förklarligt, när informationsstyrelsen i sin skrivelse, som är ganska omfattande — fördelaktigt omfattande, skulle jag vilja säga, och som är vidfogad utskottets betänkande, vilket på sitt sätt bestyrker det allvar utskottet nedlagt på att få ärendet behandlat på ett tillfredsställande sätt — framhåller, att de många informationsorgan som kommit till äro en olägenhet och att det är svårt för informationsstyrelsen att få en överblick över vad som händer och sker på grund av splittringen av ifrågavarande verksamhet. Men jag undrar, mina damer och herrar, om icke de organ för upplysningens spridande bland allmänheten, pressorganen, som vilja handla snabbt och så fort som möjligt ge uppgifter till sina läsare om ting som de anse att läsarna böra känna till, om de icke därigenom ha lättare att snabbt förmedla denna nyhetsverksamhet just i fråga om det material varom tvist icke råder, att det bör offentliggöras. Den del av materialet däremot, om vilken tvist råder angående lämpligheten av dess offentliggörande, kommer att bli en liten del av det allmänna informationsmaterialet hos de olika verken, departementen och styrelserna. Det är detta begränsade material som man kanske kan säga hör utrikesdepartementet eller försvaret till. Jag har verkligen svårt att sätta folkförsörjningsfrågorna i samband med utrikesdepartementet och försvaret, ty egendomligt skulle det vara, om inte informationsmaterialet rörande folkförsörjningsfrågorna till sin överväldigande del borde höra allmänheten till. Den lilla del som även på detta område kan tänkas innehålla sådana moment, att man anser det lämpligt att icke offentliggöra dem, kan då kopplas samman med de militära eller utrikespolitiska frågorna. Vem står i ansvar för att ingen oriktig information kommer ut rörande vår utrikespolitik? Vem står i ansvar för att ingen oriktig uppgift kommer ut i fråga om våra militära förhållanden? Och vem står i ansvar för att vissa spørsmål sammanhängande med folkförsörjningen icke släppas ut? Jag tror nog, att vi få vara överens därom, att de ömtåliga delarna av dessa frågor icke kunna behandlas av ett informationsorgan, som betraktas som med departementschefen jämbördig part. Det går icke.

Det är ett uttalande i motionen som jag finner vara ett uttryck för en opinionsyttring, men det kan icke läggas till grund för ett sakligt ståndpunktstagande, ehuru jag personligen sympatiserar med själva tankegången i detta uttalande. Det återfinnes på sid. 9 i motionen och lyder: »Enligt nuvarande ordning äro informationsorganen i alla situationer underordnade departement, civila och militära myndigheter och ha aldrig möjlighet att förhandla på jämlik fot i ett informationsärende. Tydligt är att i fråga om utrikespolitiska spørsmål, angelägenheter rörande vårt handelsutbyte o. d., avgörande hänsyn alltid måste tagas till utrikessynpunkterna, men dessa böra ständigt vägas mot verkningar av inrikespolitisk räckvidd, och klarhet måste skapas huruvida utrikesledningens invändningar verkligen ha den utrikespolitiska tyngd, som man gör gällande. Det är icke tillfredsställande, när som i det tidigare refererade fallet den ena parten har möjlighet att dekretera för den andra.» Även om man aldrig så varmt sympatiserar med tanken att få en sådan fri prövning, är den givetvis alldeles ogenomförbar, därför att det är departementschefen såsom konungens rådgivare, som själv är ansvarig för att riket icke tillfogas någon skada i något avseende. Man kan icke upphöja ett stats-

Anslag till statens informationsstyrelse. (Forts.)

råd i en ställning som tar ifrån till exempel utrikesdepartementets chef rätten att ensam bedöma, när en fråga av utrikespolitisk art icke bör offentliggöras. Det kan man icke göra, såvitt jag förstår.

Motionens läggning är i det stora hela uttryck för en god tankegång, men motionärerna ha icke kunnat komma längre än till att begära en utredning. I nuvarande läge är det väl fråga, om riksdagen bör skaffa nya utredningsanledningar. Om man, som jag har fattat saken, förutsätter, att riksdagen ännu en gång skall få ett förslag i denna fråga, sedan utredning verkställt, är det fråga, om man tjänar mycket på denna anordning. Informationsstyrelsen har verkligen kunnat tillgodose den allmänna upplysningsverksamheten ganska bra. Personligen har jag som tidningsman icke något att förebrå informationsstyrelsen. Nu kan det ju bero på vilken energi man nedlägger i de speciella fallen från pressens sida.

Jag är emellertid på det klara med att informationsstyrelsen icke bör finnas till längre än vad som är absolut nödvändigt. Under normala tider skall pressen själv mata sig med de uppgifter som pressen skall meddela sin läsekrets. Informationsstyrelsen har ju tillkommit för att hindra pressen att självmata sig. Det har varit och är dess uppgift. Den skall vara ett slags säll, en gallringsinrättning.

Det kan, herr talman, knappast föreligga något bärande skäl för att be Kungl. Maj:t att utreda, huruvida vi kunna få en bättre sådan tjänst. Det kan icke vara nödvändigt. Jag skulle kunna tänka mig, att den diskussion som här i dag förs i andra kammaren och väl även kommer att föras i första kammaren också blir en opinionsyttring, som regeringen kommer att taga hänsyn till. Utskottet har ju tillåtit sig uttala en önskan om att »inom ramen av den nuvarande organisationen åtgärder kunde vidtagas i syfte att så långt möjligt är på denna väg bereda informationsstyrelsen bättre möjlighet att erhålla överblick över och tillgång till olika verks och myndigheters informationsmaterial». Det är svaret på den klagan som kammarens ärade ledamöter kunna läsa ut ur informationsstyrelsens uttalande, som är vidfogat utskottsutlåtandet. Skola vi ha en informationsstyrelse, bör den ju icke stå främmande för det material som finns hos de olika institutionerna och i departementen utan det skall ställas till informationsstyrelsens förfogande. Vi kunna emellertid som sagt icke rekommendera vägar som stimulera till strider och motsättningar inom regeringen. Informationsstyrelsen är i första hand ett regeringsorgan. Regeringen har från början icke kunnat finna någon annan organisationsform för densamma som var lämplig än den hittillsvarande. Olika utvägar söktes, efter allt att döma också de motionärerna utpeka. De svårigheter som finnas komma nog att en vist hänga vid denna verksamhet hur dess organisation än kommer att se ut.

Innan jag slutar, herr talman, vill jag erinra om att motionärerna också tagit upp — det nämndes här, tror jag, av herr Sven Andersson — till debatt ett valpolitiskt intermezzo — jag kallar det för intermezzo, inte därför att jag ringaktar det — som inträffade under fjolårets valrörelse. Om man närmare tänker sig in i det läge, som då rådde, så tror jag, att man nödgas dra den slutsatsen, att även om vi haft en informationsstyrelse med den största auktoritet i förhållande till regeringen, så hade ändå denna malör inträffat. Ty, såvitt jag förstår, berodde det icke på informationsstyrelsen, att dessa informationer icke kommo ut i tid, som statsministern senare lämnade i ett politiskt tal. De hade förvisso legat gömda lika länge, som de gjorde, även om vi haft en informationsstyrelse av det snitt som det här talas om.

Herr talman! Vi ha inom utskottet icke kunnat tillstyrka riksdagen att rubba det nuvarande läget på detta område. Låt informationsstyrelsen arbeta, som

Anslag till statens informationsstyrelse. (Forts.)

den gör, låt den få litet större tillgång till material som tillhör vad vi mena med informationer och låt pressen och allmänheten höra av sig, så att man icke godtyckligt smusslar undan ärenden av vikt för den allmänna upplysningen. Längre tror jag icke, herr talman, att man kan komma i denna fråga, och att tillgripa utredningsvägen är, enligt mitt sätt att se, att tillgripa större våld, än nöden kräver.

Jag tillstyrker bifall till utskottets hemställan.

Herr **Jonsson** i Eskilstuna: Herr talman! Jag nödgas av herr Törnkvists anförande återkomma till ärendet. Denna motion väcktes den första motionsdagen vid denna riksdag. Svaret ifrån statsutskottets första avdelning levererades den sista dag som statsutskottet kunde ha något arbetsmanträde. Jag säger detta icke för att på något sätt anklaga första avdelningen, ty den har varit så arbetsbelastad, att den, såvitt jag förstår, icke kunnat lämna ifrån sig detta ärende tidigare. Det är omständigheterna som legat emot första avdelningen, och den har icke kunnat göra annorlunda. Men när ärendet sedan skulle behandlas sista dagen, hade statsutskottet en timme på sig för att behandla en rad viktiga ärenden. Klockan 11 måste utskottet vara färdigt, och vi började klockan 10. Jag ville då icke påkalla någon diskussion i detta ärende, därför att vi hade andra viktiga ärenden som lågo på bordet och som skulle behandlas, och vi måste ju vara färdiga inom utsatt tid. Därför kunde eller ville jag icke påkalla någon diskussion, utan jag förbehöll mig att göra detta, när ärendet förekom i kammaren. Det är detta som jag meddelade kammaren i början av mitt föregående anförande.

Herr Törnkvist tycks på det hela taget vara nöjd med informationsstyrelsens verksamhet. I varje fall tydde hans anförande på att så var fallet. Men statsutskottet säger självt, att informationsverksamheten icke är sådan som den skall vara, utan att informationsstyrelsen bör ha större möjligheter att meddela allmänheten nödiga upplysningar. Det är detta, som jag menar att kammaren skulle kunna understryka genom ett positivt ställningstagande i denna fråga.

Herr **Törnkvist** erhöll på begäran ordet för kort genmäle och yttrade: Herr talman! Att ärendet kom före så sent, har skett med full avsikt. Vi funno det lämpligt, att ärendet behandlades vid slutet av riksdagen. Är det så, att riksdagen vill ha det i början, så går det ju också för sig. Orsaken till att ärendet har kommit så sent, har alltså icke varit, att statsutskottets första avdelning varit så arbetsbelastad. I övrigt har jag icke något att invända mot den ärade vice ordförandens i statsutskottets sista anförande. Jag vände mig i mitt förra anförande blott mot det missvisande uttalandet, att detta ärende icke var realbehandlat.

Härefter anförde:

Herr **Edberg**: Herr talman! Det har i utskottsutlåtandet anförts två olika argument för utskottets linje. Herr Törnkvist uttalade ytterligare en förmodan, att diskussionen här i kammaren skulle utgöra en opinionsyttring, som regeringen måste komma att taga hänsyn till. Detta förefaller mig nu vara något väl optimistiskt. Är man emellertid överhuvud taget av den uppfattningen, att en opinionsyttring kan vara påkallad, borde man väl i all rimlighets namn inte ha något emot en ytterligare opinionsyttring för att saken blir utredd.

Herr **Ward** har emellertid en rakt motsatt uppfattning. Han tror, att vare sig riksdagen kommer att följa utskottets linje eller reservationens, kommer

Anslag till statens informationsstyrelse. (Forts.)

Kungl. Maj: icke att vidtaga någon som helst åtgärd. Ett sådant uttalande andas ju den rena hopplösheten. Men förutsatt att herr Ward har reella grunder för en sådan pessimistisk uppfattning, kan detta dock icke fritaga riksdagen från rätt och skyldighet att säga ifrån, därest den är missnöjd med informationsverksamheten, sådan den nu bedrives, och efter vad jag kan förstå, torde missnöjet med den nuvarande informationsverksamheten vara mycket allmänt utbrett. I debatten är det bara herr Törnkvist som har förklarat, att han icke är missnöjd med informationsstyrelsen. De flesta andra här, de må vara pressmän eller icke, torde ha ganska livliga erfarenheter av hur motvilligt upplysningar ofta ha lämnats, hur man ofta så att säga måst söka tångförlösa den för att överhuvud taget få någon som helst information. Ibland, såsom fallet var med exempelvis de nya instruktionerna för luftvärdnet, ha kommunikeyerna medvetet varit dunkla och i vissa fall missvisande.

Det är för övrigt anmärkningsvärt, att informationsstyrelsen själv är missnöjd med sin verksamhet. I sitt yttrande över motionen säger ju styrelsen bland annat, att »frånvaron av ständig kontakt med regeringen och departementen medför, att styrelsen ej alltid själv är väl informerad och mången gång saknar den närmare insikt i regeringens intentioner, som erfordras för ett riktigt bedömande av informationsspörsmålen». Det poängteras också, att »under nu rådande arbetsförhållanden kommer styrelsen ofta i efterhand, har sällan möjlighet att taga initiativ och får i många fall icke tillfälle att taga upp framkommande frågor i annan mån än dessa blivit föremål för behandling i pressen eller aktualiserats genom hänvändelser till styrelsen eller dess underlydande organ». Styrelsen säger också, att »saknaden av en verkligt auktoritativ ställning ej sällan tvingar styrelsen att i publicitetsärenden föra vidlyftiga och tidsödande förhandlingar, ur vilka det för offentliggörande avsedda meddelandet måhända slutligen framkommer som en ur informations-synpunkt mindre lycklig kompromissprodukt». Dessa uttalanden från informationsstyrelsens sida innebära alltså ett klart och tydligt underkännande av informationsverksamheten, sådan den nu bedrives.

Erfarenheterna säga ju också, att njugheten med informationer haft allt annat än goda återverkningar på folkopinionen. Förtroendet mellan allmänheten och de statliga organen har i många fall betänkligt rubbats, och tilltron till officiella kommunikeyer har försvagats. Denna misstro kommer i sista hand att rikta sig mot regeringen.

I början av sin verksamhet utsattes informationsstyrelsen för en mycket bitter kritik från flera tidningars och även från allmänhetens sida. Informationsstyrelsen kallades något elakt men icke alldeles inadekvat för noninformationsstyrelsen. Man påpekade, att den utförde ett effektivt arbete i mörkläggningsens tjänst, och man fann det till och med betecknande, att informationsstyrelsen placerat sig i gamla staden, i det forna kvarteret Helvetet och på ett icke alltför betryggande avstånd från en gata med namnet Svartmangatan. Men den allra bistraste kritiken mot informationsstyrelsen har emellertid tystnat, sedan det blivit klart, att det väsentligaste felet icke legat hos informationsstyrelsen utan på ett helt annat håll. Styrelsen har icke haft en självständig ställning, den har sorterat under utrikesdepartementet. Jag vill icke säga något elakt om tjänstemännen i utrikesdepartementet, men någon närmare kontakt med folkopinionen och någon förståelse för hur folkopinionen skall tagas, har man uppenbarligen icke på detta håll. Informationsstyrelsen har med andra ord blivit underställd de nitiska handhavarna av hemligstämpeln i Arvfurstens palats. Informationsstyrelsen har — om uttrycket tillåtes — kommit att få tjänstgöra som stadsbud, icke enbart åt utrikesministern utan även åt en del andra tjänstemän i utrikesdepartementet.

Anslag till statens informationsstyrelse. (Forts.)

Att detta har inverkat i allra högsta grad menligt på informationsstyrelsens verksamhet ligger i öppen dag. En avdelningschef i informationsstyrelsen, herr Kurt Waller, betonar i ett av de senaste numren av SAP-Information att »mycket missnöje och ett utbrett ryktessmideri ha sin grund i myndigheternas anmärkningsvärda hemlighållande av uppgifter, som utan skada för någons berättigade intressen kunde delgivas allmänheten genom pressen». När det här talas om myndigheterna, så torde därur böra utläsas i första hand utrikesdepartementet.

Det torde sålunda vara ganska uppenbart, att informationsstyrelsen behöver frigöras från utrikesdepartementet för att bättre information skall ges eller för att man överhuvud taget skall få information. Hur sedan detta lösgörande sker, är mindre väsentligt. Om det sker genom att informationsstyrelsens chef får ställningen såsom konsult eller som statssekreterare eller om frigörandet får en annan karaktär, är mindre väsentligt. Det väsentliga är att informationsstyrelsen får en tillräckligt auktoritativ ställning.

Men det är naturligtvis inte bara en organisationsfråga utan också en personfråga som det här gäller. Det räcker inte med att styrelsen ges en auktoritativ ställning, dess chef måste också kunna hävda sin och styrelsens auktoritet gentemot olika myndigheter. För att rätt kunna fylla sin uppgift måste han både vara och känna sig vara ett allmänhetens ombud och icke en regeringens tjänsteman.

Nu säger herr Törnkvist i Karlskrona, att något sådant är omöjligt att åstadkomma i praktiken. Men varför skulle det vara omöjligt i vårt land när det varit möjligt t. ex. i Förenta staterna? Det amerikanska informationsorganet utsattes till en början liksom det svenska för en mycket hård kritik, men efter en omorganisation, som gjorde att Office of War Information under ledning av Helmer Davis fick en mycket fristående ställning, har kritiken i stort sett — att döma av de rapporter, som man kunnat få — förstummats. Den amerikanske informationschefen Helmer Davis är inte medlem av kabinettet, utan direkt underställd statschefen. Han står i daglig kontakt med presidenten och har auktoritet när det gäller att hävda offentlighetsprincipen gentemot förvaltningen, såväl den militära som den civila. Davis är en tränad journalist och radioman, som allmänheten kände till och hade förtroende för, redan innan han tillträdde sin nuvarande befattning.

Jag tror att detta senare inte är minst viktigt när det gäller en informationsverksamhet av detta slag, nämligen att i spetsen för densamma står en man, som allmänheten känner och har förtroende för och som själv betraktar sig såsom folkets ombud.

Det har här uttalats farhågor för att ett bifall till reservationen skulle medföra en permanentning av informationsstyrelsen. Jag tror inte att det är någon som tänkt sig en permanentning av informationsstyrelsen i dess nuvarande form.

Närbesläktat med detta argument är det skälet, att informationsstyrelsen inom kort väl kommer att avvecklas och att det därför inte är någon idé med att nu företaga en reformering av densamma. Men för det första veta vi inte, när detta avvecklande kan komma att ske, och för det andra är det väl bättre att företa en reform sent än aldrig, om nu inte allt är väl beställt. Vi ha ju inte ens börjat diskutera frågan om ett avvecklande av folkhushållningsdepartementet, handelskommissionen eller de olika kristidskommissionerna, och det finns då inte heller någon anledning att nu ge sig in på en diskussion om informationsstyrelsens avvecklande, utan vad det gäller är att diskutera de organisationsformer, som äro behövliga under nuvarande förhållanden.

Det blir sålunda här ytterst fråga om, huruvida riksdagen vill ta på sitt

Anslag till statens informationsstyrelse. (Forts.)

ansvar att konservera ett tillstånd, som man allmänt är överens om att det inte är tillfredsställande. I slutklämman till den artikel av avdelningschefen i informationsstyrelsen Kurt Waller, som jag nyss citerade, heter det: »Är det statsutskottets och riksdagens mening att den hittillsvarande ordningen icke varit tillfredsställande — vilken uppfattning såväl motionärerna som informationsstyrelsen ha — så bör väl den logiska följden bli, att man från riksdagen i skrivelse till regeringen kräver förbättring. Skulle riksdagen däremot avslå motionen, måste det innebära, att riksdagen i fortsättningen tar det moraliska ansvaret för de olägenheter, som följa med de nuvarande bristerna.»

Herr talman! Som tidningsman kan jag inte vara tillfredsställd med den statliga informationsverksamheten, så som den för närvarande bedrivs, och som riksdagsman vill jag inte vara med om att ta ansvaret för de olägenheter, som i fortsättningen kunna följa av de brister, som vidlåda informationsväsendet. Jag ber därför att få instämma i det yrkande, som här framställts av herr Jonsson i Eskilstuna.

Herr **Hagberg** i Malmö: Herr talman! Det har ju från flera håll här i kammaren, senast av den föregående ärade talaren, framförts rätt precisa erinringar gentemot informationsstyrelsen och dess sätt att fungera. Jag vill för min del säga, att jag på det hela taget måste taga avstånd från den kritik, som kommit till synes. Jag skulle ha funnit den ganska berättigad för några år sedan, när informationsstyrelsen var ny och ännu inte hade, om jag så får uttrycka mig, trampat ut barnskorna, när informationsstyrelsen, såsom det sades på den tiden, mindre fattade sin uppgift som information och mera som noninformation. Det har emellertid, när det gäller informationsstyrelsens sätt att sköta sin uppgift, inträtt en betydande förändring, och varje tidningsman, som vill se en smula objektivt på dessa ting, måste erkänna, att informationsstyrelsen numera i allmänhet lägger i dagen en ganska stor vilja att lämna alla de upplysningar, som kunna åstadkommas och att på allt sätt stå tidningarna till tjänst. Detta är i varje fall — det tror jag, att jag vågar påstå — det allmänna intrycket ute i landsorten. Att man sedan på sina håll är av annan mening är givet, och det har ju också här kommit till uttryck, att så är förhållandet.

Det kan emellertid, även såsom verksamheten nu bedrivs, framföras vissa anmärkningar mot informationsstyrelsen, t. ex. för det långsamma sätt, varpå den arbetar. Det vilar otvivelaktigt en viss formalism, kanske också byråkratism över styrelsens sätt att sköta sina uppgifter, men jag ifrågasätter, herr talman, om detta överhuvud taget kan undvikas så snart det är fråga om ett statligt ämbetsverk. Jag känner i varje fall inte till något ämbetsverk, som kunnat helt frigöra sig från sådant. Det ligger så att säga i luften, när det gäller ett ämbetsverks hela sätt att vara, och att så skall vara fallet även beträffande informationsstyrelsen, är ganska naturligt.

Vad som egentligen föranledde mig att begära ordet var emellertid en tanke, som under debatten här framförts av min knäkamrat herr Vougt. Herr Vougt ifrågasatte, om det inte i viss mån skulle kunna ske en permanentning av informationsstyrelsen, så att man även under de normala förhållanden, som vi hoppas skola komma när kriget tar slut, har en informationsstyrelse, fastän i modifierad form.

Jag kan inte föreställa mig, att man, i varje fall inte inom den svenska pressen, skulle kunna mobilisera någon större opinion till förmån för en sådan tanke. Jag tror att man inom pressen helst ser att informationsstyrelsen avvecklas, så snart som detta är möjligt med hänsyn till krisförhållandena. Man menar inom pressen — och det gör man ju också inom statsutskottet — att

Anslag till statens informationsstyrelse. (Forts.)

informationsstyrelsen är betingad av krisen och den mångfald med hänsyn till publiciteten ömtåliga omständigheter, som därigenom föreligga. Men när allt detta så småningom, såsom vi hoppas, reder upp sig, anser man att förutsättningarna för informationsstyrelsen och dess verksamhet falla bort och att den då bör försvinna.

Jag har mycket svårt att se vilket gagn, som man, i varje fall inom pressen, under normala förhållanden skulle ha av en informationsstyrelse. Det har sagts att informationsstyrelsen skulle kunna tillhandahålla upplysningar. Herr Vougt har pekat på den moderna företeelsen, att organisationer, industrier, institutioner o. s. v. skaffa sig en pressombudsman, som skall sköta kommunikationerna med pressen, och menat sig däri finna något slags motiv för att även staten skulle ha ett organ, som kunde utöva ett dylikt ombudsmannaskap. Jag tror inte att tidningarna gärna skulle se något sådant, ty under normala förhållanden skulle förekomsten av en informationsstyrelse endast innebära en onödig omväg för tidningarna i deras förbindelser med regering, ämbetsverk och olika myndigheter. Det skulle endast betyda, att vi även under fredliga förhållanden skulle få dragas med den långsamhet, formalism och byråkratism, som i viss utsträckning äro för handen inom informationsstyrelsen, trots att man där gör stora ansträngningar för att befria sig från allt detta.

Jag tror, att jag tolkar stämningen rätt om jag säger, att man helst vill återgå till forna fria förhållanden, d. v. s. att pressen genom direkt kommunikation med regering, ämbetsverk och institutioner förskaffar sig de nyheter, som den är i behov av, och på samma sätt kontrollerar de uppgifter, som den sitter inne med.

Jag har, för att inte någon här kanske skulle få den uppfattningen, att den mening, åt vilken herr Vougt givit uttryck, delas av den svenska pressen i allmänhet, ansett det nödvändigt att göra dessa korta påpekanden. Jag tror inte, att man inom pressen skulle vilja vara med om en sådan anordning som den av herr Vougt skisserade.

Jag ber att få yrka bifall till statsutskottets hemställan.

Herr *Bergström* instämde häruti.

Herr **Vougt**: Herr talman! Jag vill framhålla, att jag inte sade att informationsstyrelsen borde göras permanent eller dess verksamhet ens förlängas, utan jag talade om önskvärdheten av en informationstjänst även under normala förhållanden. Jag trodde, att jag ganska uttryckligt sade ifrån, att jag inte kan tänka mig, att informationsstyrelsen, som har tillkommit med tanke på speciella förhållanden, skall bibehållas efter kriget, men om jag inte gjorde det i mitt förra anförande, så skall jag be att få göra det nu.

För övrigt vet jag inte, om herr Hagberg i Malmö fattade mig alldeles rätt. Han fällde nämligen ett yttrande, som förvånade mig litet, i det han sade, att det nog vore den allmänna uppfattningen, att vi efter krigets slut borde återgå till de fria förhållanden, som tidigare rått. Men en sådan återgång sker ju just genom att den kungörelse nr 197, som jag nyss citerat, faller bort. Då så sker, finns det ju inte något annat än sekretesslagen som hindrar pressen att av vilket ämbetsverk, myndighet eller institution som helst få de upplysningar som den önskar. Den saken borde väl vara klar. Men lika visst är, att vi, när kriget är över, skola finna det nyttigt med en viss centralisering av statens upplysningsverksamhet, som enligt mitt sätt att se nog kan komma att få en viss karaktär av propaganda.

Nu vet jag att ordet propaganda kommer håret att resa sig på en del ärade kammarledamöter liksom också på en hel del folk inom pressen. Men det är

Anslag till statens informationsstyrelse. (Forts.)

därför att man förknippar begreppet propaganda med den verksamhet till sin egen förmån, som diktaturstaterna bruka utöva och som mycket ofta tagit karaktären av försök att fördumma folk. Det bör emellertid kunna finnas propaganda, som även en demokratisk stat kan taga i sin tjänst. Jag är medveten om att tanken kan kritiseras och att man kan säga, att det i så fall blir det parti, som sitter vid makten, som gör propaganda för sig. Men propagandan blir ju dock föremål för den starka kritik och diskussion, som i ett fritt land kan komma till uttryck. Jag hyser därför inte någon större rädsla för en sådan propaganda, och jag tror att något sådant under alla förhållanden kommer att växa fram.

Jag kan inte heller dela den allmänna uppfattningen om att pressen och statsmakterna skulle ligga i ett evigt krig med varandra. Det har ju under de senaste åren visat sig, att de ha kunnat i hög grad samverka, och jag tror att de kunna göra det i fortsättningen också.

Jag tror således att vi, när de hämningar, som nu pålagts pressen, falla bort och en fri diskussion åter i full utsträckning kan föras, behöva ett organ som fortsätter informationsstyrelsens hittillsvarande verksamhet, men som dock blir någonting annat än vad informationsstyrelsen är. Det är därför som jag inte kunnat vara med om vad statsutskottet här skrivit. Jag vill fästa uppmärksamheten på att det i utskottets utlåtande står: »Utskottet vill framhålla, att den verksamhet, som informationsstyrelsen utövar, är helt betingad av rådande krisförhållanden och alltså bör avvecklas liksom den övriga krisapparaten.» Där knytes alltså avvecklande inte till informationsstyrelsen utan till verksamheten som sådan.

Nu kan man naturligtvis mycket väl säga, att det här bara gäller en skillnad i själva framställningssättet, men jag är i alla fall inte nöjd med utskottets utlåtande, och ber därför att få vidhålla mitt yrkande.

Herr Törnkvist: Herr talman! Jag vill säga några ord i anledning av att anknytningen till utrikesdepartementet här har klandrats.

Jag erinrar mig livligt, hurusom det tidigare under många år var ett starkt önskemål att vi i utrikesdepartementet skulle få något organ, till vilket pressen kunde vända sig. Det var särskilt pressen, som inte var tillfreds med de rådande förhållandena. Man tyckte, att vederbörande inom utrikesdepartementet verkade alltför diplomatiskt höga och avmätta, när det kom en enkel tidningsman in på någon avdelning och ville ha uppgifter, som kunde meddelas offentligheten. Det uppstod därför så småningom den tanken, att man skulle inrätta en särskild byrå inom utrikesdepartementet, vilken framför allt skulle stå pressen till tjänst med upplysningar.

Denna byrå kom ju också till stånd men vi nödgas nu konstatera, att den enligt mångas mening inte fungerar på ett för pressen tillfredsställande sätt. Jag undrar emellertid, om man på grund av tillfälligt missnöje med pressbyrån eller med informationsärendenas anknytning till tredje huvudtiteln ännu en gång bör begagna den rent byråkratiska metoden att centralisera. Det har ju för övrigt sagts, att med hänsyn till ärendenas natur skulle man inte genom en sådan ordning uppnå vad man här vill vinna.

Jag vill emellertid säga, att det skulle vara önskvärt, om utrikesdepartementets pressbyrå allt emellanåt påminde sig, att det även finns en annan press i detta land än Stockholmspressen och den press, som representeras av redaktörer, som gjort sig särskilt hemmastadda här i Stockholm, och att en liten tidning har samma rätt att få informationer som de stora och inflytelserika.

Jag talar nu inte å egna vägnar, ty jag har inte några svårigheter att komma

Anslag till statens informationsstyrelse. (Forts.)
i förbindelse med utrikesdepartementet eller dess pressbyrå, men många andra ha sådana svarigheter, och det är å deras vägnar jag här talar.

Det är uppenbart, att utrikesdepartementets pressbyrå skall vara lätt tillgänglig för allmänheten, ty en av förutsättningarna, när denna byrå inrättades, var ju att man skulle upprätthålla en sådan kontakt. Att göra denna byrå till en diplomatiskt högviktig och stramt avmätt institution har aldrig varit avsikten.

Herr talman! Jag har just fått i min hand en lapp, där det står, att första kammaren godkänt utskottets förslag, och jag hemställer, att även andra kammaren nu måtte biträda detsamma.

Herr **Mosesson**: Herr talman! Jag föranleddes att begära ordet med anledning av att min kamrat i konstitutionsutskottet herr Nilsson i Göteborg i sitt anförande gav informationsstyrelsen underbetyg och menade, att den på ett valhänt sätt skött sin tjänst. Jag hade varit glad, om en annan av kamraterna i konstitutionsutskottet, vilken åt informationsstyrelsens arbete enligt min mening ägnat en väl så ingående granskning som någon konstitutionsutskottets ledamot ägnat åt något statligt organ, i varje fall under de år jag varit med där, hade varit i tillfälle att höra vad som här sades och säga sin mening om saken. Men då han icke har tillfälle till det vill jag säga, att det intryck, som jag och jag tror kamraterna också i allmänhet ha erhållit av den föredragning, som vi fått, var det, att informationsstyrelsen icke förtjänar ett sådant dåligt betyg, som herr Nilsson i Göteborg gav åt detta organ, då han sade, att det på ett valhänt sätt handhaft sin tjänst. Det gäller, menar jag, om denna institution som om oss alla, att vi väl äro ofullkomliga och att det i ett eller annat avseende kunde vara bättre. Jag tror, att det mest anmärkningsvärda åtminstone från min ringa erfarenhet är, att det ibland har dröjt litet för länge, innan besked kommit från informationsstyrelsen.

I övrigt skall jag be att få säga, att jag skulle kunna inskränka mig till att instämma i vad herr Hagberg i Malmö sade.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed förklarades överläggningen avslutad.

På av herr förste vice talmannen därå given proposition blev utskottets hemställan i punkten 1:o mom. I. av kammaren bifallen.

Herr förste vice talmannen framställde härefter beträffande punkten 1:o) mom. II. propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på avslag därå samt bifall i stället till det av herr Jonsson i Eskilstuna under överläggningen framställda yrkandet; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Jonsson i Eskilstuna begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 1:o) mom. II. av utskottets förevarande utlåtande nr 233, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit det av herr Jonsson i Eskilstuna under överläggningen framställda yrkandet.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upp-

Anslag till statens informationsstyrelse. (Forts.)

resning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda om omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 85 ja och 83 nej, varjämte 10 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan i punkten 1:o) mom. II.

Punkten 2:o).

Utskottets hemställan bifölls.

§ 8.

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 234, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående beredskapsstat för försvarsväsendet för budgetåret 1943/44 jämte i ämnet väckta motioner. *Beredskapsstat för försvarsväsendet.*

I propositionen nr 316 hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över social-, finans- och jordbruksärenden för den 21 maj 1943, för riksdagen framlagt vissa förslag angående beredskapsstat för försvarsväsendet för budgetåret 1943/44.

I två likalydande motioner, väckta, den ena inom första kammaren av herr *B. A. Nilsson m. fl.* (I: 323) och den andra inom andra kammaren av herr *Jonsson i Skedsbygd m. fl.* (II: 455), hade hemställts, att riksdagen måtte till kostnader för överflyttning av arbetskraft å beredskapsstat för försvarsväsendet för budgetåret 1943/44 uppföra ett förskottsanslag av 35,000,000 kronor.

Vidare hade utskottet till behandling förehaft två likalydande motioner, väckta, den ena inom första kammaren av herr *G. Andréén m. fl.* (I: 321) och den andra inom andra kammaren av herr *Svensson i Grönvik m. fl.* (II: 454).

Utskottet hemställde,

I. att riksdagen måtte

a) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 323 och II: 455 till Kostnader för överflyttning av arbetskraft å beredskapsstat för försvarsväsendet för budgetåret 1943/44 under femte huvudtiteln uppföra ett förskottsanslag av 50,000,000 kronor;

b) till Prisclearing för fodermedel m. m. å beredskapsstat för försvarsväsendet för budgetåret 1943/44 under nionde huvudtiteln uppföra ett förskottsanslag av 40,000,000 kronor;

c) godkänna det vid statsrådsprotokollet för den 21 maj 1943 fogade förslaget till beredskapsstat för försvarsväsendet för budgetåret 1943/44;

d) bemyndiga Kungl. Maj:t att med iakttagande av vad i statsrådsprotokollet anförts fastställa denna beredskapsstat eller viss del därav att lända till efterrättelse såsom förskottsstat från och med ingången av budgetåret 1943/44 samt att ställa å förskottsstaten uppförda anslag till vederbörande myndigheters förfogande;

e) medgiva, att de i beredskapsstaten angivna anslagsbeloppen finge överskridas, under förutsättning att Konungen låtit riksdagskallelse utgå eller riksdagen ändock skulle inom tjugo dagar sammanträda;

II. att motionerna I: 321 och II: 454 måtte anses besvarade med vad utskottet i motiveringen anført.

Reservation hade avgivits av herrar *Heiding, Persson* i Skabersjö, *Hansson* i Rubbestad och *Pettersson* i Dahl, vilka ansett, att utskottet bort med till-

Beredskapsstat för försvarsväsendet. (Forts.)

styrkande av bifall till motionerna I: 323 och II: 455 föreslå riksdagen att till Kostnader för överflyttning av arbetskraft å beredskapsstat för försvarsväsendet för budgetåret 1943/44 under femte huvudtiteln uppföra ett förskottsanslag av 35,000,000 kronor.

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Herr **Jonsson** i Skedsbygd: Herr talman! Förevarande utskottsutlåtande behandlar bland annat frågan om anslag för överflyttning av arbetskraft. Kungl. Maj:t har här begärt ett anslag av 50 miljoner kronor, under det att jag och några medmotionärer på i motionen anförda grunder ansett, att man skulle kunna ganska avsevärt minska detta anslag. Jag skall nu icke gå in på de detaljer, där vi ansett anslaget kunna minskas i någon större omfattning, utan jag skall endast beröra ett par punkter.

Sålunda begär t. ex. Kungl. Maj:t icke mindre än 6.5 miljoner kronor till så kallade skogshuggarkurser. Man tycker verkligen, att när man nu har haft dessa skogshuggarkurser ett år, borde man ha kunnat lära upp tillräckligt med folk — om det nu skall vara så märkvärdigt att lära sig hantera såg och yxa för ett så enkelt arbete som att hugga ved.

Dessutom begär Kungl. Maj:t 3 miljoner kronor för uppförande av skogskojor. Man tycker även där, att det skulle vara ganska överflödigt att ytterligare bygga ett antal skogskojor, som med utrustning skola kosta icke mindre än 6,000 kronor stycket.

Den kritik, som jag riktat mot riksarbetslagen, skall jag icke här återupprepa. Jag tillåter mig bara säga, att vi ute på landsbygden ha mycket svårt att förstå, att man genom direkta statsåtgärder bör stimulera en överflyttning av arbetskraft från skogarna och landsbygden till andra yrken, där man får bättre betalt. Jag kunde i detta fall nämna t. ex. torvindustrien, och jag kunde också nämna de statliga anläggningsarbetena. Sedan skall man, för att vid kritiska tillfällen få nödigt folk att utföra arbeten ute på landsbygden, genom statssubvention skaffa dit sådant folk. Jag tror, att det vore bättre, att man från början gått in för en sådan politik, att man behållit tillräckligt med folk kvar på landsbygden. Skogsarbetarna åtminstone i min hemtrakt ha i mycket stor utsträckning just under dessa krisår sökt sig bort från skogsarbetet, trots att inkomsten där är jämförelsevis mycket bättre än den någonsin varit förut. Men det ha de gjort därför att de förtjänat ännu mera på andra arbeten.

Jag sade, att jag skall icke gå in på någon detaljkritik av detta. Jag anser, att det är fullkomligt lönlöst, därför att denna fråga så många gånger varit uppe till behandling i riksdagen. Jag har emellertid icke velat underlåta att vid detta tillfälle återigen påtala dessa förhållanden i förhoppning om att man förr eller senare skall komma till insikt om, att de vägar, som man nu är inne på, föra till landsbygdens avfolkning och komma att medföra, att landsbygdens folk mer och mer blir utan arbetskraft och möjligheter att fullgöra sina viktiga funktioner icke minst i kritiska tider som dessa.

Jag tror, att det vore bättre att gå in på en annan väg, nämligen att fastställa sådana priser på de produkter, som tillverkas där ute på landsbygden, att man kunde betala arbetarna där lika bra som i övriga arbeten.

I den motion, som jag avlämnat, ha vi yrkat på en nedsättning av det anslag som Kungl. Maj:t begärt från 50 miljoner till 35 miljoner kronor. Jag är alldeles övertygad om, att om man ville gå den andra vägen och något litet höja priset på vedbränsle, skulle man kunna spara icke bara dessa 15 miljoner kronor utan kanske ytterligare därtill.

Det är därför, herr talman, som jag ber att få yrka bifall till denna motion och till den reservation, som på denna punkt avgivits av herr Heiding m. fl.

Beredskapsstat för försvarsväsendet. (Forts.)

Herr **Törnkvist**: Jag tillåter mig, herr talman, att yrka bifall till utskottets hemställan, som innebär ett fullföljande av vad redan i statsverkspropositionen föreslagits och som betyder en nedsättning med 10 miljoner kronor av den summa, som arbetsmarknadskommissionen i detta samband begärt.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till utskottets hemställan med den ändring däri, som föreslagits i den vid utlåtandet fogade reservationen; och biföll kammaren vad utskottet hemställt.

§ 9.

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 235, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning i fråga om vissa byggnadsarbeten för armén.

Vissa byggnadsarbeten för armén.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid yttrade

Herr **Törnkvist**: Herr talman! I anledning av det beslut, som kammaren för en stund sedan fattade rörande skjutfält för Bergslagens artilleriregemente, skall jag be att få hemställa, att de två raderna på sid. 6 under kantrubriken »Utskottet» skola ersättas av följande: »Kungl. Maj:ts förslag beträffande byggnadsarbeten å det ifrågasatta skjutfältet å Villingsberg anser sig utskottet icke böra tillstyrka. Då Kungl. Maj:ts förslag i övrigt icke föranleder någon utskottets erinran, får utskottet hemställa» o. s. v. med den kläm, som angivits i utskottets utlåtande.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, biföll kammaren det av herr Törnkvist under överläggningen framställda yrkandet.

§ 10.

Föredrogs bankoutskottets utlåtande, nr 67, angående regleringen för budgetåret 1943/44 av utgifterna under huvudtiteln Riksdagen och dess verk m. m.

Punkterna 4:o) och 7:o).

Lades till handlingarna.

Övriga punkter.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 11.

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande, nr 52, angående beräkning av bevillningarna för budgetåret 1943/44 m. m.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 12.

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande, nr 56, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående dyrtidstillägg åt vissa ersättningsstagare enligt lagen om försäkring för olycksfall i arbete m. m. jämte i ämnet väckt motion.

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Herr **Larsson** i Karlstad: Herr talman! Andra lagutskottet har vid behandlingen av förevarande proposition haft att taga ställning jämväl till ett mo-

Förslag till förordning angående dyrtidstillägg åt vissa ersättningsstagare enligt lagen om försäkring för olycksfall i arbete m. m.

Förslag till förordning angående dyrtidstillägg åt vissa ersättningstagare enligt lagen om försäkring för olycksfall i arbete m. m. (Forts.)

tionsvis framfört yrkande om sådan ändring av i ämnet gällande författningar. att ersättningstagare, vilka åtnjuta livränta på grund av år 1941 inträffade olycksfall, måtte beredas likvärdiga förmåner med andra sådana. Det ha de nämligen icke för närvarande, och det har synts motionärerna fullständigt omotiverat, att dessa ersättningstagare skola behandlas på ett annat och ofördelaktigare sätt än övriga.

Så har emellertid förhållandet blivit på grund av de beslut, som 1941 års riksdag fattade i detta avseende. Därigenom höjdes nämligen genom ändring av 9 § i olycksfallsförsäkringslagen maximigränsen för den årsinkomst, varpå skadereglering skall ske, från 3,000 till 3,900 kronor, varigenom även livräntorna vid skadefall kommit att stiga i motsvarande grad. Lagändringen trädde i kraft den 1 januari 1942, och den högre ersättningen skall sålunda tillämpas på skadefall, vilka inträffat från och med nämnda dag.

Liknande lagändringar ha tidigare genomförts år 1919, då sagda maximigräns från och med år 1920 höjdes från 1,800 till 2,400 kronor, och år 1926. då gränsen från och med år 1927 ytterligare höjdes till 3,000 kronor.

Genom 1941 års riksdags beslut tillkom emellertid, jämte nämnda höjning av arbetsförtjänstens maximigräns, även en nyhet, nämligen dyrtidstillägg på livräntor, vilka utgå på grund av olycksfall, som inträffat före den 1 januari 1941. Detta dyrtidstillägg har under 1942 och 1943 utgått med 15 procent på livräntornas belopp och föreslås nu höjt till 20 procent för åren 1944 och 1945.

Ersättningstagare, vilka erhållit livränta på grund av olycksfall, som inträffat, eller sjukdom, som yppats under år 1941, äro däremot undantagna från rätten såväl att tillgodogöra sig den höjda maximigränsen för arbetsinkomst som ock att erhålla dyrtidstillägg på utgående förmåner. Konsekvensen härav belyses av det i motionen anförda exemplet.

Utskottet har emellertid hemställt, att motionen om rättelse av dessa förhållanden icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Tyngdpunkten i utskottets motivering för dess ståndpunkt, angiven på sid. 8 i utlåtandet, synes vara dels att de lägre ersättningarna för olycksfall, vilka inträffat närmast före en höjning av maximigränsen för arbetsförtjänsten, utgöra en följd som svårligen läser kunna undvikas, dels att den årliga arbetsinkomst, som legat till grund för beräkning av livräntor i anledning av olycksfall, som inträffat efter utgången av år 1940, i regel torde hava stått i överensstämmelse med den efter krigsutbrottet höjda lönenivån, varför den fastställda livräntan innefattar även kompensation för levnadskostnadernas stegring.

Det först anförda skälet föranleder ingen annan invändning än att det dels understryker betydelsen av att varje höjning av maximigränsen bör så nära som möjligt ansluta sig till ändringarna i lönenivån, dels motiverar, att höjningarna böra ske med kortare intervaller och med motsvarande lägre belopp per gång än vad som skett särskilt vid den senaste höjningen, som utgjorde icke mindre än 900 kronor mot 600 kronor per gång vid föregående tillfällen. Redan en höjning av 600 kronor förefaller väl kraftigt tilltagen, då man tänker på dess konsekvenser för de försäkrade med hänsyn till tidpunkten för ett olycksfall.

Vill man ha en bild av löneläget förändringar under de senaste åren, kan en sådan erhållas i »Sociala meddelanden», nr 4 år 1943, där en tablå över lönevariationerna inom industri och handel, som torde vara någorlunda representativa för lönevariationerna i allmänhet, återfinnes för åren 1935—1942. Löneläget angives där kvartalsvis med första kvartalet 1935 såsom basperiod. Räkningar man med ledning av dessa kvartalsuppgifter medeltalen för olika år, erhåll-

Förslag till förordning angående dyrtidstillägg åt vissa ersättningstagare enligt lagen om försäkring för olycksfall i arbete m. m. (Forts.)

ler man följande indextal, avrundade till hela tal: Index var 1936 115, 1937 128, 1938 130, 1939 139 eller noga räknat 138.55, 1940 139 eller noga räknat 139.43, 1941 153 och 1942 172.6.

Lönestegringen sedan närmast föregående år har alltså utgjort år 1937 13 enheter eller 11 procent, 1938 2 enheter eller 1.6 procent, 1939 9 enheter eller 7 procent, 1940 knappt en enhet eller 0.7 procent, 1941 14 enheter eller 10 procent och 1942 19.2 enheter, motsvarande 12.5 procent. De största stegringarna i löneindex inträffade sålunda åren 1941 och 1942 med resp. 14 och 19 enheter. Det hade sålunda varit nästan lika motiverat att höja maximigränsen för arbetsförtjänst fr. o. m. $\frac{1}{4}$ 1941 som fr. o. m. $\frac{1}{4}$ 1942, men största rättvisan hade man otvivelaktigt nått, om gränsens höjts med t. ex. 13 % år 1941 och 17 % år 1942. Man får nämligen i detta sammanhang inte glömma, att vid ett olycksfall den skadades arbetsförtjänst räknas på en föregående tidsperiod av ett år intill dagen för olycksfallet. För den som skadades i januari 1941 blir det sålunda arbetsförtjänsten under 1940 som lägges till grund för beräkning av ersättningens storlek. Men under 1940 var löneindex inte fullt en enhet och föga mer än $\frac{1}{2}$ % högre än 1939. Inträffade däremot skadan i december 1941, hade den skadade möjlighet att få ersättningen reglerad på 1941 års arbetsförtjänst och får sålunda något bättre förmåner, men endast om hans inkomst under året stigit från ett lägre belopp upp till 3,000 kronor. Hade den skadade redan vid årets början en arbetsinkomst, som motsvarade 3,000 kronor per år eller däröver, erhåller han ingen som helst kompensation för de stegrade levnadskostnaderna.

Varken 1919 eller 1926 års lagändringar hade medfört, att någon årsklass blev satt i sämre ställning än de äldre försäkringshavarna. Den, som drabbades av olycka år 1919, erhöll visserligen 400 kronor lägre livränta än om olyckan inträffat år 1920, men han fick inte mindre än den, som råkat ut för olycksfall år 1917—1918. Likaså får den, som drabbades av olycksfall år 1926, 400 kronor mindre per år än om olyckan inträffat år 1927, men han får inte lägre belopp än den, som råkade i olycka 1920—1925. Detta är emellertid vad som inträffar med den, som drabbades av olycka år 1941. Han får lägre ersättning än både den, som förolyckades år 1940 och sålunda får dyrtidstillägg, och den, som förolyckades år 1942 och får sin ersättning beräknad på ett högre maximibelopp av arbetsförtjänsten.

Att beräkningen av livräntor i anledning av olycksfall, som inträffat efter utgången av år 1940, skulle, som utskottet anför, ha skett på grundval av den efter krigsutbrottet höjda lönenivån och därmed skänkt kompensation utan att dyrtidstillägg utgår, är sålunda en sanning, som gäller endast en del försäkringstagare. Och även för dessa gäller påståendet med modifikation. Både löner och levnadskostnader ha stegrats rätt väsentligt sedan 1941: löneindex inom industri och handel från 153.4 år 1941 till 172.6 år 1942 och levnadskostnadsindex från 137.75 år 1941 till 150.25 år 1942. Principen om dyrtidstillägg på livräntor kan givetvis bli föremål för olika meningar, men har riksdagen en gång godkänt densamma, bör den väl också tillämpas konsekvent. Det är väl på grund av stegringen av levnadskostnaderna, som Kungl. Maj:t nu föreslår en höjning av dyrtidstillägget på livräntor med 5 %. Men en del av olycksfallen från år 1941 lämnas fortfarande helt utanför all kompensation.

Något yrkande lär väl icke löna sig att ställa mot ett enhälligt utskotts utlåtande, men jag har likväl icke kunnat underlåta att med det anförda inlägga en protest mot fortsättandet av ett system, som synes mig innebära en uppenbar orättvisa mot en viss kategori av livräntetagare.

Förslag till förordning angående dyrtidstillägg åt vissa ersättningstagare enligt lagen om försäkring för olycksfall i arbete m. m. (Forts.)

Fröken **Hesselgren**: Herr talman! Den ärade talaren har icke framställt något särskilt yrkande, och jag skall heller icke gå in i svaromål beträffande riktigheten av de beräkningar, han gjorde. Jag vill bara helt enkelt erkänna, att utskottet varit fullt medvetet om att en del människor här bli i viss grad missgynnade, men man har icke ansett sig kunna göra något åt den saken, därför att under övergångsperioder blir det alltid en del personer, som råka i klämman. Utskottet ansåg, att här förelåg en sådan situation, och att det därför ingenting var att göra åt saken.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Larsson** i Karlstad: Herr talman! Endast ett par ord. Det är alldeles riktigt, att det blir en lucka, men den luckan hade blivit mindre, om dyrtidstilläggen räknats från samma tid som den, från och med vilken maximigränsen för arbetsförtjänsten höjts. Det blir ett år, då det icke blir någon kompensation alls. Det var bara det, jag ville påtala.

Härmed förklarades överläggningen avslutad.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 13.

Förslag till lag om tillståndsvång för byggnadsarbete.

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande, nr 58, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om tillståndsvång för byggnadsarbete, dels ock en i ämnet väckt motion.

Genom en den 4 juni 1943 dagtecknad proposition, nr 324, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet hållna protokoll, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till lag om tillståndsvång för byggnadsarbete.

I samband med propositionen hade utskottet till behandling förehaft en i anledning av densamma inom första kammaren av herr *Anderson, Axel Ivar*, väckt motion, nr 325. Motionären hade hemställt, att riksdagen måtte avslå propositionen eller att, därest detta yrkande icke kunde bifallas, från tillståndsprövning enligt den föreslagna lagen måtte undantagas underhålls- och reparationsarbeten.

Utskottet hemställde,

A. att riksdagen måtte bifalla förevarande proposition; samt

B. att motionen I: 325 ej måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Mannerskantz, Holstenson, Carl Eric Ericsson*, fröken *Andersson* och herr *Hallagård*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa,

A. att riksdagen måtte bifalla förevarande proposition; samt

B. att motionen I: 325 måtte anses besvarad genom vad reservanterna i sin motivering anført.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Fröken **Andersson**: Herr talman! Beträffande det föreliggande ärendet äro utskottsmajoriteten och reservanterna eniga i allt väsentligt utom när det gäller frågan om arbetsförmedlingstvängets vara eller icke vara. Utskottsmajori-

Förslag till lag om tillståndstvång för byggnadsarbete. (Forts.)

teten säger, att det skulle vara synnerligen eftersträfvansvärt, om kravet på en effektiv kontroll över efterlevnaden av villkoren i byggnadstillstånd kunde tillgodoses utan anlitande av arbetsförmedlingstvång. Jag erkänner utan vidare, att detta är mycket försiktigt uttryckt, men vi reserverar anse, att det dock är en rekommendation i viss riktning. Där har utskottet gått längre, än vad departementschefen har gjort. Departementschefen har nämligen lämnat denna fråga helt öppen. Han har icke tagit ståndpunkt vare sig till den ena eller den andra sidan av saken, utan hänvisat till att det nu pågår underhandlingar mellan parterna inom byggnadsbranschen. Jag vill emellertid här i korthet understryka vikten av att dylika bestämmelser bibehållas. Därom äro alla i viss mån ense. I propositionen framhålles det klart och tydligt, att ett avskaffande av detta tvång icke kan komma till stånd annat än på ett rent formellt sätt. Jag vill här bara ägna en tanke åt de skäl, som synas mig förefinnas för att man skall bibehålla arbetsförmedlingstvånget, eventuellt med viss ändring beträffande formen men utan förändring i sak. Jag vill då först betona, att även om man vid förhandlingar mellan parterna på byggnadsmarknaden kan komma fram till en viss överenskommelse beträffande denna fråga, så föreligger det risk för att stora delar av byggnadsverksamheten icke komma att beröras av överenskommelsen. Syftet med bestämmelserna om tillstånd är ju att göra lagen mera effektiv. Det är då ganska riskabelt, om vi här få en sådan lucka som den vilken skulle uppstå, om parterna själva skulle övertaga ansvaret.

Vidare tycker jag, att utskottet i allt för hög grad begränsat sig till frågan om förhållandena inom byggnadsbranschen. Det är ju visserligen sant, att problemet här gäller byggnadstillstånd, men arbetsförmedlingstvånget har verkningar, som sträcka sig vida utöver byggnadsbranschen. Det är alltså, mena vi reserverar, av vikt, att man tager hänsyn icke bara till förhållandena inom byggnadsverksamheten utan också till förhållandena inom andra för folkhushållet vitala områden. För det tredje är det av vikt, att liknande bestämmelser som dem det här rör sig om bibehållas, därför att man genom dessa bestämmelser får möjlighet att taga ställning till frågan redan innan anställning har ägt rum. Detta är, vilket också har framhållits i propositionen, mycket viktigt, därför att det är lättare att på förhand konstatera som det heter, att »erforderliga förutsättningar för tillstånd till en anställning föreligga, än att under arbetets gång kontrollera, huruvida meddelade föreskrifter om arbetsstyrkans storlek och ålderssammansättning blivit följda». Vidare och för det fjärde och sista så framhåller departementschefen en sak, som jag här vill understryka, nämligen att det under nuvarande förhållanden är utomordentligt viktigt, att arbetsförmedlingsorganen få en översikt över, en kontakt med arbetsmarknaden, så att vederbörande kunna fullgöra sina i nuvarande läge mycket viktiga uppgifter.

Herr talman, jag skall icke vidare gå in på frågan. Jag har med dessa ord endast velat understryka vikten av att man ser till att arbetsförmedlingstvånget upprätthålles, och att, därest man vidtager en förändring, man är på det klara med att bestämmelserna bli effektiva, så att man på denna eller andra minst lika effektiva vägar uppnår det syfte, man velat uppnå med arbetsförmedlingstvånget.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr Olovson i Västerås: Herr talman! Enligt min mening är det icke mycket att byta ord om vad utskottet sagt och vad reservationerna sagt i sin reservation. Reservationerna mena, att man icke bör, som det heter, avsäga sig olika möjligheter för arbetskraftens inplacering, där den bäst behöves. Utskottet har ju å

Förslag till lag om tillståndstvång för byggnadsarbete. (Forts.)
sin sida på intet sätt givit tillkänna, att utskottet anser, att man bör avsäga sig denna möjlighet. Departementschefen har för sin del icke tagit ställning till frågan om arbetsförmedlingstvångets bibehållande. Man vet ännu icke om det kommer att bibehållas eller icke, och utskottet har ju, som jag nämnde, icke heller tagit ställning till den saken. Utskottet uttalar för sin del, att enligt dess mening skulle det vara synnerligen eftersträfvansvärt, om kravet på en effektiv kontroll över efterlevnaden av villkoren i byggnadstillstånd kunde tillgodoses utan anlitande av arbetsförmedlingstvång. Det förefaller mig som om vi hittills åtminstone hade varit tämligen eniga om att i den mån vi kunna upphäva krisåtgärder, så skola vi göra det. På det håll, reservanterna representera, har man ju varit synnerligen angelägen om att förklara, att vi icke skola ha någon krislagstiftning kvar en enda dag längre än vi behöva. Det är ungefär detta, utskottet här säger eller rättare sagt utskottet uttalar en önskan, att effektiv kontroll skall kunna upprätthållas utan anlitande av detta tvång.

Jag kan inte se, att det överhuvud taget kan vara någonting att strida om på den här punkten. I stället för de restriktiva åtgärder, som man hittills begagnat sig av med arbetsförmedlingstvång, materialspär och så vidare, går man över till ett system med byggnadstillstånd som villkor för att sätta i gång byggen. Är det så, att man klarar sig därmed, kan det ej finnas skäl att ha arbetsförmedlingstvånget kvar bara för dess egen skull, men det förefaller verkligen, som om reservanterna skulle syfta ditåt. Det finns ej anledning giva stöd åt en sådan strävan.

Jag hemställer om bifall till utskottets hemställan.

Herr Andersson i Malmö: Herr talman! Jag har med kammarens tillstånd för en tid sedan till statsrådet och chefen för socialdepartementet framställt en interpellation, som berör de spörsmål, som vi nu behandla, således dels licenstvånget för byggnadsindustrien, dels frågan om arbetsförmedlingstvång för byggnadsindustriens arbetare.

Jag får väl antagligen betrakta den proposition, som vi nu behandla, som ett svar på denna interpellation. Det är visserligen klart, att denna proposition kommit ändå. Jag vill emellertid ändå begagna tillfället att uttala mitt tack till socialministern för det initiativ, som här har tagits. Här har emellertid ej frågan om själva arbetsförmedlingstvånget blivit löst, den är mera ställd på framtiden. Det är närmast den frågan, som diskuterats av de föregående talarna. Emellertid är det ju möjligt, att frågan om anställning på det bästa och lämpligaste sättet skall kunna lösas på annat sätt än genom arbetsförmedlingstvång, nämligen genom en överenskommelse mellan parterna på arbetsmarknaden i full samklang och under samarbete med vederbörande statsorgan och i enlighet med statsorganens föreskrifter. Jag vill uttala den förhoppningen, att de förhandlingar, som äga rum, må leda till det resultatet att arbetsförmedlingstvånget för byggnadsindustrien kommer att slopas och att parterna på arbetsmarknaden själva klara den saken i så stor grad och omfattning, som överhuvud taget är möjligt. Detta kan måhända inte helt och fullt genomföras på alla områden, som jag har tänkt det, men så långt det överhuvud taget finns möjlighet härtill bör så ske.

Beträffande frågan om licenstvångets framtid och dess möjligheter i förhållande till nuvarande system är det rätt svårt att uttala sig med säkerhet. Det kommer givetvis här, liksom när det gäller arbetsförmedlingstvång, att uppstå svårigheter, men jag vill hoppas, att dessa svårigheter kunna övervinnas så att man vid tillämpningen — utfallet beror i hög grad på hur allt detta kommer att skötas — kan taga hänsyn till andra berättigade intressen. Med detta ber jag få yrka bifall till utskottets hemställan.

Förslag till lag om tillståndstvång för byggnadsarbete. (Forts.)

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet **Möller**: Herr talman! Det nuvarande arbetsförmedlingstvånget infördes, därför att man icke ansåg sig kunna i den förra riksdagens allra sista stund lägga fram ett förslag om licenslagstiftning för vår byggnadsverksamhet, eljest hade det åtminstone varit min avsikt hela tiden, att man skulle komma fram till en licenslagstiftning av skäl, som jag om ett ögonblick skall vidröra.

Hur man än konstruerar arbetsförmedlingstvånget, visar det sig vara omöjligt att på den vägen täcka hela detta väldiga fält, som vi kalla för byggnadsindustrien och byggnadsverksamheten. Som herrarna se i den kungl. propositionen, finnes det där en redovisning för byggnadsverksamheten år 1942. Den slutar på en summa av 1,140 miljoner kronor. Av denna byggnadsverksamhet har med säkerhet i alla fall mellan 300 och 400 miljoner kronor legat utanför hela regleringen. Dit hör praktiskt taget all industribyggnadsverksamhet — industrien har ju, som bekant, varit mycket intresserad av att investera kapital i nybyggnader och utvidgningar. Dit hör vidare den kommunala byggnadsverksamhet, som bedrivs med kommunalarbetare, och slutligen hör även dit den verksamhet, som enskilda byggmästare kunna bedriva med fast anställda byggnadsarbetare.

Det var alltså en ytterligt otillfredsställande ordning, som kunde genomföras med arbetsförmedlingstvånget. Det vill med andra ord säga, att man hade från statsmakternas sida icke någon möjlighet att verkligen konstatera, huruvida det blev de mest angelägna byggnadsföretagen, som kommo till utförande, eller mindre angelägna byggnadsföretag på bekostnad av de angelägnaste. Alltså, den lucka, som här förekom, torde vara tillräcklig motivering för det förslag, som nu föreligger om licenstag. Syftet med detta är uteslutande att verkligen kunna reglera hela byggnadsverksamheten ur angelägenhetssynpunkt, eftersom vi inte haft ransonering på material, jag undantar den korta cementransoneringen och den nuvarande lilla ransoneringen på värmelement. Industrien kunde ju köpa upp allt erforderligt byggnadsmaterial i öppna marknaden, praktiskt taget i vilken utsträckning som helst i mån av tillgång. På så sätt har det uppstått brist på material för den bostadsverksamhet, som man anser vara absolut nödvändig.

Den diskussion, som förekommit i varje fall i denna kammare, rör såvitt jag förstår icke frågan, huruvida man skall ha licenslagstiftning eller ej, utan frågan, huruvida man skall behålla arbetsförmedlingstvånget, sedan man infört licenslagstiftning. Under ledning av några av våra mest välkända förlikningsmän ha förhandlingar ägt rum mellan parterna d. v. s. mellan en rad av fackförbund, mellan murare, träarbetare och grovarbetare i byggnadsfacken och väg- och vattenbyggnadsarbetare, å ena sidan och arbetsgivareparten å andra sidan, för att undersöka, huruvida man skulle komma fram till en sådan ordning att arbetsförmedlingstvånget kunde ersättas med parternas egna åtaganden att kontrollera denna arbetsmarknad, så att de statliga önskemålen, som skulle tillgodoses genom arbetsförmedlingstvånget, skulle kunna bli tillgodosedda utan detta tvång. Dessa förhandlingar resulterade i en överenskommelse. Denna innebär emellertid icke att arbetsförmedlingstvånget skall avskaffas, utan den innebär, att man skall kunna ge generella dispenser från arbetsförmedlingstvånget, och sådana dispenser skulle då beviljas — det är det förslaget, som nu föreligger, längre ha vi ej kommit — i den mån det föreligger överenskommelse mellan byggherre och arbetare om de företag, för vilka denna överenskommelse kan tillämpas.

Alltså förmedlingstvånget bibehålles, men man ger i stället generella licenser, och det beror på att organisationen — som fröken Andersson alldeles riktigt sade — icke täcker hela det område, som det är fråga om. Sålunda ha väg-

Förslag till lag om tillståndstvång för byggnadsarbete. (Forts.)

och vattenbyggnadsarbetare och arbetsgivarna inom väg- och vattenbyggnadsfacket icke velat åtaga sig någon förpliktelse att garantera uppfyllandet av statens önskemål, när det gäller anläggningar ute på landsbygden, men däremot ha de förklarats sig villiga verka därtill i städerna. Dessutom finnes på svenska landsbygden ett rätt stort antal byggnadsarbeten, där man icke kan räkna med att sådana överenskommelser komma till stånd. Slutligen är det tänkbart att industrien fortsätter att bygga i egen regi. Sedan licenstvånget blir infört är det dock möjligt att de komma att anlita entreprenörer och i så fall kan denna överenskommelse tillämpas, men skulle de bygga i egen regi är det säkert ej möjligt att tillämpa en överenskommelse av den art det här är fråga om. Detta gör, att man velat gå dispensvägen, då det gäller arbetsförmedlingstvånget. Jag vill emellertid erinra om, att ärendet ingalunda är slutbehandlat. Regeringen har det för närvarande under övervägande och kommer väl att fatta sitt beslut i varje fall någon av de närmaste dagarna. Men ännu så länge, som sagt, röra vi oss endast med förslag och det är dessa, som äro föremål för regeringens prövning. Jag har velat lämna denna upplysning icke minst med hänsyn till herr Anderssons i Malmö interpellation. Jag har faktiskt ej kunnat besvara denna förrän vid detta tillfälle, då vi behandla ärendet i kammaren.

Herr **Hallagård**: Herr talman! Blott ett par ord. Byggnadsverksamheten har ju under de senaste åren tilltagit i en omfattning, som gjort det nödvändigt att med hänsyn till bristen på arbetskraft m. m. underkasta densamma vissa begränsningar. Föreliggande förslag om tillståndstvång för byggnadsarbete innebär en allsidig reglering av byggnadsverksamheten, som kan förefalla väl långt gående i sammanhang med de stora anslag staten beviljat till densamma. Avsikten med den föreslagna lagen är, framhåller man, att den icke i praktiken skall bli mera omfattande beträffande tillämpningen, än som vid varje tidpunkt kan anses oundgängligen nödvändigt. Det skall enligt förslaget ankomma på Kungl. Maj:t eller av Kungl. Maj:t förordnad myndighet att efter regleringsbehovet bestämma undantagens omfattning. Utskottet har emellertid ifrågasatt, om icke friheten från tillståndstvång bör utsträckas något längre beträffande löpande underhållsarbeten och smärre reparationsarbeten. Man får väl förutsätta, att lagen icke kommer att lägga hinder i vägen beträffande för produktionen erforderliga byggnadsarbeten och att nödvändiga sådana komma att få göras.

Vi reser vanter — jag skall fatta mig kort — ha emellertid tillåtit oss framhålla, att vid bedömandet av dessa frågor måste även hänsyn tagas icke blott till byggnadsbranschen utan även till alla för landet vitala arbetsområden och att man icke — som en föregående talare, nämligen fröken Andersson, gjorde — bör avsäga sig olika möjligheter för arbetskraftens inplacering, där den bäst behövs. Vi vilja även framhålla, att detta gäller såväl för att förhindra att arbetare tagas bort från t. ex. jord- eller skogsbruket till byggnadsarbete som vid behov av att tillföra dessa eller andra arbetsområden oundgängligen behöflig arbetskraft.

Herr talman! Med dessa ord ber jag att yrka bifall till den ändring av motiveringen, som reservanterna föreslå.

Herr **Jonsson** i Skedsbygd: Herr talman! Jag begärde ordet med anledning av ett uttalande av socialministern. Han sade, att man med nuvarande bestämmelser icke har möjlighet kontrollera, att endast de mest nödvändiga byggnadsföretagen komma till utförande. Det är nog riktigt att så är förhållandet. I varje fall förefalla de arbetstillstånd, som lämnats, mycket egendomliga för

Förslag till lag om tillståndstvång för byggnadsarbete. (Forts.)

en utomstående. Från lantmannahåll söktes t. ex. tillstånd att utvidga ett spannmålslagerhus för att skaffa bättre torkanordningar och större lagringsutrymme, en sak som ansågs absolut nödvändig. Efter den torra sommaren kommer kanske en regnig höst med svårigheter att få spannmålen torr och då behöver man kunna lagra den. Denna framställning avsågs, men samtidigt förekom, att trots att på orten förut fanns ett slakteri, vars kapacitet är fullt tillräcklig för att utföra all slakt, som behöves inom området, erhöll ett nytt konsortium tillstånd att uppföra ett nytt slakteri. Vi ha också fått bevitna, hurusom ett annat företag fått tillstånd att bygga en dansbaneanläggning — för övrigt försedd med skyddsrum — för en kostnad av mellan 200,000 och 300,000 kronor. Till sådant har det lämnats tillstånd, med till byggandet av ett spannmålslagerhus erhöles icke arbetstillstånd.

Jag fäste mig också vid en annan punkt i föreliggande utskottsutlåtande. »Enligt utskottets mening bör tillståndstvånget av praktiska skäl ej omfatta löpande underhållsarbeten och smärre reparationsarbeten, som bedrivs med inom ett företag fast anställda arbetare.» Detta kommer realiter att betyda att de större företagen, de må vara jordbruksföretag eller industriföretag, som ha en arbetarstam eller en eller annan arbetare, som regelbundet sysselsättes med detta arbete, praktiskt taget komma att stå oberoende av denna tillståndsgivning, som nu är avsedd att införas. Jag befarar, att man därigenom giver dem en förmånsställning framför övriga, som bli beroende av tillståndsgivningen.

Det var, herr talman, bara detta, som jag ville säga. Jag har intet yrkande.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet **Möller**: Herr talman! Jag måste bekänna, att jag ej kan svara på de anmärkningar, som den föregående talaren gjorde, eftersom jag icke handlägger ärendena om arbetsförmedlingstvång för närvarande. Ej heller kommer jag att handlägga ärenden om tillstånd till byggnadsverksamhet enligt den nya lagen, om nu riksdagen bifaller den. Men jag kan icke bestrida, att det kan ha skett ett eller annat missgrepp, men därom vågar jag icke yttra mig. Det är synd, att det statsråd, som har hand om dessa saker, icke nu är närvarande, ty han hade eljest med all sannolikhet, tror jag, kunnat lämna en god motivering för de beslut, som i nämnda avseenden fattats.

Herr **Jonsson** i Skedsbygd: Herr talman! Jag noterar statsrådets förklaring, att statsmakterna icke nu ha möjlighet kontrollera, att det verkligen bara blir behövliga byggnadsföretag, som få arbetskraft. Jag har emellertid icke velat rikta den minsta anmärkning mot herr statsrådet, utan har endast velat konstatera fakta.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och biföll kammaren vad utskottet hemställt.

§ 14.

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande, nr 62, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 30 juni 1942 (nr 493) om avverkningsskyldighet, dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 5 mars 1943 dagtecknad proposition, nr 101, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll,

Förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen om avverkningsskyldighet.

Förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen om avverkningskyldighet.
(Forts.)

föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 30 juni 1942 (nr 493) om avverkningskyldighet.

I anledning av propositionen hade inom riksdagen väckts två motioner, nämligen nr 207 i första kamaren av herr *von Heland* och nr 306 i andra kammaren av herr *Jonsson* i Skedsbygd *m. fl.*, vilka motioner hänvisats till lagutskottet och tilldelats andra lagutskottet.

Utskottet hemställde,

A. att riksdagen måtte bifalla propositionen nr 101; samt

B. att motionerna I: 207 och II: 306 ej måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Reservation utan angivet yrkande hade avgivits av herr *Mannerskantz*.

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Herr **Hansson** i Skediga: Herr talman! Beträffande den avverkningslag, som nu föreslås skall få giltighet under ett kommande år — därom har ju utskottet enats — väckte jag redan i fjol en motion, som gick ut på avslag å lagen.

Att det i vissa fall uppstår tvist mellan skogsägare och kristidsstyrelse beror icke på annat än svårigheten för att icke säga omöjligheten att skaffa arbetskraft för avverkning av skog. Lagen säger att kristidsstyrelsen äger rätt att bestämma på vilket skogsskifte avverkning skall ske. Det är dessa bestämmelser i lagen, som äro så ofantligt hårda, att man nästan kan säga att de bryta sönder den gamla skogskultur, som vi hittilldags haft. Kristidsstyrelsen kan, om den finner lämpligt, på grund av bristande transportmöjligheter eller sådant föreskriva att avverkning skall ske i skogsskifte intill allmän väg. I ett sådant fall skulle kanske skogsägaren helst velat hava avverkning på annat håll men har icke kunnat skaffa arbetskraft för att fullgöra sina åligganden. I sådana fall, såväl som när det gäller andra fall, där det är fråga om tvång mot enskilda, måste det bli opposition. Vi märkte t. ex., när vi diskuterade tandläkarfrågan, vilken opposition som restes, fastän det visade sig att betalningen för det arbete, som de tandläkare, varom där var fråga, skulle utföra, var högre än för motsvarande arbete inom andra yrken. Ändå väckte, som sagt, löneförslaget beträffande tandläkarna stor opposition.

När det gäller skogsavverkningarna har det visat sig, att arbetskraften och de körningar, som verkställas på skogsområdena, icke kunna betalas med priser, som ligga i nivå med vad som betalas inom andra arbetaregrupper. Då är det naturligt, att det uppstår svårigheter att fullgöra de åligganden, som pålagts skogsägarna. Det är här icke fråga om ovilja från deras sida, utan allt kan tillskrivas bristen på arbetskraft och omöjligheten för skogsägarna att betala det höga priset för arbetskraften. Därför tycker man, att det är hårt att en lag av denna omfattning också i fortsättningen skall gälla.

Jag tror det är bäst att även i år yrka avslag å lagen. Jag anser, att en lag av denna omfattning, med hänsyn till att avverkningarna icke kunna betalas i nivå med annat arbete, är för hård till sin verkan gentemot skogsägarna, som ju drabbas av lagen. Jag yrkar därför avslag på förslaget om prolongering av lagen även för kommande året.

Herr **Hedlund** i Rådom: Herr talman! Lagen om avverkningskyldighet är ju en kristidslag och därtill en kristidslag, som har tvångslags karaktär.

Förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen om avverkningsskyldighet.
(Forts.)

Den är väl i varje fall rent formellt sett en av de mera hårda tvångslagar, som riksdagen antagit under krisen. Skogsägarna kunna ju med stöd av denna lag vid vitesplikt åläggas arbete, närmare bestämt körning utav virke. En lag av den beskaffenheten bör uppenbarligen icke bibehållas en dag längre än som är nödvändigt. Jag föreställer mig, att man med nuvarande ringa konsumtion av exempelvis fodercellulosa kan diskutera, huruvida avverkningskyldigheten för massaved är fullt behövlig och vill därför rikta en hemställan till vederbörande statsråd att överväga, om avverkningsstämplingen beträffande massaved inom en nära framtid kan bringas att upphöra.

Efter de rätt stora virkesuttag, som ägt rum under de senare åren, kan det väl knappast längre vara möjligt att vid åläggandenas meddelande gå fram på det schablonmässiga sätt, man hittills använt, utan nu får man väl lov att mera noggrant pröva, i vad mån virkestillgången på de olika fastigheterna möjliggör uttagandet av de kvantiteter, som äro önskvärda. Man torde alltså mera än tidigare böra rätta fördelningen de olika fastigheterna emellan efter vad som verkligen finnes att taga ut. Jag tror, att myndigheterna redan äro inne på den linjen men saken är så pass viktig att det likväl torde vara befogat att här understryka denna synpunkt.

I detta sammanhang skulle jag vilja framhålla angelägenheten av att man, innan man till skogsägare, som icke avverkat fastställda kvantiteter, skickar ut hotelsebrev om tvångsavverkningar, undersöker, huruvida det verkligen finnes någonting att taga på deras skogar. Jag känner till fall, där dylika hotelsebrev, utskickade i oträngt mål, väckt mycken förargelse.

Till sist skulle jag vilja framställa ett par frågor. Hur skall en skogsägare, som på grund av avverkningsåläggande låtit utföra stämplingsarbete men sedan av brist på arbetskraft icke kunnat företaga avverkning, få genom s. k. stämpelröta uppkomna skador ersatta? Ett ungefär liknande problem kan också uppkomma i följande fall. En skogsägare har i ett mindervärdigt bestånd med lång körväg företagit utstämplingar och kanske också i någon mån i övrigt påbörjat avverkningsarbetet. Därvid har han utgått ifrån, att han skulle kunna få betalt till normalpriser, och funnit, att avverkningsarbetet nätt och jämnt betalar sig, om han erhåller dessa priser. Om då staten i samband med en avveckling av sin verksamhet på bränslemarknaden upphört att inköpa ved till dessa priser, får han finna sig i att sälja veden till s. k. garantipris. Hur skall han då kunna få sina kostnader täckta? Det kanske icke kan lämnas något svar på dessa frågor för dagen, men jag har i alla fall velat framställa dem.

Herr statsrådet **Domö**: Herr talman! Här i kammaren lär ha framställts yrkande om avslag på föreliggande lagförslag. Jag vill med anledning därav säga, att detta yrkande väl mest kommit fram för att opponera emot det tvång, som lagen kan innebära. Jag kan icke fatta, att man på håll, där man känner ansvar för att vår försörjning på detta område blir tryggad, på allvar kan vidhålla ett sådant yrkande. Måhända gör man det i den känslan, att man nu skulle vara så nära krigets slut, så att man kan taga den risk, som vi skulle utsätta oss för, om vi icke förnyade avverkningslagen. Jag tror icke, att riksdagen anser det tillfredsställande, om Kungl. Maj:t och de myndigheter, som härvidlag ha ansvaret, skulle våga spekulera så djärvt. När det gäller tryggandet av bränsleförsörjningen, har man numera gått in för att handla på kortare sikt än förut. Sålunda komma avverkningsåläggandena för nästa år att endast omfatta första hälften av bränsleåret, för att man sedan skall kunna se, hur det kommer att gå. Jag vill icke undanhålla kammaren, att det förefaller, som om vissa skogsägare, som förut varit mycket obenägna

Förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen om avverkningsskyldighet.
(Forts.)

att avverka, numera i tron, om jag så får uttrycka mig, att kriget snart skall taga slut, ökat sin avverkning. Man har märkt en ökad tendens till villighet att avverka till nu gällande priser. Jag vill försäkra kammaren, att myndigheterna vid avverkningsåläggandena söka gå fram med all möjlig varsamhet och icke ålägga avverkningskyldighet i vidare mån, än att den kan fullgöras. På sådana platser, där det har mött hinder att till rimliga priser få avverkat och få ett rotnetto för skogsägaren, har man gått in för det systemet att genom vissa tillägg söka åstadkomma, att rotnettot från att kanske ha varit negativt blir positivt. Vidare vill jag nämna, att det pågår undersökningar rörande möjligheten att göra avvecklingen av bränsleregleringen sådan, att skogsägarna icke skola drabbas av sådana skadeverkningar som dem, varom herr Hedlund talade. Jag är övertygad om att myndigheterna skola söka att allt fortfarande och om möjligt i ännu högre grad än förut taga all möjlig hänsyn till skogsägarna. Något särskilt skäl att nu ställa till bråk om förlängningen av avverkningslagens giltighetstid, tycker jag verkligen icke finnes. Jag skulle här vilja tillspetsa saken litet och säga, att det verkar som ett litet försök att fånga missnöjesvindar att framställa ett sådant yrkande som det, vilket här framförts om avslag på lagförslaget. Den, som har det direkta ansvaret, och det har ju jag ansetts ha, kan icke bli annat än ganska nedstämd över att höra, hur man på många håll bara söker att trakassera de myndigheter, som ha att handlägga dessa ärenden. Det är sannerligen ingen lätt uppgift de ha, och det är skäl i att man från riksdagens och regeringens sida söker slå vakt om de myndigheter, som utföra ett så uppoffrande arbete, som dessa myndigheter göra.

Herr **Jonsson** i Skedsbygd: Herr talman! Jag har icke begärt ordet för att i likhet med min gode vän herr Hansson i Skediga yrka avslag på denna proposition, ehuru jag måste erkänna, att mycket starka skäl förelegat för att framställa ett sådant yrkande. Här har man ålagt oss skogsägare att till ett visst pris hugga upp och transportera fram vissa kvantiteter ved till allmän väg eller kommunikationsled. Samtidigt har staten genom olika åtgärder, till exempel genom att sätta ett alltför högt pris på brännrotven, medverkat till att plocka bort den arbetskraft, som vi behöva för att fullgöra denna prestation. Sveriges skogsägare ha emellertid på ett förtjänstfullt sätt fullgjort den avverkningsplikt, som ålegat dem, ofta under ganska svåra förhållanden. Det borde därför vara att förvänta, att statsmakterna, när det gäller att fastställa priserna, också liten smula hade i åtanke, att vi på alla områden fått stegrade kostnader under de år, som gått. De direkta arbetslönerna för upphuggning av veden ha stigit avsevärt. Jag återkommer till vad jag sade för något år sedan, att de avtalsenliga priserna finnas på papperet men icke i verkliga livet. Vilja vi skogsägare ha någon ved upphuggen, så måste vi betala högre pris. Därmed falla ju alla de kalkyler bort, som man gjort upp, då man beräknat det rotvärde, som skogsägarna skulle få räkna med. Dessutom ha skogsägarna åtminstone på vissa orter blivit ganska hårt anlitade. Man tvingas på en hel del platser att mot sin vilja avverka bestånd, som egentligen skulle stått kvar. Jag har också observerat, hurusom under de senaste åren de skogsägare, som villigt fullföljt sina avverkningsplaner, under nästa år i regel ha fått sitt åläggande höjt, under det att skogsägare, som av en eller annan orsak huggit upp en mindre kvantitet än som ålagts dem, ofta ha fått sin avverkningsplikt minskad eller åtminstone icke ökad. Det är därför som jag i en motion, vilken icke kan behandlas i samband med detta ärende, därför att detta utskott icke har behandlat den, yrkat, att man skall företaga en undersökning,

Förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen om avverkningskyldighet.

(Forts.)

så att man icke bara generellt för så och så många hektars ägovidd ålägger en skogsägare att hugga ett visst kvantum ved utan verkligen undersöker skogens beskaffenhet och på grundval av undersökningens resultat fastställer leveransplikten. Jag tror, att om man ser till, att det blir rättvisa på detta område, och om prisläget blir sådant, att man utan alltför stor förlust som nu kan bli fallet, kan fortsätta med vedhuggningen, så komma Sveriges skogsägare att även i fortsättningen som hittills göra sin plikt.

Herr statsrådet **Domö**: Herr talman! Den siste ärade talaren ville, att man mera än hittills skulle undersöka, om det funnes tillgång på skog, som lämpade sig för avverkning. Jag vill endast i korthet säga, att sådana undersökningar pågå och i år bedrivs efter ett mera i detalj ingående system än förut. Vi äro mycket angelägna om att se till, att skogen icke skövlas, och att man icke ålägger skogsägarna att göra för stora avverkningar. Undersökningar ha vidtagits särskilt i de områden, som varit hårt utsatta. I södra och mellersta Sverige ha skogarna tidigare blivit ganska hårt ansträngda. Vi äro vidare mycket angelägna att se till, att ingen onödig börda drabba skogsägarna, på det viset, att man klämmer efter dem, som äro villiga, och underlåter att klämma efter dem, som äro mindre villiga. Myndigheterna ha i en del fall nödgats statuera exempel bland dem, som tredskats, och ålagt tvångsavverkning. Detta har icke skett därför, att man ovillkorligen har velat tvinga människor, utan därför att man måste skaffa respekt för avverkningslagen och visa dem, som icke fullgöra sin plikt, att de då få underkasta sig en tvångs-avverkning, som lämnar sämre ekonomiskt utbyte än frivillig avverkning.

Jag är den förste att giva min eloge åt det sätt, på vilket Sveriges skogsägare fullgjort sin ofta tunga plikt att avverka skog till bränsle. Jag har gjort det åtskilliga gånger förut, men jag är angelägen att här göra det återigen. Vi uppskatta mycket den beredvillighet, som mött myndigheterna från skogsägarnas sida. Att det rått delade meningar om det skäliga priset, är ju lätt förklarligt, men man har, som jag i mitt föregående anförande nämnde, sökt att komma dithän, att man icke kräver avverkningar under sådana förhållanden, att icke något rotnetto uppstår. Ifall skogsägarna kunnat visa, att det icke varit möjligt att till det fastställda priset avverka ved, så har man antingen avstått från att kräva produktionspliktens fullgörande eller också, där så ansetts befogat, genom särskilda tillägg sökt befrämja den avverkning, man velat ha till stånd.

Jag vill sluta med att säga, att jag tycker det skulle vara bra, om man icke nu, då det förefaller som om kriget befunne sig i ett sent skede, toge upp en strid om avverkningsplikten utan läte saken ha sin gång på samma lugna sätt som hittills. Jag tror, att man därmed bäst gagnar både bränsleförsörjningen och de enskilda skogsägarna.

Fröken **Hesselgren**: Herr talman! Då det här har yrkats avslag på statsutskottets hemställan, ber jag, herr talman, att få yrka biall till utskottets hemställan.

Herr **Hansson** i Skediga: Herr talman! Jag begärde ordet för andra gången, när jag hörde statsrådet säga, att mitt yrkande om avslag föranletts av en spekulation i att kriget snart skulle vara slut. Jag står fullkomligt främmande för en sådan spekulation. Vidare yttrade statsrådet, att yrkandet möjligen kunde framställts för att skapa missnöje. Så är icke fallet, herr statsråd! För icke länge sedan läste jag i en tidning, att en av våra ledande skogsmän som

Förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen om avverkningskyldighet.
(Forts.)

orsaker till att befolkningen började flytta från skogsbygderna nämnde de bättre utkomstmöjligheter, som förefinnas på andra håll, och vidare den omständigheten att skogsbygderna äro sämre ställda än andra trakter beträffande exempelvis telefonförbindelser och vägförbindelser. Skogsmarkerna kunna vara belägna långt bort. För egen del har jag 3 mil till min skog, och många andra ha nog också sina skogar på så långt håll ifrån sina gårdar, att de icke kunna komma till dem annat än under mycket kalla vintrar, då marken är hårdfrusen. Att få folk, som skall ligga i skogarna och hugga i veckotal är icke lätt. När vederbörande kunna förtjäna mer på annat håll, är det klart, att de icke bry sig om skogshuggning. Men där stå skogsägarna med sitt åliggande att skaffa fram en viss mängd ved. Jag känner väl till förhållandena, då jag är kristidsnämndens ordförande därhemma. Skogsägarna få uppmaningar att lämna in sina månadsrapporter, men de ha inga rapporter att skicka in, eftersom de icke kunna få folk till att utföra huggningen. Herr Jonsson i Skedsbygd talade om det stora anslag, som utgår för att lära folk skogshuggning. Nej, höj vedpriset mera och öka möjligheten att betala dem som få fram veden ur skogarna! Då reder sig nog det hela.

Nu säger statsrådet, att man icke skall tillgripa hårda medel och att jordbrukarna ha varit lojala. När man kan ge jordbrukarna ett sådant betyg, varför ha vi då denna hårda lag? Jag säger som herr Jonsson i Skedsbygd, att jordbrukarna göra sin plikt, och det har statsrådet också sagt, men det är just denna lag och dess tvång, som man tycker i alla fall är litet för hårt. Om man läser lagtexten finner man, att den är så kolossalt skarp, att det är knappast några lagar som äro av denna hårda beskaffenhet. Då jag yrkar avslag på detta är det inte på grund av spekulation i missnöje utan av mera faktiska skäl, nämligen att det inte kan anskaffas arbetskraft och att man skall vända på örena så väldigt, då det gäller detta arbete. Folk drar sig ifrån skogs- och jordbruksarbete och söker sig till flygfält och andra dylika anläggningsarbeten. Jag skall inte nämna några siffror från dessa senare företag, där man dock har goda vägar och där det går lätt att cykla både till och från arbetsplatsen. Där är det heller inte fråga om örena, då det gäller dagspenningen. Annat är förhållandet med skogshuggningen. Där saknas ofta vägar, och där skall man tumma på sista öret. Det är detta jag reagerar emot, och därför yrkar jag avslag på detta förslag.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på avslag å såväl utskottets hemställan som Kungl. Maj:ts förslag i ämnet; och biföll kammaren vad utskottet hemställt.

§ 15.

*Motioner an-
gående beman-
ningsbestäm-
melser för
handelsfartyg.* Föredrogs andra lagutskottets utlåtande, nr 59, i anledning av väckta motioner angående bemanningsbestämmelser för handelsfartyg.

Andra lagutskottet hade till behandling förehaft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nämligen nr 11 i första kammaren av herr *Berg, Robert, m. fl.* och nr 26 i andra kammaren av herr *Lundgren m. fl.*

I motionerna, vilka voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att det av inom kommerskollegium tillgängligt material måtte utarbetas förslag till bemanningsbestämmelser för svenska handelsfartyg samt att Kungl. Maj:t ville till riksdagen inkomma med förslag till lag rörande fartygs bemanning.

Motioner angående bemanningsbestämmelser för handelsfartyg. (Forts.)

Utskottet hemställde,

A. att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att frågan om bemanningsbestämmelser för handelsfartyg upptoges till förnyad prövning så snart förhållandena det medgäve och att riksdagen bereddes tillfälle att yttra sig över blivande förslag i ämnet; samt

B. att förevarande motioner, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet under A. hemställt, ej måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Reservation utan angivet yrkande hade avgivits av herrar *Wistrand* och *Carl Eric Ericsson* samt fröken *Andersson*.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade:

Fröken **Andersson**: Herr talman! Jag skall endast i korthet motivera den blanka reservation, vilken jag varit med om att underteckna.

Som bekant behandlades i början av 1930-talet inom internationella arbetsbyråer i Genève frågan om bemanning på fartyg. Denna diskussion resulterade år 1936 i ett förslag till konvention angående arbetstid och bemanning ombord å fartyg. När Sverige år 1938 ratificerade konventionen, betonades det uttryckligen, att den skulle bli gällande först sedan andra länder, närmast Finland, Danmark, Norge, Holland, England och Ryssland, hade anslutit sig till den. Men redan 1938 antogs ju som bekant sjöarbetstidslagen, som medförde stora inskränkningar för den svenska sjöfartens vidkommande. Denna lag antogs i tro att övriga länder skulle gå samma väg, vilket dock icke skedde. I fråga om bemanningen fastställdes vissa restriktiva bestämmelser.

Motionärerna anföra nu till stöd för sin uppfattning väsentligen tre skäl, vilka jag ber att få räkna upp: 1) tryggheten av sjöfartssäkerheten, 2) farhågorna för att under nuvarande förhållanden besättningen skall bli överansträngd samt 3) nödvändigheten att skapa en stabil sjömanskår. Jag skall i korthet taga upp dessa tre punkter.

Vad den första beträffar har jag redan omnämnt sjöarbetstidslagens långtgående bemanningsbestämmelser. Genom att arbetstiden har minskats, har helt naturligt bemanningen också ökat. Vidare är det ju en bestämmelse i sjöarbetstidslagens 5 § om att fartyg skall vara bemannat på ett betryggande sätt. I detta avseende har befälhavaren, sjömansombudsmannen och fartygsinspektionen skyldighet att se till, att dessa säkerhetsbestämmelser så vitt möjligt effektueras.

Den ifrågasatta överansträngningen — den andra punkt som motionärerna stött sig på — elimineras helt naturligt genom den förkortning av arbetstiden, som genomfördes 1938.

Vad slutligen beträffar tillskapandet av en stabil sjömanskår kan jag icke se, att den frågan står i samband med bemanningsfrågan. Det är ju så, att sjömännen, när de bli äldre och gifta sig och få familj gärna söka sig till arbete på land. I alla händelser söka de sig till sådan sjöfart, där de kunna ganska ofta komma tillbaka till hemorten. Det finns, som kanske flertalet i denna kammare känner till, redan nu frivilliga överenskommelser rörande bemanningen mellan Sveriges redareförening och Sjöfolksförbundet. Så vitt jag förstår möter det väl ändå intet hinder, att man även i fortsättningen går vidare på de frivilliga överenskommelsernas väg. Man är, när det gäller andra områden av arbetsmarknaden, ganska ivrig att parterna skola ha sin frihet att ingå överenskommelser utan inblandning från det allmännas sida.

Motioner angående bemanningsbestämmelser för handelsfartyg. (Forts.)

Nu är det ju — och det förstår jag väl — fullt förklarligt, att sjöfolket önskar en sådan lag, som det här rör sig om. Det skulle givetvis för sjöfolket leda till ökade möjligheter att få förbättrade arbetsvillkor. Jag skall icke i detta sammanhang draga fram, vad de olika parterna ha att anföra, då jag föreställer mig, att såväl från arbetarpartens som arbetsgivarpartens sida omdömena äro färgade. Men jag stöder mig på vad kommerskollegium i denna fråga anfört. Kollegium framhåller, att en lagstiftning som den ifrågasatta icke bör komma till stånd, ty, säger kollegium, »bemanningsspörsmålen äro av så rörlig och växlande beskaffenhet, att de knappast äro ägnade att lagfästas». Vidare — och det kanske i detta sammanhang är det väsentliga — hänvisar kommerskollegium till att det är olämpligt att under nuvarande extraordinära förhållanden vidtaga en förändring på detta område och att man bör vänta tills normala tider inträda. Kollegium avstyrker på dessa grunder motionen.

Det är ju här — det bör väl stå klart för var och en — en fråga om internationell konkurrens i eminent grad. Så vitt jag förstår kan det vara ganska farligt att för den svenska sjöfartens vidkommande gå fram och företaga ensidiga förändringar, som ytterligare belasta den svenska sjöfarten. Ser man tillbaka på den diskussion, som under decenniernas lopp förts rörande detta problem, har såsom en röd tråd genom diskussionen gått den tanken, att ett enskilt land icke kan eller bör ryckas loss från det stora sammanhanget och att problemen böra lösas i samråd med andra konkurrerande länder. Jag föreställer mig, att kommerskollegium har haft denna tanke som grund för sin bedömning av hela denna fråga.

Jag ber, herr talman, att på dessa grunder få yrka avslag på utskottets hemställan.

Herr Lundgren: Herr talman! Då utskottet i förevarande fråga har ställt sig rätt så välvilligt till motionerna, skall jag inte ingå på någon längre redogörelse för hur bemanningsfrågan har handlagts under de senast gångna 30 åren. Jag vill endast framhålla, att vid den utredning, som förekom 1910, och vid senare förekommande utredningar har det alltid konstaterats, att de svenska fartygen både i kvalitativt och kvantitativt hänseende varit synnerligen dåligt bemannade. Det har även konstaterats att en hel del sjöolyckor under tidernas lopp förekommit på grund av underbemanning. En befälhavare ombord på ett fartyg är ju ansvarig för bemanningen, och när det har skett en sjöolycka är det klart att han försöker göra allt vad han kan för att bevisa, att inte underbemanning har varit orsak till olyckan. Icke förty har kommerskollegii sjötekniska konsulent gång efter annan konstaterat, att det endast har varit underbemanning som varit orsak till sjöolyckorna. Under sådana omständigheter är det inte att undra på att sjöfolket sedan ett 30-tal år gång efter annan har krävt bemanningsbestämmelser för fartyg.

Jag vill särskilt påpeka, att 1918 förekom en rätt så upprörande sjöolycka. Det var två fartyg som sammanstötte. Då begärde justitieombudsmannen en revidering av bemanningsbestämmelserna, men även vid det tillfället resulterade framställningen inte i någon som helst åtgärd.

Man skall heller inte tro, att bemanningen har blivit bättre sedan 1911, utan den har blivit sämre sedan den tiden. 1911 fanns det ombord på fartygen 1,36 befarna sjömän på varje fartyg. 1917 hade siffran ökat till 2,76, men 1933 hade siffran gått ned ända till 1,19. Det var alltså en sämre bemanning 1933 än det var redan 1911.

Fröken Andersson har här åberopat andra länder, men härvid är att märka, att det för närvarande är blott Sverige och Finland som sakna bemanningsbe-

Motioner angående bemanningsbestämmelser för handelsfartyg. (Forts.)
stämmelser. I övriga länder i Europa, Amerika och Australien finnas bemanningsbestämmelser som föreskriva, hur många befarna sjömän det skall finnas ombord på varje fartyg.

Sedan säger fröken Andersson även att sjömännen sluta fara på sjön efter en viss tid. Det är ju ganska naturligt att så förekommer, när det inte finns några som helst bestämmelser som kunna garantera en gammal sjöman att han får fortsätta sitt arbete. Då måste han naturligtvis söka skaffa sig en annan sysselsättning. Det var inte så länge sedan riksdagen beslöt med anledning av en motion från sjömanshåll och även från redarhåll om yrkesutbildning för sjömän. Jag tycker det är märkligt att ena gången motionerar man om yrkesutbildning för sjömän, men andra gången vill man inte vara med på att de yrkesutbildade sjömännen skola tillförsäkras ett arbete.

Det har även talats om internationell konkurrens, men det kan ju inte komma i fråga när det är konstaterat, att med undantag av Finland har Sverige den sämsta bemanningen. Vi ha genom kollektivavtal fått en något förbättrad bemanning, men man vet ju inte hur länge sådana bestämmelser, som finnas i kollektivavtal, kunna fortleva. Därför vilja vi försäkra oss om en i lag fastställd bemanningsskala.

Det har även talats om internationella överenskommelser, men jag får lov att säga, att de svenska redarna ha mycket litet intresse för internationella överenskommelser. Vid den internationella konferensen i Genève 1936, då det var fråga om att reglera arbetstiden och bemanningen, mötte inte de svenska redarna upp ens vid konferensen utan meddelade i en skrivelse, att de protesterade emot den internationella lagstiftningen. Under sådana förhållanden är det nog nödvändigt att man söker få till stånd en bemanningsskala ombord på fartygen.

Jag ber, herr talman, således att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag å såväl utskottets hemställan som de i ämnet väckta motionerna; och biföll kammaren vad utskottet hemställt.

Som tiden nu var långt framskriden, beslöt kammaren på förslag av herr talmannen att uppskjuta behandlingen av återstående ärenden å föredragningslistan till kl. 7.30 e. m., då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.35 e. m.

In fidem
Sune Norrman.

Måndagen den 28 juni e. m.

Kl. 7.30 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen påbörjade sammanträdet; och leddes förhandlingarna därvid till en början av herr förste vice talmannen.

§ 1.

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande, nr 60, i anledning av väckta motioner om viss ändring i sjöarbetstidslagen.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 2.

*Motioner om
vissa ändring-
ar i gällande
författningar
angående
säkerheten å
handelsflot-
tans fartyg
m. m.*

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande, nr 61, i anledning av väckta motioner om vissa ändringar i gällande författningar angående säkerheten å handelsflottans fartyg m. m.

Andra lagutskottet hade till behandling i ett sammanhang förehaft tre inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nämligen motionen i första kammaren nr 181 av herr *Linderot* samt motionerna i andra kammaren nr 149 av herr *Lindberg* i Stockholm *m. fl.* och nr 266 av herr *Persson* i Stockholm *m. fl.*

I motionerna I:181 och II:266, vilka voro likalydande, hade yrkats, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville dels låta skyndsamt utarbета förslag till lag om utrustning av sådana fartyg, som trafikerade farvatten, där minfara rådde, med paravanskydd och speciella anordningar mot magnetiska minor, dels utfärda nya föreskrifter beträffande livbåtar av sådant innehåll, att de tekniska vinningarna på området utnyttjades, så att livbåtarna finge största möjliga sjösäkerhet och försåges med motorer, radiosändare, erforderligt bränsle, mekaniska dävertar och sjökort, som tålde vatten, dels ock låta skyndsamt utarbета förslag till sådana ändringar av lagen om arbetarskydd, att även sjöfolk i skeppstjänst inordnades under dess skydds-föreskrifter.

Utskottet hemställde, att förevarande motioner, I:181, II:149 och II:266 ej måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Herr *Persson* i Stockholm: Herr talman! När kriget utbröt och skapade ett svårt läge för vårt land, förväntade väl Sveriges folk, att sjömännen skulle göra sin plikt. Jag tror att man kan säga, att vårt folks förväntningar sannerligen icke kommit på skam, och jag tror icke ens, att de, som i tid och otid klanka på sjöfolket för att det super men icke gjort sig mödan att förklara för sig, varför en del av sjöfolket super, ha panna att säga, att sjöfolket icke gjort sitt. Men däremot torde det vara berättigat att ställa frågan, huruvida landet gjort sin plikt mot sjömännen, i synnerhet när det gäller att i den mån det går skydda dem mot de faror, som nu lura.

*Motioner om vissa ändringar i gällande författningar angående säkerheten
å handelsflottans fartyg m. m. (Forts.)*

När kriget utbröt den 1 september 1939 hade varken kommerskollegium eller redarna vidtagit några speciella beredskapsåtgärder för att skydda sjöfolket. Den kungl. kommitté, som hade påbörjat arbetet i säkerhetsfrågan för sjöfolket, hade icke heller kommit till något resultat när kriget bröt ut, trots att man tidigare hade försäkrat om motsatsen. Och ändå var det ju så att kriget den gången icke kom oväntat, och därtill borde man ju ha haft det förra världskrigets ohyggliga lärdomar i friskt minne. Sjöfolksförbundets ledning måste ju också därför när kriget bröt ut skicka ett särskilt cirkulär till sina medlemmar, i vilket man instruerade dem om vad de skulle kräva i fråga om minimum av säkerhetsåtgärder för att gå till sjöss. Först fyra dygn efter krigsutbrottet kom en första famlande och ofullständig kungörelse från kommerskollegium om »Skyddsåtgärder i fartyg i händelse av krig eller krigsfara». Hur länge det sedan dröjde till dess bestämmelserna nådde ut till alla svenska fartyg och innan de föreskrivna skyddsåtgärderna blevo vidtagna, kan man ju räkna ut. Hur många sjömäns liv denna brist på förutseende krävt och hur många sjömäns liv, som därmed kunna skrivas på myndigheternas skuldkonto, är svårt att ange. Svenska fartyg plöja stolt världshaven, moderna, tekniska mästerverk. Men som en kvarleva från svunnen tid återfinner man på dessa fartyg de mest primitiva anordningar till skydd för det som borde vara det värdefullaste, nämligen sjömännens liv. Vid sidan av de moderna fartygen finnas även andra, som äro cirka 50 å 60 år gamla, sådana som lyckades klara sig genom förra världskrigets inferno, och de äro utrustade med livbåtar av samma typ som förra världskriget, ja, i en del fall med samma livbåtar som användes då. Man har rätt att ställa frågan: varför har det tekniska kunnandet icke fått göra sig gällande i samma utsträckning, när det gäller detta område, som när det gäller utvecklingen i övrigt på skeppsfartens område? I trots av vad som återfinnes i handlingarna anser jag att man kan fråga: varför har exempelvis den Sivardska modellen till räddningsbåtar icke kommit till användning på svenska fartyg? Denna modell, som ändå utexperimenterades omedelbart efter Titanicolyckan, alltså för snart 30 år sedan, varför har icke den kommit till obligatorisk användning i vårt land, trots att den utprovats i Amerika och redan i förra världskriget befanns vara så ypperlig, att den då kom till användning i fartyg för trupptransporter? Kommerskollegiets avklaringsförsök i dessa frågor bör icke tagas för gott. Bland sjöfolket är det för övrigt allmänt bekant, att de verkliga hindren i sådana här stycken äro att söka hos redarna, därför att en obligatorisk användning av räddningsbåtar av sådan modell som exempelvis den nämnda skulle vara ekonomiskt ofördelaktig för dem. I vad det gäller livräddningsattiraljen äro emellertid flottarna i fråga om primitivitet det mest iögonfallande. Icke så att uppslaget om användning av flottor som livräddningsattiralj skulle vara primitivt, tvärtom. Men de flottor, som användas på svenska fartyg, förtjäna i stor utsträckning beteckningen primitiva. Dylika flottor skulle ju kunna göras praktiskt taget osänkbara, om de exempelvis byggdes av svetsat stål i celler och speciellt för livräddningsändamål. De svenska räddningsflottarna byggas emellertid av gamla tomfat sammanhållna av plank. Längre har man icke kommit på detta område, och dylika mästerverk stå dock enligt kommerskollegii utlåtande i allra högsta klass i fråga om effektivitet och säkerhet. Sjöfolket självt har en annan uppfattning om dessa gamla mången gång sönderrostade tomfat och deras sjösäkerhet. Kommerskollegium var emellertid tydligen icke helt ovetande om vad det moderna kriget skulle komma att bjuda. Man förstod sålunda redan vid krigsutbrottet bl. a. vilken roll flyget skulle komma att spela, och därför föreskrevs i en

Motioner om vissa ändringar i gällande författningar angående säkerheten å handelsflottans fartyg m. m. (Forts.)

kungörelse den 4 september 1939, att mörklägningsanordningar skulle vidtagas å fartygen till skydd mot luftangrepp, och man föreskrev bl. a. att ombord skulle finnas »minst 40 liter sand, 2 skyfflar och 1 yxa för varje påbörjad 1000-tal registrerton av fartygets bruttodräktighet». Det där med yxorna skulle väl vara höjden av noggrannhet och ansvarskänsla. Men ett mindre antal yxor har man väl aldrig haft ombord på ett sådant här fartyg. Kollegiets ansvarskänsla gjorde sig däremot icke påmind i så stor utsträckning så att man exempelvis kom sig för att ge föreskrifter om skyddsanordningar mot kulspruteeld från flygplan. Det borde man ju annars ha gjort åtminstone för dem som navigera fartygen och som ha att stå till rors och icke kunna lämna sin plats under ett luftanfall. Men kommerskollegium anser, att allt som kunnat föreskrivas också blivit gjort till skydd för sjöfolket. Mot detta svär bl. a. vad sjötekniske konsulenten, kapten Bergström, anfört i en rapport till kommerskollegium, där han konstaterar följande: »Det synes mig emellertid vara odisputabelt, att krigsförlisningarna vid flera tillfällen medfört större förluster i människoliv än som 'normalt' borde vara fallet.» Detta yttrande talar för sig självt och står i strid mot det utlåtande, som finns i handlingarna angående den av oss väckta motionen.

Så ha vi frågan om paravanskydd mot minor. Den frågan tarvar sina alldeles särskilda kommentarer. Den 3 november 1940, om jag icke minns fel, ställde regeringen icke mindre än 1 miljon kronor till kommerskollegiums förfogande för anskaffande och anbringande av paravaner å fartyg. Redarna skulle icke behöva bidra med mer än halva kostnaden för dessa anordningar, och därtill skulle de få premielättnader, om de voro nog vänliga att använda sig av detta skyddsmedel. Tiden gick emellertid utan att några fartyg blevo utrustade med dessa paravaner, trots att de voro anskaffade för dryga kostnader för staten. Paravanerna vilade tryggt i marinens förråd, och lejdboat efter lejdboat gick till botten. Vi minnas alla namnen »Remmaren», »Brazil», »Sveajarl», »Argentina» och »Uddeholm». Dödsbuden duggade tätt över sjömännens hemmavarande anhöriga. Man är ense om, att samtliga dessa olyckor med största sannolikhet förorsakats av förankrade minor. De krigförande staterna hade under tiden i stor utsträckning utrustat sina fartyg med paravaner, men i Sverige diskuterade man fortfarande paravanernas effektivitet. Redan den 31 augusti 1939 hade kommerskollegium tilldelats fullmakt att föreskriva att fartyg i riskfyllda farleder skulle utrustas med paravaner, men kommerskollegium tvekade fortfarande. Man ansåg sig nämligen ha kommit underfund med, att paravanerna kanske icke skulle bli så effektiva vid sjöhävning, och kommerskollegium slog sig alltså ned och väntade tydligen på vackert väder. Men ute bland allmänheten började en allmän opinion göra sig gällande, och frågan fördes i början av innevarande år inför riksdagen dels genom nu behandlade motioner och dels i form utav en interpellation. Jag vill alldeles särskilt fästa uppmärksamheten på det svar, som handelsministern lämnade den 17 februari i år på en interpellation angående skyddsåtgärder för sjöfolket, och jag citerar ur protokollet från detta sammanträde bl. a.: »Chefen för marinen vände sig i skrivelse den 2 november 1942, alltså strax efter 'Remmarens' undergång, till representanter för de i lejdtrafiken engagerade rederierna, och tillrådte dessa att utrusta lejdfartygen med paravanskydd samt meddelade tillika, att utbildningen av fartygens personal i paravanskyddets hantering kunde lämnas genom försorg av chefen för Västkustens marindistrikt. Utrustningen av lejdfartygen med skyddssvep rönne emellertid även nu motstånd, enligt uppgift i första hand från lejdfartygens befälhavare, varför chefens för marinen framställning icke ledde till någon åtgärd från rederiernas sida.» Handels-

*Motioner om vissa ändringar i gällande författningar angående säkerheten
å handelsflottans fartyg m. m. (Forts.)*

ministern hade vid det tillfället låtit leda sig bakom ljuset. Förhållandet var nämligen det att på ett möte med ett 20-tal befälhavare på lejdbåtar, vilket möte hölls efter denna interpellationsdebatt i riksdagen, meddelade kommandörkapten Unerus, själv kontrollöfficer på lejdfartyg, att fartygsbefälhavarna icke blivit tillfrågade angående paravanutrustningen. Det var alltså rena rama, ja, man får väl icke säga annat än oriktiga uppgifter från rederiernas sida, som handelsministern hade tagit för goda. Trots att fartygsbefälhavarna aldrig varit tillfrågade angavs ogenerat från redarhåll, att det var från fartygsbefälhavarnas sida som motstånd mot denna utrustning kommit till synes. Jag beklagar, herr talman, att reglerna för riksdagsanförendenas innehåll lägga hinder i vägen för mig att karaktärisera redarna med det ordval de äro värda, efter det att ett dylikt avslöjande kommit fram. Med detta är det emellertid klart, att redarna i främsta rummet äro ansvariga för att paravanskyddet icke kommit till användning förrän i slutet av mars 1943. Men närmast och nära nog i jämbredd med redarna äro myndigheterna ansvariga härför. Det gäller dock härvidlag många människoliv. Man har sagt, att paravanerna kanske icke äro effektiva, men enbart på misstanken att de kanske icke voro så effektiva under sjöhävning har man uraktlåtit att under tre år utrusta fartygen med paravaner trots att staten anslagit en miljon kronor för ändamålet och paravanerna legat i marinens förråd. Man kan ju icke säga, att paravanerna äro ineffektiva, ty då skulle man ju icke heller i mars i år ha beslutat om användandet av paravaner. Man har bara sökt komma undan en åtgärd med vars hjälp många människoliv skulle ha räddats, och först när olycksbuden verkat så bland folket att det blev en tillräckligt bred opinion, ja, först då förmådde sig myndigheterna att fullgöra vad som tidigare varit deras plikt. Först i kraft av detta kunde man övervinna redarnas motstånd mot denna åtgärd. Jag tycker icke att redarna skola kunna komma undan ansvar för detta genom att hålla en tyst minut till åminnelse av bortgångna sjömän, när de hålla sina bolagsstämmor, för att sedan övergå till granskningen av räkenskaperna. Räkenskaper som för tre rederikoncerner under åren 1940 och 1941 utvisade en vinst å förlista fartyg å 44,500,000 kronor. Redarna vilja ha eskortskydd i stället för paravanskydd. Varför? Jo, därför att då får staten betala allt. Författaren Josef Kjellgren hade rätt, när han i anledning av förslaget om uppförandet av ett sjöfolkets monument skrev följande i en huvudstadstidning: »Kriget har strukit vart 20:e namn i Sjöfolksförbundets medlemsmatrikel. Det sjöfartsmonument som bör resas — innan man börjar tvista om brons eller granit — heter effektivare arbetsskyddslag.» Däri har författaren rätt. Sjöfolket står i undantagsställning även när det gäller rätten att genom egna ombud ombord å fartygen övervaka anordningarna mot olycksfall. Sjöfolket har visserligen rätt påkalla syn, men då skall minst halva besättningen vara ense därom. Samtidigt utsätta sig också sjömännen för risken att få betala den kostnad eller förlust, som synen medfört, för den händelse inspektionsmyndigheten skulle finna att det hela var obefogat. Därför blir det icke så många anmälningar men i stället öka olyckornas antal. Dessa sistnämnda voro 1941 400. 1939 voro de uppe i 2,500. År 1923 skedde i medeltal 1.6 olyckor per dag, och år 1939 voro de uppe i 7 per dag.

En del åtgärder i här ifrågavarande avseende ha vidtagits sedan den nu behandlade motionen väcktes. Den förordning, som jag tidigare talat om och som man utfärdade fyra dagar efter krigsutbrottet, har blivit förbättrad, men dessa åtgärder täcka icke på något sätt vad vi begärt i vår motion och vad den syftar till. Jag vill dessutom inom parentes säga, att här klagas man över att riksdagen blir så försenad och att de sista ärendena måste forceras därför att

Motioner om vissa ändringar i gällande författningar angående säkerheten å handelsflottans fartyg m. m. (Forts.)

de kungl. propositionerna komma fram så sent. Men vad är orsaken till att en mängd frågor, som förelågo såsom enskilda motioner redan vid riksdagens början, också skola sparas till riksdagens sista dagar? En del åtgärder ha som sagt redan blivit vidtagna på detta område, men de speciella föreskrifter, som finnas för sjöfolket beträffande deras olycksfallsskydd, ersätta icke de föreskrifter, som sjöfolket saknar i och med att de äro ställda utanför lagen om arbetarskydd. De nya föreskrifterna om livbåtarna äro vidare icke av det innehåll, att de tekniska vinningarna på området utnyttjats såsom bort ske, och slutligen äro de utfärdade bestämmelserna om utrustning av fartygen med pararavanskydd så utformade, att de gälla endast fartyg i oceanfart. De täcka alltså icke vårt yrkande, att denna skyddsåtgärd skall vidtagas på alla fartyg i fart där minfara råder, och därför ber jag, herr talman, att trots de åtgärder, som äro redovisade i detta utskottsutlåtande, få yrka bifall till motionen nr 266 i andra kammaren.

Herr **Lundgren**: Herr talman! Det är bara ett par erinringar jag vill göra. Det är ju ett faktum, att sedan motionerna rörande säkerhetsbestämmelserna väcktes i riksdagen, har Kungl. Maj:t beslutat verkställa särskilda utredningar rörande handelsfartygens bärgningsredskap, varvid i stort sett de i motionerna framförda önskemålen beaktats. Vissa av dessa utredningar äro redan slutförda, och nya kompletterande förordningar ha utfärdats, varjämte andra väntas inom den närmaste tiden. Utskottet har under sådana förhållanden icke kunnat fatta annat beslut än utskottet har gjort.

Jag vill emellertid i anledning av motionerna i första kammaren nr 181 och i andra kammaren nr 266, i den mån de beröra arbetarskyddet för sjöfolket, säga, att det synes mig icke för närvarande lämpligt att just nu upptaga den frågan till behandling, ty det är icke endast arbetarskyddet, som bör bli föremål för revision, utan även tillsynen över arbetstidslagen och bemanningsbestämmelserna. Under sådana förhållanden bör man icke rycka ut en del ur sammanhanget, utan man bör söka se till att få allt detta ordnat samtidigt.

Det är emellertid en sak som jag skulle vilja påtala nämligen det sätt på vilket redare ha handlat under nuvarande krig. Redan 1941 godkände kommerskollegium en självlänsande och självresande motorlivbåt. Den motorbåten fick mycket ampla lovord av en hel del sjöfartsintresserade. Emellertid hade uppfinnaren inget kapital, så att han icke kunde låta bygga båten. När motorbåten icke fanns till, var det ju icke möjligt för redare att köpa båten, men om det hade funnits aldrig så litet intresse för saken, så hade naturligtvis ett varv kunnat åtaga sig att bygga motorlivbåten. När det emellertid icke fanns något intresse för saken, och det icke heller fanns någon förordning att just precis den motorlivbåten skulle finnas ombord på fartygen, var det givetvis inget varv som vågade sig på att bygga den. Om man alltså haft något som helst intresse för saken, hade man kunnat få en ordentlig motorlivbåt, men då detta intresse saknades, så kunde redarna komma undan kostnaderna för dess anskaffande genom att hänvisa till att båten icke fanns i marknaden.

Utskottet har uttalat den förhoppningen, att Kungl. Maj:t och sjöfartsmyndigheterna skola ha sin uppmärksamhet riktad på förevarande spørsmål, och därför anser jag mig kunna yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Lindberg** i Stockholm: Herr talman! Jag har begärt ordet, ehuru väl jag icke kan komma med något annat yrkande än utskottet, oaktat jag måste bekänna, att jag icke är riktigt tillfreds med det utlåtande, som utskottet har lagt fram på kammarens bord.

*Motioner om vissa ändringar i gällande författningar angående säkerheten
å handelsflottans fartyg m. m. (Forts.)*

Den här säkerhetsfrågan för sjöfolket har ju diskuterats i många olika sammanhang och vid många olika tillfällen, och man tycker nog, att hela problemet borde varit färdigt för en ordentlig och effektiv lösning vid detta tillfälle. Man hade ju t. o. m. förväntat, att säkerhetsfrågorna bort vara lösta långt tidigare, men det tycks vara någonting, som effektivt bromsar upp alla sådana åtgärder, som föreslås till säkerhet för liv och lem ombord för de svenska fartygen och för all del kanske även på andra nationers fartyg. Vad det beror på är litet svårt att säga, men förmodligen hänger det samman med de internationella behandlingsformerna för säkerhetsfrågor till sjöss. Det är troligt, att det är på det sättet. Man hör nämligen många gånger ifrån vissa håll sägas, att man skall vänta och se, hur man internationellt kommer att lösa dessa frågor, och att det icke är lämpligt, att den ena nationen så att säga går före den andra, när det gäller säkerhetsåtgärder ombord.

Det bör ju annars sägas ifrån, att när det gäller säkerhetsföreskrifterna i fråga om livräddningsmaterielen, så har det, höll jag på att säga, ända sedan sekelskiftet icke skett någon egentlig förändring. Vissa prov ha ju visserligen utförts ombord på en del fartyg. Sälunda ha dels motorlivbåtar anskaffats, dels har man satt motorer i smärre livbåtar. Man har emellertid låtit motorerna och motorbåtarna stå utan någon egentlig tillsyn. Därför har det, när de skulle sjösättas och användas, visat sig, att motorerna icke fungerat, och då har man använt det som argument för att motorlivbåtar icke skulle vara särskilt bra. Nu är det ju klart, att motorlivbåtarna äro behäftade med en del nackdelar, som man icke får lämna alldeles ur sikte, när man resonerar om, huruvida det skall finnas motorlivbåtar. En motor i en livbåt får naturligtvis icke vara så stor och tung, att båten sjunker och försvinner, därest den skulle bli i det närmaste vattenfylld. Båtens flytkapacitet måste vara så avpassad, att den orkar hålla sig i marvatten också med motor och besättningsmännen ombord. Det är man nog på det klara med överallt. Därför erfordras naturligtvis särskilda konstruktioner för de livbåtar som skola förses med motorer.

Nu har ju utskottet hänvisat till den utredning som har igångsatts rörande säkerhetsåtgärderna, i första hand livbåtarna, och därmed också sagt, att man hoppas, att myndigheterna ha sin uppmärksamhet riktad på dessa frågor. Det får man naturligtvis förutsätta, att myndigheterna ha, men man kan ställa sig frågande, när man ser på den utredning som är slutförd. För det första är det ju så, att själva utredningens resultat är skäligen magert. I denna utrednings förslag föreskrives, att det skall finnas motorlivbåtar på fartyg på 2,000 bruttoregister-ton. Det betyder således fartyg om 3,800 à 4,000 tons lastkapacitet, d. v. s. endast oceangående fartyg. Alla andra, alltså den stora massan av vårt sjögående tonnage, skulle således icke behöva ha motorlivbåtar. De skulle klara sig därförutan. Vidare föreskrives i en del fall åtminstone, att det skall vara större segelyta på de livbåtar, som finnas, men såvitt jag kan finna av utredningen har man icke föreskrivit någon sådan ändring, att livbåtarna också skola kunna segla. Under sådana förhållanden är det enligt min mening bra litet vunnet med att man föreskrivit större segelyta. Annars hade det ju funnits möjligheter att införa centerbord och sådana saker, så att båtarna skulle kunna segla icke bara med vinden utan även mot vinden, ty det kan hända, att medvinden för dem längre från det land eller den kust, där besättningen skulle kunna räddas, och således utlämnar den åt en säker död på de stora havsvidderna.

Emellertid har sjöfolksförbundets ledamot i denna kommitté gått med på och reservationslöst undertecknat den utredning, som är verkställd. Jag för-

Motioner om vissa ändringar i gällande författningar angående säkerheten å handelsflottans fartyg m. m. (Forts.)

står, att han har gjort det, icke därför att han är nöjd med det förslag, som kommittén har kommit till, utan för att det överhuvud taget skulle kunna bli något förslag ifrån kommittén, måste han avstå från att reservera sig, ty redarnas representanter och även andra ha reserverat sig. Det var bra nära, att det blivit reservationsmajoritet och följaktligen icke något förslag alls blivit framlagt. Därför har man ju varit tvungen att ta det lilla, som har stått till buds.

Det förefaller mig förvånansvärt, att svenska redare och varför icke också de myndigheter, som ha närmaste uppsikten över dessa förhållanden ombord på fartygen, äro ganska njugga med föreskrifter, när det gäller säkerheten ombord på våra fartyg. Det förefaller som om man skulle vara rädd för att vidtaga några effektiva åtgärder, och man tycks också vara ytterst förskräckt för att införa någonting, som är nytt och icke under en rad år provat och erkänt vara fullt dugligt. Jag måste i det sammanhanget medge, att det kan naturligtvis vara svårt, när det ena projektet efter det andra dyker upp, att välja ut det som bäst skulle lämpa sig ombord på fartygen, men den svårigheten får väl icke avskräcka så mycket, att man låter bli att undersöka det som även synbarligen kan vara till stort gagn för de ombordvarande. Det har exempelvis förutom de uppfinningar i fråga om båtar, som här tidigare äro omnämnda, uppfunnits ett, såvitt jag förstår, förbättrat system för att sätta livbåtarna i sjön, en helt förbättrad livbåtsdävert med firningsanordning, som gör det möjligt för de, vi kunna gärna säga, skeppsbrutna att gå i båten, innan den lösgöres ifrån däverten, där den är upphängd, och själva fira ned sig. Det reses en massa svårigheter att utprova denna nya dävert och detta firningssystem, och den ena föreskriften om hur det skall vara vid provningar o. s. v. avlöser den andra, och något resultat kommer man alldeles säkert icke till med den nya anordningen, så länge detta krig varar, utan det får väl som mycket annat anstå tills kriget är slut och någon intresserad person tar hand om detta och själv bekostar alltsammans. Jag tycker nog, att man ifrån utskottets sida skulle ha kunnat begära, att säkerhetsföreskrifterna bleve föremål för utredning och omredigerade och att hela denna förordningsfråga skulle underkastas riksdagens prövning, så att det bleve större möjligheter att följa med föreskrifterna. Det räcker nämligen icke, åtminstone som det nu ser ut, att bara överlåta åt en myndighet att verkställa vad sjölagen föreskriver i säkerhetskänseende.

I det sammanhanget kanske det också bör sägas, att den bemanningsfråga, som det talades om här före middagen, också är en säkerhetsfråga av första ordningen. Om det skulle vara möjligt att på ett riktigt sätt utnyttja de paravaner, som nu finnas eller skola finnas ombord på en del fartyg, måste det finnas en tillräckligt stor besättning för att sköta denna säkerhetsattiralj. Det är ju också klart att det ur säkerhetssynpunkt, när det gäller själva fartygets navigering, är nödvändigt med en fulltalig besättning, som kan utföra det arbete som är den ålagt. Det räcker icke med den föreskrift, som finns i sjölagens § 5 a), där det heter, att fartyget skall vara tillräckligt och väl bemannat. Det är för knapphändigt, då det överlämnas åt alltför många att avgöra hur stor besättningen skall vara för att den skall vara tillräcklig.

Jag har sagt det här, därför att det kan ju hända, att det kan ha någon nytta med sig vid den diskussion, som framdeles kommer att föras i hithörande frågor. Jag måste säga om det säkerhetscirkulär, som för ögonblicket gäller, att det är icke så förfärligt gott för de ombordvarande att följa alla de föreskrifter, som där äro uppräknade, detta även av det skälet, att det finns en del livräddningsattiraljer som kunna och må utbytas av andra. Jag skall emellertid icke lasta kommerskollegium för detta cirkulär. Det har varit oprövade sa-

*Motioner om vissa ändringar i gällande författningar angående säkerheten
å handelsflottans fartyg m. m. (Forts.)*

ker, som man inte velat stänga ute, och det kan ju hända, att det har varit ganska nyttigt att bestämmelserna äro vagt formulerade, men just den omständigheten utnyttjas av en del, som icke äro så förfärligt nogräknade, när det gäller att skaffa ombord säkerhetsmaterielen på fartygen. Jag kan i det sammanhanget säga, att ännu i slutet av 1940 fanns det fartyg, som icke hade brytt sig om att skaffa ett dugg av det som såsom minimum måste finnas ombord på flottarna enligt det cirkulär, som vi från sjöfolksförbundets sida utfärdade vid krigsutbrottet med föreskrifter därom, detta i trots av att collegium också utfärdat order på ungefär samma saker. Vi måste ifrån förbundets sida i vissa fall blockera speciella fartyg, innan man kunde förmå deras befälhavare att anskaffa denna livräddningsattiralj. Därför är det icke uteslutet, att en hel del befälhavare ha sagt, att de icke önskade några paravaner ombord på fartygen. Varför befälhavarna i en hel del fall ha ställt sig så där oförstående för livräddningsattiraljerna är omöjligt för mig att uttala mig om. Det måste väl emellertid vara några skäl. Jag vågar ju inte tro, att det har varit efter påtryckning från höga vederbörande på rederikontoren. Men det får ju misstänkas, även om det inte får direkt sägas. Nu skall man väl emellertid hoppas, att både myndigheter och redare efter vad som har förevarit skola bli litet mera angelägna att vidtaga de åtgärder, som kunna vidtagas för säkerheten till sjöss.

Jag måste också säga några ord med anledning av vad herr Persson i Stockholm yttrade om alla de människoliv, som gått förlorade. Det bör kanske inte stå oemotsagt i kammarens protokoll, att dessa människoliv gått förlorade endast på grund av bristande säkerhetsanordningar ombord på fartygen. Det är nog riktigt, att en hel del liv gått tillspillo på grund av brister härutinnan, men detta är i varje fall inte alla, och rätt skall väl i alla fall vara rätt. Det förhåller sig ju så, att detta krig — jag tror jag har sagt det någon gång förut här i kammaren — har varit mera inhumant än något annat krig och i synnerhet mera inhumant än det förra världskriget. Om jag minns rätt existerar det internationella bestämmelser om att undervattensbåtar eller örlogsfartyg, som ämna sänka ett handelsfartyg, skola varna handelsfartyget i förväg och ge besättningen tid att gå i livbåtarna, och att de även ha skyldighet att se till, att livbåtarna komma i närheten av någon kust, där det finns utsikter för besättningen att rädda sig. Dessa internationella föreskrifter följdes i stort sett under det förra världskriget. Man fick i flera fall höra talas om att undervattensbåtar — de voro tyska den gången — hade tagit livbåtarna på släp och fört dem i närheten av någon kust, dit besättningen kunde rädda sig. Det förekom också många fall, där undervattensbåtarna hade tagit besättningarna ombord och fört dem till tysk hamn. Det hände också vid flera tillfällen — jag var själv med om ett — att en undervattensbåt prejade ett handelsfartyg och meddelade: där och där finns en skeppsbruten besättning, gå och rädda den! Under detta krig har man inte hört talas om mer än ett enda sådant fall, där besättningen har blivit omhändertagen av den torpederande undervattensbåten. När som nu ett fartyg sänkes utan föregående varning och besättningen inte får mer än några sekunder på sig att sätta ut livbåtarna och företaga andra räddningsåtgärder, är det klart, att många flera människoliv skola gå tillspillo än vad fallet var under förra kriget. Det kan ju även sägas, att flyget har bidragit till denna utveckling. Det har ju — som jag väl också tidigare påpekat — hänt, att värnlösa livbåtsbesättningar eller skeppsbrutna, som legat på flottor, blivit beskjutna med kulspruteeld från flygmaskiner. Det kan naturligtvis ställas under diskussion, huruvida det inte varit mera humant att skjuta dessa människor än att låta dem ligga kvar

Motioner om vissa ändringar i gällande författningar angående säkerheten å handelsflottans fartyg m. m. (Forts.)

och svälta eller frysa ihjäl, men nog tycker man att förfaringssättet är ganska omänskligt. Vad jag nu anfört utgör ju inte på något sätt något försvar för den omständigheten, att man inte har vidtagit fullt effektiva åtgärder, i varje fall inte vidtagit åtgärder i så stort utsträckning som varit möjligt, till sjö-
männens skydd.

Jag har som jag tidigare sade på grund av omständigheterna ingen möjlighet att nu ställa något annat yrkande än det utskottet har kommit till, och jag ber att med denna kanske något underliga motivering få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Persson i Stockholm: Herr talman! Jag tyckte att herr Lindberg i Stockholm talade så bra i början, att jag gjorde den reflexionen, att detta kan väl aldrig hålla till slutet. Det gjorde det inte heller. Herr Lindberg polemiserade i slutet av sitt anförande mot mig i stycken, där jag inte gjort de påståenden, som han lägger i min mun.

Jag har nämligen aldrig sagt, att alla människoliv som gått förlorade skulle ha förlorats på grund av att man icke vidtagit erforderliga säkerhetsåtgärder. Någoting sådant skulle jag nämligen inte kunna stå för. Jag har endast fäst uppmärksamheten vid att alla de lejdbåtar, som gått under, ha gjort det under en tidsperiod, då man underlätit att förse fartygen med paravanskydd. Det framgår av handlingarna att av alla tecken att döma ha samtliga dessa gått under efter att ha blivit minsprängda. Det har dock därvid gällt minor som varit förankrade. Tror man då på paravanskyddets effektivitet, måste man ju även kunna påvisa att många människoliv skulle ha kunnat räddas, om myndigheterna hade gjort sin plikt tidigare.

Den olycksfallsstatistik, som finnes tillgänglig, visar inte klart och tydligt hur många människoliv, som förlorats på grund av bristande säkerhetsåtgärder. Kommerskollegium har inte heller någon sådan statistik att framlägga. Kommerskollegium har nöjt sig med att försöka räkna ut hur många olycksfall som inträffat på grund av att sjöfolket använt sprit. Det är den gamla vanliga kähphästen. Jag tycker man skulle försöka få fram en tillförlitligare statistik även på andra områden.

Herr talman! I övrigt har jag intet att tillägga utan vidhåller mitt yrkande.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr förste vice talmannen gav först beträffande motionerna I: 181 och II: 266 propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till nämnda motioner; och blev utskottets berörda hemställan av kammaren bifallen.

Härefter biföll kammaren på av herr förste vice talmannen därå given proposition utskottets hemställan i fråga om motionen II: 149.

§ 3.

Förslag till lag angående begränsning av dyrtidstillägg å lön och pension, m. m. Föredrogs andra lagutskottets utlåtande, nr 63, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående begränsning av dyrtidstillägg å lön och pension, m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 28 maj 1943 dagtecknad proposition, nr 320, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att

dels antaga ett vid propositionen fogat förslag till lag angående begränsning av dyrtidstillägg å lön och pension,

Förslag till lag angående begränsning av dyrtidstillägg å lön och pension,
m. m. (Forts.)

dels ock samtycka till att Kungl. Maj:t efter utfärdande av lag i ämnet meddelade sådant förordnande, som i lagens 1 § avsåges, att gälla tills vidare.

I samband med propositionen hade utskottet till behandling förehaft två i anledning av densamma inom riksdagen väckta motioner, nämligen nr 317 i första kammaren av herr *Linderot* och nr 451 i andra kammaren av herr *Persson* i Stockholm *m. fl.* I motionerna, vilka voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen måtte avslå propositionen.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med avslag å motionerna I: 317 och II: 451,

dels antaga det genom förevarande proposition framlagda lagförslaget, dels ock samtycka till att Kungl. Maj:t efter utfärdande av lag i ämnet meddelade sådant förordnande, som i lagens 1 § avsåges, att gälla tills vidare.

Reservationer hade avgivits av herr *Linder*, fru *Johansson* och herr *Lundgren*, vilka yrkat avslag å propositionen.

Herr *Linder* hade angivit särskild motivering för sitt avslagsyrkande.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Herr **Lundgren**: Herr talman! Jag har inte kunnat ansluta mig till utskottets hemställan, då jag anser att förevarande lag hårdast kommer att drabba de arbetargrupper, som före kriget inte lyckats uppnå en dräglig arbetsinkomst och som till följd av bestämmelserna om dyrtidskompensation numera ha kommit i ännu sämre löneläge än tidigare.

Såvitt jag kan förstå kommer § 4 i förevarande lagförslag att lägga hinder i vägen för varje som helst försök att förbättra det rådande löneläget. Det kan visserligen vara möjligt, att man vid förhandlingar med arbetsgivaren kan framföra sådana motiv och att det i övrigt föreligger sådana förhållanden, att en förbättring av lönerna skulle vara möjlig utan att man kommer i konflikt med lagens fjärde paragraf. Men med den erfarenhet jag har från dylika förhandlingar är jag övertygad om att arbetsgivarna sedan lagen trätt i kraft komma att vägra att träffa någon som helst överenskommelse, som är förenad med en löneökning.

Sedan överenskommelsen om kompensation för dyrtiden kom till stånd mellan landsorganisationen och Svenska arbetsgivareföreningen har det icke förekommit, att någon arbetargrupp i strid mot denna överenskommelse har etablerat konflikt för att uppnå ett bättre löneläge. Det har förekommit att vissa av de lägst avlönade arbetargrupperna framställt krav om förbättring av sina löner, men då har det varit med medgivande ifrån landsorganisationen. Jag var i tillfälle att för någon tid sedan taga del av landsorganisationens verksamhetsberättelse för år 1942, och jag fann där, att det icke fanns någon arbetargrupp, som icke hade varit fullt lojal emot den överenskommelse, som träffats mellan landsorganisationen och arbetsgivareföreningen. Men däremot kunde jag finna, att en del arbetsgivargrupper hade vägrat att godkänna denna överenskommelse och därigenom åstadkommit en lönekonflikt.

Jag tror mig våga påstå, att utskottet vid behandlingen av förevarande fråga varit ganska tvetsamt om det skulle vara lämpligt att införa den föreslagna lagen. Man gör med denna lag ett ingrepp på ett område, där man sedan många år tillbaka har varit van att genom ömsesidiga överenskommelser få till stånd bestämmelser om lönerna, överenskommelser, som under de sista femton åren — det vågar jag påstå — ha varit till båtnad för båda parterna. Visserligen är

Förslag till lag angående begränsning av dyrtidstillägg å lön och pension, m. m. (Forts.)

den ifrågavarande lagen avsedd att bli en kristidslag, som kommer att upphöra så snart det nuvarande kriget är överständet. För min del vågar jag dock tro, att det hade varit bättre, om utskottet hade kunnat finna något annat medel att stävja illojala strävanden att skaffa sig ännu högre betalning än att komma med föreliggande lagförslag.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

I detta anförande instämde fru *Johansson* och herr *Holm*.

Herr **Hagberg** i Luleå: Herr talman! Den lag, som riksdagen nu behandlar och som åsyftar att begränsa dyrtidstillägg å lön och pension m. m., är dels principiellt av stor räckvidd, dels kommer den att praktiskt taget bli ett oerhört hinder i arbetarklassens och därmed jämförliga löntagares strävanden att förbättra sina existensvillkor.

Enligt denna lag skall arbetsgivare, som ger arbetare högre dyrtidstillägg än vad som anses gängse, liksom sådana arbetare, som mottaga detta, kunna dömas till dagsböter och i vissa fall till fängelse i upp till sex månader. Med dyrtidstillägg jämställas löneförhöjningar, som avse att anpassa lönen efter de stigande levnadskostnaderna. Vidare möjliggör denna lag på administrativ väg en sänkning av lönen — låt oss kalla denna del av lönen för dyrtidstillägg — när denna är högre än den lön, som utgår för flertalet arbetare inom en grupp. Det är meningen att tillsätta en särskild lönenämnd, som skall ha att övervaka, att lagen efterlevs. Vid angivelse, även från enskilda personer, har den att ingripa och förvisa tredskande till domstol för behandling av saken. Arbetsgivare måste utlämna sina löneböcker för granskning i sådana fall; vägrar han ådömas han böter. Arbetsgivare och arbetare, som eventuellt inte skulle lämna korrekta uppgifter om de löner, som utbetalas respektive erhållas, kunna även dömas till böter.

Denna lag har tillkommit som ett resultat av den s. k. söderlundiska utredningen om löne- och prisstopp och åsyftar, såsom det heter i utredningen, att förhindra inkomststegringar. Den har motsvarigheter endast i Tyskland och Italien, men formellt förefaller det som om straffsatserna skulle vara högst tilltagna i Sverige. Lagen har dessutom retroaktiva verkningar, vilka — om man bortser från lagstiftningen i de fascistiska länderna — måste betraktas som unika. Detta är väl en förklaring till att lagrådet i sitt yttrande säger, att lagen ur principiell synpunkt är ägnad att väcka starka betänkligheter. Den inte bara beskär avtalsfriheten på ett viktigt område; genom att den kränker, säger lagrådet, »redan bestående rättsförhållanden kommer den därjämte i strid med en av de viktigaste principerna på vilka vår rättsordning vilar».

Att lagen har framlagts av den nuvarande regeringen måste även betraktas som ganska märkligt ur den synpunkten, att den procentuella compensationen för prisstegringen knappast i något land blivit så låg som i Sverige. Jag påpekade häromdagen att arbetarna i England erhålla full compensation för prisstegringen. I den utredning, som åtföljer Kungl. Maj:ts proposition, påvisas, hur man till och med i Finland betalar en betydligt högre procentuell compensation för prisstegringarna än som utgår i Sverige.

Denna lag kriminaliserar som synes vissa försök att förbättra existensvillkoren. Jag måste tyvärr även karakterisera lagen som en klasslag, då den ju i verkligheten endast riktar sig mot arbetarklassen och jämförliga löntagare och helt gynnar kapitalisterna. Ty ingen kan väl påstå, att en lag, som avser att hindra kapitalister att betala ut högre löner, skulle vara riktad mot dessa.

*Förslag till lag angående begränsning av dyrtidstillägg å lön och pension,
m. m. (Forts.)*

Lagen är alltså uteslutande riktad mot arbetarklassen och likställda, och därför är den en klasslag. Denna lag kommer, om den i dag genomföres, att bli ett utomordentligt medel att avvisa arbetarkrav om löneförbättringar, då kapitalisterna ju endast kunna hänvisa till att det föreligger en lagstiftning, som förbjuder dem att höja lönerna.

Genom att lagen försöker att normalisera nu utgående låga löner även för mindre grupper, som ha högre löner, och genom att den utgör ett direkt hinder för mindre grupper att utnyttja ett gynnsamt konjunkturläge för att förbättra lönevillkoren, kommer den redan vid upptakten att bromsa varje försök från de samlade löntagargruppernas sida att förbättra sina existensvillkor. Denna lag skapar alltså det för kapitalisterna gynnsamma utgångsläget, att staten övertar ansvaret för lönepolitiken och att arbetarklassen vid sina försök att förbättra lönerna i verkligheten hädanefter kommer att möta staten som motståndare, d. v. s. som representanten för de samlade arbetsköparintressena.

Lagens nedrighet framgår ju även därav, att den syftar till att maximera lönerna, medan riksdag och regering hittills inte ha funnit någon anledning att exempelvis vidtaga åtgärder för att framtvinga dyrtidskompensation för alla de arbetare och likställda löntagare, som fortfarande inte erhållit något lönetillägg för de väldiga levnadskostnadsstegringar, som ägt rum. Ty det finnes alltså inte så få sådana, som fortfarande arbeta utan att ha erhållit någon ersättning för prisstegringarna.

Landsorganisationens ledning har i en för mig alldeles obegriplig blindhet tillstyrkt denna lag. Den borde inte kunna förbise det mycket allvarliga faktum, att den därmed knäsatte en alldeles ny lönepolitisk princip. Medan man tidigare både teoretiskt och praktiskt måste uppställa som mål att skydda arbetskraften mot alltför hård utsugning, godtar man här en lag, vars syfte inte är att skydda arbetskraften utan kapitalisterna, alltså skydda dem som köpa arbetskraften mot arbetarnas och andra löntagares löneanspråk. Hade man inte L.O.-ledningens eget uttalande att hålla sig till, skulle man tro att man drömde, när man ser att den har tillstyrkt någonting dylikt. Nåja, i rättvisans namn skall jag erkänna, att den har gjort en reservation. L.O.-ledningen tycker, att man skall i alla fall inte döma arbetare till fängelse för att de mottagit en högre lön än de enligt denna lag skulle vara berättigade till, utan nöjer sig med att kapitalisterna skola åka in för att de utgivit en sådan.

Finansministern lämnar bl. a. följande märkliga motivering för lagen: »Varje försök att genom lönehöjningar bereda kompensation för en av varubrist orsakad prisstegring utgör ett allvarligt hot mot penningvärdet. Det är därför angeläget att kompensationsförfarandet såvitt möjligt begränsas.» Märk uttrycket »en av varubrist orsakad prisstegring»! Ja, varubristen är ett faktum, och den blir på många områden alltmera påträngande för var dag som går. Såvitt jag kan förstå accepterar finansministern genom detta sitt uttalande, att varubristen får förorsaka fortsatta prisstegringar, och innebörden i hans uttalande är enligt min mening, att han väntar sådana ytterligare prisstegringar och att man därför behöver lagen. Vi diskuterade för några dagar sedan penningpolitiken i denna kammare, och jag skall därför inte här ingå på denna sida av saken, ehuru det är klart för alla, att det är den som skall vara ett slags bakgrund för detta lagförslag. Jag hävdade redan då och jag understryker det ytterligare i dag, att det är ingenting annat än vidskepelse när man tror, att inflationen kan förhindras genom en omfördelning av nationalinkomsten på olika folkgrupper. Jag hävdar fortfarande, att det finns bara ett medel att bekämpa inflationen framgångsrikt, och det är att öka framställningen av konsumtionsvaror.

*Förslag till lag angående begränsning av dyrtidstillägg å lön och pension,
m. m. (Forts.)*

Arbetarklassen har i Sverige erövrat majoritet i riksdagen. Nog borde det väl därför te sig ganska märkligt, att man då skulle kunna stifta en lag, som hotar arbetaren med upp till ett halvt års fängelse, om han mottager den lön, som hans arbetsgivare på grund av förhållandena skulle vara tvingad att betala honom. Vi ha ju knapphet på arbetskraft inom vissa områden. Tack vare denna knapphet ha arbetarna inom dessa områden en chans att få litet bättre betalt än tidigare. Så tillgick det exempelvis under förra världskrigets senare skede och åren närmast efter detsamma, 1918 och framför allt 1919, 1920 och 1921, då knappheten på arbetskraft bland annat pressade upp arbetslönerna ovanför den reallönenivå som arbetarna hade 1913. Det är klart att man förutsätter, att en liknande tendens skulle kunna framträda nu. Det är därför uppenbart, att denna lag för den som köper arbetskraften måste vara av utomordentlig betydelse.

Till detta utskottsutlåtande har fogats en reservation, i vilken yrkas avslag på propositionen. Den är formulerad av herr Linder i första kammaren och har även understötts av två av denna kammares ledamöter.

Herr talman! Med det jag här anfört skall jag be att för min del få yrka bifall till denna reservation.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **Wigforss**: Herr talman! Jag skall inte använda många ord för att motivera, varför en lag av detta slag, som från många synpunkter — inte minst från löntagarnas synpunkt — måste förefalla stötande, har ansetts så önskvärd, att dessa betänkligheter ha övervunnits. Emellertid vill jag till en början erinra om att det är ett miss-tag att säga, att denna lag kan användas för att hindra förbättringar av löntagarnas ställning. Denna lag skulle, om den hade varit i tillämpning, icke ha kunnat hindra den stegring av t. ex. lantarbetarnas löner, som skett. Inte heller skulle den ha kunnat förhindra den stegring av skogsarbetarnas löner, som skett ganska långt utöver genomsnittet av de förbättringar, som löntagarna i övrigt erhållits. Lagen knyter sig nämligen endast till sådana överenskom-melser, varigenom lönen stiger automatiskt med prisstegringen, och där över-enskommelsen är av sådant slag, att denna stegring överstiger vad som för lön-tagare i allmänhet gäller. Lagen är avsedd såsom ett medel att understödja den stora huvudmassan av landets arbetare inte endast i deras strävan att vinna den kompensation för dyrtiden, som de kunna anse vara skäligen och möj- lig, utan också att hjälpa dem, när det gäller att hindra, att enstaka grupper genom sin egen taktik skulle kunna störa resultatet av de strävanden, som den stora huvudmassan av arbetarna ha ansett vara riktiga. Det är alldeles uppen- bart, att detta hade varit utgångspunkten, när landsorganisationen har kunnat tillstyrka en lag av detta slag. Om LO hade menat att sådana kompensations- bestämmelser av samma slag som de, som teoretiskt gälla för Stockholms stads löneanställda, hade varit önskvärda och lyckliga för huvudmassan av Sveriges arbetare, hade LO säkerligen valt en annan taktik än den den nu valt. LO har i stället kommit till den uppfattningen, att en dylik fullständig kompensation för dyrtiden icke är möjlig vid varubrist. Man har då valt den begränsade kompensationens väg. Det har för LO varit ett naturligt önskemål, att dess politik skulle kunna genomföras utan störningar. Det förefaller där- för som om man kan bortse från diskussionen om hur man genom denna lag skulle kunna hindra löntagare med låga löner att få förbättring i sin levnads- standard. I denna lag finns ingenting, som hindrar den förbättring av pen- ninglönerna, som de stora arbetarorganisationerna skulle vilja genomföra för att hindra den starka försämringen av reallönerna. Däremot hindrar denna lag

Förslag till lag angående begränsning av dyrtidstillägg å lön och pension,
m. m. (Forts.)

— som jag förut framhållit — enstaka grupper att rubba de förhållanden, som den stora massan av löntagare ansett vara acceptabla.

Motiveringen för denna lag är dels saklig och dels — skulle jag vilja säga — mera logisk. Jag förmodar att det förefaller de allra flesta stötande att under en utveckling av våra försörjningsförhållanden, där den stora huvudmassan av folket måste finna sig i en försämring av sin levnadsstandard, enstaka grupper — av vilket slag de vara må, löntagare, kapitalägare, affärsmän o. s. v. — kunde visa på ett skriftligt avtal och förklara, att de voro tillförsäkrade att icke behöva tåla någon minskning av sin reala levnadsstandard, vad som än kunde hända hela det svenska folket i övrigt. Jag tror inte att det är möjligt för ett samhälle att acceptera en sådan ståndpunkt.

Dylik kompensation kan anses rimlig för sådana befolkningsgrupper, som befinna sig i ett sådant läge, att de helt enkelt inte kunna finna sig i en sänkning av sin verkliga levnadsstandard. Vi ha som bekant redan gjort dylika undantag. Det var ingen som höjde sin röst mot höjningen av folkpensionerna för att ge folkpensionärerna full kompensation för dyrtiden. Ingen har kommit på den tanken att avslå höjningen för folkpensionärerna under motivering, att det samtidigt föreligger ett förslag till en lagstiftning, som innebär att man inte kan ge full kompensation. Man har gått ut ifrån att de befolkningsgrupper, som befinna sig i ett sådant ekonomiskt läge, att de icke tåla en sänkning av sin reala levnadsstandard, kunna ges full och gärna till och med mer än full kompensation, om man finner en sådan möjlig. Däremot, om detta möjlige inte föreligger utan endast det förhållandet, att en grupp av medborgare helt enkelt skulle kräva att bli särskilt privilegierade under hänvisning till att gruppen i fråga hade skriftligt avtal på att bevaras vid sin levnadsstandard samt med helt bortseende från hur förhållandena därigenom skulle gestalta sig för övriga löntagare, måste dylik kompensation i det helas intresse förhindras. Det vore inte riktigt, om den stora massan av löntagarna skulle acceptera en sådan osolidarisk inställning. Den vore dessutom helt enkelt omöjlig, då sådana avtal, vilka inte skulle få brytas, äro ogenomförbara. Det är visserligen riktigt, att enstaka löntagargrupper — på sätt jag nyss angivit — kunna kräva och även erhålla full kompensation. Detta kan genomföras, även om det måste ske med en eftersläpning, som gör att vederbörande aldrig få den fulla kompensationen. Emellertid, om alla löntagare skulle ingå sådana avtal och av sina arbetsgivare få sig tillförsäkrade full kompensation för alla pristegringar, har i avtalet införts någonting som är ogenomförbart. När hela samhällets försörjningsförhållanden försämras, kan nämligen inte den stora massan av löntagarna behålla sin verkliga levnadsstandard. Ur den synpunkten äro sådana avtal, som jag här åsyftar, av det slaget, att det är riktigt att sätta dem ur kraft under förhållanden, som man får bedöma med hänsyn till det läge, som inträder, när denna lag skall träda i tillämpning — om detta nu någonsin skall behöva ske.

Jag måste i detta sammanhang tillägga, att det starkaste argumentet för att nu taga denna lag är, att den under sådana förhållanden med allra största sannolikhet icke behöver tillämpas. Om däremot lagen skulle avslås, har man därmed sagt åt dessa mindre grupper, att de mycket väl kunna kräva vad som faktiskt står skrivet i deras avtal. Riksdagen skulle i så fall ha sagt att det funnes ingenting, som hindrade dessa grupper från att fullfölja sina avtal. Jag förmodar att först om detta verkligen skulle inträffa, skulle väl kanske till och med herr Hagberg i Luleå bli villig att överväga, om inte en lag av den nu föreslagna typen vore behövlig. Jag tror således att man för att slippa att tillgripa och verkligen använda en lag av detta slag måste göra en — vad

*Förslag till lag angående begränsning av dyrtidstillägg å lön och pension,
m. m. (Forts.)*

jag skulle vilja kalla — moralisk gest, som innebär, att riksdagen förklarar, att avtal, som skulle sätta en enskild grupp i ett väsentligt bättre läge än den stora massan av löntagare, icke böra genomföras.

Till denna frågas ytterligare belysande kan jag dessutom framhålla, att vi, när detta lagstiftningsarbete började, inte hade hunnit så långt, att vi vågade tänka oss ett pris- och lönestopp. Även om man hade börjat tänka härpå, var man i varje fall inte så fast övertygad om att det skulle lyckas. Vid det tillfället fanns det verkligen i de kretsar, som hade ett avgöra frågan om vilken lönepolitik som skulle föras från de stora löntagarmassornas sida en viss oro. Exemplet från dessa enstaka grupper med den fulla kompensationen utövade ett skadligt och störande inflytande på avtalsförhandlingarna. Om också denna fara nu inte är så uppenbar, som den var då, skulle jag dock tro att, om man genom att förkasta detta lagförslag gäve ett handtag åt de mindre grupper, som liksom vilja svika solidariteten med den stora massan av löntagare, skulle dessa grupper åberopa just att riksdagen inte velat gå med på en sådan lag. Jag tror att risken då skulle uppstå på nytt.

Jag vill slutligen framhålla att trots all den tveksamhet, som enligt vad var och en förstått hela tiden har rått och alltjämt råder kring detta lagstiftningsarbete — en tveksamhet, som kommit till uttryck i olika instanser och inte minst framgår av utskottsmajoritetens utlåtande — har dock denna tveksamhet inte varit av den tyngd, att den kunnat motväga de argument, som tala för att det ändå till sist är bäst att lagen blir antagen.

Fröken Hesselgren: Herr förste vice talman! Efter departementschefens anförande behöver jag inte gå in på några detaljer. Jag anser mig dock skyldig att stryka under vad herr statsrådet nämnde om att utskottet varit tveksamt, när det gällt att antaga denna lag. Utskottet har varit mycket tveksamt, och en av orsakerna härtill var nog från början den känslan, att man icke kunde vara säker om att inte lagen skulle ha en menlig inverkan på legitima löneuppgörelser. Utskottet har försökt att skriva så att det klart kommer fram, att så icke är förhållandet. Nu har detta faktum ytterligare strukits under av departementschefen. Jag tror därför att man kan vara ganska lugn på den punkten.

En ytterligare omständighet till att det varit så svårt för utskottet att tillstyrka denna lag har varit den möjlighet, som 3 § erbjuder att bryta redan ingånget avtal. Det är således här inte endast fråga om att hindra nya avtal, som skulle favorisera vissa grupper, utan lagen har också givit Kungl. Maj:t en möjlighet att bryta redan ingånget avtal. Det har för många inom utskottet känts som en synnerligen stor svårighet att acceptera detta, vilket också tagit sig uttryck i en reservation till utlåtandet. Jag måste erkänna att jag personligen kände en mycket stor svårighet att acceptera Kungl. Maj:ts förslag på denna punkt. Att majoriteten inom utskottet ändock stannade för Kungl. Maj:ts förslag berodde på vad departementschefen antydde nämligen att vi, om vi, sedan lagen en gång framlagts, avslog den, då skulle göra större skada än om vi antogo den. Ett avgörande skäl för tillstyrkande av lagförslaget har vidare varit att lagen — på sätt angives i dess första paragraf — överhuvud taget inte får användas annat än vid krig, krigsfara eller eljest under utomordentliga av krig föranledda förhållanden. Lagen är således av provisorisk natur och avsedd endast för rena undantagsfall. Sedan man vägt de olika skälen för och emot lagen, har man således stannat för att antaga densamma. Jag måste dock erkänna att man accepterat lagen med mycket starka olustkänslor.

*Förslag till lag angående begränsning av dyrtidstillägg å lön och pension,
m. m. (Forts.)*

Herr förste vice talman! Såsom tillhörande majoriteten i utskottet vill jag nu yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr talmannen övertog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr Persson i Stockholm: Herr talman! Endast ett par ord i anledning av den tendens som alltid gör sig gällande att använda de kommunalanställda i Stockholm såsom det spöke, med vilket man söker skrämma för att få lagar antagna, till exempel en lag som denna, vilken man likväl vill tillstyrka trots att man från det håll, som exempelvis fröken Hesselgren representerar, förklarar sig vara principiell motståndare till densamma.

Finansministern yttrade i sitt anförande, att man har funnit det stötande, att enskilda grupper fått mera än andra i dyrtidskompensation, och jag förstår mycket väl, att han då avsåg förhållandena i Stockholm. Ja, nog är det många, som funnit förhållandena i Stockholm stötande. Men det har inte legat så mycket i just detta, att tjänstemännen där haft fördelaktigare överenskommelser med sina arbetsgivare än vad anställda på andra områden ha. Det stötande i fallet Stockholm har legat däruti, att man där har tjänstemän, som ha en grundlön på 2,200 kronor om året, och dessutom tjänstemän, som ha en grundlön på 22,000 kronor om året och därutöver. Sedan har man kommit och sagt till dessa olika grupper av tjänstemän, att nu skall var och en av er avstå procentuellt lika mycket av er lön för att på det sättet hjälpa staden att bära krisens bördor. Den som har 2,200 kronor i grundlön tvingas alltså att avstå 14 procent av det dyrtidstillägg, till vilket han har laglig rätt, men man tvingar icke den, som har 22,000 kronor i grundlön, att avstå mera. I detta förhållande har det stötande momentet i vad gäller fallet Stockholm legat och dessutom i de metoder, som man har använt för att vinna gehör för sina krav på att även de lägst betalda skulle avstå 14 procent av dyrtidstillägget. Man återinförde svarta listor och tillgrep de mest småaktiga trakasseringsåtgärder för att på det sättet tvinga även de lägst betalda att avstå dessa 14 procent. Nu kommer man som kronan på verket med lagstiftningsåtgärder. Man fruktar tydligen, att man icke i fortsättningen med samma metoder som tidigare skall kunna förmå de lägst betalda att avstå så mycket av det, som de ha laglig rätt till.

Finansministern sökte vidare påvisa, att denna lag icke kommer att ha betydelse i andra fall än då enstaka grupper få högre dyrtidskompensation än vad det stora flertalet får och att lagen alltså endast skulle drabba dyrtidstillägg i ordets egentliga mening. När juristerna emellertid få tag i denna vagt skrivna lag, där det talas om att med dyrtidstillägg skall också jämnställas sådant, som man med skäl kan antaga vara avsett som dyrtidstillägg, churu det fått ett annat namn, och när de tolka den efter sitt sinne och för sina uppdragsgivares räkning, så misstänker jag att resultatet icke kommer att bli så oskyldigt, som finansministern här sökt göra gällande. För övrigt blir det ju nu så, att även om arbetarna i ett företag kunna påvisa ett aldrig så gott driftsresultat med goda vinster för företagaren, så berättigar detta förhållande i alla fall icke arbetarna till högre lön eller högre dyrtidstillägg.

Denna lag har principiellt sådan betydelse, att det är alla skäl för arbetar-majoriteten i riksdagen att följa reservanternas.

(Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag å såväl utskottets hemställan som Kungl. Maj:ts förslag i ämnet; och biföll kammaren utskottets hemställan.)

§ 4.

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande, nr 64, i anledning av väckta motioner angående lagstiftning om förbud mot nedläggande av industriella företag.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 5.

Förslag till lag om villkorlig frigivning m. m. Föredrogs första lagutskottets utlåtande, nr 49, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om villkorlig frigivning m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 7 maj 1943 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 252, vilken behandlats av första lagutskottet, hade Kungl. Maj:t under åberopande av propositionen bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

- 1) lag om villkorlig frigivning;
- 2) lag om ändrad lydelse av 4 kap. 3 § strafflagen;
- 3) lag om ändrad lydelse av 2 § lagen den 22 april 1927 (nr 107) om förvaring av förminskat tillräkneliga förbrytare; och
- 4) lag om ändrad lydelse av 4 § lagen den 1 juli 1898 (nr 68 s. 1) innefattande vissa bestämmelser om beräkning av strafftid.

I samband med propositionen hade utskottet till behandling förehaft två i anledning av densamma inom riksdagen väckta motioner, nr 263 i första kammaren av herr *Wagnsson* och nr 376 i andra kammaren av herr *Hedlund* i Östersund.

Utskottet hemställde,

A) att riksdagen — med förklaring att riksdagen funnit vissa ändringar böra vidtagas i förslaget till lag om villkorlig frigivning — måtte för sin del antaga av utskottet framlagda förslag till

- 1) lag om villkorlig frigivning;
- 2) lag om ändrad lydelse av 4 kap. 3 § strafflagen;
- 3) lag om ändrad lydelse av 2 § lagen den 22 april 1927 (nr 107) om förvaring av förminskat tillräkneliga förbrytare; och
- 4) lag om ändrad lydelse av 4 § lagen den 1 juli 1898 (nr 68 s. 1) innefattande vissa bestämmelser om beräkning av strafftid;

B) att riksdagen i anledning av motionerna I: 263 och II: 376 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville för nästa års riksdag framlägga förslag om ersättning från och med den 1 januari 1945 åt tillsynsmän för villkorligt frigivna; samt

C) att nyssnämnda motioner i övrigt måtte anses besvarade genom utskottets hemställan under A).

Reservationer hade avgivits:

1:o) av herrar *Linnér* och *Gezelius*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa,

A) att de genom propositionen nr 252 framlagda förslagen till lag om villkorlig frigivning, lag om ändrad lydelse av 4 kap. 3 § strafflagen samt lag om ändrad lydelse av 2 § lagen den 22 april 1927 (nr 107) om förvaring av förminskat tillräkneliga förbrytare jämte motionerna måtte av riksdagen avslås; samt

Förslag till lag om villkorlig frigivning m. m. (Forts.)

B) att riksdagen måtte för sin del antaga av reservanterna framlagt förslag till lag om ändrad lydelse av 4 § lagen den 1 juli 1898 (nr 68 s. 1) innefattande vissa bestämmelser om beräkning av strafftid.

2:o) av herr *Branting*; samt

3:o) av herr *Werner*, som hemställt, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts förevarande proposition och de i anledning därav väckta motionerna samt i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte efter förnyad prövning för nästa års riksdag framlägga nytt förslag till lagstiftning i ämnet.

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Herr *Werner*: Herr talman! Till det föreliggande utlåtandet har jag avgivit en reservation, i vilken jag inledningsvis har sett mig nödsakad att vända mig mot den anhopning av stora frågor, som förelagts riksdagen till behandling i själva slutspurten. Om man till nöds tvingas acceptera en sådan ordning beträffande ekonomiska frågor, vilkas behandling icke kan uppskjutas, så måste man däremot mycket bestämt reservera sig mot att lagstiftningsfrågor av djupt ingripande betydelse föreläggas riksdagen vid en sådan tidpunkt, att riksdagen tvingas behandla dem i forcerat tempo. I ett land, där lagstiftningen uppbäres av folket självt, är det nödvändigt att lagstiftningen vilar på en starkt utbredd rättsuppfattning liksom även att den lagstiftande församlingen dels beredes möjlighet att överväga ett lagförslags innehåll och verkningar, dels medges tid till en noggrann prövning. Jag måste emellertid tyvärr konstatera, att dessa båda förutsättningar icke föreligga i nu förevarande fråga.

Framläggandet av detta lagförslag redan i år har icke betingats av att lagen skall tillämpas vid en näralliggande tidpunkt. Utskottet säger tvärtom självt, att lagen icke kan tänkas börja tillämpas förrän den 1 januari 1945. Vid sådant förhållande ställer man frågan, om det verkligen var nödvändigt att i riksdagens sista timme framlägga detta stora lagförslag till riksdagsbehandling. Man har härigenom icke fått tid att grundligt behandla förslaget och genomtänka de mycket betydande förändringar i den kungl. propositionen, som utskottet har sett sig nödsakad vidtaga. Jag ber att få påpeka, att ändringar ha skett i icke mindre än 12 paragrafer.

Om jag nu bortser från detta förhållande och övergår till att något beröra lagens principiella innehåll, så torde de ärade kammarledamöterna vid genomläsandet av propositionen ha funnit, att lagförslagets 1 § innehåller bestämmelse om obligatorisk frigivning efter viss tid av samtliga straffarbets- och fängelsefångar, som blivit dömda till straff av sex månader eller däröver. Man må dock ha rätt hysa viss tvekan rörande denna obligatoriska frigivning, eftersom den ju kommer att gälla även sådana element, som måste anses vara farliga för samhället eller för sig själva och beträffande vilka det kan vara nödvändigt att de få uttjäna sitt straff. De äro kanske icke heller vid en sådan frigivning mottagliga för den rättelse och den fostran, som man avser skall ligga just i denna villkorliga frigivning. Läser man vidare i lagförslaget finner man, att 2 § genom bestämmelse om fakultativ frigivning ger ett instrument, medelst vilket man efter prövning av individens förutsättningar, hans brottslighet och hans mottaglighet för fostran kan gallra klientelet och plocka ut dem, som just skulle kunna få nytta av denna villkorliga frigivning. Därmed förskjutes, menar jag, tyngdpunkten i lagförslagets huvudtanke från 1 § till 2 §. Jag vill passa på att deklarerera, att jag icke på något sätt är motståndare till tanken på frigivning, men jag anser, att frigivning icke skall ske utan sådan föregående individuell prövning av den straffade, som ger möjlighet att gallra klientelet i stället för att släppa samtliga.

Förslag till lag om villkorlig frigivning m. m. (Forts.)

Till förslaget ha fogats mycket ingående och invecklade bestämmelser. Med frigivningen följer en provotid, som är olika för olika strafftider, och man har infört en institution, som man i förslaget kallar tillsynsmannainstitutionen. Man har nämligen icke ansett sig kunna utan vidare frigiva de straffade utan att samtidigt skapa ett organ för tillsyn och eftervård. Man måste emellertid ställa sig tveksam dels till huruvida detta organ verkligen får möjlighet att fylla de avsedda uppgifterna, dels huruvida det kommer att bli möjligt att anskaffa lämpliga personer för denna övervakning. Tusentals fångar komma ju att friges efter kortare tid än den, för vilken de dömts, och skola då sättas under övervakning.

Man frågar sig också, hur kostnaderna komma att ställa sig för denna tillsynsmannainstitution. Om dessa kostnader finns det ingen utredning gjord i den kungl. propositionen, och under den korta tid, som stått utskottet till buds för frågans behandling, har det icke heller varit möjligt att förebbringa någon sådan utredning.

I fråga om lagens tillämpningsföreskrifter föreligger det också en rad av stora frågetecken, som det icke heller varit möjligt att få besvarade under utskottsbehandlingen. Jag har därför icke kunnat finna annat än att hela frågan nu borde avslås för att återkomma i form av ett nytt förslag till en kommande riksdag, varigenom också de synpunkter, som ha framkommit dels i reservationerna och dels under utskottets handläggning av frågan, kunna underställas departementets och lagrådets prövning. När man vet hur noggrant den svenska lagstiftningen arbetar och hur noga man överväger varje lagförslag, i all synnerhet om lagförslaget ingriper på straffverkställighetens och straffrättens område, så förefaller det i någon mån avvika från gällande ordning att nu i brådskans tecken tvingas antaga ett lagförslag, beträffande vilket man icke har kunnat klart göra sig reda för hur det kommer att verka och vad det kommer att kosta och hur det kommer att utformas i tillämpningen. Ur denna synpunkt har jag för min del ansett ett avslagsyrkande vara det enda riktiga. Jag skulle vilja rikta ett råd till kammaren att följa reservationerna i deras avslagsyrkande och begäran om en skrivelse till Kungl. Maj:t med anhållan, att frågan i form av en ny proposition i god tid föreläggas ett kommande års riksdag.

Det skulle vara mycket att tillägga beträffande tillämpningsdetaljerna, men jag förmodar, att den andra reservanten i denna kammare, herr Gezelius, själv kommer att utveckla dessa synpunkter. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till yrkandet i den av mig vid utskottsutlåtandet fogade reservationen.

Herr Gezelius: Herr talman! Det lagförslag som nu i uppbrottets timma förelägges riksdagen är ett genomgripande och betydelsefullt förslag som berör flera i det svenska straffsystemet nu ingripande problem om vilkas rätta lösning delade meningar rätt och alltjämt råda.

Förslaget om en obligatorisk villkorlig frigivning är en nyhet på det kriminalpolitiska området vars verkningar icke kunna helt överblickas. I yttranden över det sakkunnigförslag som ligger till grund för Kungl. Maj:ts proposition, ha flera myndigheter uttalat principiella betänkligheter mot förslaget. Länsstyrelsen i Älvsborgs län anförde sålunda bland annat, att förslaget närmast syntes ha karaktären av ett socialt experiment vars resultat vore tvivelaktigt, och Svenska fattigvårds- och barnavårdsförbundet fann på anförda skäl förslaget om obligatorisk villkorlig frigivning vara i behov av förnyat övervägande i vissa väsentliga hänseenden och ansåg skäl tala för att överhuvud icke för närvarande utbygga institutet villkorlig frigivning med

Förslag till lag om villkorlig frigivning m. m. (Forts.)

en obligatorisk sådan. Även inom lagrådet uttalades vid dess granskning av förslaget betänkligheter mot ett alltför brådstörtat genomförande av den föreslagna reformen. Även den som i likhet med mig gärna instämmer uti att den tankegång som ligger till grund för det nu framlagda lagförslaget är värd synnerligt beaktande och liksom jag önskar, att frågan skall föras framåt, måste emellertid säga sig, att här är fråga om en lagstiftning som i hög grad kräver noggrann omprövning och synnerlig eftertanke både ur principiella synpunkter och med hänsyn till dess praktiska verkningar.

Tid till ett noggrant övervägande har emellertid icke givits. Den 8 mars 1943, fyra dagar före propositionstidens utgång, remitterade Kungl. Maj:t förslaget till lagrådet för yttrande. Lagrådet behöfde nära två månader för sin granskning och avgav sitt yttrande först den 5 maj i år. Då lagen icke torde varit avsedd att träda i kraft förrän tidigast den 1 januari 1945, synes det ha förelegat all anledning för Kungl. Maj:t att med iakttagande av stadgandet uti 54 § riksdagsordningen låta bero med framläggandet av proposition i ämnet till höstriksdagen i år eller till 1944 års lagtima riksdag. Så skedde icke. Kungl. Maj:ts förslag kom första lagutskottet tillhanda den 18 maj eller vid en tidpunkt, då utskottet delvis till följd av samarbete med andra utskott var mycket arbetsbelastat. Utskottet hade enligt min mening bort avvisa förslaget, särskilt som detsamma icke kunde anses vara av brådskande natur och i allt fall då utskottet fann, att förslaget måste underkastas omarbetning. I stället forcerades frågan fram i utskottet. Visserligen stod till utskottets föfogande en av de sakkunniga, överdirektören i fängvårdsstyrelsen, men utskottets ledamöter saknade tid och möjlighet för egna överväganden och inhämtande av yttrande från annan part än den som framlagt det ursprungliga förslaget. Först samma dag som utskottets utlåtande justerades förelåg förslaget till utskottets utlåtande i färdigt skick. Reservationstiden för detta mycket allvarliga och genomgripande förslag blev en eftermiddag och en natt. När ärendet nu förelägges riksdagen, sker det i uppbrottets stund med alla de konsekvenser detta har.

Några tillräckligt bärande skäl för en sådan forcering av ärendet ha icke förebragts. Utskottet anför ett enda skäl för frågans avgörande vid denna riksdag, nämligen att därmed skyddskonsulentorganisationen redan från början kan anpassas för de nya uppgifter lagen om villkorlig frigivning ålägger dem, och att man skulle vinna stor tidsbesparing vid utarbetandet av följdförfattningar. Jag kan icke undgå att beteckna denna utskottets argumentering såsom svepskäl. I sitt utlåtande söker nämligen utskottet i annat sammanhang göra gällande, att skyddskonsulentorganisationen mycket väl kan åtaga sig de nya uppgifter som lagen om villkorlig frigivning skulle ålägga dem, och vad beträffar följdförfattningarna om vilkas innehåll man icke har någon kännedom finns väl intet hinder för deras förberedande redan nu. Det är för övrigt anmärkningsvärt, att skyddskonsulentorganisationen skall träda till redan den 1 januari 1944, under det att utskottet förutsätter, att lagen om villkorlig frigivning skall träda i kraft först den 1 januari 1945. Reflexionerna göra här sig själva. Saken skulle för övrigt varit i ett annat läge, om icke utskottet funnit, att Kungl. Maj:ts förslag icke kunde godtagas, samt trots den korta tid som stod utskottet till buds ansett sig kunna vidtaga väsentliga förändringar i Kungl. Maj:ts förslag. Det förefaller därför naturligt, om Kungl. Maj:t i justitiedepartementet med tillfredsställelse skulle se en remiss av ärendet, särskilt som det av utskottsutlåtandet framgår, att en del av ändringsyrkandena framställdes med icke ringa tvöksamhet. Mindre naturligt skulle det förefalla, om chefen för justitiedepartementet skulle förklara sig nöjd med de ändringar i icke mindre än 12 paragrafer av lagförslagets 21 paragrafer

Förslag till lag om villkorlig frigivning m. m. (Forts.)
som utskottet föreslagit efter en relativt kort behandling av ärendet. Jag förmodar också, att finansministern och regeringens övriga medlemmar för övrigt gärna skulle vilja ta sig en funderare på de ekonomiska konsekvenserna av utskottets förslag. För närvarande saknas varje utredning angående förslaget ekonomiska verkningar.

Jag anser mig skyldig närmare motivera mitt påstående, att lagförslaget berör flera i det svenska straffsystemet djupt ingripande problem, om vilkas lösning delade meningar rått och allttjämt råda. Då den korta reservationstid som stått till buds icke medgivit en närmare motivering av detta påstående, nödgas jag ta kammarens uppmärksamhet och tid i anspråk för en närmare motivering. Att denna inte kan göras uttömmande beror uteslutande på förhållanden var-över jag icke kan råda.

Mot själva principen att samhället bör underlätta för den frigivne att övervinna svårigheterna under den första tiden efter frigivningen samt att anpassa sig efter det normala arbetslivet torde intet vara att erinra. Frågan är emellertid, om denna samhällets eftervård skall utsträckas till ett socialt experiment som i ivern att fånga in så många som möjligt för en samhällelig tvångsuppfostran sträcker sig utöver det verkliga behovet eller i varje fall får sådana verkningar ur kriminalpolitisk synpunkt, att man bör välja en lämpligare väg. För närvarande gäller, att en till frihetsstraff dömd person som undergått straffarbete eller fängelse minst ett år och som avtjänat $\frac{2}{3}$ av honom ådömt straff kan med eget begivande villkorligt frigivas. Efter frigivningen skall han vara underkastad en prøvotid av minst ett år. Denna s. k. fakultativa frigivning är så utformad, att den skall tillämpas, när fången under strafftiden förhållit sig så väl, att det kan vara motiverat att efterskänka en del av straffet och utbyta denna del mot en eftervård som åsyftar att genom tillsyn och stöd under prøvotiden hjälpa den brottslige att återgå till ett hederligt liv. Fördelarna av denna form för villkorlig frigivning ligga i öppen dag. I motsats mot vad fallet är vid den föreslagna obligatoriska villkorliga frigivningen kan en uppdelning av hela klientelet efter dess behov av och mottaglighet för eftervård genomföras. Dessutom bygger denna form dels på ett medgivande av fången och dels på ett efterskänkande av så stor del av straffet, att eftervården under prøvotiden icke framstår såsom en påtvingad straffskärpning. Verkningarna av denna fakultativa obligatoriska frigivning ha varit sådana, att man här i Sverige räknar med 2.4 procent i återfallsfrekvens.

Det nu föreliggande förslaget inför emellertid vid sidan av denna fakultativa frigivning en obligatorisk frigivning. Härutinnan föreslås i korthet följande: Var och en som undergår frihetsstraff ej under sex månader skall alldeles oavsett om han skött sig väl eller icke och oberoende av om han vill eller icke vill frigivas då $\frac{5}{6}$ av strafftiden förflutit. I beslutet om frigivningen skall fastställas en viss prøvotid. Under denna prøvotid skall den frigivne förpliktas föra ett ordentligt liv, undvika dåligt sällskap, ställa sig till efterrättelse givna föreskrifter, göra vad han kan för att ersätta genom brottet uppkommen skada etc. Han skall stå under tillsyn, om icke fångvårdsstyrelsen prövar tillsyn icke erforderlig. Detta betyder bland annat, att den frigivne under prøvotiden blir beroende av den tillsyningsman som fångvårdsanstaltens styresman utsett, i det att tillsyningsmannen äger meddela de ordningsföreskrifter han »med hänsyn till den frigivnes karaktär och sinnesbeskaffenhet finner erforderliga». Huvudregeln är alltså tillsyn, och prøvotiden är icke maximerad utan kan sträcka sig över en lång tidrymd. Sköter han sig inte, kan prøvotiden utsträckas ett år.

Hur detta för den enskilde kan komma att te sig beträffande straffmätningen och hans rättssäkerhet säger sig självt. En person har t. ex. gjort sig skyl-

Förslag till lag om villkorlig frigivning m. m. (Forts.)

dig till ett tryckfrihetsbrott eller politiskt brott som kan beräknas förskylla upp till ett års fängelse. Den tilltalade begär icke villkorlig dom eller också finner domstolen, att villkorlig dom icke bör ifrågakomma med hänsyn till exempelvis brottets beskaffenhet. Dömes nu vederbörande till fem månaders straffarbete eller fängelse, får han avtjäna denna tid, och därmed är straffet verkställt. Dömes han däremot till sex månaders frihetsstraff, får han avtjäna likaledes fem månader för att därefter underkastas en prøvotid vars längd och svårighetsgrad bestämmes av fängvårdsmyndigheterna. Hur livet under prøvotiden kommer att gestalta sig, kommer för övrigt att bero av det sätt på vilket skyddskonsulent och tillsyningsman handha sina grannliga uppdrag. Särskilt för det fall att frigivningen skett mot den dömdes vilja, måste den framstå såsom en straffskärpning. Såsom en ledamot av lagrådet framhållit torde det för övrigt med fog kunna göras gällande att jämväl den som en gång förbrutit sig mot landets lagar har rätt att, sedan han sonat sitt brott genom att avtjäna honom ådömt straff, få i viss mån ordna sitt liv på egen hand och själv bestämma över sitt kommande öde. Detta torde väl gälla i varje fall då han dömts till ett lindrigare straff.

Det är givet, att en gränsdragning alltid är förenad med svårigheter, men så länge man inte vill differentiera fallen, bjuder försiktigheten, att man icke sätter minimigränsen så lågt som sex månader. Man vet nämligen, att vid denna gränsdragning av sex månader, där man för övrigt kommit in på det område som beröres av lagen om villkorlig dom, får man med till den obligatoriska eftervården åtskilliga fall av straffade personer där prøvotid och tillsyn måste te sig både ändamålslösa och anstötliga bland annat som en onödig och stundom föga rättvis skärpning av straffet.

Men den obligatoriska villkorliga frigivningen kommer icke endast att omfatta en del personer som icke äro i behov av eftervård och åtskilliga för vilka prøvotiden kan vara till nytta, utan den kommer också att omfatta ett icke obetydligt antal som med till visshet gränsande sannolikhet kunna antas icke vara påverkbara genom den eftervård prøvotiden avser att lämna. För detta klientel finnes ingen annan utväg än att, om de återfalla till ett asocialt levnadssätt, förklara friheten förverkad eller förordna om deras intagande på ett hem för frigivna. Föga vore därmed vunnet.

I Norge och Finland har den obligatoriska villkorliga frigivningen genomförts i viss mån — i Norge dock icke så långt som det här föreliggande förslaget innebär. Likväl har man i Norge vid den obligatoriska villkorliga frigivningen kommit upp till en återfallsprocent av 39 procent — i jämförelse med 2.4 procent en stor siffra — och för de manliga tjuvarna kom man upp till en återfallsprocent av 58 procent. I Finland har man gått in för ett system som vi avvisat, nämligen att föra över obligatoriskt villkorligt frigivna till arbetsläger och andra anstalter, och där har man kommit upp till en återfallsprocent av c:a 17 procent. Jag återopar detta uteslutande för att visa, hur svårt det är att bedöma verkningarna av det förslag som nu framlagts.

Inför dessa iakttagelser måste man fråga sig, om man icke, därest möjligheten till en differentiering anses utesluten, borde betrakta det såsom en ur kriminalpolitisk synpunkt lämpligare väg att utvidga området för den fakultativa frigivningen. Hur långt den utvidgningen behöver gå, kan vara föremål för delade meningar. Dessa grundläggande problem ha icke enligt min mening inom utskottet kunnat genomdiskuteras, så att man för närvarande kunnat bilda sig en bestämd uppfattning om den rätta lösningen.

En annan fråga som varit föremål för övervägande har varit prøvotidens längd. Synbarligen i avsikt att mildra de icke önskvärda konsekvenserna av

Förslag till lag om villkorlig frigivning m. m. (Forts.)

lagstiftningen som jag här förut berört, har utskottet föreslagit, att minimigränsen för prøvotiden, om det ådömda straffet icke uppgår till ett år, skall bestämmas till sex månader i stället för propositionens ett år. Någon maximigräns har alltjämt icke bestämts. Gränsdragningen »minst ett år» i Kungl. Maj:ts förslag har väl dock bestämts med hänsyn därtill, att effekten av eftervärden icke kunde inträda, om prøvotiden och tillsynen sattes lägre än ett år. 4 § i Kungl. Maj:ts förslag har därför den lydelsen, att prøvotiden skall motsvara den vid frigivningen återstående strafftiden dock minst ett år. Ingen lär er dock kunna göra gällande, att prøvotidens längd är direkt beroende av straffets längd.

Ett annat spörsmål som visar vilka svårlösta problem som möta i denna lagstiftningsfråga är följande. Då de ådömda strafftiderna falla inom ramen för såväl den obligatoriska som fakultativa frigivningen, kommer tillämpningen att ge egendomliga resultat. Enligt propositionen skulle sålunda, såsom erinras i reservationen, en person, som är dömd till 15 månaders straffarbete och vid prövning som kan ske först efter 12 månaders straffverkställighet icke anses böra frigivas, därför att han misskött sig, eller av andra skäl, bli obligatoriskt frigiven efter ytterligare $\frac{1}{2}$ månads fängelsevistelse. Inom utskottet har den här berörda frågan varit föremål för åtskilliga överläggningar. Det förefaller motiverat, att Kungl. Maj:t beredes möjlighet att överväga den lämpligaste lösningen av denna konflikt.

Åtskilliga andra spörsmål, herr talman, vore förvisso förtjänta av att här upptas till behandling. De ha redovisats delvis i utskottets utlåtande och delvis i reservationerna. Emellertid skall jag i denna sena timme icke upptaga kammarens tid därmed. Jag är nämligen av den uppfattningen, att lagförslaget nu bör avvisas. En detaljgranskning är varken möjlig eller nödvändig. Jag vill nå ett positivt resultat. Att i hast stuva om ett lagförslag som varit föremål för utredning sedan år 1934 är icke tilltalande och dessutom farligt. Då utskottet icke kunnat godtaga Kungl. Maj:ts förslag, och då ett uppskov med frågan ligger inom möjligheternas ram, förmenar jag, att riksdagen bör avvisa förslaget för att upptaga frågan till ny behandling vid början av 1944 års riksdag. År 1930 avvisade riksdagen på enahanda skäl ett lagförslag om lösdrivares behandling, den s. k. vanartslagen, och riksdagen har gott stöd för sitt beslut om avslag uti stadgandet i 54 § riksdagsordningen. Kungl. Maj:t har icke kunnat åberopa vare sig någon särskild händelse som påkallat framläggandet av denna proposition, och icke heller att det skulle lända landet till men, om man lät anstå med propositionens framläggande. 54 § riksdagsordningen är ett lagrum som icke borde vara en död bokstav för riksdagen, även om lagrummet fallit i glömska hos regeringen.

Herr talman! Jag yrkar bifall till den av herr Linnér och mig avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen.

Herr *Wiberg* instämde häruti.

Herr *Lindqvist*: Herr talman! Efter det att de två reservanterna ha yttrat sig måste man ju även från utskottsmajoritetens sida säga några ord, trots att det är i riksdagens uppbrottstimme. Det är ju alltid svårt att diskutera lagfrågor i kammaren, särskilt när det gäller detaljer i desamma. Man kan ju knappast begära, att de ledamöter som icke ha suttit i utskottet skola ha gett sig tid att tränga in i alla detaljer. Vad jag nu kommer att säga torde delvis bli ett återupprepande av vad som tidigare har sagts, men om så blir fallet får det väl ursäktas mig.

Jag vill först erinra om att det icke är första gången, som riksdagen har att syssla med frågan om villkorlig frigivning. Många år ha ju gått, sedan riks-

Förslag till lag om villkorlig frigivning m. m. (Forts.)

dagen första gången hade den frågan uppe. Det är snart 50 år sedan. Vid 1894 års riksdag beslöt riksdagen nämligen en skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om en närmare utredning av frågan om villkorlig frigivning. En sådan utredning kom då till stånd, och år 1906 fingo vi vår första lag om villkorlig frigivning. Denna lag har sedan dess ägt bestånd med en liten ändring, som genomfördes år 1918.

Förutsättningen för villkorlig frigivning är ju, som redan förut har sagts, enligt gällande lag den, att den dömda skall ha undergått straffarbete eller fängelse i minst ett år och att han avtjänat minst två tredjedelar av straffet. En annan förutsättning är att omständigheterna göra det sannolikt, att den dömda skall på fri fot förhålla sig väl. En sålunda frigiven fånge är under viss tid, motsvarande den återstående strafftiden, dock minst ett år, ställd under viss tillsyn och hjälp.

När professor Thyren på sin tid fick i uppdrag att framlägga förslag till en revision av vår strafflag, var det naturligt att han även skulle komma in på denna detalj om den villkorliga frigivningen. Han framlade i sina principer för en strafflagsrevision ett förslag om villkorlig frigivning, ett förslag som sedan i allt väsentligt tillstyrktes av 1923 års strafflagskommission. För sitt förslag anförde denna strafflagskommission bland annat, att en fånge, som under lång tid suttit inom fängelsets murar, vore föga rustad att övervinna alla de svårigheter som mötte honom, när han åter blev fri. Erfarenheten, fortsatte kommissionen, från alla länder utvisade också att proportionsvis de flesta återfall ägde rum under det första eller åtminstone de närmaste två eller tre åren efter strafftidens slut.

Det förslag, som strafflagskommissionen avgav år 1923, föranledde icke någon lagstiftningsåtgärd. År 1934 uppdrog emellertid justitieministern åt en kommitté med professor Wetter som ordförande att bland annat utreda frågan om revision av gällande bestämmelser om villkorlig frigivning. Denna utredning resulterade i ett förslag, som avlämnades den 30 september 1938, och det är detta förslag, som efter att ha varit utsänt på remiss och genomgått vissa förändringar nu föreligger till riksdagens avgörande.

Nu ha vi icke kunnat enas i utskottet, utan här föreliggande, som kammarens ledamöter ha sett, två reservationer av ledamöter i denna kammare och dessutom en tredje reservation av en ledamot av första kammaren. Huvudskälet för de två huvudreservanterna, herrar Linnér och Gezelius, har ju varit, att man har haft för kort tid på sig för att kunna tränga in i frågan. Det må vara deras ensak, och de må själva bedöma, om de haft tillräcklig tid till att sätta sig in i frågan. Nu är det ju så, att riksdagens ledamöter ha mer eller mindre att göra. En del äro så upptagna med mycket annat, att de inte kunna ägna hela sin tid åt olika ärenden, och ha de så icke varit i tillfälle att vara med i utskottet från början och vara med om föredragningen av ett ärende, är det tydligt, att det blir svårare för dem att komma in i ärendet i fråga.

När det sägs, att denna proposition har kommit in så sent, är detta en sanning med modifikation. Propositionen är nämligen dagtecknad den 7 maj, utskottet började behandlingen av densamma den 4 juni, och utlåtandet är dagtecknat den 18 juni. Man kan således inte säga, att det varit någon ovanligt knapp tid eller att det är en proposition som kommit de sista dagarna och som måst behandlas i allra största hast i utskottet. Jag har suttit med tillräckligt länge för att kunna bedöma, om detta ärende tagit kortare eller längre tid än vanligt, och jag måste säga, att nog har utskottet gnuggat denna fråga på ett lika samvetsgrant sätt, som utskottet brukar göra.

Det nya i den lagstiftning som här föreligger är den obligatoriska frigivningen vid sidan av den fakultativa. Om jag förstått reservanten herr Werner

Förslag till lag om villkorlig frigivning m. m. (Forts.)

rätt — jag kunde inte få detta klart för mig i utskottet, men jag ser det av hans reservation, och det framgår av vad han yttrat här i kammaren — så är herr Werner en motståndare till den obligatoriska frigivningen. Herr Gezelius har en annan uppfattning än herr Werner i detta fall. Det är emellertid tydligt, att det här är en nyhet som införes i svensk lagstiftning, en nyhet om vilken man kan ha olika uppfattningar. Jag har varit medlem av strafflagskommittén och har sålunda redan för ett tjugotal år sedan haft tillfälle att syssla med denna fråga. Redan då hade jag den uppfattningen, att det skulle vara bra, om vi finge en obligatorisk villkorlig frigivning införd i vår lagstiftning. Jag för min del har aldrig trott, att fängelse och fängelsevistelse kan göra människorna bättre. Jag tror det icke än, men jag förstår väl, att vi icke kunna vara utan fängelser. Vi kunna icke underlåta att på ett eller annat sätt näpsa dem som begå lagöverträdelser. Men det vill jag säga, att icke äro fängelserna några goda uppfostringsanstalter. Det kan säkerligen uppsökas bättre anordningar än dessa.

Nu vill man här genom den villkorliga frigivningen, den fakultativa och den obligatoriska, söka sig fram på en annan väg än att ha de straffade inom fängelsemurarna och sedan släppa ut dem vind för våg. Genom denna obligatoriska frigivning kommer det ju att bli så, att alla fångar efter det de avtjänat en viss tid, $\frac{5}{6}$ av strafftiden, skola friges. Återstoden av straffet blir efterskänkt, under förutsättning att de frigivna föra ett laglydigt och i övrigt ett ordentligt leverne. Om jag fattade herr Werner rätt, så var han särskilt rädd för att man här skulle släppa dem, beträffande vilka man icke vågade räkna med att de efter frigivningen skulle förhålla sig väl. Herr Werner är icke ensam om denna farhåga, utan det är flera som ha varit inne på samma väg. I den kommitté som hade professor Wetter till ordförande gick man fram på den linjen, att icke alla skulle släppas utan att om man befarade, att någon efter frigivningen icke skulle förhålla sig väl, så skulle han icke bli frigiven. Men häremot avgavs en reservation till de sakkunnigas betänkande. Det var advokaten Lindberg som reagerade häremot, och han sade, att skulle några behöva villkorlig frigivning och få den hjälp och vård som sedan skulle lämnas dem, så vore det just dessa människor som man var osäker på. Han yttrade också, såsom många andra gjort, att det icke vore någon större risk förenad därmed, ty även om de icke skulle få villkorlig frigivning, så kunde det icke återstå mycket av strafftiden, innan man måste släppa dem, och vore de samhällsfarliga förut, så vore de det även efter den tiden. Det torde nog vara riktigt, såvitt jag förstår, att just dessa människor behöva den hjälp som de kunna få efter frigivningen av de tjänstemän och de övriga som skola stå till deras förfogande och hjälp.

Nu har ju riksdagen redan tidigare beslutat, att skyddskonsulenter skola anställas. Sådana skola vi ha, antingen vi få denna lagstiftning eller ej. De skola ta hand om och hjälpa dem som erhålla villkorlig dom.

När herr Werner började sitt anförande här i kväll, påtalade han de många ändringar som gjorts i propositionen. Jag tror, att han räknade till att det var 12 ändringar, och herr Gezelius sade också detsamma. Men nu vet ju herrarna, icke minst de som sitta i lagutskott, att om man ändrar på en paragraf, så måste man ofta ändra på många andra. Ändringarna i Kungl. Maj:ts förslag äro icke så stora som de se ut att vara. En ändring som utskottet gjort och som föranlett följdändringar är den, att medan Kungl. Maj:t hade föreslagit, att såsom nu länsstyrelserna skulle besluta om återintagande vid straffanstalterna av dem som misskött sig, så har utskottet vidtagit den ändringen, att beslutanderätten i detta fall icke skall ligga hos länsstyrelsen utan i stället hos fängvårdsstyrelsen, förstärkt med två personer, en domare

Förslag till lag om villkorlig frigivning m. m. (Forts.)

och en annan som är hemma på det sociala området, inte minst på arbetsmarknadens område, då arbetsanskaffningen är en så betydelsefull sak när det gäller dessa personer.

Herr Gezelius säger här i kväll, att verkningarna av denna lag äro svåra att överblicka. Ja, det är alldeles säkert, att de äro svåra att överblicka, men de bli lika svåra att överblicka, om riksdagen en annan gång skall taga ställning till denna fråga, ty verkningarna av lagen kan man icke fullt se, förrän lagen varit i kraft något år.

Det förvånade mig att herr Gezelius, som jag trodde hade så starka sakliga skäl för sin ståndpunkt, skulle anföra sådana argument som att det var så många myndigheter som hade avstyrkt det föreliggande förslaget. Det är riktigt, att det har varit delade meningar, men det stora flertalet av de myndigheter som yttrat sig har icke avstyrkt utan tillstyrkt förslaget. Om ledamöterna här i kammaren ha propositionen med sig, skulle jag vilja hänvisa till sid. 20. Där kunna ni se angivna alla de myndigheter som tillstyrkt det föreliggande förslaget. Herr Gezelius har sålunda icke rätt när han lägger sitt anförande så, som om det skulle varit flertalet myndigheter som avstyrkt. Om vi se på de yttranden som äro avlämnade, så finna vi, att även den grupp som herr Gezelius har stark känning med, advokatsamfundet, visst icke avstyrkt förslaget. Låt mig citera, vad advokatsamfundet sagt om denna sak. Jag gör det därför att det var herr Gezelius som sade, att det var många som hade avstyrkt förslaget. Advokatsamfundet anför bland annat: »Genomföres förslaget, skulle ett synnerligen betydande steg vara taget till en reformering av straffrätten i human anda. Därjämte skulle man — och denna synpunkt finner styrelsen särskilt betydelsefull — troligen uppnå, att straffverkställigheten finge en mer praktisk inriktning än som för närvarande torde vara fallet, i det den lättare kunde anordnas så, att den gäve de straffade ett stöd i deras strävvan att återgå till ett samhällsnyttigt liv. Härigenom gäves brottslingen tillfälle att under en övergångstid anpassa sig till de efter fängelsevistelsen för honom nya och svårbehärskade livsförhållandena uti friheten. Vidare torde fängelsemyndigheterna på detta sätt lättare få blicken riktad på nödvändigheten av att anordna själva fängelsevården så, att möjlighet gives straffade personer att efter utståndet straff skaffa sig sin utkomst på legalt sätt.» Så säger styrelsen för Sveriges advokatsamfund, och i ungefär samma riktning uttala sig de myndigheter och organ som haft att yttra sig om förslaget.

När herr Gezelius säger, att det behövs en noggrann omprövning av denna fråga, vill jag säga, att detta behövs även ifråga om alla ärenden som vi handlägga. Jag måste säga, att en noggrann prövning har förekommit här, även om herr Gezelius anser, att den icke varit tillräcklig. Tiden har icke varit kort, även om herr Gezelius tycker, att den varit för kort. När herr Gezelius säger, att reservanterna hade den och den korta tiden på sig för avlämnande av reservation, så vill jag påminna herr Gezelius om att herrarna blevo tillfrågade, vilken reservationstid ni ville ha. Då begärde ni den tid som ni fingo. Det var visserligen tal om att det var en kort reservationstid, men det blev så, att herrarna fingo den tid ni ville ha, och då förmodar jag, att det blev den tid ni ansågo eder behöva. Om jag icke minns fel, var den längsta reservationen skriven redan vid det tillfälle, när utskottet justerade sitt betänkande.

Jag tycker, att det icke var riktigt vackert av herr Gezelius att säga, att utskottets motivering för ett tillstyrkande av förslaget redan nu bara var rena svepskälet. Det är inte riktigt, herr Gezelius, att säga så, utan det är hållbara skäl som utskottet här anfört. Vi ha anfört, att det vore av stor betydelse för de myndigheter, som skulle ha hand om denna lagstiftning, att de i god tid

Förslag till lag om villkorlig frigivning m. m. (Forts.)

finge vetenskap om vad som komme att gälla för våra skyddskonsulenter och att det för det hela vore av stor betydelse, om vi finge lagen i år och icke dröjde med den till ett annat år.

Sedan slog herr Gezelius också på de strängar som ju äro lätttrörliga, nämligen de ekonomiska strängarna. Jag vill säga, att det skulle förvåna mig, om icke detta förslag, när det genomförts, skulle visa sig vara ekonomiskt fördelaktigt både för samhället och för den enskilde. Genom att vi genomföra denna obligatoriska frigivning, kunna vi undvika en hel del byggnadsarbeten vid våra fängelser och nybyggnader av fängelser. Vi kunna inte på papperet se, vad vi tjäna, men nog skulle det vara märkvärdigt, om icke dessa människor som slippa sitta i fängelset hela strafftiden och få komma ut i samhällsnyttigt arbete skulle kunna skapa större värden, än vad de kunna göra, om de sitta inom fängelsets murar. Ser man frågan ur rent ekonomisk synpunkt, måste man säga, att bara ur den synpunkten, om det icke vore ur någon annan, borde riksdagen antaga denna lag.

Jag vet väl, att om riksdagen avslår lagförslaget nu, så kunna vi mycket väl hinna att nästa år få en lag som träder i kraft 1945. Men då mista vi den förmån som vi kunna erhålla, om lagen antages nu, att man kan i god tid förbereda det hela.

Herr Gezelius var också tveksam om huruvida justitieministern skulle kunna godtaga det ändrade lagförslag som nu föreligger från utskottets sida. Jag vet icke, hur justitieministern kommer att ställa sig till det. Jag förmodar, att han nu är inne i första kammaren, där man behandlar samma ärende, och där blir i tillfälle att säga sin mening. Det skulle emellertid storligen förvåna mig, om justitieministern skulle ha något att invända mot de ändringar som utskottet vidtagit. Varmt intresserad av detta lagförslag, som han är, skall han säkerligen erkänna, att det åtminstone i vissa fall är väsentliga förbättringar som föreslås av utskottet. Jag kan alltså inte tänka mig, att han, om riksdagen antager lagen, skulle råda Kungl. Maj:t till att icke stadfästa, vad riksdagen har föreslagit. Det finns, herr talman, tillräckliga skäl för att riksdagen, även om det är i sista timmen, godkänner, vad utskottet här föreslagit. Utskottet har visst inte slarvat ifrån sig denna sak utan har mycket noggrant prövat den samma, fastän vi kommit att icke bli fullt eniga.

Jag skulle för min del vilja på det livligaste tillstyrka andra kammaren att godkänna, vad utskottet här föreslagit, och jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Herr Gezelius: Herr talman! Jag är i någon mån förvånad över herr Lindqvists anförande. Vi ha så länge haft ett gott samarbete inom utskottet, att min förvåning var rätt stor, när herr Lindqvist gav sitt anförande formen av personliga anmärkningar mot mig, och även ifrågasatte riktigheten av mina uppgifter. Men framförallt är jag förvånad över att herr Lindqvist så helt har missuppfattat min argumentering.

När jag i början av mitt anförande nämnde, att flera myndigheter ställt sig betänksamma, och därvid åberopade svenska fattigvårds- och barnavårdsförbundet, så var det närmast för att ge en liten bakgrund till mitt påstående, att det här är en mycket svår fråga som vi ha att behandla. När herr Lindqvist sedan åberopade advokatsamfundets yttrande, vill jag säga, att jag själv har den inställningen, att jag i princip vill gå med på en ökad villkorlig frigivning, eventuellt också en obligatorisk sådan. Men vad jag icke kunnat ansluta mig till, i varje fall icke utan närmare omprövning, det är, att man underkastar personer, dömda till låt mig säga sex månaders fängelse, en obligatorisk eftervård, ehuru man måste säga sig, att en sådan eftervård ibland icke är

Förslag till lag om villkorlig frigivning m. m. (Forts.)

erforderlig och kanske rentav olämplig. Då har man, anser jag, lämnat den bärande grunden för institutet obligatorisk villkorlig frigivning. Jag har under tiden mellan den 4 och 18 juni, då utskottet behandlat denna fråga jämte andra frågor i sammansatt utskott, försökt finna någon lösning, och jag skall kanske redovisa, att jag trodde mig kunna finna en lösning genom att man utsträckte tiden för det kortaste fängelsestraff, från vilket villkorlig frigivning skall äga rum, till ett år. Jag sade mig, att om en person dömts till fängelse i sex månader, så är det understundom en så pass bagatellartad förseelse det gäller, att man mycket väl står till svars med att icke låta honom bli underkastad en uppfostran av samhället tvångsvis. Jag sade mig då också, att risken kanske icke var så stor. Vi ha fått en kvalificerad villkorlig dom. Lagen därom skall träda i kraft den 1 januari 1944. Man får tillämpa denna villkorliga dom, när straffet går upp till ett års frihetsstraff. Sälunda kan man föra undan alla ungdomliga förbrytare för vilka det kan ställas en så god prognos, att de äro värda den uppfostran som ligger i en kvalificerad villkorlig dom. Det är emellertid säkerligen förklarligt, att jag inte har kunnat forcera fram något genomtänkt förslag på denna punkt.

Man kan tvista om vad som är en skälig tid för utskottsbehandlingen av en fråga. Men jag finner denna fråga vara så djupt ingripande för hela vårt straffsystem och för straffverkställigheten, att de sammanträden som kunnat hållas mellan den 4 juni och justeringsdagen den 18 juni icke varit tillräckliga, åtminstone icke för mig, till det övervägande och den eftertanke som jag anser att en ledamot av utskottet bör ägna ett så stort lagförslag. Det har då icke varit tillfyllest för mig, att jag vid varje sammanträde haft tillgång till en av de sakkunniga, som varit med om att utarbeta förslaget, och som är mer eller mindre part i målet, nämligen överdirektören för fängelsestyrelsen.

Jag tror i likhet med herr Lindqvist, att fängelsestraffet många gånger inte gör människor bättre, men jag konstaterar, att det är stommen i det svenska straffsystemet. Det är denna stomme som man nu, säkerligen i alldeles riktig avsikt, naggar litet på. Man skall göra det förut tvivelaktiga korta fängelsestraffet något kortare och se till, att man i stället kan gå fram på uppfostringens väg. Men en tvångsuppfostran av folk som icke är i behov av en sådan uppfostran, även om den begränsas till att vederbörande är lagligen förpliktad att iakttaga ett laglydigt och ordentligt uppträdande, undvika dåligt sällskap och söka gottgöra den skada han gjort genom brottet etc., den kommer att för många människor framstå som en skäligen onödig och många gånger orättvis straffskärpning. Detta är för mig ett ganska avgörande skäl till att jag kan sätta mig och fundera en stund, huruvida icke en differentiering av detta klientel vore befogad. När vi komma till de långa frihetsstraffen, ställer sig saken annorlunda. Den som varit inne fem eller som i detta fall sex månader blir icke skild från miljön och arbetsanställningen på samma sätt som den som suttit inne fyra år och skall återbördas till samhället. Där finns det förpliktelser för samhället att se till, att vederbörande åter kommer in på arbetsmarknaden. Det rör sig där, vill jag minnas, om ett sjuttioal personer per år. Enligt det nya lagförslaget skulle man åtaga sig att återföra till det vanliga livet och till arbetstillfällen över 1,000 personer enligt den statistik som uppgjorts. Men denna statistik är säkerligen icke tillförlitlig. Det har sagts, att det rör sig om ett betydligt större antal fall, men det är också möjligt att det rör sig om ett mindre antal fall, om den villkorliga domen tillämpas i större utsträckning.

Jag måste således, ehuru jag är varm anhängare av en reform på detta område, finna det betänkligt, om det föreliggande lagförslaget nu skulle forceras igenom i riksdagens elfte timme. Jag är för övrigt i den tråkiga situationen,

Förslag till lag om villkorlig frigivning m. m. (Forts.)

att jag inte gärna kan — då jag under den korta tid, som stått till förfogande för reservationers avfattande, inte kunnat taga på mitt ansvar att formulera ett förslag till ändring av lagen — ställa det alternativa yrkandet, att riksdagen, åtminstone försöksvis såsom lagrådet har föreslagit, höjer gränsen för den obligatoriska villkorliga frigivningen till ett år. Ett sådant yrkande skulle nämligen komma att falla vid sidan av voteringen här. Så som vi arbeta i riksdagen, kommer nämligen propositionen att gälla antingen bifall till § 1 i utskottets förslag eller bifall till det av mig reservationsvis framställda yrkandet att vi skulle låta lagförslaget vila till nästa år. Jag har därför, som sagt, nu inte någon annan utväg än att begära att riksdagen måtte i den enda form som är möjlig återremittera frågan, nämligen genom att avslå det här föreliggande förslaget med en anhållan om att åter få det sig förelagt i januari 1944.

Herr Lindqvist var nedstämd över att jag hade kallat utskottets skäl för att denna fråga borde avgöras redan nu för svepskäl. Det glädde mig emellertid, att herr Lindqvist samtidigt antydde, att det var rätt ovanligt att jag använde så starka ord gentemot utskottet.

Jag kan emellertid inte komma ifrån att det är ett svepskäl, när man hänvisar till att skyddskonsulentorganisationen skall träda i funktion den 1 januari 1944 och då skall arbeta med de kvalificerat villkorligt dömda. Skyddskonsulenterna måste ju ändå vara beredda att taga emot de villkorligt frigivna överhuvud taget, ty vi äro ju i princip ense att så skall ske, och om lagens ikraftträdande uppskjutes till den 1 januari 1945, finns det god tid för utarbetande av följdförfattningar. Utskottet använder därför mycket riktigt i stället det uttrycket, att man skulle vinna en stor tidsbesparing.

Men jag frågar då: kan detta anses vara ett bärande skäl för att riksdagen nu i uppbrottets stund — jag upprepar det — skall utan närmare eftertanke antaga ett sådant lagförslag som det föreliggande? Jag tror också att herr Lindqvist skall vara den förste att erkänna, att vi inom utskottet varit tveksamma på många punkter, även om kanske en del av dem, som tillhöra majoriteten, mot slutet fått en bestämd uppfattning om att förslaget nu bör genomföras.

Till sist vill jag bara i all korthet beröra frågan om de ekonomiska skälen.

Jag återopade här de ekonomiska skälen mer i förbigående, i det att jag framhöll, att det faktiskt inte finns någon utredning beträffande kostnaderna. Utskottet har ju nu med all rätt begärt arvode till tillsyningsmännen, och om förslaget nu bleve återremitterat, skulle man i överensstämmelse med god kustom också kunna få en kalkyl över de kostnader, som därav skulle föranledas.

Det har sagts, att man skulle kunna göra vissa besparingar genom att fångelserna bleve mindre befolkade. Jag tror inte att det är riktigt att anlägga ekonomiska synpunkter av det slaget. Det skulle ju ytterst leda till att vi toge bort frihetsstraffet bara för att kunna spara pengar. Så länge vi ha det kvar, få vi nog finna oss i att det medför en del kostnader.

Jag tror att om vi forcera denna fråga och föra den nya lagen ut i livet, innan vi äro på det klara med att den nya organisationen är beredd att taga mot de uppgifter, som därmed läggas på den, så kan man göra hela saken mycket stor skada. Det är stora problem, som möta om man skall — såsom vi nu till en början räkna med — föra 1,000 frigivna personer ut i livet och ut på arbetsmarknaden. Det kan gå för oss som för finnarna, att vi få upprätta arbetsläger och alltså föra fångarna från fängelset till en ny anstalt, med de kostnader och det besvär som detta innebär.

Jag kan alltså inte annat än vidbliva den uppfattning, som jag här tidigare givit uttryck åt, och jag vädjar till kammaren att nu avslå propositionen, så att vi få tillfälle att taga ställning till den vid nästa års riksdag. Någon skada

Förslag till lag om villkorlig frigivning m. m. (Forts.)

kan därmed inte vara skedd, men däremot ha vi vunnit den stora fördelen att i lugn kunna överväga alla de problem, som ännu icke blivit fullt klarlagda.

Herr **Lindqvist** erhöll på begäran ordet för kort genmäle och yttrade: Herr talman! Jag måste be att få replikera herr Gezelius på en punkt. Men innan jag gör det, vill jag säga att jag beklagar, om jag lade mitt anförande på sådant sätt, att det goda kamratskapet mellan herr Gezelius och mig därigenom skulle vara brutet. Jag tänkte bara att jag skulle svara med samma mynt som herr Gezelius använde.

Herr Gezelius sade, att det inte alltid behövs tillsyn av en person, som suttit i fängelse. Ja, det är alldeles riktigt, och det är ju också utskottsmajoritetens uppfattning. Redan i Kungl. Maj:ts förslag har man tagit hänsyn till detta förhållande, och utskottet har ytterligare gjort det. Det heter sålunda, såsom herr Gezelius vet, i 6 § enligt utskottets förslag: »Prövas tillsyn icke erforderlig, må dock fängvårdsstyrelsen eller, vid frigivning enligt 2 §, Konungen medgiva att tillsyn icke skall äga rum.»

Det kommer alltså inte att bli så, som en stockholmstidning skrev några dagar före midsommar — man tog tydligen till ordentligt, ty man hade väl tänkt att man skulle kunna slå ihjäl lagen — att en person, vilken dömts till sex månaders fängelse för tryckfrihetsbrott, skulle behöva stå under tillsyn. I regel blir ju inte någon för tryckfrihetsbrott dömd till fängelse i sex månader, men skulle så ske, är det i allmänhet åtminstone fråga om sådana fall, där tillsyn inte behöver förekomma.

Vi äro alltså överens med herr Gezelius om att den, som blir dömd till kortare fängelse eller straffarbete, i regel icke behöver tillsyn och att sådan endast skall anordnas i särskilda fall efter prövning.

Herr **Gezelius**, som jämväl på begäran erhöll ordet för kort genmäle, anförde: Herr talman! Jag vill bekräfta riktigheten av vad herr Lindqvist här sagt beträffande tillsynen.

Men herr Lindqvist missförstod mig på nytt. Jag talade inte om tillsynen, utan jag sade att det finns många fall, där eftervård inte behövs. Det kanske sålunda inte tillsättes någon tillsynsman, därför att fängvårdsstyrelsen har beslutat att tillsyn icke skall äga rum, men den villkorligt frigivne har dock, väl att märka, en prøvotid fastställd, under vilken han måste iakttaga de bestämmelser, som i lagen äro givna. Skulle han icke göra detta, kan ju skyddskonsulenten ingripa och ge föreskrifter.

Jag beklagar om jag i mitt förra anförande icke uttryckte mig tillräckligt tydligt på den punkten.

Härefter yttrade:

Herr **Hedlund** i Östersund: Herr talman! Jag hade inte tänkt förlänga denna debatt, men disputationen mellan herr Gezelius och herr Lindqvist har dock föranlett mig att begära ordet.

Jag trodde att herr Gezelius, att döma av hans första anförande, ville ha uppskov med avgörandet av den här föreliggande lagfrågan därför att första lagutskottet inte haft tillräcklig tid på sig att diskutera igenom problemen. Visst har arbetet med denna sak varit forcerat i första lagutskottet, men utskottsbehandlingen har dock varit minst lika saklig som när det gällt andra större frågors behandling inom utskottet. De ändringar, som utskottet vidtagit i lagförslaget, ha skett i gott samförstånd med justitiedepartementet, och den av utskottet tillkallade sakkunnige, överdirektör Göransson, har biträtt utskottet

Förslag till lag om villkorlig frigivning m. m. (Forts.)

i alla detaljer. Jag är övertygad om att herr Gezelius, trots att han reagerade mot det forcerade arbetet i utskottet, skall nödgas erkänna att den här föreliggande lagstiftningen blivit minst lika omsorgsfullt behandlad som t. ex. det stora lagförslag, som förelåg vid fjolårets riksdag och som gällde förmögenhetsbrotten.

Nu märker jag emellertid av en replik, som herr Gezelius här gav, att det inte är utskottsbehandlingens forcerande ensamt som gjort honom betänksam. Det är även vissa detaljer i lagstiftningen, som gjort att han vill få till stånd ett uppskov.

Jag hade trott att det endast var Aftontidningens ledare, som hade felbedömt denna lag. Jag kunde knappast tro att också herr Gezelius hade gjort det. Om vi beträffande de kortvariga straffen föreskriva, att efter sex månaders straffarbete eller fängelse skall vederbörande obligatoriskt frigivas men få underkasta sig i lagen angiven provotid, så innebär detta icke en straffskärpning. Här är icke fråga om någon straffmätning, utan endast om verkställigheten av ett tidigare fastställt straff.

Vad innebär det då att man får underkasta sig en provotid på ett år eller därutöver? Jo, det innebär bara, herr Gezelius, att de, som bli ålagda denna provotid, få lov att sköta sig så som ostraffade få lov att göra. De få inte välja dåligt sällskap och de få inte suppa sig fulla, och de få försöka göra rätt för sig. Jag förstår inte att en person, som får en månad efterskänkt på ett sex månaders frihetsstraff, skall behöva känna det som en börda att han, sedan han kommit ut i samhället igen, har en provotid, under vilken han får visa att han kan och vill sköta sig. Den villkorliga frigivningen syftar till att hjälpa dem, som råkat i fängelse, till rätta, när de komma ut därifrån, och att beteckna detta såsom någon straffskärpning måste bero på obekantskap med lagens syfte.

Nu säger herr Gezelius, att vi inte veta någonting om lagens verkningar; vi veta inte hur stora kostnaderna komma att bli eller hur skyddskonsulentverksamheten kommer att gestalta sig. Men veta vi, herr Gezelius, något mer om den saken, om vi få uppskov ett år med att taga ställning till lagen? Vi kunna ju inte, såsom herr Lindqvist här framhöll, bedöma dessa saker, förrän lagen varit i kraft någon tid. Då först se vi, hur konsulentverksamheten kommer att gestalta sig, och då först kunna vi bedöma de ekonomiska verkningarna av lagen.

Jag beklagar att en del av dem, som tagit till sin speciella uppgift att humanisera straffverkställigheten, reagera mot att ta det steg framåt i humaniserande riktning, som det här är fråga om. För jämnt ett år sedan behandlade riksdagen en motion om humanisering av straffverkställigheten, vari det yrkades, att man skulle se till att de människor, som kommit i fängelse, hjälptes till rätta, när fängelsetiden var slut. Det överraskar mig, att en av dem, som då med en sådan iver drev humaniseringsteorien, i dag i första kammaren betecknar det föreliggande förslaget som inhumant och någonting ovärdigt en modern demokratisk stat. Det är att missförstå det hela. Är det inte på hög tid att vi — när vi alltmer avlägsna oss från den uppfattningen att enbart taga hämnd på dem som förbrutit sig mot samhällets lagar — taga ett steg framåt och hjälpa de människor till rätta, av vilka samhället utkrävt vedergällning för deras förbrytelser?

Hittills möta de, som lämna våra fängelser, ofta en stor skara vänner bland de asociala, medan samhället förhållit sig ganska oberört om, hur de frigivnas förhållanden ordna sig. Följden härav har också blivit att recidivisternas antal ökat. Nu har samhället äntligen vaknat och sagt sig, att detta går inte längre, och vi ha därför i dag att behandla en lag, som säkerligen är ett verk-

Förslag till lag om villkorlig frigivning m. m. (Forts.)

ningsfullt medel, när det gäller att hjälpa människor till rätta, som råkat i olycka.

Men vi skola differentiera, säger herr Gezelius. Ja, då skulle vi alltså ha en lag, som säger, att om herr Gezelius suttit i fängelse i sex månader, så skall han inte därefter ställas på provotid, ty det är ju en ofantligt fin man — det tycker jag också — medan däremot herr Hedlund, som är en mera misstänkt figur, bör, om han hamnat i fängelse, ställas under tillsyn sedan han lämnat fängelset. Så detaljerade kan man ju inte göra våra lagar, och en effektiv differentiering av klientelet är utesluten, så länge vi ha det tidsbestämde straffet. Om vi däremot skulle kunna få hela vår strafflag byggd på samma princip som ungdomsfängelselagen, alltså tidsbestämde straff och en individuell bedömning av hur klientelet skall behandlas, vore det ju mycket lätt att göra en differentiering, som även herr Gezelius kunde godtaga.

Det skulle vara i högsta grad beklagligt, om riksdagen skulle låta det föreliggande lagförslaget falla i år för att vänta med avgörandet ett helt år. Det är inte något svepskäl, när man säger att det är nödvändigt, även om lagen skall träda i kraft först 1945, att den beslutas i år. Det måste finnas riktlinjer för konsulentverksamheten, och fängvårdsstyrelsen måste ha tid på sig för att inpassa denna lagstiftning i systemet för skyddskonsulentarbetet.

Det är ett steg framåt att vi få en sådan lag som den här föreslagna, men det är också nödvändigt att vi ta detta steg redan i år. Jag yrkar därför, herr talman, bifall till utskottets hemställan.

Häri instämde herrar *Olsson* i Mellerud och *Mosesson*.

Herr **Werner**: Herr talman! Av herr Hedlunds senaste anförande skulle man kunna få den uppfattningen, att det finns en djup klyfta mellan reservanterna och utskottets majoritet, när det gäller principen om fångarnas eftervård. Så är ingalunda fallet. Ingen av oss reservanter avser något annat än att man skall söka återföra dem, det här gäller, till laglydiga och samhällsnyttiga medborgare. Vad vi däremot ha uttalat en stark tvekan om är, huruvida den obligatoriska frigivningen är den riktiga vägen, då ju i lagens 2 § ändock inrymmer allt det huvudsakliga, som därmed avses, nämligen att efter viss individuell prövning av den straffade frige honom, detta i långt större utsträckning än vad som enligt nuvarande 1 § blir fallet.

Jag har ansett mig böra framhålla detta, då vi reservanter efter herr Hedlunds anförande kanske kommit att framstå i något oriktig dager. Om kammarens ledamöter läsa min reservation, så skall man finna att jag — jag måste säga det också i anledning av vad herr Lindqvist här yttrat — helt och hållet ansluter mig till den humaniseringsprincip, som ligger bakom den föreslagna lagstiftningen, men att jag inte är fullt övertygad om att den utformning, som denna princip fått i propositionen och i utskottets bearbetning därav, är riktig.

Det är ur dessa synpunkter, som jag inte velat taga ansvaret för att råda kammaren till ett omedelbart antagande av lagförslaget, utan jag har ansett att saken skulle vinna på ett närmare övervägande. Jag nödgas därför vidhålla det yrkande, som jag ställde i mitt första anförande, nämligen om bifall till den av mig avgivna reservationen.

Herr **Gezelius**: Herr talman! Jag hoppas, att kammaren överser med att jag upptar kammarens tid ett ögonblick. Herr Hedlund har med utomordentlig förmåga och på ett försynt sätt målat i rätt starka färger. Han gjorde det icke utan effekt. Han framställde först sakläget så, att nu är det så illa här i samhället, att om en frigiven släppes ut, gör samhället ingenting för honom i

Förslag till lag om villkorlig frigivning m. m. (Forts.)

många fall. Nu är det väl i alla fall så, att samhället och många frivilliga organisationer taga hand om frigivna fångar, och att överhuvud taget det ej är så oerhört nattsvart på straffverkställighetens område. Snarare är det väl så, att vi här taga ytterligare ett mycket riktigt steg fram mot att även tvångsvis underkasta en del frigivna en eftervård.

Sedan målade herr Hedlund fortfarande på ett mjukt sätt men icke förtyrätt grellt ut det så, att han var förvånad över, att det verkade som om jag vore motståndare till detta förslag därför att jag hade nämnt, att jag icke skulle kunna ställa ett ändringsyrkande beträffande 1 §. Jag har icke velat låta debatten sluta utan att giva till känna — och jag upprepar därvid vad jag sagt förut — att jag är anhängare av den tankegång och det syfte, som ligger bakom detta förslag. I den mån det är möjligt — och jag tror, att det sannolikt är möjligt — att genomföra en obligatorisk villkorlig frigivning är jag med på detta. Men skall frågan forceras fram i det läge, den nu föreligger, så måste jag ju säga mig, att då måste jag överväga att i första omgången begränsa tidsgränsen i 1 § till ett år först för att se verkningarna av detta, ty jag är verkligen betänksam mot att ställa under eftervård personer, som antingen absolut icke behöva eftervård eller som äro fullkomligt olämpliga för denna eftervård.

Så till sist försvarade herr Hedlund också utskottets motivering för uppskov. Herr Hedlund sade, att det är nödvändigt att få fram riktlinjer för konsulentverksamheten. Det skälet har jag ganska svårt att förstå, eftersom skyddskonsulentverksamheten är beslutad. Bestämmelserna skola träda i kraft den 1 januari 1944, och skyddskonsulentverksamheten skall avse såväl villkorligt dömda som fakultativt villkorligt frigivna. Här blir alltså endast fråga om en utvidgning av konsulenternas klientel. Det är därför jag har så svårt att förstå talet om följdförfattningar och organisationsproblem. Skyddskonsulenterna finnas, de skola taga hand om de fakultativt frigivna och de villkorligt dömda, och då tycker jag det borde ligga nära till hands, att de varma anhängarna av institutet villkorlig frigivning, till vilka även jag vågar räkna mig, ginge med på att frågan finge ligga till sig till i början av 1944 års riksdag. Någon skada kan jag icke se, att detta uppskov skulle kunna medföra.

Härmed förklarades överläggningen avslutad. Herr talmannen gav propositioner på 1:o bifall till utskottets hemställan; 2:o) bifall till den av herrar Linnér och Gezelius avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen; samt 3:o) bifall till den av herr Werner avgivna, likaledes vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Gezelius begärde emellertid votering, i anledning varav och sedan till kontraposition antagits den under 2:o) angivna propositionen efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller första lagutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 49, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den av herrar Linnér och Gezelius avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppres-

Förslag till lag om villkorlig frigivning m. m. (Forts.)

ning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet hava röstat för ja-propositionen. Rösträkning begärdes emellertid av herr Gezelius, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 99 ja och 45 nej, varjämte 17 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit vad utskottet hemställt.

§ 6.

Till bordläggning anmäldes

statsutskottets memorial, nr 236, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslag för budgetåret 1943/44 till skjutfält för Bergslagens artilleriregemente m. m. jämte i ämnet väckta motioner; och

budgetdeputerades memorial angående arvode åt deputerades sekreterare.

§ 7.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från bevillningsutskottet:

nr 455, i anledning av väckta motioner om utredning rörande orsakerna till det försämrade nykterhetstillståndet i riket; och

nr 456, angående beräkning av bevillningarna för budgetåret 1943/44 m. m.;

från första lagutskottet:

nr 352, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om villkorlig frigivning m. m., dels ock i ämnet väckta motioner;

från andra lagutskottet:

nr 436, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 30 december 1939 (nr 934) om tjänsteplikt, m. m.;

nr 437, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om tillståndstvång för byggnadsarbete;

nr 438, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 30 juni 1942 (nr 493) om avverkningsskyldighet;

nr 457, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om anställande av distriktsbarnmorskor m. m.;

nr 458, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om viss begränsning av legitimation som tandläkare, m. m., såvitt den hänvisats till lagutskott;

nr 461, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående dyrtidstillägg åt vissa ersättningstagare enligt lagen om försäkring för olycksfall i arbete, m. m.; och

nr 464, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående begränsning av dyrtidstillägg å lön och pension, m. m.;

från bankoutskottet:

nr 465, angående regleringen för budgetåret 1943/44 av utgifterna under huvudtiteln Riksdagen och dess verk m. m.; samt

från jordbruksutskottet:

nr 386, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående auktoriserad mätning av ved och annat virke, såvitt angår anslagsfrågor.

Vidare anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 359, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag om anslag för budgetåret 1943/44 till avskrivning av oreglerade kapitalmedelsförluster;

nr 360, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lokaler för vissa vägförvaltningar m. m.;

nr 403, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1943/44 till landsfiskalerna m. fl.;

nr 404, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1943/44 till återbäring av erlagda stämpelmedel i vissa fall;

nr 405, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående dispositionen av visst äldre reservationsanslag;

nr 406, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående Göta pansarlivgardes förläggning m. m.;

nr 407, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1942/43 till utländska pressbesök;

nr 408, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående anslag å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1942/43 till tackning av vissa engångsutgifter för försvarsstaben, m. m.;

nr 409, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1943/44 till länsstyrelserna;

nr 410, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1943/44 till tullverket jämte i ämnet väckta motioner;

nr 411, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående uppförande av bostäder för försvarets personal m. m.;

nr 413, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag om anslag för budgetåret 1943/44 till avskrivning av nya kapitalinvesteringar;

nr 414, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande av en överstyrelse för yrkesutbildning jämte i ämnet väckta motioner;

nr 415, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag för budgetåret 1943/44 till dövstumskolorna m. m.;

nr 416, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1943/44 till skolöverstyrelsen jämte en i ämnet väckt motion;

nr 417, i anledning av riksdagens år 1942 församlade revisorers berättelse angående verkställd granskning av statsverkets jämte därtill hörande fonders tillstånd, styrelse och förvaltning för tiden 1 juli 1941—30 juni 1942;

nr 418, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1943/44 till ersättning till Stockholms stad för underhåll av fångar i stadens rannsaktionsfängelse;

nr 419, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1943/44 till socialstyrelsens Ortsombud;

nr 420, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1943/44 till organisationsundersökningar m. m.;

nr 425, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1943/44 till bidrag till dyrtidstillägg å folkpensioner och invalidunderstöd m. m.;

nr 426, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1943/44 till statsverket åliggande, av andra medel ej utgående ersättningar i anledning av olycksfall i arbete m. m.;

nr 427, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om viss begränsning av legitimation som tandläkare, m. m., i vad avser anslag till stipendier för blivande distriktstandläkare m. fl.;

nr 428, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1943/44 till medicinalstyrelsen och statens farmaceutiska laboratorium m. m.;

nr 442, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa byggnadsfrågor m. m. inom ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde;

nr 443, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1943/44 till prISRabattering å vissa livsmedel m. m. jämte en i ämnet väckt motion;

nr 444, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1943/44 till försöksodling av gummiförande växter;

nr 445, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1942/43 m. m., i vad avser folkhus-hållningsdepartementets verksamhetsområde;

nr 447, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående anslag å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1942/43 till kostnader för överflyttning av arbetskraft m. m.;

nr 449, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1943/44 till förbättrande av bostadsförhållandena jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 450, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående krigsmaktens reservpersonal jämte i ämnet väckta motioner.

§ 8.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 10.46 e. m.

In fidem
Sune Norrman.

Tisdagen den 29 juni.

Kl. 12 på dagen.

§ 1.

Justerades protokollen för den 21 innevarande juni.

§ 2.

Svar på fråga. Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Hans excellens herr statsministern **Hansson**, som anförde: Herr talman! Herr Håstad har frågat: Bör den omständigheten, att regeringen icke förelagt riksdagen några förslag angående statsfientliga i försvaret och polisväsendet i anslutning till överbefälhavarens framställning respektive den hasselrotska utredningen, tolkas som om regeringen avvisat tanken på ingripanden inom dessa områden eller icke?

Jag svarar:

Förslag till lag med förbud för befattningshavare vid försvarsväsendet och polisväsendet att tillhöra vissa sammanslutningar kommer f. n. icke att framläggas för riksdagen. Såsom framgår av remissyttrandena över den hasselrotska utredningens förslag råda mycket delade meningar om behovet och effekten av en sådan lagstiftning. Inom regeringen har man funnit övervägande skäl tala för att icke nu genomföra förslaget. Man vill t. v. söka komma till rätta med opålitliga element genom sträng uppsikt vid rekrytering, placering och befordran. Ett förslag till avgångsstat vid polisväsendet är utarbetat och föremål för remissförfarande.

Härefter yttrade:

Herr **Håstad**: Herr talman! När andra kammaren förliden vecka sent en kväll diskuterade frågan om en viss utbyggnad av den beredskapslagstiftning, som upplösningslagen innebär, tillät jag mig i debatten undra, om regeringen ämnade göra något åt överbefälhavarens resp. den hasselrotska utredningens framställningar om statsfientliga element vid försvarsmakten och vid polismakten. Regeringsbanken var dock tom då, och min undran blev därför retorisk. Med hänsyn till det stora — för att icke säga hektiska — intresse, som frågan om statsfientliga element vid försvarsmakten och polismakten väckt inom olika befolkningsgrupper i vårt land, transponerade jag denna undran till en enkel fråga. Denna fråga framställdes vid en mycket sen tidpunkt av riksdagen, och icke minst med hänsyn härtill ber jag att få framföra ett tack till hans excellens statsministern för det svar han nu avgivit.

Jag hade dock kanske väntat ett något positivare innehåll. Med anledning av den starka reaktion i olika befolkningsgrupper, som jag nyss talade om, med anledning exempelvis av försvarsministerns anförande i Lund rörande de statsfientliga vid försvaret och med anledning av att nära ett 20-tal länsstyrelser, om jag rätt uppfattat yttrandena i den ena eller andra formen, tillstyrkt åtgärder i anslutning till den hasselrotska utredningen, kunde man ha väntat mera resoluta åtgärder.

Svar på fråga. (Forts.)

Hans excellens statsministern använde nyss formuleringen »inom regeringen». Det är kanske berättigat att giva uttryck åt en förmodan, att man i denna liksom i så många andra brännande regeringsfrågor har att göra med meningsskiljaktigheter inom ministären.

Jag är den förste att förstå, att man på detta område, när det gäller stats-tjänarnas ställning, är inne på ett mycket komplicerat rättsområde. Själv väckte jag i fjol, när det var fråga om försvarets avgångsstat, en motion om att statstjänarnas rättsställning skulle grundlagsenligt regleras. Denna motion föranledde åtminstone indirekt en riksdagsskrivelse, som regeringen dock, såvitt jag är rätt underrättad, ännu icke gjort något åt. Å andra sidan måste man konstatera, att det är en anomali i en stat — inte minst i en demokratisk stat — om statsfientliga element eller anhängare till utländska filialpartier tolereras på så känsliga områden, som riksförsvaret och ordningsmakten utgöra. Vidare måste man konstatera, att frågan om en förbudslagstiftning för dessa grupper icke i och för sig är avhängig av en allmän förbudslagstiftning beträffande statsfientliga. Ytterligare måste det väl gälla, att en förbudslagstiftning på detta område med hänsyn till det relativt begränsade omfång, som dessa grupper ha, måste kunna göras åtminstone relativt effektiv. Slutligen gäller det väl, att en lagstiftning, som gör medlemskap av visst parti otillåtligt för tjänst innehavare inom försvars- eller polismakten, skulle betraktas som en signal, som dessa övervägande lojala tjänstemannakårer gärna skulle vilja lystra till och som för dem skulle bli en verklig tankeställare eller anledning till självrensningen.

Nu har statsministern, om jag rätt uppfattat svaret, sagt, att man inom regeringen ämnar begränsa sig till en strängare kontroll av befattningshavarna. Man skulle kunna översätta detta med, att man vill införa en fortlöpande diskretionär övervakning av dessa tjänstemannagrupper. Det kommer dock kanske att leda till en irriterande övervakning, eller till ett spionerisystem, som åtminstone icke tidigare hört hemma i vårt land, och det var just detta, som den hasselrotska utredningen på det bestämdaste varnade för. I denna tid, då samlingsregering finnes och uppfattningen om vad som är statsfientligt är ganska enhällig, är det möjligt, att en sådan övervakning icke behöver få några våldliga konsekvenser. Men den nuvarande politiska ekumeniken kan snart ta slut — enligt min mening ju senare dess bättre — och då skulle den skärpta kontrollen kunna bli en inkörspport till ett nytt system och bilda ett farligt prejudikat för framtiden.

Vad slutligen frågan om en avgångsstat inom polisväsendet beträffar, så vill jag här endast fästa uppmärksamheten på att en sådan avgångsstat av den hasselrotska utredningen endast betraktades såsom en sista utväg, såsom den enda resurs som återstod, när en förbudslag inte var tillämplig och när en tjänsteman enligt denna lag inte kunde dömas till avsättning. Jag skall givetvis inte här på detta stadium, innan jag vet hur en sådan avgångsstat kommer att bli konstruerad, avge något omdöme om denna, men det kan tänkas, att en sådan avgångsstat, om den nu skall tillämpas i händelse av avskedande, kommer att bli en ganska lukrativ affär för förutvarande statsfientliga.

Ja, herr talman, med dessa ord har jag endast velat ge uttryck åt den uppfattningen, att vad hans excellens statsministern här har ställt i utsikt enligt min mening är för litet, och att det lilla, som här utlovas, i och för sig kan ge anledning till stora betänkligheter. Jag kan inte tänka mig, att den övervägande delen av svenska folket skulle ha missförstått, om det hade blivit lag i detta land, att personer, som tillhöra utländska filialpartier eller äro att beteckna såsom omstörtningselement, måste avvisas från försvars- och ordningsmakten. När hans excellens statsministern har betonat ordet »nu» eller »för närvarande»

Svar på fråga. (Forts.)

— jag kommer inte riktigt ihåg, vilket det var — så vill jag däri inlägga en förhoppning, att det ändock skall bli möjligt för regeringen att finna någon väg att lagligen reglera saniteten på dessa vitala samhällsområden.

Hans excellens herr statsministern **Hansson**: Herr talman! Med anledning av ett yttrande av herr Håstad vill jag påpeka, att även en sådan begränsad förbudslag möter ungefär samma svårigheter som en allmän förbudslag. Det gäller nämligen i båda fallen att fixera, vilka som äro statsfientliga samman slutningar. Vi veta hur svårt det var, när vi i riksdagen diskuterade frågan om en allmän förbudslag, att komma till en enig uppfattning om hur en sådan sak skulle fixeras.

För övrigt vill jag endast med anledning av ett annat yttrande av herr Håstad bekräfta, att det har funnits delade meningar inom regeringen, huruvida man skulle framlägga ett förslag till lagstiftning eller ej, men det kan kanske intressera kammaren att också veta, att dessa delade meningar icke gingo efter partilinjer.

Herr **Hagberg** i Luleå: Herr talman! Jag har i ett annat sammanhang påtalat en viss grupp statsfientliga inom försvaret, nämligen desertörerna. Nu tycks inte försvarsministern, som ju är litet hårt ansträngd, ha fått tid att besvara min interpellation, men jag vill i anledning av statsministerns svar här uttrycka den förhoppningen, att det skall bli slut med sådana skandaler som att desertera för att taga tjänst i utländsk krigsmakt och utbildas till femtekolonnare, undgå straff, ja, att de till och med befordras när de återvända till den svenska krigsmakten.

Herr **Håstad**: Herr talman! Jag vill bara till hans excellens statsministern säga, att den sovring, som skall göras i en förbudslagstiftning, ju är precis densamma som nu skall göras enligt den diskretionära prövningen.

Överläggningen förklarades härmed avslutad.

§ 3.

Ordet lämnades på begäran till

*Svar på
interpellation.*

Hans excellens herr statsministern **Hansson**, som yttrade: Herr talman! I interpellation till utrikesministern har herr Nilson i Spånstad frågat, huruvida någon medverkan från jordbrukets sida anlitas vid statens informationsstyrelsens behandling av jordbrukets problem. Spörsmålet har närmast väckts i anledning av ett avsnitt i styrelsens film »Staten, skatten och vi», i vars text fanns en uppgift, att skatterna bland annat ginge till subventioner åt lantbrukarna i syfte att hålla spannmålspriserna nere.

Såsom ställföreträdare för utrikesministern under dennes ledighet vill jag med anledning av frågan anföra följande:

Ifrågavarande film avser icke att behandla jordbrukets problem, och texten har av den anledningen icke kommit att underställas jordbruksexpertis. Filmen uppehåller sig nämligen genomgående, som av namnet framgår, vid det svenska skatteväsendets struktur. Den av interpellanten kritiserade passus blev för övrigt redan före interpellationens framställande avlägsnad ur filmen.

Det har i interpellationen gjorts gällande att en negativ inställning skulle förefinnas från informationsstyrelsens sida gentemot jordbruket. Detta antagande är ogrundat. Alltsedan sin tillkomst har informationsstyrelsen medverkat till spridandet jämväl av sådana upplysningar om jordbruket och dess problem,

Svar på interpellation. (Forts.)

som betingas av rådande förhållanden. Styrelsens presstjänst har sålunda fort-
 löpande kunnat förse landets tidningar med text- och bildmaterial i aktuella
 jordbruksfrågor, och dess tidskrift »Från departement och nämnder» har tid
 efter annan innehållit artiklar av olika jordbruksexpenter. Styrelsen har där-
 jämte i samarbete med statens livsmedelskommission handhaft odlingspropa-
 gandan under krigsåren och i samarbete med statens arbetsmarknadskommis-
 sion bedrivit upplysningsverksamhet beträffande jordbrukets behov av arbets-
 kraft. Genom de på informationsstyrelsens initiativ tillkomna kortfilmerna
 »Arbetsblocket Sverige», »Johanssons i Vrena» m. fl. ha jordbrukets insatser
 och betydelse i dagens läge på ett avgjort positivt sätt behandlats. Även på
 andra vägar — genom pressbesök, presskonferenser, radioanföranden m. m.
 — har informationsstyrelsen lämnat vägledande informationer i jordbruksfrå-
 gor. Erforderlig sakkunskap har därvid i första hand tillförsäkrats informa-
 tionsstyrelsen genom livsmedelskommissionen, med vilken styrelsen står i nära,
 kontinuerlig kontakt.

Vidare anförde

Herr Nilson i Spånstad: Herr talman! Jag ber att till hans excellens herr
 statsministern få framföra mitt tack för det svar jag erhållit på den av mig
 framställda interpellationen. Jag vill också uttala min tillfredsställelse med
 den redogörelse hans excellens lämnat rörande vissa områden av informations-
 styrelsens verksamhet. Av denna redogörelse framgår, att man på åtskilliga
 områden sökt kontakt med livsmedelskommissionen och arbetsmarknadskom-
 missionen, och jag vill gärna betyga, att på de områden, där hans excellens
 framhållit att denna kontakt är tillfinnandes, ha felaktigheter eller missgrepp
 av den art som det påtalade icke förekommit, så vitt jag vet.

Vad gäller det i interpellationen påtalade fallet må här framhållas, att
 svaret ger vid handen, att denna film inte underställts jordbruksexpertis. Vi-
 dare framgår av svaret, att det kritiserade påståendet avlägsnades redan innan
 interpellationen framställdes. Till detta vill jag säga, att filmen visades i sitt
 ursprungliga skick för bl. a. riksdagen, som erhållit personliga inbjudnings-
 kort till visningen. Borttagandet av den påtalade felaktigheten har inte, så vitt
 jag har mig bekant, meddelats någon av dem, som inbjudits. Jag skulle också
 tro, att borttagandet möjligen kan ha berott på att någon tillräckligt repre-
 sentativ representant för jordbruksnäringen påtalat felet. Såvitt jag vet skedde
 inte rättelsen på informationsstyrelsens eget initiativ, och därest detta är rätt,
 torde önskemålet om jordbruksexpertis också i fall sådana som detta vara do-
 kumenterat. Jag är inte heller alldeles övertygad om att ett felaktigt påstående
 blir mindre betydelsefullt därför att det ingår i ett mer eller mindre tids-
 krävande sammanhang.

Jag vill också, för att detta exempel inte skall framstå alldeles isolerat,
 belysa ytterligare ett fall, där behandlingen av jordbruket måhända kunde
 varit mera korrekt. Detta fall gäller de radioutsändningar på natten, som ske
 till utlandet, varvid informationsstyrelsen svarar för viss del av programmet.
 I en utsändning till lyssnarna i utlandet i våras kommenterades situationen
 kring uppgörelsen om sockerbetsodlingen i bl. a. följande ordalag:

»Som väl var togo odlarna reson, och vid nytt möte tio dagar efteråt antogo
 de regeringens förslag, varigenom betodlingen även för i år säkerställdes.»

Jag vet ju att nästan varje yttrande, som fälles, kan försvaras från vissa
 utgångspunkter, och så är det kanske även med detta. Det är dock två saker i
 sammanhanget jag skulle vilja framhålla. När man hör dessa yttranden i vår
 radio, som jag vet eljest med nära nog ängslig försiktighet vakar över fram-

Svar på interpellation. (Forts.)

ställningens neutralitet i dagsaktuella ting, är det befogat med följande fråga: Granskas inte informationsstyrelsens genom radion utsända material på samma sätt som annat material, som utsändes per radio?

Det andra spörsmålet i detta sammanhang är följande. Här har informationsstyrelsen klart tagit ställning i en inrepolitisk intressekonflikt. Därvid kan det för det första ifrågasättas, om informationsstyrelsens radioutsändningar till utlandet principiellt skola syssla med inrepolitiska intressekonflikter. Jag är närmast böjd för att anse, att så inte skall ske, främst av det praktiska skälet att svenskarna i utlandet, och ännu mer de utländska lyssnarna, knappast ha det material till förfogande, som behövs för att rätt bedöma sådana ting. I speciellt detta fall gäller dessutom, att utsändningen kan bli föremål för befogade erinringar av rent saklig art.

Granskar man vad som sagts i utsändningen ifråga, får man lätt den uppfattningen, att informationsstyrelsen knappast har den överblick över alla de företeelser i det svenska samhället, som behövs för att sakligt klara av så invecklade problem som att från gång till annan bedöma, vilken part i en inrepolitisk meningsskiljaktighet, som skall presenteras som den oresonlige inför ett utland, där man har ganska bristfälliga kunskaper och kommunikationer, när det gäller Sverige.

Även om jordbruket, som det sagts i många sammanhang, behandlas först efter det sakkunskapen sett på ifrågavarande framställningar, vill jag framställa ännu en erinran. Den propagandaskrift på engelska, som utgivits av utrikesdepartementet, och som skall ge en bild av svenskt samhälls- och näringsliv under krisen, synes sålunda inte gå alldeles fri från erinringar, när det gäller bokens behandling av jordbruksproblemen.

Herr talman! Efter vad jag anfört, anser jag det inte obefogat att framföra ett önskemål till hans excellens herr statsministern. Då informationsstyrelsen torde vara nödvändig så länge kriget varar, skulle man i jordbrukskretsar vara synnerligen tacksam, om styrelsen även när det gäller jordbruket ville lägga ner samma omsorg på att lämna korrekta detaljuppgifter, som uppenbarligen sker vid lämnande av uppgifter, som avse andra av styrelsens arbetsområden.

Även om massor av sakliga framställningar om jordbruket kontrolleras och inte släppas ut förrän de bli riktiga, kan en enstaka felaktig uppgift i radions eller filmens mera framställning sprida missuppfattningar, som betyda mera än all sakligheten.

Härmed förklarades överläggningen avslutad.

§ 4.

Svar på interpellation.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **Wigforss** erhöll på begäran ordet och anförde: Herr talman! I en med andra kammarens tillstånd framställd interpellation har herr Wiberg till mig riktat följande frågor:

1) Är herr statsrådet beredd att snarast möjligt igångsätta en utredning om sådan ändring av gällande beskattningsregler i fråga om brandskadeersättning för maskiner, inventarier och varulager, att reglerna härutinnan bli mindre skadliga för näringsföretagen än nu är fallet?

2) Anser herr statsrådet det vara möjligt, att förslag till sådana ändrade bestämmelser kunna föreläggas riksdagen redan vid innevarande års höstsession?

Vad först angår krigskonjunkturbeskattningen torde, såsom av den i interpellationen lämnade redogörelsen framgår, näringsföretagen vid denna beskattning äga i stort sett tillfredsställande avskrivningsmöjligheter.

Svar på interpellation. (Forts.)

Beträffande avdragsrätten vid den ordinarie beskattningen vill jag, såvitt angår varulager, erinra om att bestämmelserna i sista stycket av 2 § i 1942 års förordning angående investeringsfonder direkt taga sikte på sådana fall, där lagerminskningen förorsakats av eldsvåda eller därmed jämförlig anledning. Den vidgade avdragsrätt, som för dessa fall är stadgad, torde för de här ifrågavarande företagen möjliggöra en i stort sett tillfredsställande lösning av skattefrågan.

I fråga om maskiner och andra inventarier finnes icke någon motsvarighet till den nyss omnämnda bestämmelsen om utvidgad avdragsrätt i sådana fall, då avsättningen till investeringsfond föranledes av inträffad eldsvåda. Beträffande maskiner och andra inventarier gäller alltså — även i de fall att inventarierna förstörts genom eldsvåda — den av interpellanten omnämnda spärregeln, enligt vilken avsättning till investeringsfond icke får överstiga vare sig 20 % av årsvinsten eller 6 % av aktiekapitalet. Jag vill icke bestrida, att gällande beskattningsregler i sist avsedda fall kunna medföra en ganska hård belastning av vederbörande företag. Jag har min uppmärksamhet fäst på förhållandet och kommer att i lämpligt sammanhang upptaga frågan till närmare prövning.

Härpå yttrade

Herr **Wiberg**: Herr talman! Till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet ber jag få framföra mitt tack för svaret på min interpellation. Herr statsrådet har klart sagt ifrån, att nu gällande lagstiftning å det område, varom fråga är, icke är sådan den borde vara. Särskilt i fråga om maskiner och inventarier understryker herr statsrådet, att nuvarande beskattningsregler i här avsedda fall kunna medföra en ganska hård belastning av vederbörande företag. Statsrådet utlovar också att i lämpligt sammanhang upptaga frågan till närmare prövning.

Givetvis är det med stor tacksamhet jag som interpellant noterar denna finansministerns öppna och välvilliga förklaring.

Interpellationssvaret ger — såvitt jag förstår — vid handen, att finansministern anser självfallet, att en skattelagstiftning icke får vara så utformad, att densamma, om ett företags lager och maskiner förstöras genom eldsvåda, hindrar ett återställande. En eldkatastrof innebär i och för sig, även om realvärdena äro till fullo försäkrade, på grund av driftsavbrott m. m. ett allvarligt avbräck för både företaget och dess anställda. Obestriddligen ligger det också ur principiell synpunkt i landets intresse, att vederbörande icke förhindras att vid den tidpunkt detta är möjligt skaffa ersättning för det brunna och ånyo sätta igång verksamheten.

I beskattningsavseende torde man kunna anlägga samma synpunkter på en sådan eldskada som vad fallet är i fråga om ett fartygs förlisning.

När finansministern beträffande avdragsrätten vid den ordinarie beskattningen såvitt angår varulager erinrar om bestämmelserna i sista stycket av 2 § i 1942 års förordning om investeringsfonder, så vill jag endast framhålla, att påpekandet naturligtvis är riktigt. Å andra sidan synes § 2 icke medföra någon fullständig lösning. Finansministern har givetvis ej heller påstått att så skulle vara fallet utan har tvärtom, som jag förmodar, med yttrycket »i stort sett» avsett att markera, att § 2 endast innebar en begränsad lösning av frågan.

Vad angår krigskonjunkturskattelagen är det riktigt, att bestämmelserna om kostnadsutjämningsfond och provisorisk påföring i praktiken medföra ett visst skydd mot en ur landets och den enskildes synpunkt skadlig effekt. Dessa reg-

Svar på interpellation. (Forts.)

ler äro emellertid ej tillkomna med tanke på en sådan extraordinär händelse som brandskada under en tid, då det ingalunda går att anskaffa lager och maskiner i stället för det brunna på samma sätt som under normala förhållanden. De medge ej heller en fullständig lösning, något som finansministern också betonar genom att även i detta fall använda uttrycket »i stort sett».

Det är en gammal regel, att ingen vet när det brinner. Däremot se vi tyvärr hur det med korta mellanrum förekommer mer eller mindre omfattande eldsvådor. Jag vågar också till finansministern rikta en vädjan att om möjligt redan vid höstriksdagen framlägga förslag till lagändring. Jag gör detta så mycket mer som dessa ändringar eller tillägg i lagtekniskt avseende icke behöva bliva omfattande.

Överläggningen förklarades härmed avslutad.

§ 5.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Svar på interpellation.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet **Möller**, som yttrade: Herr talman! Med kammarens tillstånd har herr Lundberg i Uppsala till mig ställt följande frågor:

1. Anser herr statsrådet, att polismyndigheterna icke ha möjlighet att under förhållanden, då man kan utgå från att en sammankomst arrangeras enbart i provokatoriskt syfte, förhindra en dylik sammankomst med utgångspunkt från nu gällande förordningar, eller anser statsrådet, därest så icke skulle vara fallet, gällande författningar böra ändras därhän, att dylika sammankomster kunna förhindras?

2. Anser icke herr statsrådet, att instruktionerna för polismaktens uppträdande antingen böra ändras eller åtminstone förtydligas därhän, att ett uppreparande av det skedda icke behöver befaras?

3. Anser herr statsrådet, att de som genom polisens ingripande vållats kroppsskador och tvungits att söka läkarvård, böra kunna få ersättning för därigenom åsamkad skada och förlust?

4. Anser herr statsrådet poliskårens rekrytering vara den ur skilda synpunkter lämpligaste eller kunna åtgärder förväntas till ernående av ett lämpligare urval vid anställning av polismän?

Innan jag går att besvara interpellantens frågor, vill jag beröra vissa omständigheter i samband med de tilldragelser i Gamla Uppsala, vilka givit anledning till interpellationen. Jag finner detta motiverat därav, att interpellanten lämnat en detaljrik skildring av händelseförloppet, som dock i vissa delar icke överensstämmer med vad en av vederbörande myndigheter verkställd, omfattande utredning ger vid handen. I samband med utredningen ha hörts samtliga närvarande polismän, enskilda personer, som varit närvarande vid mötet och kunnat anträffas, bl. a. sådana, som skadats vid polischocken, samt några av de nationalsocialistiska demonstranterna. Det torde numera vara möjligt att få en någorlunda säker bild av vad som förevarit.

Demonstrationen i Gamla Uppsala ägde rum i samband med en kongress, som en organisation, tillhörande svensk socialistisk samling, hade anordnat i Uppsala den 22—28 april 1943. Under kongressdagarna uppförde sig organisationens medlemmar på ett sätt, som var ägnat att ådraga dem allmänhetens uppmärksamhet samt psykologiskt förbereda de oroligheter, som kulminerade vid mötet vid Uppsala högar. Vid ett tillfälle hade, enligt uppgift lämnad till polisen, mötesdeltagare, då de efterföljdes av några personer, vänt sig mot dessa och slagit några av dem med batonger. Vid tillfället i fråga hade tre

Svar på interpellation. (Forts.)

personer, som icke tillhört de efterföljande, träffats av slag samt anmält detta till polisstationen. I kongressens verksamhet ingingo inte enbart slutna förhandlingar utan även en livlig utdelning av tryckalster ute på staden. Medlemmarna uppträdde därvid gruppvis och på ett utmanande sätt och utdelade bl. a. en antisemitisk tidning. Allmänhetens reaktion mot detta ofog tog sig vid vissa tillfällen oförsvarliga former. För att förebygga våldshandlingar förbjöd polismästaren organisationen att utdela tryckalster på gatorna, och polispersonalen anmodades att omhändertaga nazister, som fortsatte med utdelningen. Av denna anledning omhändertagna nazister anmodades att genast lämna staden. Det befanns, att i en grupp nazister på sex personer, som vid ett tillfälle omhändertogs av polisen, två stycken voro beväpnade med gummibatonger och en med en hemgjord batong, vars ena ände var försedd med tre stycken femtumsspikar. På grund av den irritation, som nazisternas uppträdande förorsakade, ansåg sig polismyndigheterna nödsakade att tidvis hålla gatan vid de lokaler, där kongressen ägde rum, avspärrad för allmänheten. Organisationen hade begärt att få anordna möte på offentlig plats i staden, men tillstånd härtill beviljades icke av polismyndigheterna.

Däremot hade icke myndigheterna möjlighet att med lagliga medel förhindra det offentliga möte, som organisationen avsåg att anordna i Gamla Uppsala. Ehuru anmälningsskyldighet för dylikt möte icke föreligger, då det hålles å område, där bestämmelserna i ordningsstadgan för rikets städer icke äro tillämpliga, anmälde dock organisationen mötet för landsfiskalen i Vaksala distrikt. En nationalsocialistisk demonstration vid ett kulturminnesmärke, som har den ställning i vår nationella tradition som högarna vid Gamla Uppsala, förnimmes av de flesta medborgare som en utmaning emot de nationella känslorna. Polismyndigheterna befarade därför, att mötet kunde giva anledning till icke önskvärda reaktioner från åhörarnas sida. Såväl landsfiskalen i Vaksala distrikt som polismästaren i Uppsala sökte övertala organisationen att icke hålla mötet. Att mötet hade provokatorisk karaktär torde ha stått klart för den anordnande organisationen. Landsfiskalen i Vaksala hänvisade mötesanordnarna att begära tillstånd av markägarna. I anledning härav vände sig organisationen till riksantikvarieämbetet, som emellertid med känsla för vad platsens helgd kräver icke lämnade organisationen tillstånd till att anordna mötet på högarna. Denna ståndpunkt meddelades såväl till organisationen som till landsfiskalen. Det klargjordes därvid från riksantikvarieämbetet för landsfiskalen, att allmänheten däremot ägde fritt tillträde till högarna. Kyrkoherden i församlingen lämnade dock organisationen tillstånd att hålla sitt möte på ett strax intill högarna liggande område, tillhörigt pastoratet. Dock torde härvid vilseledande uppgifter ha lämnats kyrkoherden, och denne hade icke klart för sig, vilken karaktär organisationen ägde.

Av det sagda torde ha framgått att myndigheterna bedömt den nationalsocialistiska organisationens framträdande som provokatoriskt och ägnat att irritera allmänheten och i anledning därav dels sökt, då möjlighet härför förelåg, att förhindra nationalsocialisternas framträdande, dels försökt förmå dem att avstå från det utmanande demonstrationsmötet vid Uppsala högar. Då det senare ej lyckades, vidtoges åtgärder för att genom en skärpt polisbevakning hindra våldshandlingar.

Då landsfiskalsdistriktets polispersonal icke ansågs vara tillräcklig för uppgiften, hade landsfiskalen rekviderat förstärkning från statspolisen. Denna hade möjlighet att lämna 1 överkonstapel och 7 poliskonstaplar. I distriktet fanns endast att tillgå, förutom landsfiskalen själv, en polisman. Ytterligare förstärkning erhöles genom att polismästaren i Uppsala ställde till förfogande två överkonstaplar och 9 poliskonstaplar. Polismästaren var dessutom själv

Svar på interpellation. (Forts.)

närvarande liksom landsfogden i Uppsala län. Det är knappast troligt, att det förhållandet, att polisstyrkan var heterogent sammansatt, påverkat händelseförloppet. Dock synes man icke ifråga om befälsföringen strikt ha följt förordningarnas föreskrifter. Enligt kungl. kungörelsen den 16 september 1932 angående stats- och reservpolisen står ordningsstatspolis, som tjänstgör utom förläggningsstaden, under chefskap av polischefen i den ort, där tjänstgöringen äger rum. I detta fall var tillförordnade landsfiskalen polischef och var tillstädes. I samma lagrum stadgas tillika, att, om styrkan tjänstgör å landsbygden, må landsfogden själv utöva chefskap över densamma. Något formligt fastställande av, hur befälsföringen skulle ske, synes emellertid icke ha skett av det tillstädesvarande polisbefälet.

Vid uppmarschen från stadsgränsen, där demonstrationståget begynte, till den plats där mötet skulle äga rum följde icke nazisterna den väg, som anvisats dem av polismyndigheterna. I stället för att ta kortaste väg dit, defilerade taget runt en av högrarna, på vilken de flesta åskådarna tagit plats. Enligt vad vittnen betygat började härvid stenkastningen mot nazisterna.

Vad beträffar de omständigheter, som inträffade omedelbart innan polischocken företogs, vill jag omnämna följande: medan en jordfästning ägde rum på den intilliggande kyrkogården, förhöllo sig såväl nazisterna som åskådarna lugna. Under dessa förhållanden ansåg sig landsfogden, som var närvarande på mötesplatsen, kunna lämna denna för att underrätta sig om parkeringsförhållandena för statspolisens bilar. Medan han var frånvarande, avslutades jordfästningen, därefter uppstämde nazisterna en sång och därvid sökte åskådarna överrösta nazisterna genom oväsen. Det har bestyrkts genom ett stort antal vittnesmål, att härvid stenkastning ägt rum från åskådarna mot nazisterna. Härvid träffades en av de tjänstgörande poliskonstaplarna samt — enligt vad bestyrkts av vittnen — en av nazisterna. Ytterligare två nazister ha för polisen uppgivit, att de träffats av stenar. Det var vid detta tillfälle, som tanken uppkom att genom polischock utrymma den ena av kullarna. Initiativet härtill togs av den närvarande överkonstapeln vid statspolisen. Han rådgjorde härvid med polismästaren i Uppsala. Då statspolisen, som tidigare nämnts, vid tjänstgöring i ett distrikt utanför förläggningsstaden står under befäl av vederbörande distriktpolischef, i detta fall tillförordnade landsfiskalen, borde han ha inhämtat order av denne, då han tydligen icke ansåg sig kunna invänta landsfogdens återkomst. Ordern om polischocken gavs av överkonstapeln. Han har härvid begått ett formellt fel. Det har framhållits av såväl närvarande polismän som av vittnen bland åskådarna, att oväsendet vid denna tid var så starkt, att en uppmaning från polisens sida till allmänheten att dra sig undan icke skulle kunna ha blivit hörd. Det ligger i sakens natur, att det icke efteråt kan bevisas, huruvida det var nödvändigt eller icke att i detta läge utföra chock mot åskådarna. Beträffande sättet för röjningsaktionens genomförande synes det, enligt länsstyrelsens uppfattning, sannolikt, att några av polismännen använt större våld än nöden krävt.

Beträffande den i interpellantens första fråga berörda möjligheten att förhindra en sammankomst av denna art, vill jag framhålla följande. Enligt § 13 ordningsstadgan för rikets städer gäller, att på de platser, där denna är tillämplig, den som vill hålla eller föranstalta om hållande av ett allmänt föredrag, allmänt sammanträde eller annan tillställning, till vilken allmänheten har tillträde, därom skall i förväg göra anmälan till polismyndigheten. För ickekulturella nöjeställningar och för tillställningar, som skola äga rum på gata, torg eller annan plats eller på annat under bar himmel beläget ställe, till vilket allmänheten eljest har obehindrat tillträde, föreskrives dessutom, att tillstånd av polismyndighet skall inhämtas för tillställningarna i fråga.

Svar på interpellation. (Forts.)

Polismyndighetens rätt att förbjuda en sammankomst av den senare kategorien får dock icke, enligt vad som måste anses utgöra fastslagen praxis, användas så, att församlingsfriheten inskränkes. Tillstånd bör icke vägras i annat fall än då sammankomstens hållande skulle föranleda oordning eller rubbning i trafiken på allmän plats. Enligt en kungörelse av den 10 juni 1932 har vad i § 13 ordningsstadgan är stadgat ifråga om icke-kulturella nöjeställningar utsträcks att gälla även för landsbygden. Enligt § 30 ordningsstadgan kunna bestämmelserna i § 13 även i övrigt bliva tillämpliga på landsbygden. Detta gäller beträffande köping, hamn, fiskelage eller annat samhälle med större sammanträngd befolkning samt område invid eller i närheten av stad. Förordnande härom meddelas av länsstyrelsen och skall underställas Kungl. Maj:ts prövning. Vidare kan landskommun jämlikt föreskrifterna i 3, 6 och 80 §§ lagen den 6 juni 1930 om kommunalstyrelse på landet införa föreskrifter i kommunalstadga till främjande av ordning och säkerhet inom kommunen. Dessa kommunalstadgor skola godkännas av länsstyrelsen. Genom sådan ordningsstadga kunna dock ej föreskrivas längre gående inskränkningar än vad i detta avseende är stadgat för rikets städer. Det framgår sålunda, att landskommun har möjlighet att föreskriva, att anmälan respektive tillstånd skall krävas för anordnandet av sådana sammankomster, för vilka motsvarande föreskrifter gälla i stad.

Beträffande sammankomster å ort, där § 13 ordningsstadgan eller motsvarande föreskrifter ej gälla, behöves sålunda, som tidigare nämnts, varken anmälan eller tillstånd och detta icke ens, om sammankomsten skall äga rum å allmän väg. Polismyndigheten har sålunda icke möjlighet att under förhållanden, då man kan utgå från att en sammankomst arrangerats enbart i provokatoriskt syfte, förhindra en dylik sammankomst med utgångspunkt från nu gällande förordningar. Att ändra gällande lagstiftning så, att polismyndigheten erhöle tillstånd att förbjuda sådana tillställningar, anordnade i provokatoriskt syfte, synes mig icke vara tillrådligt med hänsyn till svårigheten att objektivt avgöra syftet. Följden kunde bli godtycke och ett alltför kraftigt ingrepp i församlingsfriheten. Frågan om lämpligheten av att även på landsbygden införa anmälningsskyldighet för offentliga möten kommer att bli föremål för överväganden av de sakkunniga, som tillkallats för översyn av ordningsstadgan för rikets städer.

Interpellanten har vidare satt i fråga, huruvida icke »instruktionerna för polismaktens uppträdande antingen böra ändras eller åtminstone förtydligas därhän, att ett upprepande av det skedda icke behöver befaras».

De för varje polisdistrikt särskilt fastställda instruktionerna hava i huvudsak upprättats i enlighet med de riktlinjer, som fastställts i normalinstruktionen för polispersonal. De häri lämnade föreskrifterna äro emellertid enligt sakens natur allmänt avfattade och ge självfallet föga vägledning beträffande arten eller graden av det våld, som får användas i varje särskilt fall.

I utredningen angående frågan om polismans rätt att bruka våld m. m. ha hithörande frågor ingående behandlats. Framhållas bör dock, att de sakkunniga ansett, att, huru noggranna bestämmelserna än bliva, man alltid måste åt polismannen lämna en viss frihet att i för lagstiftaren oförutsedda situationer bedöma vilket våld som läget kräver. Dessa oförutsedda situationer, som vid ett fåtal tillfällen inträffat, hava blivit föremål för mycket olika bedömning.

Interpellantens tredje fråga avser, huruvida person, som genom polisens ingripande skadats eller sökt läkarvård, bör kunna få ersättning för skada eller förlust. Någon ändring av gällande regler i detta hänseende kan icke anses erforderlig. Frågan bör lösas enligt allmänna skadestandsregler. Kan det så-

Svar på interpellation. (Forts.)

lunda bevisligen fastslås, att polisman ingripit utan orsak och har därvid skada uppkommit, bör ersättning utgå i vanlig ordning. I föreliggande fall ha till två personer ersättning för läkarvård utbetalats genom landsfogden. I övrigt ha inga anspråk på ersättning framställts.

Interpellanten ifrågasätter i sin fjärde fråga, huruvida poliskårens rekrytering är den ur skilda synpunkter lämpligaste. En förutsättning för att icke onödiga friktioner skola uppstå mellan allmänheten och polismakten är, att icke en ömsesidig misstro föreligger, att polismännen starkt känna samhörigheten med medborgarna och att dessa ha förtroende för polismännen. Då polismännens löneförhållanden på det hela taget numera äro relativt tillfredsställande, borde det vid nyantagning vara möjligt erhålla ett gott urval av för polistjänst lämpliga personer. Det skulle enligt min mening vara mycket lämpligt, om unga män, som ha anknytning till de stora folkliga rörelserna, i ökad utsträckning sökte anställning vid polisen. Att en och annan för yrket mindre lämpad person antages till polisman lär lika litet i denna kår som i andra av många tusen personer bestående kårer kunna undvikas. Jag anser det önskvärt, att polisens rekryterings- och utbildningsproblem ägnas en skärpt uppmärksamhet, och har infordrat material för bedömning av rekryteringen. Innan dessa problem närmare studerats, anser jag mig icke kunna lämna ett mera preciserat svar på denna interpellantens fråga.

Vidare anförde:

Herr **Lundberg** i Uppsala: Herr talman! Jag ber att till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet få framföra ett tack för det utförliga svaret på min interpellation.

Till den sammanfattande redogörelse, som herr statsrådet lämnat över rapporter, som infordrats över vad som inträffade omedelbart innan polischocken företogs, ber jag att helt kort få göra en kommentar. — Redogörelsen bestyrker, att polisen vid händelserna i Gamla Uppsala uppträtt på ett mindre lämpligt sätt, och att speciellt befälsföringen varit undermåligt ordnad. Landsfogdens uppgifter att en omfattande stenkastning förekommit strax före skingringsförfarandet bestrides bestämt av trovärdiga personer, som uppehöll sig på den plats, varifrån det s. k. stenregnet skulle komma. Även en polisman säger, att han från sin plats icke kunde iakttaga någon stenkastning. Enligt landsfogdens egen uppgift infann han sig tre minuter före skingringsförfarandet, men han fick då ingen rapport om stenkastningen. Han tillägger, att där-est så varit fallet, skulle han under den minut, som folkmassan därefter förhöll sig lugn, uppmanat densamma att fortfarande behålla sitt lugn samt meddelat att, därest stenkastning upprepades, det kunde bli nödvändigt att med våld skingra folkmassan. Om nu oron bland folkmassan var sådan, att det ansågs att polisen måste tillgripa våld, är det även anmärkningsvärt, att landsfogden omedelbart före ingripandet ansåg, att hans närvaro icke var behövlig, utan avlägsnade sig för en inspektion av bilparkeringen. — Den Stockholmsnazist, som anförts som svärast träffad och som bevis för att stenkastning i större omfattning förekommit, torde endera ha simulerat eller också svimmat av rädsla. Den sjukvårdskunnige poliskonstapel, som omedelbart företog en undersökning av honom, förklarar nämligen, att han icke kunde upptäcka något sår eller svullnad efter stenen.

Statsrådets omnämmande av polismyndigheternas beslut att förbjuda nazisternas offentliga möte i Uppsala stad fattar jag som ett understrykande av att polismyndighet i stad äger denna befogenhet. Då oklarhet i denna fråga på en del håll synes råda, är detta klarläggande värdefullt.

Svar på interpellation. (Forts.)

I likhet med statsrådet anser även jag, att mötes- och församlingsfriheten bör värnas, och att det icke bör läggas i enskilda polismäns händer att besluta i hithörande frågor. Jag anser även, att införande av anmälningsskyldighet för möten på landsbygden icke är tillrådligt. En sådan skyldighet kan icke, efter vad jag kan förstå, hindra uppträden liknande dem i Gamla Uppsala. Nazisternas uppträden kunna knappast falla inom ramen för mötes- och församlingsfriheten. Det är ligist- och provokationsmentaliteten som är avgörande faktor för dem, och jag kan tyvärr endast beklaga, att dessa tendenser icke kunna stävjas med gällande lag. Battong- och knivutrustade individer bruka dock i andra fall kunna efterhållas.

Att det är svårt att göra instruktionerna för polismakten fullt tydliga och absoluta förstår jag mer än väl. Oförutsedda situationer kunna alltid uppstå, vilka kräva självständiga bedömanden. Befintliga instruktioner borde dock, om de följts, varit tillräckliga för att förhindra det som skedde i Gamla Uppsala. Ordnad befälsföring och polismän, som även under upprörda förhållanden äro medvetna om sitt ansvar, skulle varit tillräckligt för att hindra det som skedde. I detta sammanhang vill jag föra på tal frågan om det är möjligt att utrusta polisen med transportabel högtalaranläggning, som vid behov kunde användas.

De allvarliga erinringar som i detta och i en del andra fall kunnat riktas mot delar av vår poliskår visa, att allt icke är som det borde vara. Detta aktualiserar på ett särskilt sätt frågan om rekryteringen och utbildningen av poliskåren verkligen är den mest lämpliga. Då jag i min interpellation satte i fråga lämpligheten av att till huvudsaklig del rekrytera polisen från f. d. militära befattningshavare, är detta ingen ny uppfattning. I en utredning från 1931 heter det, att militären »är utbildad och utrustad för att i krig möta en fiende; en helt annan sak är att på lämpligaste sätt möta, leda och lugna en folkmassa, som av någon anledning går aggressivt till väga mot ordningsmakten.» En sådan fostran i det militära försvinner icke genom övergången till ett annat verksamhetsfält. Den hasselrotska utredningen säger även, att den psykologiska bakgrunden till vissa nazistsympatier inom poliskåren är att söka i att det övervägande antalet polismän — särskilt i de större städerna — varit fast anställda vid krigsmakten.

Jag delar helt statsrådets uppfattning, då han säger: »En förutsättning för att icke onödiga friktioner skola uppstå mellan allmänheten och polisen är, att icke en ömsesidig misstro föreligger, att polismännen starkt känna samhörigheten med medborgarna, och att dessa ha förtroende för polismännen.»

Polisen intager en central ställning, och den är till för att hävda samhällets auktoritet och lagstadgade ordning. Denna uppgift är emellertid svår. En god polismakt behöver och bör stödjas av samtliga ansvarskännande medborgare. Om polismakten gör fel och misstag, är det samhällets rätt och absoluta skyldighet att påtala och söka tillrättalägga desamma. Sker icke detta insmyger sig lätt den tanken, att polisens auktoritet är oantastlig och skulle betyda mera än rättsskyddet. Stora krav måste ställas på polisen, ty dess maktbefogenheter göra, att om denna makt missbrukas, återfaller detta på samhällets auktoritet. Polisen är även uppmärksam, och detta medför att feLEN komma i blyttbelysning, under det att förtjänsterna oftast icke bli omtalade. Detta är emellertid fallet även inom andra verksamhetsfält av mindre betydelse. Det är därför av allra största vikt, att polisens rekrytering och utbildning omhändervades med ansvar, att en god uppblandning av militär och civila sker, samt att en noggrann lämplighetsprövning verkställas vid tillsättande av polisens man-skap.

Det vill synas, som om det på något sätt skulle brista hos de myndigheter.

Svar på interpellation. (Forts.)

som för närvarande ha hand om tillsättandet av polispersonalen. De synas taga hänsyn endast till de fysiska förutsättningarna. Detta måste vara ett avgörande fel. Polisen måste även ha en solid samhälls- och människokännedom, och den måste bestå av psykologer, om den skall kunna fylla sitt värv. Jag hoppas, att denna fråga skall bli föremål för uppmärksamhet, likaväl som frågan om vem som i framtiden skall ha hand om rekryteringen borde ägnas en översikt.

Jag noterar med största tillfredsställelse det positiva intresse, som kommer till synes i statsrådets uttalande om att polisens rekryterings- och utbildningsproblem komma att ägnas en skarpt uppmärksamhet.

Det måste vara ett gott och förtroendefullt samarbete mellan polismakten och allmänheten. Vi voro på god väg att få ett sådant förhållande, men händelser som dem i Gamla Uppsala och annorstädes ha raserat en del därav. Med god vilja från båda sidorna och med öppen blick och vilja att komma till rätta med fel och brister bör det vara möjligt att i framtiden få till stånd ett ömsesidigt och förtroendefullt samarbete mellan ordningsmakten och allmänheten. Det är detta som är huvudsyftet med min interpellation.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet **Möller**: Herr talman! Jag skall tillåta mig att knyta ett par reflexioner till interpellantens anförande. Jag sade i svaret, att man efteråt knappast kan åstadkomma någon säker bevisning om hur allting tillgått. Jag finner ett belägg för hur svårt detta faktiskt är i herr Lundbergs eget anförande, då han, såvitt jag förstod, med hänvisning till sina uppgiftslämnares meddelanden blankt bestred, att någon stenkastning ägt rum. För min del kan jag inte säga någonting bestämt, men det förefaller mig, som om det skulle vara alldeles orimligt, att polisen skulle företaga en chock endast därför att det varit oväsen och utan att folkmassan i övrigt skulle visat någon aggressivitet. Jag får uppriktigt erkänna att jag inte tror, att polisen skulle handla på det sättet. Jag vill fästa uppmärksamheten på att även om vederbörande överkonstapel begick formella fel, rådgjorde han dock med polismästaren i Uppsala, som ju på ett mycket förtjänstfullt sätt handhade ordningsmakten i själva Uppsala under de dagar, då den nazistiska kongressen och uppträderna pågingo där. Det förefaller vara högst besynnerligt, att ~~den~~ polismästare skulle ha tillstyrkt en chock, därest inte folkmassan skulle ha visat några aggressiva tendenser. Man får ju i varje fall det intrycket, att polismästaren för sin del tillstyrkte en chock, när överkonstapeln rådgjorde med honom.

Jag har ingen anledning i och för sig att ingå i något försvar av allt vad den svenska polismakten företager sig. Jag är fullt medveten om att det finns befogade anledningar till anmärkning. Vissa utredningar, som verkställtts, vittna också om att jag har rätt i denna uppfattning. Jag vill emellertid begagna tillfället att säga, att det även måste ställas vissa fordringar på allmänheten. Jag syftar därvid inte endast på händelserna vid Uppsala högar. Enligt olika notiser i tidningarna — låt vara att de kunna vara färgade, men helt osanna äro de säkerligen inte — har det förekommit fall, där svenska medborgare uppfört sig på ett fullkomligt skandalöst sätt. Då en polisman måste taga hand om ordningsstörande personer, utsätter han sig för risken att få en hel folkhop emot sig. Uppfostran måste således bli ömsesidig. Både vissa polismän och stora delar av det svenska folket måste ändra sitt sätt, så att de lära sig, hur de skola uppföra sig vid olika tillfällen.

Det har riktats många offentliga anmaningar till allmänheten, som ju med få undantag är antinazistisk, att isolera de nazistiska mötena överhuvud och inte gå dit. Jag förstår visserligen mycket väl, att nyfikenheten kan spela en

Svar på interpellation. (Forts.)

roll, då det gäller just dessa möten. Det är emellertid alldeles uppenbart, att om allmänheten inte infann sig till de offentliga nazistiska mötena, skulle nazisterna själva — det är min övertygelse — ganska snabbt tröttna på att hålla åtminstone dessa offentliga utomhusmöten. Även om jag således erkänner att nyfikenheten kan spela en viss roll, är det för mig mycket svårt att tro, att inte de relativt stora massor, som ofta möta upp vid de nazistiska mötena, komma dit i hopp om att det skall bli bråk. Jag känner tillräckligt väl till folks sätt att taga på dessa ting för att våga uttala den mycket bestämda misstanken, att det inte endast är nyfikenhet att höra vad som kommer att sägas, som är drivfjädern till besöken på dessa möten. En säkerligen ganska avgörande faktor härvidlag är den gamla svenska seden att man tycker, att det är roligt att det blir ett mer eller mindre elakartat uppträde vid dylika tillfällen. Om man skulle kunna få inpräntat i folks medvetande, att nazisterna böra få hålla sig för sig själva, även om de anordna aldrig så många offentliga möten, skulle vi slippa alla dessa uppträden. Vi skulle då även slippa interpellationer och interpellationssvar av detta slag. Det skulle under sådana förhållanden icke bli roligt ens för nazisterna själva att i fortsättningen hålla på med sina lekar i detta samhälle.

Herr **Lundberg** i Uppsala: Herr talman! Jag vill till förtydligande förklara, att jag aldrig bestritt, att stenkastning förekom vid detta tillfälle. Vad jag bestritt är, att det skulle ha förekommit en omfattande stenkastning just omedelbart innan chocken företogs. Jag har således aldrig förnekat, att stenkastning förekom vid uppmarschen. Likaså har jag i min interpellation erkänt, att stenkastning förekom exempelvis efter det chocken verkställdes.

Jag är fullt ense med statsrådet, då han säger, att polisen i själva Uppsala uppträtt på ett värdigt och gott sätt, och detta vill jag kraftigt understryka. Polisens uppträdande vid Gamla Uppsala var däremot ett helt annat. Det är även för mig fullständigt oförklarligt, att goda polismän så totalt kunde tappa besinningen, som de gjorde under oroligheterna vid Uppsala högar.

I anslutning till statsrådets tal om uppfostran av och ställande av fordringar på både allmänheten och polismakten vill jag stryka under vad jag i min interpellation nämnde om att även allmänheten bör fostras och att det således bör ske en ömsesidig fostran i detta fall. Jag är villig att erkänna, att nyfikenheten spelar en stor roll vid oroligheter av detta slag. Det är ganska lätt att säga, att man inte skall besöka nazisternas möten. Oavsett de önskemål man har i detta fall har det emellertid visat sig, att man icke kan bortse från att nazisterna på ett eller annat sätt försöka att dra uppmärksamheten till sig och skaffa en del nyfiket folk till sina möten. Beträffande detta möte vid Gamla Uppsala vill jag framhålla, att det ligger något säreget till i detta fall. Gamla Uppsala är en samlingsplats, som har helgd inte minst för ortsbefolkningen. Man måste förstå, att när sådana uppträden befaras skola ske där, reagerar allmänheten på ett särskilt sätt. Det är kanske inte försvarligt, men man kan förstå, att sinnena komma i uppror under sådana omständigheter. Jag hoppas och tror, att både allmänheten och polisen skola ha vissa lärdomar att hämta av det som skedde vid Gamla Uppsala och att det inträffade icke skall upprepas.

Härmed förklarades överläggningen avslutad.

§ 6.

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet **Sköld**, erhöll på begäran *Svar på ordet och anförde: Med andra kammarens tillstånd har herr Hansson i Ske-* *interpellation.* dig till mig framställt följande frågor:

Svar på interpellation. (Forts.)

1) Har statsrådet för avsikt att vidtaga sådana åtgärder att kommuner, som genom anläggning av flygfält förlorat ett visst skatteunderlag med åtföljande mindre inkomster, kunna erhålla ekonomisk gottgörelse?

2) Är statsrådet beredd att likaså vidtaga åtgärder för att bereda de elektriska distributionsföreningarna ersättning för de dem åsamkade förlusterna?

Till svar vill jag anföra följande.

Jag har föranställt om en undersökning rörande den minskning av skatteunderlaget, som föranletts av förvärv för flygvapnets räkning av mark för anläggande av flygfält. Undersökningen omfattar samtliga av flygförvaltningen genom köp förvärvade krigsflygfält och övningsfält. Av undersökningen framgår, att minskningen i procent av totala skatteunderlaget utgör

i 24 % av fallen	0 %
i 58 % » »	upp till 1 %
i 16 % » »	mellan 1 % och 2 % samt
i 2 % » »	» 2 ¹ / ₂ % och 3 %.

I ett av fallen — ett av de i interpellationen åsyftade — har uppgift icke kunnat lämnas, enär taxeringsvärden ännu icke åsatts de av flygförvaltningen förvärvade fastigheterna. Även i detta fall beräknas emellertid skatteminskningen bliva ringa.

De obetydliga reduktioner i skatteunderlaget, som sålunda i 76 % av fallen uppstått, synas icke kunna åberopas till stöd för krav på ekonomisk gottgörelse från statsverkets sida. Den första av de till mig framställda frågorna besvarar jag därför nekande.

Beträffande de förluster, som de elektriska distributionsföreningarna på landsbygden fått vidkännas genom tillkomsten av dessa flygfält, har en motsvarande undersökning icke varit möjlig att nu genomföra. Förlusternas relativa storleksordning torde dock i viss mån belysas av de nyss anförda uppgifterna rörande minskningen av det totala skatteunderlaget. Det bör även påpekas, att flygvapnet torde komma att från distributionsföreningarna täcka sitt behov av elektrisk energi för de byggnader, som finnas uppförda eller komma att uppföras på de flygfält, som av interpellanten närmast avses, nämligen krigsflygfälten. Sannolikheten talar sålunda för att den minskning i inkomsterna för distributionsföreningarna, som i en del fall kan ha inträtt, är förhållandevis obetydlig och icke större än de inkomstminskningar dessa föreningar måste vara beredda att möta av andra orsaker. Från denna förutsättning måste jag nekande besvara även den andra av interpellantens frågor.

Härpå yttrade

Herr **Hansson** i Skediga: Herr talman! Jag skall be att få framföra mitt tack till herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet för det besvär han haft med svaret.

Av de undersökningar, som herr statsrådet låtit utföra angående skatteunderlaget, framgår, att det rör sig om mellan 1 och 3 % av hela den kommunala beskattningen, och 3 % blir ju en väsentlig siffra, om man ser på utdebiteringen i kommunerna. För det flygfält, som ligger inom min hemkommun, är det omkring 140 skattekronor som gå bort. Med en medelskatt av 8 kronor per skattekrona gör det en minskning av i runt tal 1,100 kronor. Förhållandet är i stort sett lika för alla flygfält, som inte få fast förläggning. Den i herr statsrådets undersökning angivna skatteminskningen av mellan 1 och 3 % är nog riktig, ty de taxeringsvärden, som här försvinna, äro pålagda en garantiskatt av 5 %, och det är, kan man säga grunden för den kommunala beskattningen. Efter denna åderlätning av skatteunderlaget måste den totala skatten höjas per skattekrona. Utgifterna bli desamma, och skatterna måste således

Svar på interpellation. (Forts.)

höjas, såvida inte statsrådet har möjlighet att taxera flygfälten och pålägga dem en garantiskatt av 5 %, men det är ju otänkbart med nuvarande bestämmelser. Skattetrycket blir högre för varje år och beror på den ständiga avflyttningen från landsbygden. Att besvara min fråga med nej är ju ett ganska lättvindigt sätt att avvisa de berättigade anspråk, som man i detta avseende kan ställa på statsmakterna.

Vad sedan beträffar min andra fråga, den angående de elektriska distributionsföreningarna, så anför statsrådet, att den elektriska kraften kommer att utnyttjas på flygfälten, och detta kan delvis vara sant. Det sker i regel när de ligger långt från statens tertiärstationer. Men vid Ärnafältet har staten avkopplat distributionsföreningen och tar sin kraft direkt från Husbyborg, den tertiärstation, som ligger i närheten av fältet. I föreningens stadgar står det i § 3, mom. 4, att »medlem skall, utöver i mom. 1 angivna avgifter, erlægga en årlig medlemsavgift av högst 3 kronor per andel, jfr Föreningslagens § 7 mom. 5». Föreningarna äro, kan man säga, genom kraftverket uppdelade i vissa områden, och inom dessa områden skola föreningarna arbeta, och för att täcka de väldiga kostnaderna för att hålla nätet i stånd ha vi rätt att utdebitera en fast avgift upp till 3 kronor per andel. Genom flygfältets anläggning försvinna minst 200 andelar med därå löpande fasta utdebitering. Samtidigt försvinner också den lilla inkomst, som vi ha kunnat få genom förbrukning av elektrisk energi.

När man ser på en distributionsförenings arbetsförhållanden så är det ju så, att i trakter med mera tät bebyggelse äro underhållskostnaderna mindre. Flygfälten äro förlagda i trakter, där det finns ett mycket stort antal andelar, varigenom kostnaderna för nätets underhåll i glest bebyggda trakter medför högre utdebitering per andel räknat. Den fasta avgiften avser att täcka underhållet men också att betala räntor och omkostnader, som föreningarna ha, och den högre utdebiteringen träffar de övriga föreningsmedlemmarna. Att avvisa även detta krav är åtminstone enligt mitt sätt att se på ekonomiska frågor icke riktigt, ty det är genom statens inverkan som en försämring i det ekonomiska läget uppstått. Det är beklagligt, om såväl kommunerna som de elektriska distributionsföreningarna skola behöva göra sina krav gällande gentemot staten på ett annat sätt. Jag trodde vid framställandet av min interpellation, att herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet skulle ställa i utsikt en möjlighet till gottgörelse för de kommuner, som inte få fast förläggning på flygplatserna, och att, då förlust samtidigt drabbar de elektriska distributionsföreningarna, dessa kunde räkna med någon gottgörelse härför. Det går ju lätt att lasta över skatterna på andra i sådana här fall. Det drabbar ju de enskilda ute i kommunerna, vilka redan förut ha tillräckligt höga skatter att dragas med. Det finns kommuner, som ha en utdebitering på upp till 14 kronor per skattekrona. De få visserligen skatteutjämningsbidrag, men det blir rätt så drygt för dem i alla fall. Man har rätt att fordra — och jag hoppas, att herr statsrådet kommer till samma uppfattning, när han närmare får tänka på denna sak — att kommunerna skola ha möjlighet till gottgörelse för de förluster, som de på detta sätt åsamkas.

Överläggningen förklarades härmed avslutad.

§ 7.

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **Andersson**, som yttrade: Herr talman! Med kammarens tillstånd har herr Skoglund i Umeå till mig riktat följande frågor.

*Svar på
interpellation.*

Svar på interpellation. (Forts.)

1. Anser statsrådet, att frågan om genomgående zonberäkning vid resor, där såväl järnväg som postdiligens benytts, bör göras till föremål för särskild prövning?

2. Är statsrådet i så fall villig föranstalta om en dylik utredning?

Interpellationen är närmast föranledd av att generalpoststyrelsen och järnvägsstyrelsen nyligen till Kungl. Maj:t ingivit utredning angående enhetliggörande av den statliga automobillinjetrafiken och därvid på anförda skäl hemställt, att frågan om ett sådant enhetliggörande för närvarande icke måtte föranleda någon åtgärd. Interpellanten har ansett, att ifrågavarande utredning även bort ägna uppmärksamhet åt frågan om genomgående zonberäkning vid resor, som beröra såväl järnväg som postdiligenslinjerna. Då så icke skett, anser interpellanten sistnämnda fråga böra göras till föremål för prövning oberoende av problemet om den statliga billinjetrafikens enhetliggörande.

Med anledning av vad sålunda anförts vill jag till en början erinra om att syftet med den utredning, som uppdrogs åt styrelserna, närmast var att få utränt, huruvida det kunde anses ändamålsenligt, att den statliga billinjetrafiken ombesörjdes av skilda förvaltningsmyndigheter, samt huruvida icke fördelar skulle vara att vinna genom linjetrafikens sammanförande under en myndighet. Det förutsattes däremot icke, att en sammanslagning av postverkets och statens järnvägars billinjetrafik skulle föranleda någon ändring i förut tillämpade taxor. De förväntningar i detta hänseende, som interpellanten synes ha ställt på utredningen, kunna icke grundas på de för utredningen meddelade direktiven.

För att genomgående zonberäkning skall kunna tillämpas vid kombinerade resor med två samfärdsmedel erfordras bl. a., att dessa tillämpa samma taxa. Nu förhåller det sig emellertid så, att postdiligenslinjernas taxor äro högre än den för statens järnvägar gällande persontaxan. Enda möjligheten att förverkliga interpellantens tanke skulle sålunda vara att för postdiligenslinjerna, åtminstone vid resor i samtrafik med järnväg, fastställa den lägre järnvägspersontaxan. Ett enhetliggörande av den statliga billinjetrafiken på sådana villkor skulle emellertid medföra en försämring av biltrafikens redan förut icke så gynnsamma ekonomiska resultat. Att som interpellanten gör gällande befolkningen i trakter med postdiligenslinjer genom frånvaron av genomgående zonberäkning för järnväg och diligens skulle vara ogynnsamt ställd i förhållande till befolkningen i andra trakter är en sanning med modifikation. I samma ställning befinner sig nämligen befolkningen i alla trakter, där förbindelsen med statsbanenätet utgöres av busslinjer, enskilda järnvägar eller andra trafikföretag.

Enda undantaget från nyssnämnda princip i fråga om billinjernas ställning till statens järnvägar i taxehänseende utgöres av billinjen Övertorneå—Pajala, där såväl statens järnvägars taxa som genomgående zonberäkning tillämpas. Denna förmånligare ställning beror emellertid på särskilda förhållanden, på vilka jag här icke behöver ingå, och torde alltså icke kunna anses prejudicerande i fråga om taxeförhållandena vid postdiligenslinjerna. En sådan likställighet mellan billinjen Övertorneå—Pajala och postdiligenslinjerna skulle utan tvivel få till följd, att liknande krav komme att framställas beträffande samtliga av statens järnvägar drivna billinjer.

Framhållas må vidare, att införandet av genomgående zonberäkning vid resor med statens järnvägar och av andra företagare drivna busslinjer skulle nödvändiggöra ett omständligt extra arbete med avgifternas fördelning mellan de olika företagen. Frånsett de ekonomiska konsekvenserna av den genomgående zonberäkningen lär en sådan åtgärd sålunda icke kunna vidtagas med mindre postdiligenslinjerna först övertagas av statens järnvägar.

Det torde till slut kunna ifrågasättas, huruvida icke interpellanten överskat-

Svar på interpellation. (Forts.)

tat betydelsen av den av honom förordade åtgärden. Då statens järnvägars taxa är en s. k. kilometertaxa, d. v. s. stiger proportionellt med avståndet, i fråga om enkla biljetter upp till 192 km och i fråga om tur- och returbiljetter ända upp till 496 km, medför den genomgående zonberäkningen nämligen först vid resor å längre avstånd än de nu angivna någon avgiftssänkning. Inom de reseavstånd, där taxan stiger proportionellt med avståndet, medför den genomgående zonberäkningen i och för sig ingen avgiftssänkning. I fråga om mera kortväga resor är det med andra ord själva taxan, icke den genomgående zonberäkningen, som är av betydelse. Vid längre resor skulle det av interpellanten förordade avgiftssystemet däremot medföra en ej oväsentlig nedsättning av nuvarande biljettkostnader.

Under hänvisning till vad sålunda anförts anser jag mig böra sammanfattningsvis uttala

att frågan om överförandet av flertalet postdilignslinjer till statens järnvägar torde böra upptagas till förnyad omprövning, sedan mera normala förhållanden inom trafikväsendet inträtt,

samt att frågan om genomgående zonberäkning vid resor i samtrafik mellan järnväg och postdiligns icke lämpligen kan och bör upptagas till prövning förrän förenämnda fråga om enhetliggörande av den statliga billinjetrafiken funnit sin lösning.

Härefter anförde:

Herr Skoglund i Umeå: Herr talman! Jag ber att till statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet få framföra ett tack för det lämnade svaret, till vilket jag emellertid nu anhåller att få knyta några reflexioner.

Med all rätt förmodar statsrådet, att min interpellation är betingad av verkstyrelsernas, d. v. s. järnvägsstyrelsens och poststyrelsens, för någon tid sedan avlämnade yttrande angående den statliga automobillinjetrafikens enhetliggörande. Jag hade nämligen väntat att en sådan utredning också skulle ägna uppmärksamhet åt frågan om den genomgående zonberäkningen vid sådana resor, där man nyttjar såväl postdiligns som statens järnvägar. Frågan om ett enhetliggörande av den statliga automobillinjetrafiken får väl ändå inte bara vara en fråga om rationalisering, d. v. s. ett bättre utnyttjande av den rullande materielen men därav följande möjligheter att åstadkomma ett ökat ekonomiskt utbyte, utan en sådan utredning måste väl också penetrera problemet om taxorna och förutsättningarna för en ändring eller, rättare sagt, en sänkning av dem genom den rationalisering, som blir en följd av ett enhetliggörande. Tyvärr avstod, som statsrådet också påpekade, den nyssnämnda utredningen från att yttra sig om den saken, och vad var då naturligare än att jag ansåg mig böra ställa frågan, om inte möjlighet kunde förefinnas att taga upp problemet rörande den genomgående zonberäkningen till separat och fristående prövning för att på det sättet få taxespörsmålet diskuterat. Jag ställde därför den frågan till statsrådet.

Att man inom vederbörande verk inte skulle i någon egentlig grad intressera sig för en sådan sak var nog rätt väntat, men att samma ljumhet skulle möta även från statsrådsbanken var i viss mån en överraskning. Frågan om en genomgående zonberäkning har nämligen en åtskilligt större betydelse än vad som framgår av det svar, som statsrådet nyss presenterat. För den befolkning, som för sina resor måste begagna såväl postdiligns som statens järnvägar, innebär det nuvarande systemet att resorna avsevärt fördyras. Framför allt gäller detta för resenärer på långa avstånd. I den interpellation, som statsrådet nyss besvarat, har jag tagit fram ett par exempel, av vilka jag skall be

Svar på interpellation. (Forts.)

att få återupprepa ett. Det gäller sträckan Malåträsk—Stockholm. För närvarande måste en resenär där lösa järnvägsbiljett, i detta fall tredje klass, för sträckan Bastuträsk—Stockholm, vilket kostar 36 kronor, samt postbussbiljett på 6 kronor för sträckan Malåträsk—Bastuträsk. Hans resekostnader komma följaktligen att uppgå till en sammanlagd summa av 42 kronor. Om jag tillämpar statens järnvägars genomgående taxa och samtidigt tillämpar zonberäkning, skulle han för samma resa endast behöva erlägga kr. 37:50. Tar man hänsyn till att resenären åtminstone i de flesta fall också skall resa tillbaka, kommer följaktligen merkostnaden i detta fall att bli 9 kronor. Måhända synes det beloppet blygsamt på denna breddgrad, men för den norrländska befolkningen är även ett sådant belopp en rätt betydelsefull summa.

Föreliggande fråga har för övrigt inte bara observerats av enskilda resenärer utan också av sammanslutningar, och jag skall be att få nämna, att Västerbottens läns turistförening diskuterat denna fråga vid olika tillfällen och genom sitt ombud vid Trafikfrämjandets sammanträde i Göteborg vid ett tillfälle fört fram anmärkning mot detta och önskan om att få en ändring till stånd. För några år sedan försökte nämligen nyssnämnda turistförening att åstadkomma ett slags turism i länet, och man intresserade sig framför allt för en plats ovanför Dorotea vid namn Borgafjäll. Men det mötte rätt stora svårigheter att åstadkomma någon turism, kanske mest beroende på de höga resekostnaderna, som ytterligare fördyrades därigenom att resenären måste erlägga en extra avgift på sträckan Dorotea—Borgafjäll, som är i runt tal 11 mil och för vilken alltså icke någon genomgående zonberäkning kunde tillämpas.

I det nyss lämnade svaret meddelade statsrådet, att förutsättningarna för att en genomgående zonberäkning skall kunna äga rum är att samma taxa tillämpas. För närvarande är icke detta fallet. Postverket nyttjar en högre taxa än statens järnvägar, men det är väl ändå en sak som skulle gå att ändra. Ja, avsteg har för resten redan gjorts, alldenstund man på sträckan Pajala—Övertorneå tillämpar genomgående zonberäkning, ett förhållande som statsrådet också i sitt nyss lämnade svar har omnämnt, men där statsrådet skyndar sig att tillägga, att ett sådant förhållande ingalunda får anses vara av prejudicerande betydelse. Det är möjligt att man kan se saken på det sättet. Jag har emellertid mycket svårt att förstå, att en befolkning, som för sina resor är hänvisad att anlita inte bara statens järnvägar utan också postverkets bussar och statens järnvägars billinjer, därför skall åsamkas en ökad resekostnad.

För övrigt förklarade statsrådet, att en samtrafik och en genomgående zonberäkning efter en enhetlig taxa skulle medföra en försämring av — jag citerar — billinjernas redan förut icke så gynnsamma ekonomiska resultat. Jag skall på den punkten inte tvista med herr statsrådet, men jag ställer osökt den frågan: om det nu är så, att det ekonomiska utbytet av statens järnvägars billinjetrafik är så blygsamt som det i svaret göres gällande, varför äro då statens järnvägar så ivriga att lägga under sig den ena billinjen efter den andra och till rätt höga priser? Redan nu behärska ju enligt verkstyrelsernas uppgift statens järnvägar flera billinjer än postverket.

Till sist, herr talman, vill jag bara säga, att när statsrådet talar om de enskilda järnvägarna och andra trafikföretag, så berör herr statsrådet en fråga, som jag aldrig i min interpellation har uppehållit mig vid. Jag har i interpellationen endast talat om de statliga trafikföretagen, de som alltså dirigeras av statens järnvägar eller postverket. Jag vill lämna denna förklaring på, som det kan sägas, förekommen anledning.

Ja, herr talman, jag nödgas ännu en gång beklaga det lämnade svarets ne-

Svar på interpellation. (Forts.)

gativa innehåll, och jag gör det inte bara å egna vägnar, utan jag tror också att jag vågar göra det å den befolknings vägnar, som anser att de nuvarande taxebestämmelserna inte äro fullt rättvisa.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **Andersson**: Herr talman! Beträffande de statliga billinjernas ekonomi förefaller det, som om interpellanten inte riktigt trodde på min försäkran, att denna ekonomi för närvarande är rätt ansträngd. Men som ett exempel på att så är fallet vill jag nämna, att statens järnvägar inkommit med framställning till Kungl. Maj:t om att få höja taxorna på åtskilliga av dessa billinjer för att få debet och kredit att bättre gå ihop, en framställning som emellertid lämnats utan åtgärd med hänsyn till rådande prisstoppbestämmelser.

Jag kan heller inte erinra mig att det under de senare åren har förekommit, att statens järnvägar ha lagt under sig några billinjer till höga priser, som interpellanten säger. Däremot har staten förvärvat avsevärda sträckor billinjer tillsammans med de förvärv av enskilda järnvägar, som riksdagen år efter år har beslutat. De övriga utvidgningar av statens billinjenät, som ha ägt rum under krisåren, inskränka sig till kortare sträckor, som ha infogats i nätet för att få detta bättre systematiserat och för att spara bilförnödenheter. Jag tror alltså inte, att man med fog kan säga, att statens järnvägar för närvarande lägga under sig billinjer till höga priser. I de fall då förvärv sker i samband med förvärv av järnväg, äro ekonomiska kalkyler gjorda på billinjernas bärighet precis på samma sätt som ekonomiska kalkyler ligga till grund för värdesättningen av själva järnvägarna.

Interpellanten undrar också, varför jag blandar in enskilda järnvägar och enskilda busslinjer i sammanhanget. Men förefaller det inte ganska naturligt, att krav rätt snart skola komma att resas på samma villkor för dem som anlända till en statsbanestation på en enskild järnväg, när nu interpellanten finner det så naturligt att kräva enhetlig zonberäkning för dem, som komma till en statsbanestation med postdilignens? För mig skulle det te sig ännu rimligare, om vi finge genomgående zonberäkning för den spårbundna trafiken, ty det är dock en trafik av samma slag, även om den drives i olika regi, under det att landsvägstrafiken är en sak som är helt och hållet artskild i ekonomiskt hänseende från järnvägstrafiken. Jag är för övrigt tämligen övertygad om att befolkningen i de trakter, där interpellanten har sina intressen förankrade, är bättre tillgodosedd av att billinjerna kunna hållas i gång på ekonomiskt fördelaktiga villkor. På det sättet kan man säkra de nuvarande linjernas bestånd och även tänka sig nya. Jag tror, att befolkningen bättre tillgodoses därmed än om man skulle företa taxesänkningar eller andra taxepolitiska åtgärder, som skulle försämra billinjernas ekonomi med därav följande obenägenhet att hålla linjerna i drift eller i vart fall obenägenhet att öppna nya.

Härmed förklarades överläggningen avslutad.

§ 8.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Svar på interpellation.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **Andersson**, som anförde: Herr talman! Med kammarens tillstånd har herr Johansson i Torp till mig ställt följande frågor:

1. Har herr statsrådet uppmärksammat, att statens järnvägar planera att nedlägga trafikleder av livsviktig betydelse för berörda trakter, såvida

Svar på interpellation. (Forts.)

lokala subventioner icke erhållas, och har herr statsrådet för avsikt att ingripa till förhindrande av en sådan utveckling?

2. Anser herr statsrådet det vara riktigt förfaringssätt av statens järnvägar att ställa hela kommuner inför valet av antingen emedelbart förbättrande eller omedelbart försämrande av förbindelserna, beroende på vederbörande vägdistrikts förmåga eller oförmåga att genast genomföra dyrbara provisoriska vägarbeten, och är herr statsrådet villig att medverka till, att i sådana fall åtminstone ingen försämring kommer ifråga?

3. Kan det förväntas, att medel kan inom en nära framtid ställas till förfogande för ny- och ombyggnad av sådana vägar, som aktualiseras genom statens järnvägars trafik till i övrigt isolerade trakter?

De fall, som föranlett ifrågavarande interpellation, beröra dels statens järnvägars linjetrafik Stensbogård—Möllösund, dels de passbåtsförbindelser, som vid Ellös och Hälleviksstrand genom statens järnvägars försorg upprätthållas till Rågårdsvik och Gullholmen samt Kåringön i anslutning till statens järnvägars omnibuslinje Stenungsund—Hälleviksstrand.

I anledning av interpellationen har jag låtit järnvägsstyrelsen upprätta en redogörelse för vad som förekommit i de åsyftade fallen. Då saken synes ha utslutande lokalt intresse, har jag under hand överlämnat en avskrift av järnvägens utredning till interpellanten.

Givetvis kunna intressekonflikter av den art, som i interpellationen exemplifierats, leda till olägenheter för berörda bygder. Jag är också ense med interpellanten därom, att det ligger i det allmännas intresse att tillse, att dylika konflikter såvitt möjligt undvikas. På vad sätt detta skall ske, är jag nu icke beredd att taga ställning till, då frågan härom torde böra göras till föremål för en ingående prövning.

De framställda frågorna kan jag besvara sålunda, att jag *dels* är beredd att medverka till att ett nedläggande av trafiken å de i interpellationen omnämnda förbindelselederna undvikas, *dels* skall låta undersöka, huruvida och på vad sätt intressekonflikter av det slag, som i interpellationen berörts, kunna förhindras.

Vidare yttrade

Herr **Johansson** i Torp: Herr talman! Jag ber att till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet få framföra mitt tack såväl för det svar, som jag erhållit, som för dess innehåll. Jag är övertygad om, att det av herr statsrådet nu lämnade svaret kommer att hälsas med tillfredsställelse ute i de avlägsna bygder, där man haft mycket dåliga eller i vart fall dåliga kommunikationer och där man levat i ängslan för att dessa kommunikationer skulle ytterligare försämrats med samma motivering som anförts i det av mig relaterade fallet.

Jag har, herr talman, ingenting att tillägga i saken.

Överläggningen förklarades härmed avslutad.

§ 9.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **Andersson**, erhöll på begäran ordet och yttrade: Herr talman! Med kammarens tillstånd har herr Hagberg i Luleå till mig framställt förfrågan, huruvida jag observerat i interpellationen relaterade förhållanden beträffande omlastningen av järnvägs-gods vid gränsstationerna i Haparanda och Torneå samt om jag vidtagit eller planerat några åtgärder för att åstadkomma rättelse. I interpellationen göres gällande, att omlastningen, som avtalsenligt skulle ske i Torneå beträffande

Svar på interpellation. (Forts.)

gods från Sverige och i Haparanda beträffande gods från Finland, på sista tiden nästan helt överflyttats till Torneå, vilket berövat de svenska arbetarna deras sysselsättning och minskat kontrollmöjligheterna.

Till svar å interpellationen får jag meddela följande.

Enligt överenskommelse mellan järnvägsstyrelserna i Stockholm och Helsingfors av den 24/29 september 1919 gäller beträffande omlastningen av vagnslastgods följande.

Vagnslastgods från Sverige omlastas i Torneå och vagnslastgods från Finland i Haparanda.

Efter överenskommelse mellan de båda järnvägsstyrelserna må dock för vissa vagnslastgodstransporter omlastningen ordnas på annat sätt.

Ifråga om omlastning av stycke gods gäller, att stycke gods från Sverige omlastas i Haparanda och stycke gods från Finland i Torneå. Större stycke godspartier från Sverige kunna dock efter överenskommelse mellan stationsföreståndarna få omlastas i Torneå och från Finland i Haparanda.

Omlastningen av vagnslastgodset har i regel varit ordnad i enlighet med överenskommelsen, och den övervägande delen av vagnslastgodset i riktning från Finland till Sverige har sålunda omlastats i Haparanda. Endast ifråga om pågående transporter av trähus från Finland till Norge, vilka transporter började under april 1943 och snart väntas vara avslutade, har järnvägsstyrelsen efter särskild framställning medgivit, att omlastning får ske i Torneå. Denna omlastning har enligt uppgift från järnvägsstyrelsen under månaderna april och juni 1943 uppgått till i medeltal 2 vagnar och under maj till i medeltal 4 vagnar per dag. Den vagnslastomlastning, som alltjämt ombesörjes i Haparanda, är av betydligt större omfattning och har utgjort under april 12 vagnar, under maj 11 vagnar och under tiden 1—15 juni 10 vagnar, allt i medeltal per dag.

Omfattningen av omlastningsarbetet i Haparanda beror huvudsakligast av vagnslasttrafiken, som under kriget varierat högst avsevärt. Som exempel må nämnas, att hela antalet till- och avkopplade vagnar i Haparanda, då trafiken var som störst, utgjorde nära 15,000 per månad men har nu minskat till omkring 5,000. Antalet omlastade vagnar (vagnslastgods) i Haparanda, som, då trafiken var livligast och Petsamotrafiken ännu pågick, utgjorde över 1,100 per månad, uppgår för närvarande endast till omkring 200 à 300 vagnar per månad. Omlastningsarbetet i Haparanda är i jämförelse med förkrigstiden dock alltjämt ganska betydande, vilket framgår av att antalet omlastade vagnar under 1938 utgjorde endast 30 per månad, d. v. s. grovt taget tiondelen av nuvarande arbetsmängd. Nämda arbete är sålunda i hög grad krisbetonat, och genom överflyttning till Torneå under en kortare tid av viss del av omlastningen har därför icke någon arbetare berövats arbete, som han hade före kriget.

Det är även att märka, att stycke godsomlastningen numera ordnats så, att all omlastning sker i Haparanda. Ifråga om denna utföres sålunda på den svenska sidan ett mera omfattande arbete än som normalt skall förekomma.

Beträffande kontrollmöjligheterna må nämnas, att trähusen lastas utslutande på öppna vagnar, varigenom kontrollen underlättas.

Med hänsyn till de förhållanden, varom sålunda upplysts och då arbetstillgången i övrigt, enligt vad jag inhämtat, är god i Haparanda, har jag icke för avsikt att för närvarande vidtaga någon åtgärd i frågan.

Härpå anförde:

Herr **Hagberg** i Luleå: Herr talman! Jag tackar herr kommunikationsministern för hans svar. Det bekräftar, att en överflyttning av omlastningen skett

Svar på interpellation. (Forts.)

från Haparanda till Torneå och att detta skett, sedan ett tyskt kolli gått sönder vid omlastningen i Haparanda och därvid visat sig innehålla mycket detaljerade översiktskartor över ur invasionssynpunkt viktiga delar av Sverige.

Enligt herr statsrådets svar är antalet till- och avkopplade vagnar i genomsnitt 136 per dag. De uppgifter som samtidigt givas om antalet omlastade vagnar visa, att endast 5 procent av dessa till- och avkopplade vagnar omlastas i Haparanda. Det överväldigande antalet av samtliga vagnar skulle alltså omlastas i Torneå. Svaret visar vidare, att tendensen till minskning markeras månad efter månad, 12 vagnar i april, 11 vagnar i maj och 10 vagnar i juni, allt i medeltal per dag, äro ju därvidlag vittnesbörd nog. Herr statsrådet förklarade, att den förändring som skett på sista tiden är den, att trähus från Finland till Norge omlastas i Torneå, och att den svenska järnvägsstyrelsen medgivit detta. Jag satte mig i går i förbindelse med en av de berörda arbetarna i Haparanda, och han förklarade, att inga trähus omlastas, om man nu icke behagar kalla sågat virke, plank och bräder, för trähus. Han anförde också, att det förmodligen också var fråga om trähus i det mycket omtalade kartkollit. Därtill meddelade han ännu en sak, nämligen att ammunition omlastas i Torneå.

Herr statsrådet säger, att det är mycket gott om arbete i Haparanda för närvarande och att han därför icke överväger något ingripande. Tidigare syssetsattes upp till ett 40-tal man med denna omlastning. Nu bindas 8 man med detta arbete. Dessa kunna icke gärna ta något annat arbete. Deras arbetstid var i maj 32 timmar i veckan, eller ungefär detsamma som i april, men i juni endast 22 timmar i veckan. Det finns veckor, då man endast har fått arbeta 12 timmar, och det har uppgivits, att under dessa tre månader har man ingen vecka fått arbeta 48 timmar. Däremot var det ju under mars och tidigare vanligt, att man var tvungen arbeta på övertid. Den av herr statsrådet omnämnda styckeogodsomlastningens betydelse framgår, tycker jag, också av dessa uppgifter om antalet arbetstimmar. Att denna icke komprometterande omlastning förlagts till Haparanda säger för övrigt ingenting. Därför kvarstår enligt min mening önskemålet, att en rättelse kommer till stånd dels med hänsyn till arbetarnas intressen, dels med tanke på det orimliga i att krigsfångar skola få ta svenska arbetares syssetsättning och dels slutligen med tanke på — och detta är det icke minst viktiga, ehuru jag i detta sammanhang icke särskilt tryckt på detta — frågans betydelse ur kontrollens synpunkt.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **Andersson**: Herr talman! Av interpellantens anförande skulle man kunna få den föreställningen, att överflyttningen av omlastningen från Haparanda till Torneå har något sammanhang med det kartfynd, som gjordes i en vagn som omlastades i Haparanda. Det antagandet är fullkomligt grundlöst. Det är uteslutande andra omständigheter, som föranlett de finska järnvägsmyndigheterna att begära denna anordning. Var och en förstår också anledningen härtill, nämligen att omlastningen kan ske för en mindre kostnad i Torneå än i Haparanda. Huruvida omlastningen sker med krigsfångar är en sak, som får stå för interpellantens egen räkning.

Jag kan alltså icke finna, att denna sak har någonting med kartfyndet att skaffa och säkerligen icke heller med önskvärheten av bättre kontroll av varuutbytet över finska gränsen. Det är uppenbart, att då gods inlastas på öppna vagnar, man rimligtvis icke kan dölja så många saker, och i vart fall kan det icke vara fråga om saker, som äro på något sätt ömtåliga eller kunna skadas, ty sådana varor måste ju forslas i täckta vagnar.

Nu säger interpellanten, att det icke är trähus utan sågade trävaror som

Svar på interpellation. (Forts.)

forslas på detta sätt. Jag vågar påstå, att den som ser en vagn, som är lastad med trävaror, icke utan vidare kan bedöma, om det är fråga om trähus eller om sågade trävaror, ty flyttbara trähus bestå till väsentlig del av sågat virke, som vid fabriken kapats i vissa dimensioner för att sedan fogas ihop till hus. Det förefaller mig vara en strid om ord, huruvida det därvidlag är fråga om sågat virke eller om trähus.

För mitt bedömande har det väsentliga varit, huruvida det är något intresse för Sverige att sörja för en ökad sysselsättning av arbetare i Haparanda, och det kan det väl omöjligt vara nu, när vi vidta de mest drakoniska åtgärder för att skaffa arbetskraft till andra områden. Vore motsatsen förhållandet, skulle säkerligen denna ändrade anordning icke ha kommit till.

Herr **Hagberg** i Luleå: Herr talman! Med anledning av vad herr statsrådet sist yttrade vill jag bara säga, att fackföreningen hade överenskommit med vederbörande entreprenör, som väl är järnvägens, om att ställa ett visst antal man till förfogande för omlastningen. Det är åtta man, som skola stå till förfogande, vare sig det blir någon omlastning eller icke. Av de siffror jag förut nämnt angående antalet arbetstimmar per vecka framgår ju, att dessa arbetare icke äro sysselsatta ens halva tiden; åtminstone har det varit så under juni månad. Det framgår för övrigt av statsrådets svar, att man får arbetet billigare gjort på den finska sidan, och därför låter man verkställa omlastningen där. Jag anser emellertid, med hänsyn till det förhållandet att dessa arbetare icke kunna taga annat arbete, det vara ett rimligt krav från deras sida, att man åtminstone icke godtagger sådana åtgärder, som direkt beröva dem en del av deras arbetsinkomster.

Härmed förklarades överläggningen avslutad.

§ 10.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Chefen för folkhushållningsdepartementet, herr statsrådet **Gjöres**, som anförde: Herr talman! Med andra kammarens tillstånd har herr Hagberg i **Malmö** frågat mig om jag uppmärksammat det bekymmersamma läge vari hemvärnsmännen, vilka själva hålla sig med skodon för tjänsten, och hemvärnets övningsmöjligheter kommit genom den införda skoransoneringen samt om jag vore i tillfälle meddela, huruvida åtgärder komma att vidtagas för att kompensera hemvärnsmännen för den särskilt starka förslitning av deras privata skodon som måste följa på grund av hemvärnstjänsten.

Till svar härå får jag meddela, att frågan om extratilldelning av skovaror till viss militär personal sedan någon tid är under utredning inom industrikommissionens läderavdelning i samråd med representanter för de olika försvarsgrensförvaltningarna och att i samband därmed även frågan om tilldelning till hemvärdet är föremål för uppmärksamhet. Beslut i ärendet torde vara att motse inom den närmaste tiden.

Härefter yttrade

Herr **Hagberg** i Malmö: Herr talman! Jag ber att få tacka herr statsrådet för svaret, som jag finner tillfredsställande. Jag vågar nämligen tolka dess innehåll såsom innebärande ett positivt ståndpunktstagande från statsrådets sida till den här förevarande frågan. Jag tror också, att man kan säga, att man inom hemvärdet med tacksamhet kommer att notera det besked, som nu

Svar på interpellation. (Forts.)

lämnats från statsrådsbänken. Det är nämligen så, att man inom hemvärnet, som ju helt arbetar på frivillighetens grund, med bekymmer sett på de svårigheter för rörelsens bedrivande, som skoransoneringen reser. Av svaret vill det nu framgå som om dessa bekymmer åtminstone delvis skulle kunna elimineras, och för detta är man naturligtvis tacksam. Det är med stort intresse man inom hemvärnet emotser det definitiva beslutet i denna angelägenhet.

Överläggningen förklarades härmed avslutad.

§ 11.

På förslag av herr talmannen beslöt kammaren att redan vid detta sammanträde till avgörande företaga de på föredragningslistan upptagna, endast en gång bordlagda ärendena.

§ 12.

Föredrogs statsutskottets memorial, nr 236, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslag för budgetåret 1943/44 till skjutfält för Bergslagens artilleriregemente m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Den i detta memorial föreslagna voteringspropositionen godkändes.

Herr talmannen meddelade, att enligt överenskommelse, som träffats mellan kamrarnas talmän, den gemensamma omröstning, för vilken voteringsproposition i dag blivit av riksdagen godkänd, komme att äga rum vid morgondagens plenum.

§ 13.

Föredrogs budgetdeputerades memorial angående arvode åt deputerades sekreterare.

Kammaren biföll deputerades hemställan.

§ 14.

Föredrogs bankoutskottets utlåtande, nr 70, i anledning av Kungl. Maj:ts propositioner med förslag till vissa ändringar i lagen angående civila tjänst innehavares rätt till pension, allmänna tjänste- och familjepensionsreglementena samt folkskolans tjänste- och familjepensionsreglementen, m. m., jämte väckt motion i fråga om förbättring av vissa äldre reservstatspensioner.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 15.

Föredrogs bankoutskottets utlåtande, nr 71, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till tjänste- och familjepensionsreglementen för de högre kommunala skolorna.

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Fru Rydh Munck af Rosenschöld: Herr talman! När riksdagen för någon tid sedan behandlade statsutskottets utlåtande nr 102, fingo vi vara med om att — visserligen under protest från flera kammarledamöters sida — antaga ett lönerglemente för de högre kommunala skolorna, som satte de kvinnliga lärarna i undantagsställning i förhållande till de manliga så till vida som de förra förmenades rätt till uppflyttning i högsta löneklassen. I dag behandla vi bankoutskottets utlåtande med förslag till pensionsreglemente för samma skolor. Jag kan icke underlåta att beklaga, att vi också här finna samma ställ-

Förslag till tjänste- och familjepensionsreglementen för de högre kommunala skolorna.

Förslag till tjänste- och familjepensionsreglementen för de högre kommunala skolorna. (Forts.)

ningstagande gentemot de kvinnliga lärarna. Sålunda återfinnes i 14 § på sidan 18 i bankoutskottets utlåtande följande passus: »För kvinnlig lärare skall tillämpas tjänstepensionsunderlaget för lönegraden närmast under den för hennes befattning gällande.»

Jag vill påpeka, att för de kvinnliga lärarnas del skola tillämpas samma tjänstepensionsavdrag och samma pensionsålder som för de manliga. Det kan ju icke annat än synas som den största orättvisa, att de kvinnliga lärarna alltså icke endast under sin tjänstetid gå miste om uppflyttning i högsta löneklassen utan jämväl sedan på sina inbetalta pensionsavdrag och efter lika lång tjänstetid få lägre pension än sina manliga kamrater. Jag vill fästa uppmärksamheten på att detta icke endast är en orättvisa mot de kvinnliga lärarna utan även till skada för de kommunala skolorna, icke minst de kommunala flickskolorna. Vid de statliga skolorna, med vilka dessa högre kommunala skolor närmast kunna jämföras, utgå nämligen lika lön och lika pension för manliga och kvinnliga lärare, och det säger sig ju självt, att under sådana förhållanden de bästa kvinnliga krafterna i första hand söka sig till de statliga läroverken, och att detta blir till men för undervisningen vid de kommunala skolorna. Det kan icke vara likgiltigt för kammarens ledamöter, att så sker, eftersom säkerligen flera av dessa ledamöter ha att bevaka kommunala skolors intressen i sina hemorter.

Eftersom frågan nu redan är behandlad i första kammaren, som har bifallit bankoutskottets hemställan utan ändring, och det sålunda i riksdagens elfte timme icke torde vara möjligt att ställa något yrkande, vill jag, herr talman, nöja mig med det påpekande jag har gjort och med det uttala den förhoppningen, att vid en snar reglering av löne- och pensionsförhållandena för dessa skolor denna orättvisa skall bortfalla.

Jag vågar tro, att denna förhoppning icke skall komma på skam, då jag ser vad de sakkunniga i lönefrågan ha yttrat på denna punkt. I sitt betänkande ha de sakkunniga ordagrant framhållit, »att ur *principiell* synpunkt inga bärande skäl kunna anföras för bibehållande av för kvinnliga lärare vid det statsunderstödda kommunala undervisningsväsendet i nu ifrågavarande hänseende gällande undantagsbestämmelser» men skylla på det statsfinansiella läget. Jag vill påpeka, att det i varje fall spelar mycket liten roll i lönehänseende, eftersom det bara rör sig om 150,000 kronor. Man säger, att de sakkunniga övertvärt frågan om lämpligheten av att fastställa en bestämd tidpunkt, då likställigheten i förevarande hänseende skulle genomföras, men att de, på grund av ovissheten om huru utvecklingen av de statsfinansiella förhållandena under den närmaste tiden komme att gestalta sig, funnit sig icke böra framlägga förslag härom just nu. Jag förstår, att de pensionssakkunniga ha tagit de lönerglings-sakkunnigas utgångspunkt som rättesnöre också för sig, ty de stödjä sig på att i regel brukar tjänstepensionsunderlaget stå i förhållande till slutlönen. Emellertid finner jag min förhoppning om snar ändring bestyrkt även av de pensionssakkunnigas uttalande, att denna olika differentiering måste bestå, så länge olikheten i slutlön består, alltså man uttrycker där, synes det mig, sin mening, att förhållandet *icke* skall bestå länge.

Fröken *Hessclgren* instämde häruti.

Herr *Svedman*: Herr talman! De pensionssakkunniga ha utgått ifrån att för de högre kommunala skolorna skall tillämpas det tjänstepensionsunderlag som i allmänna tjänstepensionsreglementet är fastställt för befattningshavare med motsvarande löneställning. Beträffande de kvinnliga lärarna ha

Förslag till tjänste- och familjepensionsreglementen för de högre kommunala skolorna. (Forts.)

emellertid de sakkunniga föreslagit, att för dem alltjämt skall gälla samma tjänstepensionsunderlag som för manlig lärare i närmast lägre lönegrad. Anledningen är att pensionen skall stå i relation till lönen, och eftersom de kvinnliga lärarna icke komma upp till samma slutliga löneklass som de manliga, blir pensionsunderlaget något mindre. Detsamma är förhållandet med de kvinnliga lärarna vid folkskolorna, och man har ansett, att man icke bör bryta ut de kvinnliga lärarna vid de högre kommunala skolorna och behandla dem på annat sätt än folkskolläraryrarna. Jag vill gärna instämma i de förhoppningar, som fru Rydh har uttalat, men för närvarande torde kammaren icke ha något annat att göra än att bifalla Kungl. Maj:ts och utskottets förslag. Fru Rydhs önskemål är ju en sak som hör samman med de statsfinansiella svårigheterna och som givetvis behöver tagas under förnyat övervägande, när frågan i dess helhet en dag tas upp.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 16.

Föredrogs vart efter annat bankoutskottets utlåtanden:

nr 72, i anledning av fullmäktiges i riksgäldskontoret framställning angående bemyndigande för fullmäktige att besluta om pensionering av arbetare i vissa fall;

nr 73, i anledning av delegerades för riksdagens verk framställning i fråga om ändrad lydelse av vissa bestämmelser i tjänste- och familjepensionsreglementena för riksdagens verk;

nr 74, i anledning av delegerades för riksdagens verk förslag till ändring i vissa delar av avlöningsreglementet för riksdagens verk; och

nr 75, i anledning av framställning från delegerade för riksdagens verk om bemyndigande att meddela föreskrifter angående omreglering av vissa äldre tjänstepensioner till f. d. befattningshavare vid riksdagens verk.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 17.

Till bordläggning anmäldes:

statsutskottets memorial:

nr 237, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om vissa byggnadsarbeten för armén;

nr 238, angående tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1942/43; och

nr 239, angående statsregleringen för budgetåret 1943/44.

§ 18.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från statsutskottet:

nr 441, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1943/44 till kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisning m. m.;

nr 446, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1943/44 till åtgärder för arbetsmarknadens reglering m. m.;

nr 451, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående beredskapsstat för försvarsväsendet för budgetåret 1943/44 jämte i ämnet väckta motioner;

nr 453, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förbättring av Ljungbyheds flygfält; och

nr 454, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under tredje huvudtiteln gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1943/44 till statens informationsstyrelse;

från andra lagutskottet:

nr 459, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående auktoriserad mätning av ved och annat virke, m. m., såvitt den hänvisats till lagutskott; och

nr 460, i anledning av väckt motion angående utredning av frågan om opartisk mätning av allt virke, som ingår i allmän flottning; samt

från riksdagens kansli:

nr 440, angående järnvägs ansvar för skada å gods.

Vidare anmäldes och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 466, i anledning av Kungl. Maj:ts propositioner med förslag till vissa ändringar i lagen angående civila tjänst innehavares rätt till pension, allmänna tjänste- och familjepensionsreglementena samt folkskolans tjänste- och familjepensionsreglementen, m. m., jämte väckt motion i fråga om förbättring av vissa äldre reservstatspensioner; och

nr 467, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till tjänste- och familjepensionsreglementen för de högre kommunala skolorna.

§ 19.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 2.05 e. m.

In fidem
Sune Norrman.

Onsdagen den 30 juni.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 22 innevarande juni.

§ 2.

Anställdes, jämlikt § 65 riksdagsordningen, omröstning över följande av statsutskottet i dess memorial nr 236 föreslagna, av riksdagens båda kamrar godkända voteringsproposition:

Den, som i likhet med första kammaren vill, att riksdagen må besluta, att, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 289 och II: 409, I: 290 och II: 410 samt II: 384, till Skjutfält för Bergslagens artilleriregemente m. m. å kapitalbudgeten under försvarsväsendets fastighetsfond, arméförvaltningens delfond, å riksstaten för budgetåret 1943/44 anvisa ett investeringsanslag av 1,160,000 kronor,

röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen i likhet med andra kammaren beslutat att, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 289 och II: 409 och med avslag å motionerna I: 290 och II: 410 samt II: 384, till Utvidgning av Hallands regementes kasernområde m. m. å kapitalbudgeten under försvarsväsendets fastighetsfond, arméförvaltningens delfond, å riksstaten för budgetåret 1943/44 anvisa ett investeringsanslag av 260,000 kronor.

Sedan efter given varsel kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit uppläst, verkställdes omröstningen medelst omröstningsapparat, och utföll densamma med ..... 76 Ja och 81 Nej.

Den omröstning över ovanintagna voteringsproposition, som, enligt ankommet och nu uppläst protokoll, blivit av första kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med ..... 60 Ja och 30 Nej, vadan, då därtill lades andra kammarens röster eller .. 76 Ja och 81 Nej, sammanräkningen visade ..... 136 Ja och 111 Nej,

och hade alltså beslut i denna fråga blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med ja-propositionens innehåll.

§ 3.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Chefen för försvarsdepartemente, herr statsrådet **Sköld**, som anförde: Herr Hagberg i Luleå har med andra kammarens tillstånd till mig riktat en förfrågan om jag, på grund av vissa i pressen under senare tid påtalade fall av

Svar på interpellation. (Forts.)

deserteringar och militära myndighetspersoners ståndpunktstagande därtill samt i samband med återanställande av desertörer, funnit någon anledning att närmare ta upp praxis i dessa fall, eventuellt principerna för desertörers behandling, till närmare prövning.

Till svar härå får jag anföra följande.

De i interpellationen äsyftade fallen synas straffrättsligt vara att rubricera såsom olovligt undanhållande eller, då undanhållandet varat viss tid, rymning. Straffet för olovligt undanhållande är normalt disciplinstraff. Även vid rymning ingår nämnda straffart i straffskalan, ehuru för detta brott normalstraffet får anses vara fängelse. Officer eller underofficer, som gör sig skyldig till rymning, skall alltid tillika dömas till avsättning.

Enligt de s. k. krigsartiklarna, vilka äga tillämpning allenast i fråga om brott, som förövas i krigstid eller eljest under tid, då krigsmakten är mobiliserad, och vilka alltså icke gälla nu, inträda vissa straffskärpningar. Dessutom stadgas i krigsartiklarna, att krigsman, som överlöper till fienden, skall mista livet eller dömas till straffarbete på livstid samt att envar svensk man, som vid krig bär vapen mot riket eller eljest gör tjänst vid fiendens krigsmakt, likaledes skall mista livet eller dömas till livstids straffarbete, dock att, om omständigheterna äro synnerligen mildrande, må dömas till straffarbete från och med sex till och med tio år.

Enligt av mig inhämtade uppgifter ha sedan hösten 1939 från armén, marinen och flygvapnet sammanlagt 56 personer avvikit till utlandet, därav 41 till Finland, 6 till Norge, 8 till Tyskland och 1 till England. Av dessa ha ett 40-tal återkommit, de flesta efter 1—4 månaders bortovaro och övriga efter något längre tid. I ett par av dessa fall har vederbörande dömts till fängelse, medan flertalet erhållit disciplinstraff. I några fall har åtal ännu icke anställts. Åtminstone delvis synes orsaken därtill ha varit att vederbörande redan före avvikandet gjort ansökan om avsked från den svenska krigstjänsten samt att avsked sedermera beviljats. Ehuru en dylik omständighet möjligen bör betraktas såsom förmildrande, torde den likväl icke vara av beskaffenhet att fritaga från straff. Jag har därför vidtagit åtgärder för att även sist berörda fall skola komma under domstols prövning.

Då någon, som avvikit, återkommit utan att ha vare sig beviljats avsked eller avsatts, har återinträdet i tjänst skett automatiskt. Den som sökt och erhållit avsked har givetvis icke kunnat behandlas strängare, och det har därför varit naturligt, att vederbörande fått återinträda i samma grad som han tidigare innehade. Befordringsmöjligheterna för dem, som återinträtt i tjänst, synas mig, under förutsättning att särskilda omständigheter icke till annat föranleda, böra bedömas på samma sätt som för andra, vilka erhållit motsvarande bestraffning. Överhuvud taget måste på detta område frågor om återinträde i tjänst och om befordran bedömas mot bakgrunden av lagstiftningens uppfattning rörande brottns svårighetsgrad.

Självfallet är avvikandet, särskilt i dessa tider, ytterligt förkastligt både därför att vår beredskap kräver att envar fullgör honom åliggande tjänstgöring och därför att det lätt kan framkalla misstämning bland dem, som kvarstanna på sin post. Men eftersom avvikandet är ett brott mot gällande lagstiftning måste behandlingen av dem, som avvikit, i första hand vara en rättsfråga, som får avgöras av domstol. Huruvida gällande lagbestämmelser blivit riktigt tillämplade, tillkommer det icke mig att bedöma. Någon anledning att ifrågasätta detta synes emellertid icke föreligga. Under sådana förhållanden torde frågan närmast böra övervägas vid den utredning angående revision av strafflagen för krigsmakten, som enligt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 22 maj 1936 anförtrotts åt en inom justitiedepartementet tillkallad sakkunnig.

Svar på interpellation. (Forts.)

Det är min avsikt att till berörda utredning, som efter ett längre avbrott återupptagits den 1 november 1941, överlämna handlingarna i interpellationsärendet. Vad beträffar behandlingen i övrigt av dem, som avvikit, synas generella regler icke kunna givas. Deras fortsatta tjänstgöring vid krigsmakten torde böra bedömas från fall till fall. Såvitt den verkställda utredningen utvisar, ha hittills endast i fyra av de angivna fallen förekommit sådana omständigheter att vederbörande icke längre bör inneha fast anställning vid krigsmakten. Efter närmare kontroll av uppgifterna kommer jag att låta de militära cheferna få del av denna min uppfattning. Jag förutsätter givetvis, att därest framdeles liknande fall skulle inträffa, dessa bliva föremål för samma bedömning som de nyssnämnda.

Härefter yttrade:

Herr **Hagberg** i Luleå: Herr talman! Jag ber att få tacka försvarsministern för svaret på min interpellation. Jag finner det vara bra att uppgifter lämnats om desertörernas antal och att den behandling de fått vid återinträdet i svensk krigstjänst har klarlagts. Siffran 56 är i och för sig inte stor, men i belysning av det förhållandet, att det är relativt lätt för vederbörande att få avsked för att taga anställning i utländsk krigsmakt, är antalet ändå anmärkningsvärt.

Jag finner det lämnade svaret vara positivt i flera avseenden, t. ex. att sådana återvända desertörer, som undkommit straff, nu skola ställas inför domstol genom ingripande av försvarsministern, vidare på grund av att det som förekommit i samband med de påtalade deserteringsskandalerna ingår i provningsmaterialet för den arbetande utredningen rörande strafflagen vid krigsmakten, och därjämte genom att åtgärder förberedas i vissa fall för att skilja desertörer från fortsatt anställning vid krigsmakten. Jag skulle alltså kunna säga, att interpellationen ur dessa synpunkter har gjort sin tjänst och att det inte för mig finnes några särskilda anledningar till anmärkningar.

Om jag likväl, herr talman, knyter några anmärkningar till det svar, som givits, rikta sig dessa icke mot försvarsministerns framställning utan avse i huvudsak att ytterligare belysa vissa problem, som antydast i svaret.

Försvarsministern skilde i de av mig åsyftade fallen mellan rymning och olovligt undanhållande, ehuru det enligt min mening i dessa fall, där avsikten varit att taga tjänst i främmande krigsmakt, inte gärna borde kunna vara tal om annat än rymning. Olovligt undanhållande medför disciplinstraff, d. v. s. permissionsförbud upp till 30 dagar eller 15 dagars vaktarrest. Men dylika straff utmätas ju för i jämförelse med desertering rent bagatellartade förseelser. I en insändare i en stockholmstidning talades för en vecka sedan om en furir, som hade missat en buss och därför kommit 15 minuter för sent till sitt fartyg. Han fick för denna förseelse 15 dagars permissionsförbud och nedsatt betyg. En annan, som kommit ett dygn för sent, fick 15 dagars vaktarrest. Ett skrivbiträde, som låg och sov på sin frivakt och därför inte hörde kallelsen från däck, fick trots detta för försummad inställelse 15 dagars permissionsförbud. Det förefaller som om de disciplinbestäffade desertörerna ha kunnat få samma straff eller lindrigare straff än en som kommit ett dygn för sent.

Statsrådet påpekade, naturligtvis med all rätt, i interpellationssvaret, att de utdömda straffen äro mildare, därför att krigsmakten icke betraktas som mobiliserad. Jag skall bara till detta säga, att vid åtskilliga tillfällen under detta krig har ju den svenska krigsmakten befunnit sig i lika hög beredskap som under förra världskriget. Då kallades det mobilisering, men nu har man valt en annan term. Jag anser emellertid, att oavsett termen har landets läge varit

Svar på interpellation. (Forts.)

ännu allvarligare under detta krig än under föregående världskrig och att detta på visst sätt borde influera åtminstone på det moraliska bedömandet av desertörerna från de militära myndigheternas sida.

Svensk, som i krig kämpar på fiendens sida, skall mista livet, sade försvarsministern i sin redogörelse för innehållet i krigslagarna. Enligt många svensks mening har en hel del av dessa desertörer, förmodligen flertalet, ställt sig i tjänst hos en makt, med vilken Sverige kunde eller kan komma i krig.

Av de 56 desertörerna hade enligt försvarsministerns redogörelse 41 farit till Finland, 6 till Norge, 8 till Tyskland och 1 till England. Av en förut Waffen-SS tillhörande svensk officers utsago i Nya Dagligt Allehanda har det framgått, att den vanliga vägen till Tyskland går via Finland eller Norge, varefter man med permittenttåg genom Sverige eller med fartyg befordras till Tyskland.

I några fall, påpekar statsrådet, ha åtal ännu icke anställts. Jag får väl antaga, att detta bland annat är i sådana fall, då vederbörande i stället för att åtalas har erhållit befordran. Aftontidningen berättade för någon vecka sedan om en konstituerad sergeant Borg, som först rymde vid Finlandskriget, därefter återvände och efter en formell bestraffning återinträdde i tjänst, som sedan vid tysk-ryska krigets utbrott rymde till tysk krigstjänst och avfördes ur rullorna tillsammans med en sergeant Linnér, som rymde samtidigt. De återvände därefter igen, men i stället för att erhålla bestraffning konstituerades de till sergenter. Nämnde sergeant Borg har sedan skickats till Karlberg för att utbildas till officer. Här gäller det alltså ett par sådana fall, i vilka det enligt framställningen i försvarsministerns svar inte kunde råda någon tvekan om att vederbörande inte längre kunde tillhöra svensk krigsmakt.

Om en furir Cassmer vet även Aftontidningen berätta, att han rymde, kämpade mot grekerna, sedan mot ryssarna, rymde för andra gången tillbaka till Sverige, blev vid sin återkomst genast furir igen och väntar nu på att få chansen att bli utbildad till officer. Enligt Aftontidningen har han också goda utsikter i den vägen.

För sådana som rymt men återkommit utan att ha avsatts är det tydligen bara att återinträda i tjänst som om ingenting hade hänt. De som sökt och fått avsked komma också utan vidare tillbaka, och i detta fall finner statsrådet själv det inte orimligt att de jämställas med vanliga disciplinbestäffade i fråga om befordran. Detta beror enligt min mening alldeles på omständigheterna. Det finns naturligtvis sådana rymmare, som av rent ideella skäl ha sökt sig över till Finland, därför att de inbillat sig, att de därmed även skulle kunnat tjäna sitt eget land. De ha sådana illusioner.

Jag skulle emellertid i detta sammanhang vilja påpeka en särskilt viktig omständighet, som är av betydelse för bedömningen av denna fråga. Ty vad har en hel del av dessa desertörer gjort? Jo, om jag håller mig till Nya Dagligt Allehanda ha de utbildats i en särskild skola för femtekolonnare. I denna tidning berättar sålunda den nyssnämnde svenske officer, som varit värvad i Waffen-SS och som sedan i Hålsingborg rymde från ett tyskt permittenttåg, om denna skola för femtekolonnare i Bad-Töls. Jag skall här citera några utdrag ur hans redogörelse: Han säger bland annat: »Eleven i en Führerkurs» — det är sådana som äro officerare och underofficerare — »är icke endast avsedd att bli officer utan jämsides med den soldatmässiga utbildningen äger en politisk undervisning rum — — — målet för utbildningen doldes icke, nämligen att SS-mannen i sitt hemland skulle verka i »befrielsearbetet». Den storgermanska tanken och de germanska idealen voro föremål för åtskilliga föredrag och Stor-Germanien var framtidens rike — — — Efter Führerkursen var den godkände eleven klar för sina nya uppgifter — — — Tillhörde den

Svar på interpellation. (Forts.)

utexaminerade ett neutralt land skulle han som sagt deltaga i befrielsearbetet samt överhuvud taget verka som femtekolonnare, fastän ej heller detta ord utsades, men alltid avsågs — — — Däremot talades det mera sällan om att man skulle tilldelas fronttjänst, och betecknande för icke endast de frivilliga utan för hela Waffen-SS var enligt min mening att denna hade sina egentliga uppgifter förlagda till hemmafronterna — — —». Så långt denne svenske officers utsago. Den av honom åsyftade skolan ligger i Bad-Töls i Tyskland. Vid samtliga dessa skolor beräknas utbildningstiden för tidigare officerare och underofficerare till endast några få månader. Underbefäl däremot och sådana, som ha varit finlandsfrivilliga, utbildas i en Unterführerschule.

Här är enligt min uppfattning själva sakens kärna. Enligt denne officers framställning måste dessa återvändande desertörer granskas med särskild uppmärksamhet. Deras uppgift skall nämligen enligt denna framställning vara att i Sverige kämpa för Storgermanien. På grund härav kan man inte lägga enbart formella synpunkter på frågan om deras vidare utbildning i den svenska krigsmakten. Därför kan man inte heller — såsom det skett på Skeppsholmen — utan vidare befordra en återvänd desertör och — såsom vederbörande chef — motivera detta med att desertören i fråga är en duktig karl. Enligt min uppfattning är det så mycket farligare ju duktigare karlen är, om han även fått denna politiska utbildning.

Statsrådet förklarade sig inte ha anledning misstänka, att något oriktigt ägt rum vid den rättsliga behandlingen av dessa fall. Även jag utgår ifrån att vederbörande dömt efter vad de anse vara rätt och billigt. Om de emellertid såsom en högre officer, vilken råkar vara fader till en deserterande fänrik, begära att få skicka mat från Sverige till en dylik desertör nere i Berlin, solidarisera de sig i verkligheten offentligt med själva deserteringen. Måste då inte detta påverka deras uppfattning om vad som är rätt och billigt i dessa fall? Om de, såsom jag här påvisat, i bästa fall betrakta det hela som en disciplinförseelse och till och med befordra vederbörande desertör, hur skola de då vara i sin egenskap av domare eller bisittare i krigsrätten?

Till sist vill jag endast påpeka att en omfattande verksamhet fortfarande bedrivs på det ena eller andra sättet för att få svenskt militärmanuskap att taga värvning i främmande krigstjänst. Jag tror inte att det skulle skada, om regeringen övervägde att helt och hållet stoppa upp varje möjlighet för svenskt krigsmanskap att under nuvarande förhållanden taga anställning i främmande krigstjänst. Jag syftar då även på den finska krigsmakten. Det har nämligen visat sig — på sätt jag redan framhållit — att det går mycket lätt att tack vare de nuvarande förhållandena via Finland taga värvning i Waffen-SS. Det har funnits särskilda övergångsställen vid norska gränsen, och dessa utmärkta ställen måste tyskarna följaktligen väl känna till. Det har också visat sig, att man på en utsatt post vid gränsen utan vidare har kunnat lämna sin pluton i sticket och gå i främmande krigstjänst. Att detta sedan offentligt försvaras av framskjutna militärer visar, att någonting är galet i uppfattningen på dessa håll.

De desertörer, som under nuvarande förhållanden svika sin plikt mot landet, betraktas i de bredaste lager som landsförrädare, som inte skola belönas men väl straffas och straffas hårt. Statsrådet har själv här fördömt deserteringarna såsom ytterligt förkastliga. Jag slutar med att uttala den förhoppningen, att herr statsrådet icke skall låta sig missledas av någon advokatyr och i fortsättningen tolerera en sådan desorganiserande och upplösande verksamhet.

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet **Sköld**: Herr talman! Jag tillåter mig att göra några invändningar mot herr Hagbergs i Luleå an-

Svar på interpellation. (Forts.)

förande. — Jag vill först understryka, att det icke är militära myndigheter, som utöva domsrätten, utan domstolar. I de lägsta instanserna finns visserligen ett militärt inslag, då hälften av ledamöterna äro militärer och den andra hälften civila. Redan i nästan instans, krigshovrätten, har emellertid det militära inslaget reducerats till en man. Detsamma gäller för högsta domstolen beträffande mål av denna beskaffenhet. Vi få alltså inte förväxla krigsdomstolarna med de militära myndigheterna, då det är två olika ting.

Herr Hagberg i Luleå berörde två underbefäl vid Svea Livgarde, vilka först rymt till Finland samt därefter återvänt och fått utstå ett mindre straff. Dessa underbefäl hade sedan rymt till Tyskland och även återkommit därför, men de skulle då icke ha blivit bestraffade utan i stället befordrade. Jag vill gentemot detta endast meddela, att dessa två personer efter återkomsten från Tyskland blevo underkastade ett väsentligt strängare disciplinstraff än efter den första rymningen.

Vidare vill jag här säga ifrån att av de personer, som avvikit från den svenska krigsmakten, är det endast summa 14, som ha varit över på den tyska sidan antingen via Norge eller direkt till Tyskland. I denna siffra äro även de inräknade, som kunna ha tagit vägen över Finland. Av dessa 14 ha endast fem återkommit. Det är således hela proportionen av denna sak.

Jag delar interpellantens mening, att ett deltagande i en politisk utbildning i ett främmande land är av den beskaffenheten, att det icke är lämpligt, att sådana personer vidare användas såsom fast anställda i den svenska krigsmakten. Emellertid är antalet sådana personer — på sätt jag nys påpekade — ytterligt ringa, och saken har därför synnerligen små proportioner. Jag förstår dock att interpellanten måste se mera djupt på denna fråga, ty han tillhör själv ett parti, som i många år skickat sina medlemmar till en annan stormakt för att där undergå en politisk skolning till något som många här i Sverige betrakta som utbildning till femtekolonnverksamhet. Det är väl förmodligen denna mera djupa insikt i ämnet som gör, att herr Hagberg i Luleå visar sig mera bekymrad i denna fråga än vad proportionerna hittills visat sig giva anledning till.

Herr **Hagberg** i Luleå: Herr talman! Jag använde visserligen i mitt anförande ordet domare, men jag rättade detta genast till bisittare. Jag var således redan då fullt på det klara med att dessa militärer icke sitta som domare utan endast som bisittare. De kunna emellertid givetvis på sitt sätt påverka de domslut, som fällas.

Herr statsrådet upplyste om att sergeant Borg fick undergå ett hårdare disciplinstraff, när han andra gången återvände från sin rymning. Detta vill jag inte bestrida, ehuru det inte framgick av Aftontidningens redogörelse. Jag vill emellertid göra kammaren uppmärksam på att enligt herr statsrådets relation i själva interpellationssvaret skulle vederbörande inte utan vidare kunna användas i fortsättningen i svensk krigsmakt. I sin replik till mig bestred inte herr statsrådet, att denne Borg, efter det att han utsatts för en hårdare disciplinär bestraffning, när han andra gången återvände, utbildats till officer. Det måste enligt min mening finnas anledning för herr statsrådet att titta något närmare på denna sak.

Beträffande herr statsrådets tal om mitt särskilda intresse för denna sak vill jag framhålla, att om herr statsrådet med dylikt ovidkommande resonemang föredrar att liksom lägga locket på dessa frågor, tänker jag inte hjälpa honom därvidlag.

Överläggningen förklarades härmed avslutad.

Andra kammarens protokoll 1943. Nr 27.

§ 4.

På förslag av herr talmannen beslöt kammaren att redan vid detta sammanträde till avgörande företaga de på föredragningslistan upptagna, endast en gång bordlagda ärendena.

§ 5.

Föredrogs vart efter annat statsutskottets memorial:

nr 237, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om vissa byggnadsarbeten för armén; och

nr 238, angående tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1942/43.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa memorial hemställt.

§ 6.

Föredrogs statsutskottets memorial, nr 239, angående statsregleringen för budgetåret 1943/44.

Punkterna 14:o) och 16:o).

Lades till handlingarna.

Övriga punkter.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 7.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från statsutskottet:

nr 412, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående Skånska pansarregementets förläggning m. m.;

nr 448, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1942/43 till avskrivning av nya kapitalinvesteringar;

nr 452, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1943/44 till skjutfält för Bergslagens artilleriregemente m. m.;

nr 468, angående tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1942/43;

nr 469, angående statsregleringen för budgetåret 1943/44; och

nr 470, med överlämnande av riksstat för budgetåret 1943/44; samt

från bankoutskottet:

nr 471, i anledning av framställning från fullmäktige i riksgäldskontoret angående förlängning av bemyndigande för fullmäktige att till riksbanken överlämna skattkamarväxlar m. m.

§ 8.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 11.45 f. m.

In fidem
Sune Norrman

Torsdagen den 1 juli.

Kl. 10.30 f. m.

§ 1.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från andra lagutskottet:

nr 462, i anledning av väckta motioner angående bemanningsbestämmelser för handelsfartyg; och

nr 463, i anledning av väckta motioner om viss ändring i sjöarbetstidslagen; samt

från riksdagens kansli:

nr 376, angående vägledning vid den studerande ungdomens val av levnadsbana; och

nr 439, angående efterkrigsproblemen m. m.

§ 2.

Justerades ett protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 10.32 f. m.

In fidem

Sune Norrman.

Måndagen den 5 juli.

Kl. 10.30 f. m.

§ 1.

Justerades protokollen för den 28, den 29 och den 30 nästlidna juni samt den 1 innevarande juli.

§ 2.

Upplästes följande till kammaren inkomna skrivelse:

Till riksdagens andra kammare.

Då jag funnit det omöjligt att i nuvarande läge förena befattningen som disponent för Lesjöfors Aktiebolag med uppdraget som riksdagsman, får jag härmed avsäga mig det senare.

Lesjöfors den 21 juni 1943.

Gerard De Geer.

Kammaren beslöt, med godkännande av den gjorda avsägelsen, att om den härigenom inom kammaren uppkomna ledigheten jämlikt § 28 riksdagsordningen hos Konungen göra anmälan; och blev ett i sådant avseende på förhand uppsatt skrivelseförslag, som nu upplästes, av kammaren godkänt.

§ 3.

Justerades protokollet för denna dag.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 10.35 f. m.

In fidem
Sune Norrman.